

એક દીલપતીર

નામેલ

હમ શીર કે શમ શીર?

લખનાર—મશરેફ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌંચીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૦૧૧

તારીખ

પુસ્તકનું નામ ૨૫૨૧૨૩ ૨૫૨૧૨

વિષય ૬ : ૩

બનામે પ્રાક ખુદા.

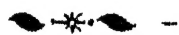
હમશીર કે શમશીર?

એક નોવેલ.

રચનાર—મશરેફ.

મી० સોહરાબ શહેરીયાર ઇરાની.

“પરસ્તાન ચક્રમ,” “અંચેન દુન્યા,” “વેલા ધાંચીનું કુંડું,”
“શયલા કુસારી” “ગીતરતી ભારબ” અને “અફઝમંદ એવકુફ”
નામની ધાર્તાઓના, “જેહાંગીરનાયું” નામના પારસી
ઈતીહાસના, તથા “ઝલીમ અખીસ,” “અફઝઅફડી”
“દેખાવકી દુકાન,” “નીતીમાન નરગેઝ” અને
“જુગરમાં દોગર” નામના નાટકોના લેખક.

હવે આ “હમશીર કે શમશીર?” નામની નોવેલ
જોનાં લેખક મી. સોહરાબ શહેરીયાર ઇરાનીએ મુંબઈ, ધોબી
તલાવ, કાશીનાથ લાફસમાં ખેતાન માટે પ્રગટ કરી છે—અને
મી. મોતીલાલ શામળદાસે અમદાવાદ, રંકશાલમાં, ધી યુનિયન
પ્રાન્ટીંગ પ્રેસ કંપની લીમીટેડમાં અપી તૈયાર કરી છે.

આ પ્રથમ ૧૦૧

પૃથ પૃથક.

[નવ ૧૯૧૭]

કીમત રૂપીઓ.દોઢ.

૭૦૧૧

અર્પણ

જૂનાગઢી કાપીરાઈટ-સંપત્તિ

આ મહારૂં પુસ્તક

લલા, ખરમારથી, મીલનસાર, મલતાવડા,
અને બોલકણા મહારા ડોક્ટર સાહેબ

મંચેરશાહ હોરમંસજી મેહરજી

ને

મહારા દીલની ખરી લાગણી અને માન સાથે

હું અર્પણ કરું છું, અને પાક ખુંદા

પાસ દુઆ ગુઝારું છું કે એ નેક

ડોક્ટરની ઉમ્મદરાઝી થાય અને

એવાણ દર્દીઓને રાહત આપ-

વાના એમના આશીરવાદી

ધંધામાં લાંબા વખત

સુધી શક્તીમાન

રહે.

મુંબઈ,
તા. ૨૫-૬-૧૭

“મશરેક”

દીર્ઘાચો.

શુદ્ધ તે આરેલકતાલાના કે એ વરસમાં આએ પાંચમી વાર હું મહારાં અઝીઝ વાંચનારાંઓની જનાબમાં હાઝર થયો છું—મહારી પહેલી તમામ રમુછ નોવેલ “પરસ્તાને ચકરમ” થી એક એવો છાપ મહારાં વાંચક મહેરબાનોપર બેસી ગયો હતો કે જ્યારે નોવેલોપર નોવેલો મેં છાપવાં માંડી ત્યારે મહારા નેકખવાહોએ મ્હને ઉત્તેજનનાં કાથ ચાહુ આપ્યાજ કીધો, અને અંપુર્ણ સંતોષ એ કદરદાનોને મહારી તમામ નોવેલોએ આપી.

એએન દુન્યા, ઘેલા ધાંચીનું કુટુંબ અને જેહાંગીરનામું પ્રીય થઈ પડવા સાથે “પરસ્તાને ચકરમ”ની તો કાંઈ ઐરહી મઝાદ રહી ગઈ. ચાલીસ ચકરમોની એ અતીબ્ય રમુછ નોવેલને માટે માંગ્યા વગરની ઘણી અચેહી સરડીશીકિયો મલવા ઉપરાંત આજકાલમાં નીકલીને એક-દમ વધી ગયલા આગેવાન કીમતી માસીક “વીસમી સદી” માં સ્મોલ કોઝીક કોર્ટના નામદાર જજ સાહેબ કણ્ણલાલ મોહનલાલ ઝહવેરીએ પારસી ગૂજરાતી સાહિત્યપર લખતાં જાણીતા અને પ્રખ્યાત રમુછ લેખક મી. જેહાંગીર ખી. મઝ્યાનના વરસોપર પ્રીય થઈ પડેલા “કૌતકસંગ્રહ” ના મુકાબલામાં મહારી એ “પરસ્તાને ચકરમ” ને મૂકતાં ખુલ્લું લખ્યું છે કે “પરસ્તાને ચકરમ એ પણ એક ખૂબી ભરેલું હાસ્યરસનું પુસ્તક છે.”—વૈ, એક લેખકને પોતાની મહેનતના બદલામાં આથી વધારે ઉમદા સર્ટીફિકેટ ક્યાંથી મલશે ? ઝહવેરીની કદર બેશક ઝહવેરીજ કરી શકે.

અને આ મહારી વાર્તા જે મેં થોડાજ વખતપર મુંબઈના દીવસે દીવસ વધારે, અને વધારે બળવાન બનતાં ન્યુસપેપર “પ્રજા-મીત્ર અને પારસી” માં દર બુધવારે લગભગ સાત મહીના સુધી આપી હતી,

બાગમાં ગાતાં બુલબુલનાં મીઠા મીઠા સરોદો જેમ
સહેલાણીઓના મન ખુશનુદ બનાવે છે
તેજ સુજળ

કમરૂદીન ઈભરાહીમજી

ના રોયલ ફ્રેન્સી સ્વીટ-મીટ સેલુનમાં

એકજવાર સહેલ કર્યાથી ત્યાંની આંખને ઉડી વલગે એવી
લહેઝતદાર સુંદર મીઠાઇઓની ડીશો નીહાળીને
જાણે પુણું સંતોષ મળે છે.

અમારા સેલુનને અપ-ટુ-ડેટ બનાવવા માટે તેમાં દરરોજ
સુધારા કરવા ચાલુજ છે-એક ક્રતેહમંદ મીઠાઇના માહલ તરીકે આખાં
હોંદમાં કમરૂદીનનો સેલુન મહેલે નજરે પડાઇ ગયો છે, અને તેનો
સખખ તદન ખુલ્લોજ છે દરેકે દરેક શ્રીઝ ખુદ માલિકની જાતી દેખ-
રખ અને ચોંપવંતી નજર હેઠળ બનાવવામાં આવે છે, અને તેનું
પરીણામ આ મીઠાઇનાં સેલુનની બેઠલી લોકપ્રીયતા છે.

સહેંકડો મણુની વરદી માટે પહેલાં કમરૂદીન
નુંજ મત લેશોજી. બહારગામના ગમે
એટલા મોટાં ઓરડરો ખાતરી પુર્વક
બનાવવામાં આવે છે

માલેક-કમરૂદીન ઈભરાહીમજી,

રોયલ ફ્રેન્સી સ્વીટ-મીટ સેલુન.

બારીઆ મેનશન, કાફર્મારકીટ સામે, —મુંબઈ.

ટેલીફોન નં. ૨૮૭૧.

તે વાર્તાએ ઘણીજ ખેંચાણ કરીધેલી હોવાથી અને પુસ્તક આધારે એની માંગણી થવાથી મેં આજે એને આપ અઝીઝોની હુજુરમાં મુકી છે, પાછલા સદાઓપર છાપેલાં નામપરથી આપને સાદા માત્રમ પડી આવશે કે એપડી બહાર પડવા અગાઉથી લગભગ અસો યા તે કિસ્મતી સંખ્યાના ધરાદોએ પોતાના નામ નોંધાવ્યાં છે, તો પછી બંધારે એવાં મહેરબાનોની મદદ ચાલુ હોય તો “મશરેક” કેમ છોડેક મહીનામાં ખીંછ એક નોવેલથી તૈયાર નહીં થઈ જાય ? ઈનશાંઆલ, થવતો રહીશ તો પતેલીપર એક ખીંછ.

અને હવે છેલ્લે, હું એ જાણુવીશ કે મેં મહારી આ પ્રીય નોવેલ મહારા ડૉક્ટર સાહેબ સંચેરશાહ હોરમસજી મેહેરજીને મેં એ કારણથી અર્પણ કરી છે કે એ ડૉક્ટર સાહેબના પરમારથી કામ અને આશીરવાદી ધંધાનો હું એક વખાણુનાર થયો છું; અને, આ બાબદમાં હું મહારી એક નેકદીલ ફર્ડ બખ્શવીશ.

ગુજરાતી વાંચક ધર્મને મહારી ઝીંદગી અર્પણ કરવી એ મહારી વરસોની એક ખ્યાલીશ છે, અને તે બર લાવવા માટે વાંચકવર્ગની સેવામાં હુંકી અને ચાલું બોધદાયક વાર્તાઓ, કતીલાસો, નીબંધો, વીષયો, ટ્રાસો અને નાટકો લખવાનું મેં ચાલુજ રાખ્યું છે, પણ, એ મહારી બહાલી ઉમીદમાં આજ થોડાંક વરસોથી મહારી Physical defects શરીરની બાધીઓને લીધે ખલલ થયા કરતી હતી અને તેથી મહારી મરઝી મૂજબ વાંચકવર્ગની સેવા કરવામાં દેટલીક વાર હું નાઉમીદ થતો હતો; અને પાક ખુદાના હુકમથી કોઈખી જાતનું દર્દ તો નથી, સીફ જે છે તે ઉત્તરથી દક્ષીણ વધવાને બદલે પુર્વથી પશ્ચીમ ફાટવામાં બધી મેલકાણ છે ! વાંચનાર અઝીઝ, “ડોંગા થવું” એખી એક સીતમ સમાન છે ! “બફેણાની બરણી” બનવામાં શું શું મુશકીલી અને મુસીબતો હોય છે તે તો મહારા જેવાં ફેટીઓજ બહાલી આકે ! હા, ઝરરીન લીબાસ અને કસબી ફેટા બાંધ્યો હોય તો દેખાવ લાગે “બનામે મજદ મુલકના ખાદશાહ” જેવો, પણ એ બાદશાહ તો

અસલ મલબારીજ સુખંડ લેવું હાય

તો

ફેરેદુન અને બરબોરને

ત્યાંથીજ લેજો.

૬૦—પ્રીનસેસ સ્ત્રીને નાકે, ઘોખીતજાવ,
મુખાંધ.

ઝાડપાન.

તમામ જાતની કલમો અને હરકોઈ પ્રકારના ઝાડો ખાત્રીન વેચવામાં આવે છે, અને મેલવાડાઓમાં શોખા કરવા માટે ઝાડ બાડેથી આપીએ છીએ.

આકુસ, પાયરી, કાલા આકુસ, મલગોખા, કાવસજી પટેલ, બાટલી આંબાની ખાત્રીની કલમો, લાંબા અને ગોળ જાતના ચીકુની કલમો, પપેનાસ, મોસંખી, સંતલા, વીગેરે હરકોઈ જાતના ફુટની કલમો ફુટી અને જથાખંધ વેચવામાં આવે છે. બહારગામમાં માલ ધણી સારી પેકીંગ કરીને ખાત્રીનો મોકલશું.

મીંઠ મશરૂકનો બગીચો,

ફાફડમાસ્કીટની અંદર—મુખાંધ.

માત્ર જોવાના ! ખૂબ અર્થ માઇલ ચાલવા કહ્યું હોય તો લુહારના ધમણની મીસાલ છાતી હાંકે, અને હસ્તા કહ્યું હોય તો ખરીયાંની જોલીની માફક પેટ હીલે !

કોઇ બીયારા ચંસીદમ ચાદાં જેવાંઓ-દોરીપર વખાતાં નાંખો તો ઉડી જાય તેવાંઓ !-જાડા થવાની કોશીશમાં હરદમ રહેતાં હશે, તો હું પાટલો થવા માટે પેટનું દવાના ધીયારાઓ ધીયતો અને જોલીઓ ખાતો ! મગર, બધુંજ વ્યર્થ. જ્યારે સધલા ઉપાયો નીશકલ ગયા અને ઝીંદગી કંટાલા સમાન લાગી ત્યારે છેલ્લા એક ઉપાય તરીકે રાજબાઇટાવરની સામે ડોક્ટર મંચેરશાહ એચ. મેહેરજી જેઓ વરસેથી આપણા શહેરમાં વીજળીક અને બીજા બીજા ઔષધી ઉપાયો કરવા માટે જાણીતાં છે તેઓની, એક દોસ્તના કહેવાથી, મેં મુલાકાત લીધી-અને, અઝીઝ વાંચનાર, વીજળીના એ ઉપાયની મદદથી એકજ મહીનામાં જે ફેરફાર મહારા શરીરમાં થયો તે ઘણાજ અનુભવ પ્રકારનો છે. એક મહીનામાં લગભગ પંદર રતલનું વજન ઘટ્યું છે, ધસીને ચલાય છે, હાંક ચઢતી નથી, અને શરીર હલકું લાગે છે. મહેને જો એવી ખબર હતે તો ચાર વરસ અગાઉથીજ ડોક્ટર મેહેરજીની સારવારમાં હું ગયો હતો, અને જે સખ્તીઓ ડોંગાપણથી ખમી તે મુશકાલીઓ નહીં ખમતે ! આજના મહારા એ બે બોલથી હું એમ કહેવા માંત્રુ છું કે વીજળી-વગર વેદનાએ દર્દી સારા કરવાની શક્તી રાખે છે, અને ઘણીવાર ગમે તેવી દવાથીથી જે દર્દીને આરામ થતો નથી તે દર્દી વીજળીની આ નવી રીતથી સારા થઈ શકે છે.

છાતીના દરદો, લોહીના બીગાડ, મોંઢાપર થતાં ખાલ, ચામડી પર પડતાં જુદા જુદા ડાઘ તથા ચાકાં, સુકક કોહાડ અને બીજા ચામડીના દરદો, મીઠી પીસાળ, નાસુર, કેનસર, ગગલ તથા જ્વાનતંતુના દરદો, લાંબાં વખતના માથાના તથા બીજા ભાગોના દુખારા, ચસકા, કૂંધીયા, ગાઉટ, પાચનશક્તીને લગતાં દરદો, હીસતીરીયા, ફીફર, લકવો, કબજબાત, બેહેરખણું, સ્ત્રી તથા પુરુષોના ખાસ હાડીનાં દર્દો વગેરે

KAMINIA OIL.

(The Leading Hair Oil of Asia.)

બાલ વધારનાર ખુશકારક તેલ.

કામીનીયા ઓઇલ.

(રજીસ્ટર્ડ)

ખાનુઓ-પોતાના વાળ ખુ
ભસુરત, લાંબા, કાળા, ચ-
કચકીત બનાવવાને માટે
વાપરે છે.

પુરુષો-મગજને શાંતિ અને
ખુશમી કાઢવાં રાખવા
માટે અને ટાલકાને સ્વચ્છ
રાખવા માટે વાપરે છે.

બાળકો-વાળનો જુથો વ-
ધારવા માટે અને ટાલકા
સ્વચ્છ રાખવા માટે ઉપ
યોગ કરે છે.

જો તમોએ હજી લગણ
કામીનીયા ઓઇલ વાપરી
નહી જોયું હોય તો એક વ
ખત અજમાયશ કરી જુવો.

કામીનીયા ઓઇલ-

વાળ માટેનું પહેલી પંક્તીનું સુંદર સ્વચ્છ તેલ છે. અને તેમાં રહેલી
ખુશબો દીલખુશ કરનારી છે. કોમલ બા. ૧)નો રૂ. ૧-૦-૦

હિંદુસ્તાનના હરેક શહેરમાં વેચાત છે, ખરીદતી વખતે કામી
નીયા ઓઇલ ખરાબર વાંચી સીલબંધ પેકેટ તપાસી લેજો.

સોલ એજન્ટ.

શ્રી એંગલો ઈન્ડિયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કંપની.

બુમાબસણ-મુંબઈ.

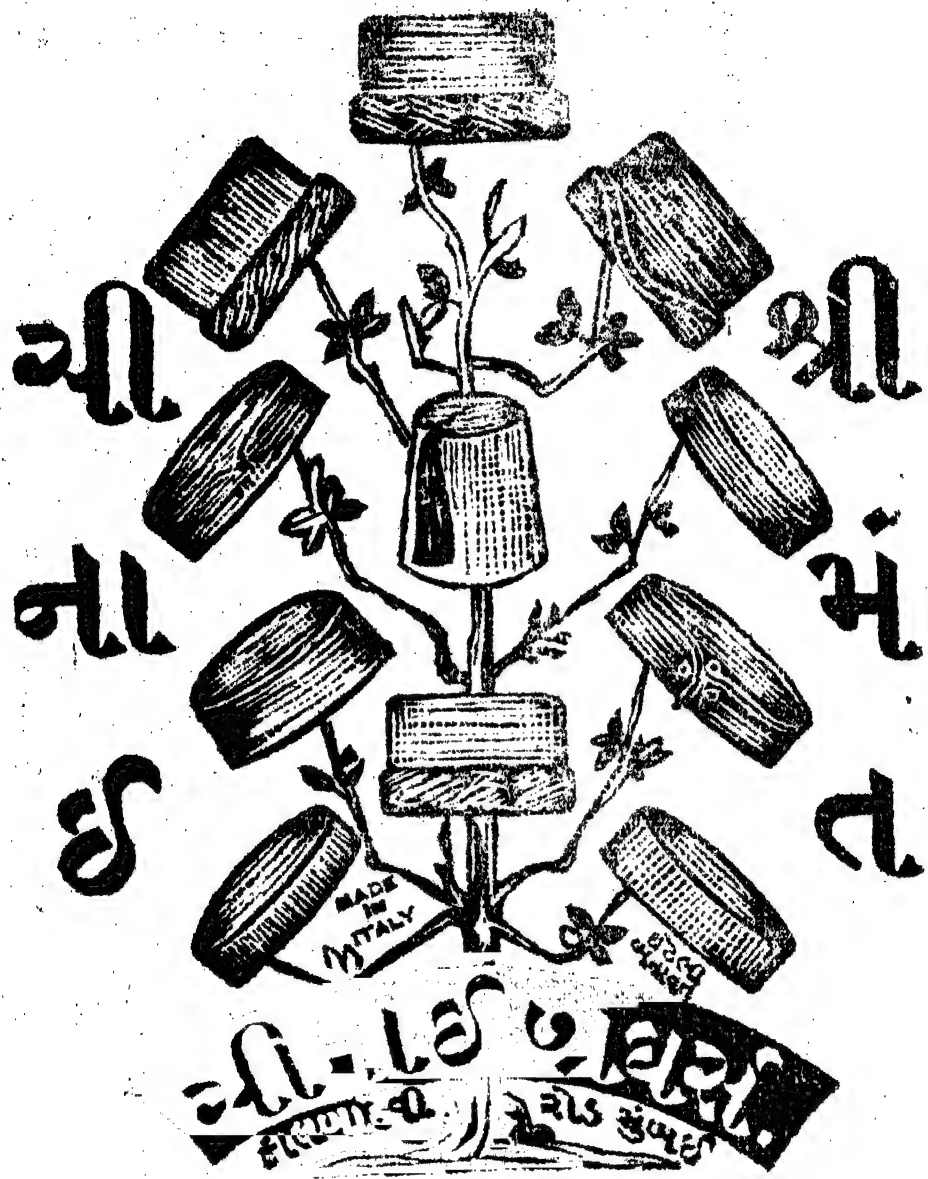
ખીજાં દરેક હાલની સુધરેલી વીધ્યાની રીતી મૂજબ વીજળીના જૂદા જૂદા ક્ષેત્રમંદ પ્રયોગથી ડોક્ટર મંચેરશાહ મેહેરજી પોતાના મેડીકા ઇમેક્ટ્રીક ઇનસ્ટીટ્યુટમાં સારાં કરે છે. અને તે માટે બરગોની, ઓડીન, ડારસનવલ કરંટસ, આયોનીક મેડીકેશન, હાઈફ્રીકવનસી કરનટસ, એક્સરેજ, વાયોલેટ રેજ, સ્વીડીશ મસાજ, રોશની, ગરમી, રંગ, વીગેરે કીરણોના તથા બાથ, મુચક, અને વધિક કસરતની નવી નવી રીટીઓ કામે લગાડે છે.

જવાન, મલતાવડા અને મીલનસાર ડોક્ટર મેહેરજીને ત્યાં બહુ બસા દેશીઓ આવે છે, ઉપરાંત મેં મોટા મોટા યુરોપીયન ઓફીસરો અને તેમની મેમસાહેબોને વીજળીથી દરદો સારા કરવા માટે આવેલાં જોયાં છે.—ડોક્ટર મંચેરશાહ મેહેરજી પોતાના ગરીબ, મધ્યમ, અને તવંગર પેશંટ સાથે બહુજી લાયકીથી વાત કરીને તેમને દરેક સગવડે આપે છે. બહોલાં જ્ઞાનવાલા અને બહોલી ધરાકીવાલા એ ડોક્ટર સાહેબ આશીરવાદ આપનારું કામ બજાવે છે જે માટે પાક ખુદા એ ડોક્ટરને લાંબી ઝીંદગી બક્ષે અને એવાં એવાં અનેક દરદીઓનું એમના મુખારક ધંધાથી અને એમના મુખારક હાથથી બહુ યાવ એવું મ્હારું ઇચ્છું છે.

સેવટે, મ્હારા આગલથી થયેલા મુખારક ધરાકો અને જાહેર-ખખર આપનારા સાહેબોનો ઉપકાર માની હું આ દીખાઓ ખતમ કરું છું.

કાશીનાથ હાઉસ, ધોબીતલાવ, }
મુંબઈ, તા. ૨૫-૬-૧૭ }

લી. દુવાગીર.
“મશરૂક.”

કદાચ

હમે મીં “ મશરેક ” નું નવું
રવીવારનું અઠવાડીક પેપર
“ મુંબઈ મજાહ ”
નહીં વાંચ્યું હશે અને જો
તેમજ હોય તો
અર્ધા આનાની ટીકીટ
મોકલી નમુનો મંગાવીને પસંદ
પડે દીસેમખર ૧૯૧૭
સુધીના ચાલુ વર્ષના
ધરાક થાઓ.

જેહાંગીર નામું

“ મશરેકનું ” ગુજરાતીમાં
લખાએલું પારસીઓના
પહેલવાનના ધતીલાસનું નવું
અલંકારીક પુસ્તક
કીંમત રૂ. બે.
(પોસ્ટેજ ના વધુ)
લખો:—“ મશરેક ”
કાશીનાથ હાઉસ ધોબીતળાવ
મુંબઈ.

દીલઆરામ

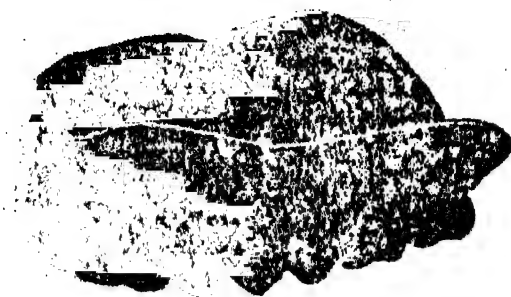
જૂનું અને જાણીતું માસીક.
બહુજ રમુજ
અને
બહુજ રસીકું છે.
નમુનો મંગાવો.
રતનશાહ ફરામુજ
અધિપતિ, દીલઆરામ, *
કાદઈ મારકેટ,
મુંબઈ.

“ અક્ષયમંદ

બેવકુફ ”

પતેલી પર બહાર પડનારી
“ મશરેક ” ની નવી
ગુજરાતી નોવેલ
કીંમત રૂ. ૧૫૫
આગળથી નામ નોંધાવનારનાં
નામો છપાશે, અને પોસ્ટેજ
પણ લેવામાં નહીં આવશે.

દાંતના ચોકડાં ચોકડસ નવા પદાર્થથી બનાવવામાં આવે છે, જેથી બરોબર મોંઢામાં બેસી શકે છે અને ખાવાને બહુ મદદ કરે છે.

દાંતના દરદોની સાયન્ટીફીક સાર વાર- ડોં નમશેદ જે નાયગામવાલા.

એમ. બી. બી. એસ.

દાંતના ડોક્ટર.

૧૨૬, એક્સપ્લેનેડરોડ, લીચ એન્ડ વેબોરનીની પાસે.

હપ્પે ઠેકણે છેલ્લામાં છેલ્લી ઇંગ્લીશ અને અમેરીકન આગળ વધેલી વધક વીધ્યા પ્રમાણે દાંતનું સર્વ કામ કરવામાં આવે છે, તથા દાંત કશી પણ વેદના વગર પાડવામાં આવે છે.

દાંતમાં ચતુ પર અનેક વીજળીક પ્રયોગથી સાફ કરવામાં આવે છે, જેથી દાંત પાડી નાખવાની જરૂર પડતી નથી. એ સમયનું છતાં માવો બહુજ મધ્યમ રાખ્યા છે.

ખનામે પાક ખુદા.

હમશીર કે રામશીર?

મોહમેદન સંસારની એક વાર્તા.

લાખનાર—“મશરેફ.”

શુરૂઆત.

તુદાન ! એક ઔદનાક તુદાન તે સીહા રાતના સીહા પરદા ઉપર ફુંકાઈ જતું હતું ! વીજળી પોતાના આતશી ચમકારા થોડે થોડે વખતે ચમકાવતી હતી, અને પવન કાનના બહેર ફાડી નાંખે તેવા સુસવાટા સાથે તે જંગલને ધ્રુજવતો હતો !

ઝાડો પોતાના પાંદડે પાંદડાથી હીલીને નમી પડતાં હતાં, અને જનવરોની ભયંકર ચીખો સાથે તે ભયંકર તુદાન ગોચા દહેશત આપતું હતું ! સીહા, સીહા, અને એસ સરવે તરફ સીહાધનું જ રાજ્ય હતું, જેમાં થોડે વખતે બ્યારે વીજળી ચમકારા કરતી ત્યારે જાણે એક અજઘાહ પોતાના જંગી વકાસેલા ડાચામાંથી આગનો શોલો કહાડતો હતો.—અને તેજ પલે ફક્ત ઉભળો થતો હતો !

હર,—હર એક નાનું ઝુમકું દીસતું, જેની અંદરથી એક જીણી

બત્તીનો હાલતો--જલતો ઉભસ આવતો હતો, જે જે કે હમણાં સુધી હસ્તીમાં હતો, તોખી તે બચકર તુફાનથી કંઈ પહે સીલા નીસ-તીમાં બદલાઈ જશે તેની ખાતરી નહીં હતી !

તે ઝૂંપડામાં એક ખુદો ખખ મદ હતો. સોમાં દશ કમની ઉમ્મરનો તે, અધાં દાંત વગરનો નદનજ બોબો, પોતાની લાંબી સુફેદ દાઢી સાથે તે તુફાનથી દહેશત ખાઈ જઈ ગંભીર બેઠો હતો.

આ દુનીયામાં તે ખમરી-છોકરાં વગરનો એખલો અદુલ્લેખ હતો, મગર તેની ખીદમતમાં તેના ખુદાખામાં તેના બેટાની જે એક-પુરી જવાન બેટી લંબેશ હાજર હતી તે હમણાં ત્યાં નહીં હતી, અને તેથી હાલમાં તો તે ખુદા તે એક છોકરી વગરખા તે કંગાલ ઝૂંપડામાં જીવતો હતો !

તે છોકરી એકાએક ગુમ થઈ ગઈ હતી, અને જન કે કોઈ વખતે તે ખુદાના મનમાં આવતું કે તે કેડ જંગલમાં જનવરનો ભોગ થઈ પડી હશે, તોખી તે ખીજીજ પળે પોતાનો વીચાર કરતી નાંખતો: તે માનતો કે તે જીવતીજ હતી, પણ તે નહીં જાણતો કે તે ક્યાં હતી !

અફસોસ, હવે જ્યારે તે પોતાના મેઢાંને ચરાવવા બન્ય ત્યારે કાણુ તેને વાસ્તે પકાયનારં હતું ? હવે તેના ખુદાખામાં તેને લાથ લાગી મદદનું આપનારં કાણુ હતું ?--મમ, જ્યારે તે ગંભીર વીચાર તેના મગજમાંથી નીકળતો ત્યારે તે ખુદા આદપર આદ ખંચતો.

“ઉફ્ ! સંગીના ! આ સંગદીલ છોકરી, તું કાંય મદને છોડી ગઈ ? ત્હારા મુએલા બદનની કમપણ નીશાન આ જંગલમાં મદને નથીજ મળી, તો આ બદખખતે છોકરી ! તું મદને આએ ઝૂંપડામાં મહારી સુફેદ દાઢી સાથે નાતવાન, કાંય છોડીને દુનીયાની મકિજ તરફ ગઈ !--ઓ, કોઈ બદખસલત ત્હારી દામનપર કબ્જ લગાડી, રોમ તુને બેઆબરૂ કરીને પછી છોડી દે ! આ છોકરી, છોકરી, ત્યારે તારું થશે ?”

એમ બોલીને તે પીરમરદ રડ્યો.

એકાએક તે ઝુંપડાંનું ખારણું ઝેરવા ઠોકાયું, જે આવાઝ સાંભળીને તે પોતાના ખ્યાલમાંથી ખીદાર થયો, અને જેમ તેમ ઝડપથી ચાલીને દરવાજા તરફ ગયો.

તેણે દરવાજો ખોલ્યો, અને એક ઉંચો આસામી તે ઝુંપડામાં દાખલ થયો. તે ચાલીશ વરસની ઉમરનો મદદ હશે, જેના ચહેરાપર ગંભીરતાનો છાપ હતો. બેકીન તેની આંખ તો આતશના ગોળાની મુઆફેક લાલચોળ ખીદીવરાવનારી હતી ! તુફાનથી બચવા તે અંદર આવતો હોય તેમ સર્વે દેખાવ હતો, અને તે પીરમદદ તેને ખેસવા માટે એક ફાટેલી ચટાઈ પાંચરી દીધી. તેણે થોડુંક દુધ ખી તે અન્નણ્યા શખ્સ આગળ મુક્યું, પણ તેને આંગળી લગાડ્યા વગર તે પેલા મુઠાને એવી તો કરડી રીતે જોવા લાગ્યો કે તેની સુરત એક ફાડી ખાનાર બનવરની મીસાલ દીસવા લાગી !

એકાએક બહારનું તુફાન વધારે જોશદાર થયું. તે ઝુંપડાંનું જાણે તેના પાયામાંથીજ ઉખેડીને ઉડારી નાંખે તેવું લાગ્યું ! અને તેજ વખતે તે નવા આવેલા મદદની છાતીમાંથી એક ભયંકર ચીખ એવી તો નીકળી કે તે ડોસાના લાંબાંજ ગગડી ગયાં.

“તું ત્હમે ખીહોછ ?” મુઠાએ પુછ્યું.

“હું સુખી નથી. પણ તું મારી વાત વા મારા હાલ અહેવાલ પુછવાથી ખીલકલજ ખાઝ આવજે-વાર, પણ મું પોતેખી મને સારી હાલતમાં તો લાગતોજ નથી”. તે નવો આવનાર ખોલ્યો.

તે મુઠા બરવાડે પોતાની કલાણી વીસ્તારીને કહી, અને પોતાના છોકરાની છોકરીના ગુમ થવાની વાત કહેતાં કહેતાં તેની આંખમાં પાણી આવ્યો ગયાં.

“ત્હારું નસીબ ફુટેલું છે, આ વૃદ્ધ શખ્સ” તે અન્નણ્યાએ કહ્યું “જો તું વધારે વરસ જીવશે, અને તે દરમીયાન તું ખીમાર પડી જશે, તો તુંને ત્હારી ચટાઈ ઉપર બુખે ને પ્યાસે દુળવળવું પડશે.

ત્હાંસ મોંઢામાં ચેટીને એક દુકડો મુકનાર કે ત્હારા લખોપર હંડા પાણીનું પ્યાલું ધરનાર એકબી જન અહીંઆ હાજર નથી, અને બ્યારે તું એક શબ્દ થશે. ત્યારે ત્હારી ઘોર ખોદનાર ચા તુંને દફન કરનાર બી કોઈ નહીં રહેશે”.

જે પીરા મજલુમે તે સાંભલીને એક સદે આહ મારી !

“એમ ના બોલો” તે ધ્રુજ પડીને રડતાં રડતાં બોલ્યો “ઓ અબ્બડયા મદદ, તું કોણ છે જે આવી દહેશતનાક ધાસ્તીથી મને, ધ્રુજવે છે ?”

“ખામોશ, મ્હારું નામ જાણવાની કે મ્હને પીછાણવાની એક જરાબી કોશીશ ના કર.” બહારનું પુદ્ગલ જે રફતા રફતા સમી જતું હતું તેના ધીમા આવાજ વચ્ચે પેલા અંબળા મદદે ગુસ્સાથી કહ્યું “હું મારા અસલી કરતુકથી પોતેથી બેઝાર છું—મગર, ઓ તું ! જે પોતાને આવી વદ્દ હાલતમાં જોય છે, તે જો તું ત્હારી સુરત બદલવા માંગતો હોય, તો તૈયાર થઈ જ.”

ખુદો ખામોશી સાથે તે વાત સાંભળવા પછી જો કે હચરત રહ્યો, તોબી જણે તેના દીલમાં કંઈ આશા પયદા થઈ !

“મ્હને ત્હારો વીચાર જાણવા દે, ને હું તુંને જવાન બનાઉં એટલુંજ નહીં, લેકીન ખુબસુરત ને માલદાર બનાઉં. તુંને હું એવો બનાઉં કે આ દુનીયામાં જઈને તું મઉજ કરે, અયશ કરે, ઇશરત કરે, અને અમનચમનમાં ઝીંદગી ગુઝારે. અને તે સધળાંની કીમત ફક્ત, એક શર્ત ! ને તે એજ છે કે આજંથી તું દર મહીનાના આખરી દીવસે સ્હાંજના બતીને વખતે આદમની શકલમાંથી હયવાન બની જાય, ને હું દરમાઉં તે બધું કામ કરી બતાવે, ને પછી માફ—” અને અહીં પાછી એક થીખ તે અબ્બડયા શામ્સની છાતીમાંથી નીકળી પડી, જે સાંભળી વદ્દ બરવાડ વણોજ બીહધો.

“દર મહીને આદમની શકલમાંથી હયવાન ?” કાંટે કાંટે ડોળે તે પીરાણા મુઝલીસે સવાલ કીધો.

“હા,—હા તું જ્યાંથી હશે ત્યાંથી તુંતે તે તારીખે સહાંજના ફાડી. ખાનારા એક જનનવરની શકલમાં મહારા ઇલમથી બદલમ જવું પડશે, અને મહારો હમશરીક થમ હું જે જે માણસને મારી નાખવા કહું, તે સધળાંને મારી નાખવા પડશે.”

બુઢો ભરવાડ આ સાંભળીને સરથી પ્રગ સુધી થરથર ધ્રુજ્યો. મગર એક પલ, અને બીજીજ પલે તે મોટા અંદેશમાં ગીરફતાર થમ ગયો !

“કમચકિલ શખ્સ ! તું ત્હારા બુઢાપામાં અહીંઆ સખરયા કરે, તેના કરતાં તો જવાન બની જા, તવંગર થમ જા, ખુબસુરતી જો, અને ફનીયાની મજાદ આખ, માન,—માન માંડે, ઓ સલીમ !—”

બુઢો ભરવાડ પોતાનું નામ સાંભળીને ચોક્યો.

“શું ? ત—ત—તું, માંડે નામખી જાણેછ !”

“તો શું તું એમ સમજેછ કે હું સાધારણ એક માણસ છું ?” પેલો અજાણ્યો પુરૂપ બોલ્યો “નહી, નહી, સલીમ, હું કોણ છું તે તો તું હજુણ પછીજ જાણી શકશે. અદાર મહિનાના બંધન સાથની આપણી શર્ત તું મંજૂર રાખ, ને પછી જો કે હું કેવો ઇલ-મદાર છું”.

સલીમે પાછો થોડો વિચાર કીધો, અને પછી બોલ્યો “કબુલ, મદને ત્હારી શર્ત કબુલ વ મંજૂર છે”

“તો આએ પી” મજવામાંથી એક શીશી કહાડીને તેમાંનું આખ પીવા કહેતાં તે શખ્સે ઇશારત કીધી.

સલીમે તે શીશી લીધી. તેમાંની પ્રવાહી તે પી ગયો, અને પીવા સમેત તે ઝમીનપર પછડામ પડ્યો.

તેની આંખે અંધારા આવી ગયાં, ને પેલો શખ્સ તેજ વખતે તેના કાનમાં કંઈ બડબડીને ઝૂંપડાનો દરવાજો ખેલ્લી રવાના થમ ગયો.

થોડો વખત પછી, સલીમમાં, આસમાન ઝમીનનો ફર્ક પડી ગયો !

પ્રકરણ ૧ હું:

ઝીંદગીની બેતાકત દારી.

આપણી વાર્તા સને ૧૪૮૦ ના સાલમાં શરૂ થાય છે, જ્યારે વખત રાતનો છે. હસ્તીનાપુર-જેને હાલ દેહલીના નામ ઓળખવામાં આવે છે, ત્યાંના જંગી કીલ્લાની સામેના એક આલીશાન મકાનમાં એક અમીર મૈતને બીજાને પહેલો જણાય છે.

અમીરના નખાઢ ચાલતા ચહેરાપર બતીની રૌશની પોતાના ધીમા તેજ સાથે પડે છે, અને તે બતાવી આપે છે કે હવે બીજાનામાં પહેલા આદમની ઉમરની રસી છેક બારીક બનીને તુટી જવા પર આવી છે તેની ઉમ્મર ફક્ત ઉડતાલીમની છે, અને આવી વયે મરવાથી તે મૈતના હાથમાં જતાં આદમીને દીલમાં દેહેશ્ત લાગે છે, તોખી હવે જે પલ વધારે જાય છે તેમાં શાંત થવા તે મરતો મરતો ખી કોશીશ કરે છે, -મગર, નહિ, -ઉફ ! તે ઝુલ્મ જે તેણે બે મીરદોશોપર ઝુઝાર્યો હતો-અફસોસ, તે કેમ તેને શાંત મરવા દેશે ?

બીજાનાપર તે અફાડઝીક કરતો હતો, અને પાપી અંતઃકરણ સાથે તે હમણાં ખી થરથર ધ્રુજતો હતો ! તેના બીજાના આગળ બે જણા હતા, એક તો પચીસ વરસની એક છોકરી, અને બીજો એકવીસ વરસનો એક છોકરો.

પચીસ વરસની તે સુંદરી ખુબસુરતીનો એક નાદર નમુનો હતી. તેના લાંબા બાલ જે હાલમાં વેરવીખેર છુટા હતા, તે તેના સુંદર ગળાં ને ગરદન આસપાસ લપરતા પડેલાં હતા, કાલી કાલી આંખવાલી તે છોકરીના ગાલ ગલગોટા જેવા હતા, મગર, હમણાં તેની હાલસે કેંઈ પ્રીકાશ પકડ્યો હતો, -તેનો આપ હસ્તીમાંથી નીસ્તીમાં જતો હોવાથી તે સુરખીદાર રૂખસારપર ગોયા સુંદર ચદ્દર છવાઈ હતી.

એક વરસોની વાત ઉપર જ્યારે તેની માદર મરણ પામી, ત્યારે તેના એકાએક મરણથી ઉપજેલા ગમને સખએ એ જવાન સુંદરી દીવસો સુધી ખીમાર થઇ ગઇ, અને ખીમારીથી સાજી થતાં માલુમ પડ્યું કે સદાની બહેરી અને મુંગી થઇ ગઇ હતી !—ત્યારે આપના માતાના ખીજાના આગળ ગમગીન, કિતરેલા ચેહેરાએ ઉભેલી, આ ખુબસુરત છોકરી, સાંભળવાની અને બોલવાની ઇંદ્રીઓ કમનસીએ ગુમાવી બેઠેલી એક બહેરી મુંગી છોકરી હતી હકીમ રસ્તમખાને બહુજ મહેનત કરીથી, દવાઓપર દવાઓ આપી, મગર, તેને જાણીર કર્યા મગર ચાલ્યું નહિ, કે જોડરા હંમેશાની બહેરી ને મુંગી થઇ હતી !

પોતાની આ બહેરી મુંગી છોકરી તરફ અમીરનો બહુજ પ્યાર હતો, મગર, પોતાના બેટા હુસેન તરફ તેમાંનો અરધો પ્યારખી તે આપે કદી બતાવ્યો નહિ હતો !

હુસેન એક ઘણોજ લાયકીવાલો મક્કતાવડો અને બોલો બાલો જવાનીયો હતો, તે ખી પોતાની બહેન જોડરા માફક દેખાવડો હતો, તોખી અજબબ હતું કે તેનો આપ તેને કદીખી પ્યારની નજરથી જોતો નહિ હતો !

મગર, હુસેનને તેનો આપ ગમે તેટલો ખી ધીકારતો, તોખી તેની બહેન જોડરા તેને ગોયા વલાલથી ચાહતી હતી, અને તે હમશીરા પોતાના આ ન્હાના બાઈને જાણે જીવ જીવ આપતી હતી.

આજે, તે આપ મરતો હતો !—અને તેના ખીજાનાની આસપાસ તેના આ બેઉ બચ્ચાં ઉભેલાં હતાં. હકીમ રસ્તમખાન તે પછી આવી લાગ્યો, જેનાં તરફ ગમગીન નજર જોડરાએ નાંખી. અને તે જોઈને હકીમ કંઈક શકમંદ ચેહેરાએ ખભાં ચઢાવીને જાણે ખીજ દવાથી અમીરને જીવંતી શકવાનો હોય તેમ ધાંપલ કરતો પાસેન । ઝોરડામાં છાલોપાલો છુંદવા ગયો !

અમીરે નબત્તી પડેલી આંખ ઉઘાડી, તેણે પોતાનો નબલો હાથ ઝોહરાના હાથમાં મુક્યો, અને હુસેનને ઈશારતથી આગત બોલાવી ધીમા સાહે બોલ્યો:

“હુસેન, હું તુંને કંઈ કહેવા માંગુ છું. હું તુંને એક ફરમાન કહું છું, જે બળવવાને વારતે ત્હારે કસમ ખાવા પડશે.”

“અલ્લાહે પાકના કસમ છે પીદર મુજને, કે હું જે ફરમાન આપ કરશે તે સરોયશમથી બળ લાવીશ” નીચી નજર નાંખતાં હુસેને છાતીપર હાથ મુક્યો.

“આએ ચાવી” અમીરે ટકીઆ નીચેથી એક ચાવી ખેંચી કહાડતાં કહ્યું “આપણા મકાનમાંના છેક નાકેના ઝોરડાની છે.”

“તે ઝોરડો, જે કદીખી બોલવામાં નથી આવ્યો, તેજ કેતી પીદર ?”

“હા, તેજ.” અમીરે વધારે ધીમાં પડતાં સાહે કહ્યું, “લે આએ ચાવી, અને મારો હુકમ છે તે ત્હારા જનથી બળવજે. ત્હારા લક્ષ્મ તો થવાનાજ, પણ તું પરણે તેજ દહાડે, અને તેજ કદીએ તું તારી મહોરદારને લખને એ ચાવીથી તે ઝોરડો બોલજે, -તમે એ સીવાય ત્રીજું કોઈખી નહિ હોય તે યાદ રાખજે, -તે બેદી ઝોરડામાં એક બેદ છે, જેનો સંબંધ તારી, મ્હારી અને આપણા કુટુંબની સાથે છે. પણ, જો તું નહીં પરણે, તો અકલો કદીખી તું તે ઝોરડો બોલતોજ ના. અને વળી મારી બીજી મરજી એ છે કે તું આએ ચાવીની અને તે ઝોરડાની વાત કદીખી ત્હારી બહેન ઝોહરાને નહીં કહેશે. અફસોસ, કમનસીબ છોકરી! એ બીચારી, અહીં ઉભી છે, એણે ચાવી તો તુંને આપતાં જોઈ છે, પણ આપણી વાત કંઈ એણે સાંભળી નથી, તેથી તું એને કોઈ તરફીયથી ઉડાવજે. છોકરા, બસ એટલો મ્હારો હુકમ પાલજે, અને જો તું નાફરમાન થયોછ, તો યાદ રાખજે કે મ્હારું રૂહબી તુંને શ્રાપ દેશે, ત્હારું ખાતું ખરાબ થશે, તું તબાહ થઈ જશે, ફનીયાથી સંરખસર ઉખડી જશે.”

“ઓ પીદર, પીદર, એમ ના બોલો” હુસેને બાપના બીછાના પરમાયું મટકી નાંખતાં ડચકાં ખાંધને કહ્યું. “ખુદા જાણે કે તમે મને કાંય ધીક્કારતા હશો ? મેં તમારી ઝીંદગી દરમીયાન હંમેશા ફર-માંબરદારી બજાવી છે, છતાંબી મેં જોયું છે કે આપ મહારી તરફ હંમેશ નારાજ હતા” અને તે ઓહરાની આંખમાંથી તેમ બોલતાં દડદડ આંસુ નીકળી પડ્યાં. “ઓ પીદર હું બેગુનાહ છું; મેં કદીબી, કશુંબી, તમેને ગુસ્સે કરવા જેવું કીધું નથી, તો તમે મને મરતાં મરતાંબી નફરતની નઝરથી કાંય જુઓ છો ?-ઓ પીદર, મને માફ કરો, મને માફ કરો.”

“ખામોશ ઓહરા, લોકના બચ્ચાં કદી જો નાફરમાનબી થાય છે, જો બાપતું દીલ કદી દુખવે છેબી, તોબી, તેઓ પોતાની ઝીંદગીમાંજ તેમ કરે છે; મગર, તે ! ઓ દયાહીણ બાળ, તે ! આ દુનીયામાં, ખુરશીદતું પહેલું કીરણ જોવાની આંગમજથીજ માફ દીલ દુઃખી કીધું છે, તારા જનમની આગળથીજ તે મારી નફરત બેચી લીધી છે; બસ જા, -હાં, પણ સખર, યાદ રાખજો કે તું મારી પછી કહે એસક્યામતનો ધણી થશે, અને ઓહરાને મારા મરતી વખતના લેખીત શર્તની રૂએ તું અમનચમનથી પાલશે તોબી, મેં એક શર્ત નવી તેમાં દાખલ કીધેલી છે.”

“પીદર હું મારી બહેનને કેવા અથાગ પ્યારથી ચાહું છું તે તો—”

“બસ-બસ, મારી છાતીમાં કંઈ ખુટેજ, ઓ-ઓ-ઓ-”

તુરતજ હકીમ રસ્તમખાનને બોલાવવામા આવ્યા, અને તેણે અમીરના બીડમ જતાં ડાચામાં છાલાપાલાની કાંઈ પ્રવાહી રેડી.

હકીમની પ્રવાહીથી અમીર બેહોશ થઇ ગયો, અને હુસેન નહી જોય તેમ હકીમ અને ઓહરાએ એક બીજાને કંઈ ઇશારત કીધી, અને એકમેક તરફથી કંઈ છુપી વાત સમજ લીધી.

અમીર કલાકો સુધી બેઠોશ રહ્યા પછી નબત્ત થતાંજ હાંકે ચાલ્યો, અને પછી દમ આખર થયો,—મગર દમ જતાં જતાં ભારે વેદનાની ઘણીક મીનીટો તેણે પસાર કીધી !

જે પળે હુસેન અને જોહરાએ—તે એ ખીરાદર અને હમશીરાએ—જાણ્યું કે તેઓ પીદર વગરના થયાં હતાં, તેજ પહે તેઓ એકમેકને વલગી પડ્યાં, અને દીલાસાની નીશાની કરવા લાગ્યાં—હુસેન હુસકે હુસકે રડ્યો, પણ જોહરાએ પોતાનું રડવાનું છાતીમાંજ માર્યું.

હુસેને આંગળાંઓની નીશાદીથી જોહરાને ફરીથી દીલાસો દીધો, અને તેને હંમેશ ચાહીને સુખી રાખવાના કસમ લીધા, જોહરાએ તેના જવાબમાં આંગળાંઓથી વાત કરીને બાધનો ધણો કિપકાર માન્યો.

હુસેને કદનની તમયારી કરાવી, અને પીદરના શય આગળથી દુર થવા અને જઈને જરા આરામ લેવા માટે જોહરાને સમજાવ્યું. હકીમ રસ્તમખાનેખી આંગળાંની નીશાનીઓથી જોહરાને સમજાવી, અને ડચકાં ખાતાં ખાતાં જોહરા ઉઠીને આરામ કરવા ગઈ.

જતાં જતાં જોહરાએ હકીમને પાછી કંઈ બેદી ઇશારત કીધી, જેનો જવાબ તુરતજ આપવામાં આવ્યો !—હુસેન આ ઇશારત થતી હતી ત્યારે પીદરના શય તરફ વાંકો વળ્યો હતો.

તે પોતાની બહેન અને હકીમની બેદી ઇશારતથી નાવાકેહ હતો !

પ્રકરણ ૨ જી.

બહેરી બહેનનું પ્રાક્રમ !

અમીરની લાશને સ્વવારના પહેરમાં દફનાવવાનું તેના વારસે બેટા હુસેને દરાબ્યું. હકીમ કસ્તમખાન અને બહારના બીજા બે શખ્સ લાશવાલા ઝોરડામાં રહ્યા, અને આકીના પોતપોતાના ઝોરડામાં ખાખ કરવા ગયા.

હુસેન થાકથી આજીજ થવાને સળખે બેકામ સુઇ ગયો, લે-ફીન ઝોહરા તો જાગતીજ રહી. ઝોહરાનો પોતાનો ઝોરડો અલખત તે વખતના ઝમાનાને બરના ટેસ્ટથી સંગારેલો ઘણોજ બપકાદાર હતો, અને અંદર દાખલ થતાંજ હીના તે ખસના અત્તરનો બહેક બહેકાટ આવતો હતો.

ઝોહરા પોતાની ખાંખગાલમાં દાખલ થઇ, જેને જોઇને ત્યાં બેઠેલી એક ખુબસુરત છોકરી અદખથી ઉભી થઇ. આ ખુબસુરત મુલમુલ ગરીબાઇનું એક પક્ષી હતું, જે જે કે માખાપના સાલ્લા વગર મોઢું થયું હતું, મગર પોતાની જવાનીમાં ઝોહરાની ફર્માબરદારી બ-જાવતું ઉધરતું હતું. અલખત હું તેના બાલ, આંખ, નાંક કે ગાલની ખુબસુરતીના વખાણ કરું તેને બદલે હુંકમાં એટલુંજ કહીશ કે તે મુફલીસીના કાંટામાં પોખાયલું એક ગુલાબી ગુલાબ હતું, અને તે છોકરી મરહુમ અમીરના બેટા હુસેન તરફ છુપો પ્યાર ધરાવતી હતી, અને હુસેન એ પરન્દાપર દીલોજનથી કુરખાન હતો.

દાખલ થતાંજ ઝોહરાએ હાથના પ્રશારથી મરીયમને સમ-જવા દીધું કે અમીર મરણ પામ્યા હતા.

“અફસોસ—મગર, છોટીબી સજ્જ ધરો ! પાક ખુદા તમોને ધીર આપે !” અદખ વાળેલી રાખીનેજ નમી નમીને મરીયમે પોતાની શેઠા-મીને આંગળીઓથી દીલાસો દીધો.

“જા મરીયમ હવે જરા મને લેટવા દે.” તેવીજ ઇશારતથી ઝોહરાએ જણાવ્યું.

અને જ્યારે મરીયમ ત્યાંથી ગઈ ત્યારે ઝોહરા પોતાના બીજાનામાં પડીને આતશી ચમકારા મારતી ચશમે સાથે કાંઈ ‘ઉંડા’ વીચારમાં ગુંટાઈ ગઈ. આહહા ! તે આસમાનની દુર સરખી છોકરીને તેના પલંગ ઉપર ગંભીર ગંઢ કરતી નીહાળવી એ તે વખતે જાણે કાંઈ ઔર મજાહ હતી. તેના ગુલાબી ગાલપર રતાશ બહુજ જોશમાં ધાઈ આવ્યો હતો, અને તેના લાંબ લમો તથા ઉંઘાડા હાથ અને સીનાપર નાંખેલી એક આશકી નઝર મુહબ્બતના શોલાને વધારે ગરમ બનાવવા પુરતી હતી. સીફ કોઈ કસુર જે તેની ખુબસુરતીમાં હોય તો ફક્ત તેના બહેરાં અને મુંગાપણામાં હતી.

મગર એકદમ તે પોતાના ખ્યાલમાંથી જબકી ઉઠી, અને બદનપરં કપડું ઝોઢી લઈ ઝોરડાની બહાર આવીને આસપાસ જોવા લાગી. સરૂવે તરફ શાંત હતું અને કોઈની આદમી જણાતું નહિ હતું. માથાપર ઝોરણી નાંખી લઈ ઝોહરા કોઈ મક્કમ અને બીકટ કામ બજાવવા ધીમાં અને ધીમાં પગલાં બરવા લાગી.

પોતાના ઝોરડાની પાસેના બીજા જે ઝોરડા પસાર કરીને તેણે પોતાની જેબમાંથી એક મોમબત્તી કાઢીને સળગાવી, અને ત્રીજા ઝોરડામાં તેવાજ ધીમાં કદમે આગલ અને આગલ વધી. તે ઝોરડો તે તેના માજાદ બીરાદર હુસેનનો સુવાનો ઝોરડો હતો—ઝોહરાએ એકજ નઝર નાંખીને જોઈ લીધું કે હુસેન ખાબના દસ્તમાં ઘણી સખ્ત રીતે ગીરફતાર થમ્લો હતો.

જરાકંબી થોખ્યા વગર ઝોહરા પોતાના બાંધનાં બીજાના તરફ ગઈ, અને બતી ઝમીનપર મુકી ઘણીજ આસ્તેથી હુસેનનું ખીસું તપાસવા લાગી. ઝોહરાએ એક ચોરની મદ્દિક કામંડીધું, અને તે પોતાની મહેનતમાં સફળ થઈ. તેણે પેલા બેદી ઝોરડાની ચાવી હુસેનની જેબમાંથી ચોરી લીધી !

પુસાલીથી કુલી જઇને તે જેવી રીતે આવી તેવીજ રીતે પાછી બહાર ગઇ, અને હવે પોતાના ઓરડા તરફ જવાને બદલે પેલા ભેદી ઓરડા તરફ ફરી તે તરફ જતાં જતાં તેના આપના સખવાળો ઓરડો આવતો હતો, જેનો દરવાજો બંધ હતો. આ ઓરડા આગળ આવી લાગતાં તેણે કાંઈ યાદ કીધું. તેણે તેના બાપ, માધ અને હકીમ રસ્તમખાનના ચહેરા જાણે હમણાંથી પોતાની સામે હોય તેમ જોયાં, તે જરા ઉભી રહી, દગમગી, પણ પછી પોતાની ધાસ્તી ઉપર પોતેજ હસીને દાંત વચ્ચે હોઠને કરડી, યાહોમ આગળ વધી.

આખરે તે પેલા ભેદી ઓરડા આગલ પહોંચી. તેના ધુલ ખાતાં કુદલપરથી કુક મારીને ધુલ ઉડારી. તે તાલાંમાં પેલી ચોરેલી ચાવી મુકી દીધી, દાખીને જરા ઝોર કીધું કે તુરતજ કુદલ ઉઘડી ગયું.

તાળું તો ઉઘાડયું, પણ દરવાજાને ખોલતાં તેને દેહેશત લાગી, તે સરખસર ધ્રુજવા લાગી અને તેના હોઠ શીઝ થયા, પણ બીજીજ પળે તેણે પોતાનો હોઠ કરડી લીધો, દીલને હોંમત આપી, અને હોંમતના જોશમાં ને જોશમાંજ દરવાજાને એક આંચકો માર્યો.

ધણાં લાંબા વખતનો બંધ હોવાના સખબથી દરવાજો યોડોજ ખુલ્યો, લેકીન ઝોહરાના એક બીજા આંચકાથી તે બેઠ તરફથી ખુલ્લો થઇ ગયો.

ઝોહરાએ બતી લઈને અંદર ગયો પ્રગ હલવેયા મુઝ્યો કે તેજ વખતે તેને આખે બંદને એક સખત કંપારીનું લખલખું પસાર થઈ ગયું !

પ્રકરણ ૩ બું.

મરહુમની આશા પર પાણી !

તે ઓરડામાં બે સુક્ષ્મ હાડપીંજરો ભયંકાર દેખાવો બતાવીને ગોયા દીલને ધ્રુજવી નાંખતા હતા ! તે ભયંકાર ખાસી ઓરડામાંના એ ભયંકાર હાડપીંજરો ઉપરાંત કક્ત એકજ બીજી ચીજ હતી, અને તે કાગળોનું એક બંદલ હતું.

ખીલતાં ધ્રુજતાંબી આગલ વધીને ઓહરાએ તે બંદલ હાથમાં લીધું, અને તેને પોતાની ચોલીમાં છુપાવી દઈ પેલા બે હાડપીંજરો તરફ ફાટેલી નજર નાંખતાં નાંખતાં તે બહાર આવી, તુરતજ બારણું બંધ કરી, તેને કુદલ માર્યું, અને પેલી ચાવી પોતાની મુઠ્ઠીમાં પકડેલી રાખીને હુસેનના ઓરડા તરફ ચાલી.

હુસેન હતુ ખાખમાંજ ગીરફતાર હતો. તે સખ્ત આખમાં ગાફિલ હતો, જેની જેમમાં ઘણીજ સફાઈથી ઓહરાએ ચાવી મુકી દીધી, અને ત્યાંથી વટી ગઈ.

પોતાના ઓરડાનું બારણું બંધ કરી કપડાં ઉતારી બીજાના નજદીક બતી મુકી ઘણીજ કિલટ સાથે પેલું બંદલ ખોલીને વાંચવા સુતી, વાંચતાં વાંચતાં તરેહવાર ફેરફારો ઓહરાના મનમાં થયાં અને કોઈવાર તો તેની જાતી સ્તબ્ધ થઈ જતી, કે કોઈવાર ઘણાજ ઝોર સાથે તે ઉચ્છ્વાસી. દર પળે તે નીસાસા નાંખતી, તે લખાણના છેડા પર આવી, અને વાંચી રહેવા બાદ તેને ગુસ્સાથી ઝમીન પર પટકી નાંખ્યું. તેની આંખમાંથી દડદડ આંસુના ટીપાં સરી પડ્યાં, અને થોડેવારે ડચકાં ખાતી જાતી સાથે ઉઠીને તેણે તે લખાણના કાગળ્યાં કચકચાં માંડ્યાં.

કાગળો ગોઠવતાં ગોઠવતાં તેને એક નવો વિચાર થયો, અને તે વિચારમાં તેનું મગજ ગુંડાવાને સખખે એક કાગળનો કટકો જે

તેના પલંગ તળે જમને પડ્યો હતો તે ઉચ્ચતાં ભુલી ગઇ, અને પેલા બંદલને તે પડી ગયલાં કાગળ વગરજ પાછું ખાંધી દીધું.

ફરીથી એકવાર તેણે તે બંદલને પોતાની ચોલીમાં સાંત્યું- હાથમાં મોમખતી લઈ હુસેનના ઓરડામાં ગઈ-ખીજવાર પેલી ચાવી સશપ્તથી ઓરી લીધી-પેલા ભેદી ઓરડા તરફ પાછી ગઈ-તેને ખોલ્યો-પેલા હાડપીંજરો જોઈને જરા ચમકી-આગળ વધીને પેલું 'બંદલ' જ્યાં હતું તેજ જગ્યાપર મુકી દીધું-દરવાઝે બહાર ચાવીને બંધ કીધો-કેફલ માર્યું-ચાવી પાછી છુપી રીતે બાંધના ગળત્રામાં સેરવી દીધી-અને પોતાના ઓરડામાં ચાવી !

તે પછી ઝાહરા સુતી ! સુતી તે સહવાર સુધી, અને જ્યારે ઉઠી ત્યારે તેના પીદરના શયને દેખાવવાની તૈયારીઓ થતી હતી. મરીયમ પોતાની શેઠાણીની ખીદમતમાં ચાવી.

ઝાહરા હાથ મોંઢ ધોવા પડી તેટલાંમાં મરીયમની નજર પલંગ તળેના પેલા કાગળના કટકાપર પડી, જે તેણે ઊંચકી લઈ કામનું જાણી પલંગના ગાદલાંપર મુક્યું. ખીસતરાપર કાગલને મુકતાં મુકતાં તેની નજર તેના મથાળેના લખાણપર ગઈ, અને તે બે લાઈ-નની શુરઆત વાંચતાંજ તેના દીલમાંનું લોહી જળે હંડુમાર થઈ ગયું ! અને એક ન્હાની ચીખ તેના લગ્નો વચ્ચેથી બહાર પડી.

ઝાહરા હાથ મોંઢ ધોઈ ઉઠી, અને ઉઠતાંને વાર તેની પહેલાં નજર મરીયમની ગભરાયલી સુરતપર પડી, જેથી તેણે આંગળાંની ધસારતથી પુછ્યું કે "શું છે ?"

મરીયમે ગભરાયલી ને ગભરાયલીજ તે કાગળ બતાવ્યું, જે જોઈને ઝાહરાની છાતીમાં જળે કાંઈ વાગ્યું હોય તે મીસાલ દુખારો થયો, અને તેને પણ ગભરાત છુટ્યો. મરીયમ તે લખાણ વાંચીને ગભરાઈ, જ્યારે ઝાહરા કાગલનો રાઝ મરીયમ આગલ રખે શુશ થઈ ગયો હોય તેથી ગભરાઈ.

ઝોહરાએ તે વાંચી જોયું, જેનું મથાણું ખચ્ચીતજ ખીલીધ-
રાવનારા શબ્દોથીજ શુર થતું હતું. ઉપરજ લખેલું હતું કે “તે
ખેલની છાતીમાં ખંજરોદરીથી ચલતી દધને તે લોકને ખરેખરા
મુએલા સમજવા પછીજ—”

ઝોહરા ગુસ્સાથી ગરમ આગ થઈ ગઈ, અને તેની ધીરજ
નહિજ રહી કે રખે તે આખું કાગલ મરીયમે વાંચી લીધું હોય! તેથી
આંગણાંની નીશાનીથી તેણે મરીયમને તુરતજ પુછ્યું કે “શું તેણે
તે કાગલ વાંચ્યું હતું?”

“ફક્ત બેજ લાઇન” મરીયમે ઇશારતથી જવાબ આપ્યો.

“તું કસમ ખાધને કહેછ કે તે ફક્ત બેજ લાઇન વાંચીછ?”
ઝોહરાએ ઇશારતથી સવાલ કીધો.

“અહા પાકના કસમ ખાધને કહું છું કે મેં બેજ લાઇન
વાંચી છે” મરીયમે ઇશારતથીજ તુરત જવાબ કર્યો.

“યાદ રાખજે કે આ કાગલની વાત કોઇખી ત્રીજું આદમી
જાણશે તો તું ત્હારી ખરાબી જોશે.” ઝોહરાએ ઇશારતથી મરીયમને
ધમકી આપી.

તે પછી તેણે તે કાગલનો કટકો પોતાના ઝવેરાત ધરાવનારા
દાખડામાં મુકી દીધો, અને હવે તેઓ અમીરના શબ્દ આગલ ગયાં.

પ્રકરણ ૪ થું.

અમીરની માશુક.

સહવારના શખને લઈ જવાની છેલ્લી તૈયારીઓ થઈ, અને કંઈન ઓઢાડવાની અણી ઉપર એક નવો બનાવ બન્યો. એક જવાન ઔરત જે માથાથી પગ સુધી સીધા લેખાસંમાં સજ્જ થયેલી હતી તે અમીરની લાશવાલા ઔરડામાં એકદમ અને એકાએક દાખલ થઈ અને લાશની આગળ રહેતી પીડતી પડી ગઈ.

તેણે જે નીકાળ મોંઢાપર નાંખ્યો હતો તે તેના પડવા સાથે ચીરાઈ ગયો, અને તે ખુરડામાંથી એક સુદેદ, મૂગર ડીકો સુદેદ, ચહેરો ફગડાયેલો નઝરે પડ્યો !—આ જવાન દેખાવેલી ઔરત, વીસ વરસની ઉમરની હતી, અને તેના ચહેરો કાજી આસામીનું દીલ ખેંચી લે તેવો ખેંચાણકારક હતો.

આ નવી આવનાર ઔરત કાણ હતી તેથી સરવે અંગણ હતી, અને તેને આવી વખતે આવેલી જોઈ જેમ સૌ અન્યથા થયું. તેમ તેનો કંઠલાત સાંભળીને કાઠાંને લાગીથી આવ્યું.

આખરે તે અબજાએ પોતાની ભમર જેવી કાળી મોટી આંખો કીચકીને આંખુઆંખુ નઝર નાંખી, અને જાણે તેને હમણાજ યાદ આવી ગયું હોય કે તે ક્યાં અને શું કરવા આવી હતી તેમ તેનો દેખાવ થઈ રહ્યો.

“ઓ મને કાઠ કહો કે શું અમીર સાહેબ જન્નતનશીન થયા છે ? મહને કહો, મને કહો શું અમીર ગુઝર પામ્યા છે ? શું ખરે-ખરે ગુઝર પામ્યા છે ?” તેણે ગભરાયેલી અકરાયેલી રહેતી, ચશમે-એ સવાલોપર સવાલો કીધા, ગોયા, જાણે તે એવું કહેવા માંગતી હોય કે તે સામે પડેલી શખમાં હજુજી જન બાકી હતો !

“અફસોસ જાનુ, એ ખરીજ વાત છે કે અમીર સાહેબ મરણ પામ્યા છે.” હુસેને રડતાં રડતાં જવાબ કર્યો.

“ઓ ગઝમ” માથું ઝટકી દેતાં તે ઔરતે પોકાર કાઢ્યો “કાણુ કહેતું તું કે કલેજનો એક કોમે આવો કાતીજ ઝખમ કરીને મોતને પોતાની કરીય લાવશે ? ઇલાહી, ઇલાહી, મને એ સખ્ત ફટકો હમણા લાઝીમ નહીં હોય. ઉર, બેવફા આશનઈ તું બેઉ તરફ વફાઈ જોવા છતાંમી અમને જુદામમાં છોડી ગઈ ગઈ. અફસોસ-અફસોસ, સદ હઝાર અફસોસ !” અને તેણે પોતાનું માથેમાથું કુટ્યું.

અમીરની આ માથુકનો વીલાપ જોઈને બધાં દીવમુદ થઈ ગયાં, લેકીન એ શખ્સ તે આવાજ સાંભળીને બહાર નીકળી આવ્યો.

પહેલવાની બદનતે જવાન, ખુબસુરત, દમામદાર તે મર્દ હતો જે તે ઔરતનો, આવાજ ઓળખીને બહાર આવ્યો અને તે બોલી પડ્યો : “હા, એજ તે શુમ થયલી સંગીના છે”.

તે ઔરત જે પોતાને અહીં બીલકુલજ નવી સમજતી હતી તે પોતાનું નામ એક જવાન મરદના ગળાંમાંથી નીકળેલું સાંભળીને ધણીજ હચરત રહી, અને તે પેલા મરદને ટીકતી એક ઘડીબર અન્યખીમાં ગરકાવ થઈ ગઈ. તેના આંસુ તેના ગાલ ઉપરજ ઠરી ગયાં.

તે મરદ ચુપ ઉભો રહ્યો નહિ, મગર આમજ વધ્યો અને તેજ વખતે મબરાકતે તડી ઉભેલી સંગીનાત બગતગીર થઈને બોલ્યો “વહાલી ! વહાલામાં વહાલી સંગીના ! શું તું પાછી મલી !—”

સંગીના ઝોર કરીને તે મરદથી છુટી પડી ગઈ, અને ખુમ પાડી બોલી “ઓ બચાવો મહને, આ બેગાના મરદથી મને બચાવી લેઓ, શું મહને બચાવનાર અહીં કોઈ નથી ?”

“હું છેઉ.” બહાર આવીને હુસેને કહ્યું “મગર પાક ખુદાના નામથી આ લુલબાલ શું છે તેના નીવેડો આવવો જોઈએ, ખુલાસો થવો જોઈએ. જાનુ, અને આપ નેકનામ સાહેબ, એ બેઉએ યાદ

રાખતું સુઝાવાર છે કે તમે ક્યાં છો? કેવી ગંભીર જગ્યાપર છો ? અને ગંભીરતાનો કેવો ભંગ કરો છો !”

“હું આંખે મઢને ઓળખતી નથી” સંગીનાએ જવાબ દીધો. “હું તો અહિં અમીરને મરણ પામેલા સાંભળી આવેલી છું-ઓ અમાર, અમીર, તે દુનીયામાં માફે સર્વે સર્વ હતું-મહારો જન હતો-મહારો પ્યારો અરમાન હતો.”

“દુનીયાથી ને સર્વે સર્વ તો ગુમાવ્યુંજ નથી ” પેલા અજણ્યા જવાનીયાએ પોકાર ફાધો “શું તારો એકે પુરો સગો આ દુનીયા ઉપર વસ્તો નથી ? ધ્યાન ધર, સંગીના, સંગીના, ઓ જંગલની ભર વાડણ ! યાદ કર તારા તે બપોવાને જેને તું એકલી છોડી આવી હતી”.

“તેને વાસ્તે એક હરફ પી ના બોલ” સંગીનાએ તે સાંભળીને તુરતજ આંખ ઢાંકી દેતાં કહ્યું “ઓ, જે તે મને જ્ઞેય, તો મારા ચહેરાપર થુકે, મારા તરફ ધીક્કાર ફેંકે, નફરતની નજરથી મહને તુચ્છકારી કહાડે, શું તે બપોવો હજુણુ જીવે છે?”

“જીવે છે,-હા સંગીના તારો બપોવો હજુણુ જીવે છે-ને તે હમણું દેહલીમાંજ વસે છે.”

“દેહલીમાં વસે છે ? ઓ ખુદા, હવે માફે શું થશે !” એટલું બોલીને ખુબસુરત સંગીના ત્યાંને ત્યાંજ ભોંયપર પછડાઈ પડી. અને, બધાં તેને મદદ આપવા દોડી ગયાં.

પ્રકરણ ૫ મું.

અમીરની છેલ્લી ઈચ્છા.

એસુદ્ધ થયલી સંગીનાને પોતાના હાથોમાં ઉપાડી લેતાં તે નવા આવનાર ખુબસુરત જવાને કહ્યું “ હું એને અમારે ઘર લઈ જવા ઇચ્છું છું, મહારી ગાડી તક્યાર છે. આપ સર્વે મહેરબાનીને અગર એ મહારી બહેને કોઈ તકલીફમાં ઉતાર્યા હોય તો એની તરફથી હું આપ બધાં પાસેથી માશીનો તલબગાર છું. પાક ખુદા મરહુમ અમીરના રહેને જન્નતનશીન કરે ! ”

એટલું બોલીને તે પોતાના હાથમાંનાં ફુલ જેવાં હલકા બોળને ઉપાડીને બહાર ગયો, અને તે બેઠને સરવે જણાવ્યોએ દીલમાં સંધ્યારો માન્યો કે છેલ્લી ધડીએ ઉભી થયલી અમીરની તે માશુકનો કંટાલો એમ ઠંડા પાણીથી દુર થયો હતો ।—લેકીન, જેવો તે જવાન પેલી કોઈ પોતાની બહેનને ગાડીમાં મુકીને પોતેના અંદર બેઠો તેજ વખતે અમીરનો છોકરો હુસેન ગાડીની આગલ દોડી આવીને બોલ્યો “ જનાબને અર્જ કરવાની કે આપ આવતી કાલે મહારી મુલાકાતે ખુશર આવશો, આપની બહેનને મહારા મરહુમ પીઠરના સખંધમાં કાંઈ કહેવું હોય તો તે વખતે ઠીક મોકા મલશે, અને આપણે બે વાત કરશું : ”

“ અચ્છું, ” એમ ટુંકમાં બોલીને તે ગખર નવજવાને પોતાની ગાડી હંકાવી દીધી.

એવી રીતે તે ટુંક વખતમાં ઉભી થયલી ગડબડ તેટલીજ જલદીથી સમી જવા પછી કીયા આગળ ચાલી, અને મરહુમ અમીરનો જનાઝો ભારી દમદમથી ઉઠાવવામાં આવ્યો—અને થોડા કલાક પછી તો જાણે અમીર જેવું કોઈ હતુંજ નહીં તેમ તે હમરાવ

આદમીની હમ વગરની લાશખી કબરવાસ થઇ, અને મીટટીમાં મીટટી મલી ગઇ. એજ, દુન્યા એજ તરેહનું મુસાફીરખાનું છે જેમાંના મુસાફરો તેની ચમક ધમક ઉપર લલચાય છે, વલખાં ઉપર વલખાં મારે છે, ગરમ અને ઠંડી સાંસ ભરે છે—અને આખરે તમામ તે પછાડાઓને પડતું નાંખી ખાક બની જાય છે.

અને હવે, તે આખરી કીયા ખતમ થવા પછી અમીરના તે આલીશાન મકાનમાં ચાર જણાં સાથે એમાં અને અમીરે પોતાની એલ્લી ધમ્મજા કેવી રીતે દરશાવી હતી અને નવી એક શર્ત શું ઉમેરી હતી તે વાંચવા લાગ્યાં. અમીરે પોતાની કુલે અસકયામત એટલીજ શર્ત પોતાના છોકરા હુસેનના હાથમાં આપી હતી કે જોહરા સાથે સારી રીતે વરતે, પોતાની તે હમશીરને સદા ચાહે, અને હુસેન પોતે ત્રીસ વરસનો થાય ત્યાં સુધી તે કોઇખી મીલકત વેચી શકે નહીં પણ તેની આવક માત્ર વાપડે અને ત્રીસમે સરસેજ તેના હાથમાં મીલકતોનું ગમે તે કરી, શકવાનો. પાવર હકીમ રસ્તમખાન અને મરહુમ અમીરના સેક્રેટરી જેહાંદારખાન આગે વલી ફરમાશ તે લેખીત ધમ્મજામાં એવીખી ફરમાવેલી હતી કે હકીમ રસ્તમખાને અને સેક્રેટરી જેહાંદારખાને જોહરા જે હુસેનના ત્રીસમાં વરસની અંદર કેડે પરણે તો મીલકતોની અરબી આવક જોહરાને આપતી કરવી અને હુસેનના ત્રીસમાં વરસે તે મીલકતોને સરખામાં વહેંચીને તે બેઉ ભાઇ જહેનને હવાલે કરવી.

“ લેફ્ટીન, હકીમ સાહેબ, પીદર મહને કહેવા જતા હતા કે તેવણે કોઇ નવી શર્ત પાછલથી ઉમેરેલી છે, પણ તેવણથી બોલાયું નહીં અને છાતી બંધ થતી ગઇ. ” હુસેને હકીમ રસ્તમખાન તરફ જોઇને કહ્યું.

“ હા, તે શર્ત મરહુમ અમીરે પાછલથી લખી હતી અને તે હવે આપણે વાંચીશું. સેક્રેટરી જેહાંદારખાન, હું ધારૂં કે, હવે તે શર્તખી વાંચવાની તકલીફ ઉઠાવશે. ” હકીમ રસ્તમખાને કહ્યું, અને

તેમ કહેતાં કહેતાં તેણે એક નઝર બહેરી મુંગી ઝોહરા તરફની નાંખી લીધી.

જેહાંદારખાને તે નવી શર્ત વાંચી જેમાં એમ જણાવેલું હતું કે અગર જે હુસેનના ત્રીસમાં વરસની અંદર કોઇ કુદરતી સંજોગે ઝોહરા એકાએક મોલતી અને સાંભલતી થઇ જાય તો હુસેનને અમીરની મીલકતોમાંથી એકબી મીલકત કદીબી આપવી નહીં પણ તે સઘલી મીલકતો ઝોહરાને અદેલીનેજ આપવી અને ઝોહરાના હાથ નીચે હુસેને રહેવું.

હુસેન તે નવી શર્ત સાંભલીને શીકો પડી ગયો, અને તેની આંખમાંથી આંસુનાં ટીપાં ટપકવા લાગ્યાં જે જોઈને ઝોહરાએ મન્શારતથી કહ્યું કે તે નવી શર્ત જલદીથી તેને વંચાવી દેવી.

જેમ મરહુમ અમીરની તમામ મન્ઝાઓ ઝોહરાને વંચાવવામાં આવી હતી, તેમજ આ નવી શર્તથી વાંચીને તુરત ઝોહરાને સમજાવવા માટે વાંચવા આપવામાં આવી—અને, તે વાંચીને ઝોહરાની આંસુ ટપકાવવા પડી. તેણે હુસેનને આંગલાંની નીશાનીથી જાણવા દીધું કે અગર જે ઝોહરા મોલતી ને સાંભલતીથી થાય તોબી તે હુસેનના ફાલાપર તરાપ મારશે નહીંજ.

હુસેને તે કાયલી વાંચીને પોતાની હમશીરનો હાથ ઉપકાર સાથે પોતાના હાથમાં લઇને પછી આંખોમાં દાખ્યો; લેકીન, તુરતજ હકીમ રસ્તમખાને કહ્યું કે જ્યાં સુધી તેઓને ફરમાશ થયલી હતી ત્યાં સુધી તો મુખત્યાર તેઓ હતા, અને અમીરની મન્ઝા મુજબ જે કદી ઝોહરા મોલતી અને સાંભલતી થઈ જાય તો ઝોહરાને અદેલીનેજ તમામ મીલકતો આપી દેવા સીવાય બીજો છુટકોજ નહી હોતો.

પ્રકરણ ૬ હું.

સલીમનો નવો અવતાર.

સંગીના જ્યારે સુદ્ધીમાં આવીને બીજાનામાંથી ઉઠી ત્યારે આળુઆળુનો ભપકો જોઈને અજબ થઈ અને કોઈ નવીજ જગ્યા ઉપર પોતાને જોઈને ગભરાઈ ગઈ, તે એક મોટો આરાસ્તા ઓરડો હતો, જેની આડીઓપર લીલા પરદાઓ લટકાવેલા હતા, સીંકીમ સાથે એ રૂપેરી જુમર ઓલવેલાં હતાં અને આખો ઓરડો અસરોથી અહોક અહોક મારતો હતો. આખા ઓરડામાં રંગબેરંગી ચીત્રા દીવાલપર ચીતારેલા હતા, અને ફકર જેવો મોટો કાચની સખી હતી જે ઉપર લાલ મખમલના પરદા ઉતારેલા હતા. વયોવયમાં એક રૂપેરી ફવવારો ખનાવેલો હતો જેમાંથી ગુલાબજળની શેરો ઉડતી હતી, અને હવામાં ઉડીને તે નીચે ખનાવેલા કાચના અને કોડીના ખનાવટી બગીચામાં પડતી હતી. ઓરડાની આળુઆળુમાં કીમતી મખમલથી ઢંકાયેલા કોચો ગોઠવેલા હતા અને જે પલંગપર સંગીનાને સુવાડવામાં આવેલી હતી તે પલંગખી રૂપાનો ખનાવેલો હતો. હુંકમા, તે એક ઓરડો જે સંગીનાએ જોયો તેજ એટલો બધો બપકાદાર હતો કે તેના માલેક પાસે દોલતનો ડુંગર હોવાની એક સાચી સાબેતી મળતી હતી.

સંગીના જેવી ઉડીને ઉભી થઈ કે જાણે તેની વાટ જોતો ઓરડાની બહાર ક્યારનો ઉભેલો હોય તેમ તે જવાન તરતજ અંદર દોડી આવ્યો, જેને જોઈને સંગીના બોલી પડી “ હું અહીં ક્યાં છું ? ”

“ તેના ઘરમાં કે જે આપને કોઈ જાતની તુકશાની પહોંચવા દેનાર નથી ” તે જવાને કહ્યું “ આપ અમીરની લાશ આગળ બે-

હોશ થયલાં હતાં અને મેં આપને ઉચકીને મારી ગાડીમાં સુવાડ્યાં અને પછી આપ બેચેન નહીં બનો અને એક મીટી નીંદ કાઢાડી ઉઠો તેથી મેં આપને મહારી પાસની એક દવાઘ સુંઘાડી. આશા છે કે દવાઘની અસર તમામ ઉતરી ગઈ હશે અને આપની તબીબી અત ખુશ હશે. ”

“ આપને મારા જેવી એક પરાધ યૌરતને એમ બેસુદ્દીની દવાઘ સુંઘાડવાનો અને અહીંઆ આપના મકાનમાં લઈ આવવાનો દોષખી હક નથી. ” સંગીના રહેજ ગુસ્સા અને દમામથી બોલી, જે વખતે તેના રૂખસાર ઉપર સુરખી ચઢી આવી.

“ મહારી નેમ નીરદોશ છે, અને હું આપનો એક સગો છું, તો પછી મહને આપની સાંભાળ લેવાને વાસ્તે તમામે તમામ હક છે ” તે જવાને હસ્તો ચહેરો રાખીને કહ્યું.

“ આપ ક્યુણ છો ? ” સંગીનાએ તે સાંભલીને ગુસ્સો કમી કરતાં પુછ્યું “ હા મહને યાદ આવે છે, કે આપ મહારા ખુદા સલીમ બપાવાને વાસ્તે કાંઈ બોલ્યા હતા. ”

“ આપ તે બપાવાને જોઈ શકશો—આપને તેવણ આએ મકાનમાંજ મલી શકશે. ” તે જવાને જણાવ્યું.

“ આએ મકાનમાં ? તઅજબુઅ ! ” સંગીનાએ કહ્યું “ તે ખુદો બરવાડ જે જંગલોની બીતરમાં વસેછ તે અહીં ? તે ક્યાં છે ? અરે જુ તે મહને જોશે તો મહારા ચહેરા તરફ તે એક નજરખી નાં બવાને માટે ગોચા કમંકમશે. ”

“ નહીં-તું જુલેછ. અગર તું તેને કાંઈ લાચારીથી છોડી ગઈ હશે તો ત્હારી માફી તે કપ્પુલ રાખશે. તું જાણેછ તો ખરી કે તે ખુદો ત્હારી તરફ ધણોજ માયાળુ હતો અને હવેખી તે તેટલોજ કદરદા ન ત્હારી તરફ રહેશે તેની ખાત્રી રાખ, તું હમણાંખી તે ત્હારા ખુદા બપાવાના મકાનમાંજ ઉભીછ, ને વાત કરેછ, જરા મોટા બાવાના મખમલી કોચ ઉપર તો બેસ, સંગીના ! ”

હવે સંગીના હરણુદાર થઇને પોતાની સામે ઉભિલા તે જવા નને ટીકી ટીકીને જોવા પડી. યા ખુદા ! આ કોઈ પાગલ આદમી સાથે તો તે વાત નહી કરતી હોય ? તે “આપ” “આપ” ઉપરથી “તું” “તા” ઉપર જલદીથીજ શીસલી પડ્યો હતો, અને વળી એવું અજ્ઞયળી પમાડે એવું બોલતો હતો કે ખુદા ખચર કરે !

“ મહેન એવી ગોલ ગોલ વાતો સમજવાની આદતજ નથી, મહેરબાની કરીને જલદી ખુલાસો કરશો કે નેવું વરસની ઉમરનો તે નાતવાન ભરવાડ જે સુફલીસી અને તંગદસ્તીનો એક શીકાર હતો, તે આવા મોટા એક આલીશાન મેહેલનો માલેક કેમ બની શકે ? આહહા ! સુલતાન યા પાદશાહના મેહેલને ટક્કર મારે તેવું આંખે મકાન, એનો ભવકો, એની અંદરની દેખાતી બધી તવંગરીઓ—”

“ એ બધું-એ બધું ” તે જવાન સંગીનાના વાક્યની વચમાં બોલતાં બોલ્યો. “ એ તમામે તમામ ત્હારા બપાવા સલીમનું પોતાનું છે-પોતાનું છે. ”

“ નહી બનવા જેવી ચીજ ! ” સંગીના બોલી પડી.

“ દુન્યામાં કોઇથી ચીજ નહી બનવા જેવી કદીથી હોતીજ નથી, સંગીના ” તે નવજવાને સમજાવ્યું “ બધી ચીજ શક્ય છે, કોઇથી અશક્ય નથીજ. ચાલ, હું તુને તેનો પુરાવો આપું ” એમ બોલીને તેણે સંગીનાનો હાથ પકડી લીધો અને સંગીના એક ચંત્રને ગતીમાં મુકે તેમ દોરવાઇને તેની સાથે ગાલ લાલ મખમલના પરદાથી ઢંકાયલી પેલી બે કાચની સખીઓમાંની પેહેલી ઉપરથી તેણે દોરી બેચીને પરદો ખસેડી દીધો, અને સંગીનાની આંખ સામે તેના બપાવાની તસ્વીર ખુલ્લી થઇ.

“ નેવું વરસની ઉમરનો તે ખુદો ભરવાડ તે સખીમાં આખેહુબ જેવો ને તેવોજ ગમગીન, શીકસ્તા દીલ અને સીતમ ખમેલા હાલમાં પેલી કંઠાળ ઝુંપડીની ચટાઇ ઉપર બેઠેલો જણાતો હતો. તે સખીની નીચે જીણા હરકે લખેલું હતું “ સલીમનો આખરી દીવસ.”

“ ત્યારે શું મ્હારો તે ખુદો બપાવો મરણ પામ્યો છે ? તેના આખસી દીવસની તસવીર બતાવીને ત્હમે મ્હને એમ સમજાવો માં-ગોછ કે તે જીવતો છે, આ મકાનમાં છે અને આ મકાનનો માલેક તે છે તો કેમ બને ? ત્હમારી વાત બધી ગોલગોલ છે ? ” સંગીના બોલી.

“ મ્હારી વાત ગોલ નથી. ” સંગીના આ બીજી તસવીર જો અને તેણે તે બીજી તસવીર ઉપરનો લાલ પરદોબી ખસેડી નાંખ્યો, જે ખુલતાંજ તે જવાન શખ્સની પોતાની તસવીર જણાઈ.

“ આ તો ત્હમારી પોતાની તસવીર છે. ” સંગીના બોલી પડી.

ત્રીસ વરસની ઉમરનો તે જવાન શખ્સ તે સખીમાં આગેહુબ જવો તે હતો તેવોજ ખુશાલ, ખુબસુરત અને ગમરૂ તેના આલી શાન મેહેલની એક કુરસીને ટેકા દઈને ઉભેલો જણાતો હતો તે સખીની નીચે જણા દરફે લખેલું હતું “ સહીમની નવી ઝીંદગી નો દીવસ. ”

“ જોયું ? ” તે ખુબસુરત જવાન હવે પુકારી ઉઠ્યો “ બરો-બર જોયું ? આગે પહેલી સખીમાંનો ખુદો બરવાડ સહીમ તેજ છે, જે બીજી સખીમાં એક ખુબસુરત જવાન છે. સંગીના, સંગીના, હું પોતે, આગે મકાનનો અકેલો માલેક, હું પોતે તેજ-તેજ ખુદો બરવાડ સહીમ છેલ્લું, અને ત્હારો પોતાનો બપાવો છેલ્લો. ”

તે સાંભળીને સંગીનાએ પોતાની આંખુઆંખુ જોવા માંડ્યું કે જો રસ્તો હોય તો ત્યાંથી નહાસી જાય ! કેમજે તે નક્કી માનતી હતી કે તે કોઈ પાગલખાનામાં આવીને ફસી હતી અને સામે ઉભેલો ગં બર શખ્સ જરૂર કોઈ મેડહાઉસનો સામાન હતો !

“ તું એમ શકમંદ નહોતી ના જો, સંગીના. ” તે જવાને ફરીથી સમજાવટ ચલાવી “ હું તેજ ત્હારો નેવું વરસની ઉમરનો ખુદો બપાવો છેલ્લું, જે હાલમાં આટલો બધો જવાન બનેલો છેલ્લું. તુને ખુલાસો જોઈતો હોય મ્હારાં બચ્ચાં, તો સાંભળ કે પહેલી તારી બપાઈ, તે પછી તારા પીઠર અને પછી તારી માઠર મરણ

પામી. તું પંદર વરષની થઈ તયારે. તુને મારા અકેલાની પાસે મુઢીને તારી માદર ગઈ, અને તું ને હું એજ જણા તે વાએજત જંગલમાં કોઈ કોઈ વખત મેંઢાના દુવપરમાં ચુઢારો ચઢાવીને જીવતા હતા.”

“ તહમે ? તહમે મહારા બપાવા થાએ ? ” સંગીનાએ ફરીથી તે જવાનને ટીકી ટીકીને જોતાં સવાલ કીધો.

“ હા, હુંજ તહારો બપાવો થાઉં, સંગીના. ” તે બોલ્યો “તું તો મહારા બુઢાપામાં મહને છોડીને ચાલો ગઈ, પણ હવે હું મહારી જવાનીમાં તુને સપોવી લેવશ. તું એમ શકકી ના બન, મહારી દીકરી, તુંને હજીજીની ખાત્રી જોઈએ કે હું તહારો બપાવો છેઉ કે મહી, તો સાંજલ કે તહારા જમણા હાથની બાજુ ઉપર એક સુફેદ લાંછણ છે. ”

“ ઓ મોટાબાવા-મોટાબાવા, હું તમારી ચુન્દાગાર છેઉ, મને માફ કરો-માફ કરો. ” એમ બોલીને તે સુંદરી તે જવાનના પગો-પર પડી ગઈ.

તેના ધ્યાનમાં જોકે પહેલા પહેલા શક પેઢાં થયો હતો. તો-બી માખાપ અને બપાઈના મરણની વીગત અને લાંછણની નીશા-નીથી તેની ખાત્રી થઈ અને તેથી તે એકદમ તેના પગોપર પડી ગઈ.

“ ઉઠ મારાં બચ્ચાં, મેં તુને માફ કીધીછ. ” તે સંગીનાનો હાથ પકડીને ઉઠાડતાં બોલ્યો “ બેસ મારી પાસે ” અને તે પો-તેથી બેઠો અને સંગીનાનેથી બેસાડી.

“ મોટાબાવા, તહમારામાં એ ફેરફાર કોણે કીધો ? ” સંગી-નાએ આજીઆજીનો બપકો ચપલ આંખોએ પાછો અને પાછો અ-જબથી સાથે જોતાં, અને પોતાના તે બપાવાને ટીકતાં સવાલ કીધો.

“ એવો સવાલ મહને કદીબી ના પુછતી, મહારી દીકરી ” તે મોંહ કુમલાવીને બોલ્યો “ જો તું મહારી સાથે આએ મકાનમાં રહે, પણ યાદ રાખજે કે તુને ત્રણ શર્તો કબુલ રાખવાની છે. ”

“ તે શર્ત ? તે શું છે ? ” સંગીનાએ ઝડપથી પુછ્યું.

“એક તો એ કે તું મહેને ધરમાં કે ધરની બહાર, આજ પંછીથી “ભાષ” તરીકે બોલાવે ને બોલખે, બીજી શર્ત એ કે તું પેલા સામે દેખાતા ઓરડામાં જે કાળો પરદો છે તે કદીખી નહીં ખસાડે અને તેની પાછળ નહીં જુએ, અને ત્રીજી તથા છેલ્લી શર્ત એ છે જે આજ પછીથી કદીખી મારી આગલી ઝીંદગીની વાત તું નહિ કરે અને હું કાણથી ને શાથી જવાન બની ગયો તેની વાત નહીં પુછે.”

“કુબુત્ર છે મારા ભાષ” ભાષ શબ્દ ઉપર ભાર મુકીને સંગીના બોલી “મને તમારી ત્રણે શરત કુબુત્ર છે. આજથી તમે સલીમ મારા ભાષ, અને હું સંગીના તમારી બહેન ઠીક કેતી ?”

“બહુજ અચધું” સલીમ બોલ્યો. “હવે, તું મને જંગલમાં અકલો છોડીને કેમ અને ક્યાં ગઈ તેની વાત કર.”

અને હાલુ ડોકુ કરતાં ઠીકઠાક બેસીને સંગીનાએ પોતાની કેશી-યત શુર કાધી. •

પ્રકરણ ૭ મું.

સંગીનાની હકીકતમાં હરકત.

“મુરખખી “ભાષણ,” હું આપને તે જુપડાંમાં મુકીને ચાલી ગઇ, બલકે કહો કે તહમને રખડતા છોડીને નહાસી ગઇ તેની એકબે મહીનો અગાઉ હું જંગલમાં લાકડાં વીંછતી હતી, જે વખતે મહારી સામે એક અધઘ્ઘરી ઉમરનો પણ ઘણો દેખાવલો શખસ આવીને ઉભો, તે ઘોડા ઉપર હતો, અને મહને જોઇને તાબરતોય તે ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો. તે મહને જોઇ ટકટક હસવા લાગ્યો, જ્યારે મહારા રખસાર ગરમ થવા અને મહારા હોઠ ધ્રુજવા લાગ્યા. મેં શરમથી મહારી આંખ નીચી કીધી. મહને શરમાતી જોઇને તેણે વાત કરવા માંડી ને જણાવ્યું કે તે પોતાના એક દોસ્ત સાથે શીકાર કરતો કરતો દોસ્તથી અલગ થઇને ભુલાવો ખાઇ ત્યાં આવ્યો હતો અને હવે પાછો ક્યાં અને કયે રસ્તેથી જવું તેની માહિતી ધરાવતો નહિ હતો. મેં તેને ક્યાંથી જવું તે બતાવ્યું, અને તે સાંભળ્યા પછી તેણે હું કાણુના કુટુંબની અને ક્યાં રહેતી હતી તે પુછ્યું. મેં ભારી દીલે કહ્યું કે મહારા એક પુરા બુઢા બપાવા સાથે ઘણીજ ગરીબીમાં રહીને જેમ તેમ હું દહાડા પુરા કરતી હતી. મહારી ગરીબીની વીગત જાણીને તેણે દીલસોઝી બતાવી,—ઓ મોટા બુવા, નહિ રે મફતજે ઓ મહારા બહાલા ભાઇ સલીમ—તે શખસની મહારા તરફની દીલસોઝીના સંખુનો એટલા બધા તો મીઠા હતા અને એટલા બધાં તો કદરશનાસ હતા કે હું તેની બુભાવદાર ઝખાની ઉપર બુભાઇ ગઇ, અને ખીજે દીવસે તેણે મહને જંગલનાં તેજ ભાગમાં જ્યારે પાછી બોલાવી ત્યારે ખીજી વખતખી તેને મળવાને આતુર

દીલથી ગઈ, તે મરદ જો કે દીલસોજ, કદરદાન અને શીરીનજવાન હતો તોખી નીતીમાં નેક હતો.”

અને એટલું બોલી રહીને સંગીના જાણે હમ લેતી હોય તેમ થોભી, સલીમ તેને માટે શરખતનું એક પચાલું બરીને લાવ્યો જે મીઠાસદાર ઠંડા પાણીને નોશ કર્યા બાદ સંગીનાએ પોતાની હકીકત આગળ કહી,

“ખીજ રહાંજના હું તમને જુપડામાં અકેલા મુકીને પાછી તે તરફ જવા ખુશી તો પેહેલાં પેહેલાં નહીં થઈ, મગર મુકરર વખત થતાંજ મારું દીલ મારા કાપુમાં રહી શક્યું નહીં અને હું ગઈ. તે ત્યાંજ આવીને ઝાડને અઢેલીને બેઠેલો હતો—અને મને વખતસર ત્યાં ગયત્રી જોઈને તે બહુ ખુશી થયો. તેણે મારી સાથે પ્યારની વાતો કરી. તે બોલ્યો કે જો હું તેના મેહેલમાં જઈને રહું તો તે મારી સાથે શાદી કરનાર હતો અને તેનું નામ અમીર જેહાનગીર-જંગ હતું. તમે સહેજમાં સમજી તો શક્યા હશો કે મારા જેવી એક તંગદસ્ત મુશ્કેલીસ છોકરી જેણે બર જંગલોના વસવાટ વચે કદીખી એવા દમામદાર માણસને, જોયલો નહીં તે તેના બપકા, તેની ચરખ-જખાન, અને તેના અમીરી હોદાપર થોડી થોડી થઈ જવા વગર રહેજ નહીં—અને તેથીજ, તેથીજ મારા બાઈ સલીમ, હું તે શખસ તરફ ખેંચાઈ ગઈ, અંજાઈ ગઈ, ગભરાઈ ગઈ, અને એ સઘળી ભેલ-શેલ લાગણીઓ સાથે તેના પ્યારમાં ગીરફતાર થઈ ગઈ.

“એક મહીનો સુધી એમ દર રહાંજના હું તેને મળતી રહી, તે વાત જે તમારેથી છુપાવી, અને આખરે તેની ઉપર લલચાઈને હું તેની સાથે શહેરમાં ચાલી જવા અને ત્યાં જઈને તેની સાથે શાદી કરવા તકયાર થઈ. રાતનો સ્વપનો અને દીવસની ચયન મેં મહારા તે આશક અમીર જેહાંનગીર જંગમાં સમાવી દીધી હતી તો પછી તેની સાથ જવા વગર મ્હને છુટકો નહિ હોવાથી, હું તમને છોડીને ચાલી ગઈ, અમીર મ્હને પોતાના ઘોડાની પીઠપર મુકીને ગાયા તે

જંગલો હવામાં ફુદાવી મથો; અને અમે વણા કલાકોની ઝંડપી મુસા-
ફરી પછી દેહલીમાં આવી પહોંચ્યાં. દેહલીમાં તેણે મને પહેલાં તો
કોઈ એળખીતાના મકાનમાં રહેવા દીધી, અને શાદીની તક્યારી
કરવા પછી પોતાના મેહેલમાં લઈ જવાનું કહ્યું.”

સંગીના પોતાની હકીકત એ રીતે ધીરજ અને શાંતીથી સમ-
જાવતી હતી તેટલાં કોઈ હરકતથી એકાએક તે બોલતી અટકી પડી;
તેના હોઠ વચ્ચેથી એક જીણી ચીખ બહાર પડી. તેણે સલીમના તે
બપકાબરેલા દીવાનખાનાની ઉંઘડી ગયલી એક બારી તરફ પોતાના
બેઠ હાથો લંબાવીને બીજ એક ચીખ પાડતાં કહ્યું-“અરે, પાછો
તેજ ચેકરો !”-અને તેટલું બોલા રહીને સંગીના કોચ પર બેશુલ્ક
હજી પડી !

પ્રકરણ ૮ મું.

કાલા નીકાળવાલો ચહેરો !

સલીમે જ્યારે સંગીનાને કોચપર સુવાડી ત્યારે તેનું શરીર ધ્રુવરીમાંથી રહેજમાંજ મોકલું ચૂકલું હતું અને તેનો સુંદર રૂપાલો મુખરો સુરખીને છોડીને સુફેદ શીફો ફચ-જાણેલો હોવામાં એકબી ટીપાં વગરનો-થઈ રહ્યો હતો ! સલીમ તાજુખીના દરીયાવમાં ગરક થઈ ગયો. તે સમજી નહિ શક્યો કે એવી દહેશત એક કોઈ ચહેરાના જોવાથી કેમ સંગીનાના દીલમાં પેવસ થઈ ગઈ ! સંગીનાને કોચપર મુકતાં મુકતાંબી તેણે આતુર ચશમે તે કોઈ સુરત જોવા માટે ખારી તરફ નાંખી હતી. મગર તે ભેદી ચહેરો તેની હસ્તીની પળેજ પાછો ગુમગાયબ થઈ ગયો હતો, તો પછી સલીમને ક્યાંથી દેખાય ?

ખરેખર તે ચહેરો તુરંતનોજ ગાયબ થઈ ગયો હતો, કેમજે સંગીનાને કોચપર મુક્યા પછી માણસોની મદદ જોલાવવાની અગાઉ બી જે ખારીમાંથી તે ચહેરો દેખાયલો હોવાની નીશાની સંગીનાએ કાઢી હતી તે ખારીની આગળ જઈને નીચેના ખાગીયા સુધી તેણે નજર નાંખી, પણ ફોકટ. ત્યાં કોઈજ હતું નહિ.

તે પછી સલીમના હુકમથી ઘરમાંના નોકરો દોડી પહોંચ્યાં અને એક બુઆએ પોતાને હાંથે તે નાજુક ચહેરાપર ગુલાબનો અંક છીરકવા માંડ્યો, અને ખુશખુદાર પાણી એક નાની લોટીમાંથી સલીમે તે જોહાશ થમલી સુરતપર છાંટ્યું. આખરે પાંચ સાત મીનીટના હંક અરસાની બેદામીથી સંગીના એક અવાચી ખાઇને હુશયાર થઈ, અને આજુબાજુ જોતી બોલી “શું તે ગઈ ?”

“બહેન, બહેન, જરા સોંચ રાખ” સલીમે સોંચ રાખવાનું કહીને જણે સીંગનલ કાઢી કે લાઇન કલીયર નહિ હતી, આજુબાજુ નોકરો હતાં અને કોઈ ભેદી વાત કરવી હાલમાં ફાયદા કરતાં નુક-શાનની વધારે હતી અને ઘાત લેવાની સલીમે ઉમેરીને કહ્યું “બહેન.

સંગીના, વારંવાર તું એમ બોલેશ થઈ જવા કરેછ તો કોઈ બીજી જમણાપર હવાના ફેર સાર આવી શકશે ?”

“નહી, ભાઈ સલીમ, નહી” સંગીના સલીમની મતલબ સમજી જઈને ફેરવી તોલતાંજ સવાલનો જવાબ કરીને બોલી, “મહારાજ જેવી એક શીકસ્તા દીલ અઠરતને જન્નતબી સરખું ને જહન્નમબી સરખું. મને અહીંઆંજ રહેવા દો, દુનિયામાં ગમે એવા મરીઝની એક તબીબ દવા કરી શકશે—મગર, શીકસ્તા દીલમી ! નહી, નહી, શીકસ્તા દીલની કોઈ દવા નથી.”

સલીમે ધશારતથી નોકરોને રવાના થવા કહ્યું, અને તેના હુકમને માન આપીને તેઓ તેજ ધડીએ ત્યાંથી ચાલતાં થયાં. તેઓને ગયલાં જોઈને સલીમ બોલ્યો “સંગીના! કોણનો તે ચહેરો હતો ? એટલી બધી ટહેશત ? તબ્બજજૂબ !

મહારી હકીકત સુનો, ને પછી તબ્બજજૂબી ખતાવો. એ ચહેરો કોઈ ઔરતનો છે અને આ બીજીવાર તે પરદેપોશ શકલે મહને માથાથી પગ સુધી કમકમાવી મુકી છે. તે કોઈ ઔરતના ચહેરાપરનો કાળો નીકાલ આપ્પો બંધ હતે આંખ આગળ બે સુરાખ છે, અને તે છેદમાંની ચંશમે,—ઉફ !! મહારીપર એક સીતમ છે.”

“મગર તે કોણ છે ?”

“હું નથી જાણતી, હું નથી પચેચાણતી. તહમે મારી હકીકત સાંભલી લો, અને પછી બોલજો કે તે ભયંકાર સુરતના જેવાથી હું જો બીહતી હોઉં તો મારી ધાસ્તીમાં હું ખરી છેઉં, યા ખોટી.” સંગીના બોલી, અને તેણે પોતાની હકીકત કહેવાની પાછી આગૂલ ચલાવી “અમીર મહને દેહલીમાં પોતાનાં કોઈ ઓલખીતાઓને ધરે છોડીને લગનની તધ્યારી કરવા ગયો, અને હું સુનહેરી બહીશતનું સુખ ભોગવવાના અનેક ખયાલોમાં દીવસ ગળડાવવા લાગી. આખરે મહારા દીલનો તે એક પુરો અરમાન—મહારો પયારો અમીર—પાંચમે દીવસે ત્યાં આવી લાગ્યો અને તેણે મને કહ્યું કે “તે મહને

પોતાના મહેલમાં પરણ્યા બાદ લઈ જઈ શકતો નહિ હતો, કેમ જે તેની છોકરી ઝાહરા અને છોકરો હુસેન તે લગન સાંખીજ નહીં શકવાનાં હતાં, તોખી મહારે તેના (અમીરના) એક ખીજા ભાડેથી લીધેલા મકાનમાં જઈને છુપું વસવું અને પરણેતર તરીકે તેના છોકરાંથી છુપી રહીનેજ સંધળી અયશોષશરત ભોગવવી.

“અમીરના તે સખુનો ગોચા” ઝુલ્મ સમાન હતા, લેકીન મહારે દીલ તે પ્યારો અમીરપર એટલું પ્રધું તો હતું કે કોઈખી ભોગે મહને તેની મહેરદાર તરીકે. દુનયાની તમામ અમનો ચમન ગુઝારવી હતી; તેથી, હું તેમખી કમુલ થઈ અને તેના ભાડે લીધેલા મકાનમાં જઈને રહી. લગનની આગલી રહાંજના અમીરે મહને પોતાની આગલી મહેરદારના કેટલાક કીમતી દાગીના ભેટ આપ્યા, અને લગન વખતે ખીજા નવા દાગીના લાવી આપવાનું કહયું. અમીર તે રહાંજના પોતાની આગલી મહેરદારવાંલા દાગીના આપીને રવાના થયા, તે પછી હવામાં તુફાન શુર થયું, અને તુફાની રતુથી મહને સહેજ ઠંડી લાગવાના સખબથી હું ઝોઢીને ખીજાનાપર લેટી ગઈ. મતલબ લેટવાની હતી, છતાં આંખોપર હાથે ગલખો કીધો, પોપચાં વીચાઈ વીચાઈ જવા લાગ્યાં, અને હું ખાખના હાથોમાં ગીરફતાર થઈ ગઈ. સુધ જવા પછી થોડોક વખત પસાર થયો હશે તેટલાં, યા પાક ખુદા બચાવ મહને. મેં મહારા ખીજાના આગળ કાળા કપડામાં સજ થયલી એક ઔરતને જોઈ જેના ચહેરાપર સીલા ખુરકો નાંખેલો હતો અને જમણા હાથમાં આબદાર એક ખંજર પકડેલું હતું ! હું પોતે સમજી શકી નહીં કે હું ખાખમાં તે આકાર જેતી હતી યા મારી આંખોં ઉપડી જઈને તે દેખાવ તપાસતી હતી. થોડી પળ સુધી હું જાણે જાણે જઈ જઈ ગઈ હોઉં તેમ સ્તબ્ધ પડી રહી અને તે ઔરત અમીનની કોઈ બધા યાં આસમાની હુરી હતી તેના અંદેશમાં મારી અખાન ગોચા સીવાઈ ગઈ ! થોડીક પળ પછી હું જો કંઈ ખોલી શકી હોઉં તો તે ફક્ત દહેશતની એક ચીખ હતી, જે સાંભળીને તેણે મને

મુસ્સાબરેલા આવાઝથી કહ્યું “અગર એકબી શબ્દ બહાર નીકળશે તો આઝે ખંજર માફે કામ પાર પાડશે. ખતાવ, ખતાવ, મને ને ઝેવર જે અમીરે આજે તહને આપી રીધાં હતાં. ઉઠ, જલદી ખતાવ, ને જો નહીં ખતાવશે તો ખુનમાં તું આલુદા થઈ જશે.” અને એમ બોલતાંજ તેણે મહેને ડાવા હાથથી હીલવી માંખી અને તેના ચહેરાને છુપાવી રાખનાર સીહા નીકાળમાંનાં બે છેદમાંથી તેની ચશમે ધુરકી ધુરકીને મહેને ઝોરખી વધારે દહેસ્ત આપવા લાગી. હું ઉઠી. મેં તેને તે મુકેલું ઝહવેલાત ખતાવ્યું, જે તમામ તેણે પોતાના ડાવા હાથમાં વીટી ધુટીને લઈ લઈને તેના સીહા પહેરણની જેબમાં મુકી દીધું અને બોલી “અગર જો તેં નોકરોને મહેને પકડવા બોલાવ્યાછ તો એક એકના સીનામાં આઝે ખંજરની ‘નોંક ચલાવી દેવામાં આવશે, અને ત્હાફે ખી સીનું ચાંક કરવામાં આવશે.” એમ બોલીને તે ચાલી ગઈ. હું તો લાકડુંજ બનીને તેની પાછળ જોતી રહી.

“તે રાતના મહેને બીલકુલ કંઈ આવી નહીં અને ઝહવેરાતની ચોરીની વાત ક્યારે મહારા અમીરને કહી દેજી તેની આતુરતામાં ખાખ વગર ખીજાનામાં કોર પર કોર દઈને મેં રાત આખી પુરી કીધી. સહવારના અમીર આવવાના હતા અને તે દીવસે સહાંજના મહારા લગન અમીર સાથે છુપાછુપ થનાર હતાં. અમીરની અને મહારી વાત ગોયા દુનયા આખીથી છુપાવવાની ફરમાશ મહેને કરવામાં આવી હતી અને તે મેં સરોચસ્મથી કપુલ મંજુર રાખી હતી. અને પછી, સહવારના આવવાના અમીર બપોર સુધી આવ્યા નહીં અને મહેને બારી ચટપટ થયા કીધી. આખરે તોવાવી તોવાવીને છેક બપોરે અમીર આવ્યા અને તે વખતે તેમણે પોતાની તખીઅત નાશ-દસ્ત મ્હોવાનું જણાવ્યું. મેં મહારા હાથોથી કાઢવો બનાવીને મહારા બહાલાને આપ્યો અને કંઈક ખુશ ગુફતેગોમાં તેમણું દીલ બહેલાવવા પછી ઝેવરની વાત મેં કહી. અમીર તે બનાવ સાંભળીને ગુસ્સાથી ગરમ આગ થઈ ગયા. મેં તેમને શાંત બનવા સમજાવ્યું છતાં

ગુસ્સો સમી જતાંખી ચોરામલા ઝેવરને મુકાબલેનું ખીજું લાઇ આવીને લગનને વખતે મળે નહીં કરવાના ધરાદારી તેવણ મહારા મા કહેવા છતાંખી ગયા—અને અફસોસ, સદહજર અફસોસ કે તે વખત પછીથી મેં તેવણને મીનદો કદીખી નહિ. જોયા.”

અહીં સંગીના બોલતી અચકી ગઇ અને તેની આંખોમાંથી હડહડ આંસુના દીપાં ટપકવા લાગ્યાં, સલીમે તેને સમજવી લીધી અને પોતાની હકીકત પુરી કરી નાખવા જણાવ્યું. રંદીને દીલને ખલાસી આપવા પછી સંગીના બોલી “તે સહાંજના અમીર પાછા ફર્યાજ નહીં, મારાં લગન થયાં નહીં, અને જ્યારે બે ચાર દીવસો સુધી અમીર આવયા નહીં, ત્યારે મેં છુપી રીતે ખબર મેળવી તો અમીરને સખત માંદગીને ખીજાણે પડેલાં સાંભળયા. ચોરીની બાતથીજ અમીરના માથાપર બોળે થયો હતો. તેવણે ઝહવેરાત ખરીદવા બાજારમાં ગયા તો ત્યાં તખીઅત વધારે ખરાબ થઇ જોથી ધર ગયા, ખીજાનામાં પડ્યા, અને તે ખીજાનું તેવણનું મૌતનું ખીજાનું થઇ પડ્યું ! હું તો અમીરની ફરમાશ મુજબ અમીરને મલવા જઇ શકીજ નહીં, અને જ્યારે અમીર મરણ પામ્યા ત્યારેજ દીલ્લપર મહારો કાબુ રહ્યો નહીં. ખબર સાંભળવા પછી હું ગઇ, અને તે પછી શું બન્યું તેથી તો સલીમભાઇ આપ પુરેપુરા વાકેફ છો.”

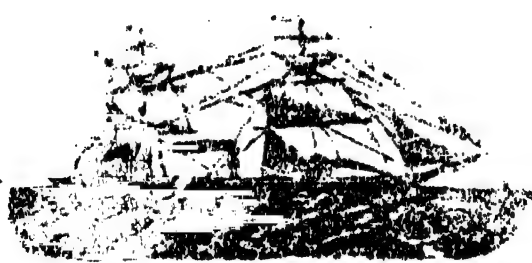
સંગીના પોતાની હકીકત પુરી કરી રહી, અને સલીમ બોલ્યો “અમીર જે મકાન હારે માટે લાડે લીધું હતું તે આપણે ખાલી કરીને તેનો સામોન અહીં લાવશું. નૈઝરો અહીં પુરતાં હોવાથી ત્યારાં મોકરોને રજા આપશું, અને સંગીના તું મહારી બહેન દાખલ સદા સુધી મહારી સાથેજ રહેજે.”

“ઐ બધું તો ઠીક થશે, મૈગર અફસોસ કે, અમીરની ઝાંલીમ બુદ્ધાઇ મળે ચયનો રાહતથી જીવવા કદીખી નહીં દેશે !” સંગીના ગમ કરીને બોલી “ઐ, તે મનહુસ શકલ કાલા નીકાબવાલો તે ને હેસ્ત ચહેરો, પાક ખુદા તેતાથી મળે ખાવા ! તેજ તેજ, ખુરકામાં

છુપાયલા ચહેરાએ ઝેવરની ચોરી હીધી, તે ખાત અમીરને મેં કહી, અને અમીર જે બીમાર હતો તે વધારે બીમાર થયાં, અને મહને તુટેલાં જીગરની છોડીને દુનયાથી દુર થયાં. અહસોસ, એ શીકસ્તા દીલ સંગીના, તહારા દીલસોઝ આશકની કબરમાં તું પોતે ક્યારે જશે !”

“એમ નહીં બોલીએ બહેન” સલીમે સમજાવ્યું “ધીરજ ધરો, સક સાફ થશે. રક્તા રક્તા એ મીઠા વાદલી દુર થઈ જશે, અને ખુશીનો ખુરશીદ ઉગશે.”

તે પછી તેં નકલી ભાઈ-બહેન બીજા આરાસ્તા આરડામાં કીમતી મેજ આગલ મધ્યમધ થતા ખુરાકને ધનસાફ આપવાં ગયાં. અરે ! ક્યાં તે ઝંઘણ પીરાણા મીસકીન સલીમની તુટીકુટી ઝંઘડી ? અને ક્યાં આંખે લેજ નવજવાન ગમર ખુમર સલીમને, ભપકા-દાર મહેલ ?

પ્રકરણ ૯ મું.

ઝાહરા અને સલીમ.

બીજી સહાંજના મરહુમ અમીરનો છોકરો હુસેન પોતાના બાપના કાલેની યાદ કરતો અને તે ઉપર ગૌર ચક્રાવર્તો અકેલો બેઠો હતો, જ્યાં એક નોકરે દાખલ થઈને કહ્યું કે “સલીમ નામના અહસ્થ મુલાકાતની આરજુ કરતા આવ્યા છે.” હુસેને તે અહસ્થને તુરતજ પોતાના ઝોરડામાં દાખલ કરવાનો હુકમ આપ્યો, અને થોડીક મેકંડ પછીથી સલીમ અને હુસેન સામસામા વાતે બેઠા.

“ગઈ કાલે મારાં બહેનને તમારા મકાનમાંથી બેહોશ લાલતે લઈ જતી વખતે મેં આપ સાથે ઠંડી રવેશ વાત કીધી હતી, જે મારી રીતભાત માટે હું માફીનો તલબગાર છું” સલીમ બોલ્યો “લેકીન, આપ બેધ શકશે કે તે વખતે મહને મરહુમતા કુટુંબ તરફ જરા ગુસ્સો બરપા થયો હતો, કેમજે મરહુમે દેખઈતું હતું કે મહારી બહેનને અપમાન કીધું હતું, અને જેથી આપ સાથે હું કરડો બન્યો હતો.”

“માફી તો તેથી મહારે માંગવી સજાવાર છે”. હુસેન થોડો થોડો થઈ જઈને તેના બંને હાથો પોતાના હાથોમાં લઈને બોલ્યો “બાઈ, આપ કેમ માફી માંગો છો? આપ દીલના ઘણા સાદા છો. મહને રજા છે પુછવાની કે આપનું મુબારક નામ?”

“મહને સલીમના નામથી ઝોલખવામાં આવે છે” અને જાણે જાણતોજ નહીં હોય તેમ સલીમે પુછ્યું. “એસ્મે શરીફ?”

“હા, ગુલામને હુસેન કહેવામાં આવે છે.”

“સમજે હુસેનબાઈ” સલીમે કહ્યું “અબ્બલ તો મહને આપના કુટુંબની કંઈ ખબર નહિ હતી, લેકીન ગઈ કાલે આજે રસ્તેથી પમાર

થતાં ક્રોધ મોટા અમીરનો જનાઓ ઉઠાવવાની તક્યારીની વાત બહાર બાકી રહી હતી એટલે મરહુમ અમીરને માન આપવા હું અંદર દાખલ થયો અને ત્યાં મેં મહારી અજયખી વચે મહારી ગુમ થયલી બહેનને જોયું, જે મરહુમની આશનાઇ માટે ફરીયાદ ઉઠાવતી રહતી હતી. મહારી બહેન એટલી તો તે વખતે હોશ ફરામોશ થઈ હતી કે હું તેના બાઈ છેલ્લે એમખી પીછાણી શકી નહિ, ત્યારે મહને અમારા એક ખુદાં બપાવાની યાદ તેને આપવી પડી, જે બપાવાં તરફ સંગીના બહેનને ઘણુંજ માન હતું. ”

“અને તે તમારા બપાવા હાલમાં દેહલીમાં હોવાનું કહેતાંજ તે બાનુને જખર ધાસ્તી પેહી હતી.” હુસેન બોલી પડ્યો.

“હાજી, અમારા બપાવા નીતી તરફ ઘણી પ્રકૃત અતાવનારા આઠમી, અને તેવણ જે જાણે કે સંગીના પોતાની ઇમિતતને એવકા થઈ હતી તો તેનું મરતાંખી મોટું નહિ જુએ અને જુએ ત્યાંથી તેના પર થુકે.” સલીમે કહ્યું “મગર, હુસેનબાઈ મને કહેવા દે. કે મેં તો મહારી બહેન આગલ બપાવાના સંબંધમાં અડાવયું હતું—અમારા બપાવા તો બીચારા ક્યારના દટાખતે બલાસખી થઈ ગયા, આજે તે વાતને દીવસો ગઈડી ગયા.”

“ત્યારે તમે એ બોટી અડાવેલી વાતનો ખુલાસો તમારાં બહેન આગલ ઘરે જમને કીધોંજ હશે.” હુસેને કહ્યું.

“હાસતો” સલીમે તે જવાનની આતુર જેવી ચશમો તરફ મલ્લમાં ને મનમાંજ હસીને ચલાવયું “મહારી બહેનને તે વાત મેં કહી, અને વલી તહમારા બાવાએ મહારી બહેન તરફ કેવી વરતણુંક ચલાવી હતી તે વાતખી મેં જાણી. વાત એમ છે કે જ્યાં સુધી મહારી બહેને પોતાની મરજી બતાવી નહિ ત્યાં સુધી તહમારા બાવા મહારી બહેનને દેહલીમાં લાવ્યાંજ નહિ. મહારી બહેનની નીતી તરફ તેવણે માન બતાવયું. લેકીન શાદી માટે જ્યારે એક કખુલ થયાં ત્યારેજ તેઓ

દેહલીમાં આવ્યાં. મહારી બહેન તહમારા ખીદરની બહુ વખાણ કરે છે, અને તેવણની યાદથી બંધુ રહે છે.”

“તહમારી બહેનને થયલા ગયરખનસાફનો હું બદલો આપવા માંગુ છું.” હુસેન બોલ્યો.

“મહારી પાસ માલો મીલકત ઝરો દઉલતનો શુમાર નથી, બેસ્યાર છે.” સલીમ હસીને બોલ્યો “આપની દઉલત આપને મુખારક, મહારી બહેન પધસાની લુકી નહિ હતી, મહોબત અને નેક ખાસીયતની લુકી હતી. હવે તો જ બની તે બની, મહારી બહેન મહારી સાથે રહીને પોતાના દીવસો ગખડાવશે.”

અને જાણે તે બોલી રહે તે પછી અંદર આવવાનું હોય તેમ તેના છેલ્લા શખ્સના અલાસ થયા પછી તે ઝોરડામાં ઝોહરા અચબુચી દાખલ થઈ. તે દાખલ થઈ તો ખરી, પણ મારકા શખ્સને પોતાના ભાઈ આગલ બેઠેલો જોઈને અચકી ગઈ, અને પાછી ફરતી હોય તેમ અરધી ફરી ગઈ.

હુસેને એકદમ ઉઠીને તેની આગલ જઈને નીશાનીઓથી સમજાવ્યું કે સલીમ એક ધરના ભાઈ માફક હલી જાય તેવો શખ્સ હતાં, અને તે ગ્રહસ્થ હતો.

ઝોહરા, ભાઈની મરજી જાણ્યા પછી આવીને તેઓની સામે બેઠી.

“મહારી બહેન બીચારી મુંગી અને બહેરી છે.” હુસેને સલીમને કહ્યું.

“આવી એક આસ્માની હુરી જેવી ખુબસુરતી, અને તે બહેરી મુંગી!” સલીમે તઅજજુબી બતાવી, મગર તઅજજુબી બતાવતાં કાંઈ વખાણબી કરી લીધી.!

સલીમે કીધેલી વખાણ ઝોહરા તો ક્યાંથીજ સોંભલે? તોબી જાણે સલીમના શખ્સોની વલાણ તેની વખાણ માટે હોય અને સલીમના હોટ તેની ખુબસુરતીની તારીફમાં હાલ્યા હોય તે સમજી ગઈ હોય તેમ ઝોહરાની ચશ્મે આભારના ઉભરાથી ચમકી રહી!

“મહારી હમશીર કંઈ જન્મથી બહેરી મુંગી નથી” હુસેને આ-
ગલ ચલાવ્યું. “લેકીન થોંડાક વરસો ઉપર અમારી પયારી માદરનું
એક મુતે ખુન થયું અને તે વહાલી માદરની ખુન આલુદા રાખ
જોઈને જોહરા દહેશત ખાધ ગઈ અને દહેશતમાં તે દહેશતમાં જ એની.
જોવાની તે સાંભળવાની ઈંદરીઓ કામ કરતી બંધ થઈ ગઈ. અમારા
ધરના હકીમ રસ્તમખાને ગમે એટલી દવા કીધી, પણ કંઈખી કાર-
ગત લાગી નહી.”

“હકીમ રસ્તમખાને ?” સલીમ તે નામ સાંભલીને અજ્ઞયખી
સાથે પુછવા પડ્યો. “તેવણ કે જે મારા મકાનની બાબુના મકા-
નમાં રહેછે ?”

“હાથ” હુસેને જવાબ દીધો. “દંદેલીમાં હકીમ રસ્તમખાને
એકજ છે, બહુજ બાહોશ છે, અને ત્યારે શું તેવણના મકાનની પા-
સેજ આપનું મકાન છે ?”

“હાથ.”

“જોહો ત્યારે કંઈ તમારૂં ઘર અમારાં ઘરથી ઘણું દુર નથી,
તો પછી આપ વારંવાર અહીં તરફી લેવા કરશો તો ઘણાજ ખુશી
થઈશું” અને એમ બોલી રહીને તેણે તે પોતે શું કહેતો હતો તેની
સમજણ આંગણાઓની નીશાનીથી પોતાની હમશીર જોહરાને આપી.

જોહરા બાઈની વાત સમજીને ખુશ થઈ અને તેણે પોતેખી
નીશાની કીધી કે “ઘણી બરહક વાત એ છે અને આપ ધરનાજ
એક આદમીની માફક મુલાકાતે આવતા જતા રહેશો તો અમે
રાજી થઈશું.”

તે સમજીને બેઠ બાઈ બહેનની મોટામાં મોટી અજ્ઞયખી વચ્ચે
સલીમે પોતેખી જણે મુંગા બહેરાની નીશાનીઓથી વરસો સુધીનો
વાકેફગાર હોય તેમ આંગણાઓની નીશાણીઓ કરવા માંડી અને તે
નીશાણીઓ કરીને તેણે જોહરાને સમજાવ્યું કે “હું આપને ઘર આવ-

વાને માટે નેહાયત ખુશી થઇશ, આંપનો હુકમ છે તો વારંવાર આવતો રહીશ, અને આપને તકલીફ આપતો જઇશ.”

ઉપલી વાતચીત નીશાનીઓથી ચાલી રહી હતી, તેટલાં એક નોકરે આંવીને ઝાહેર કીધું કે ‘હકીમ રસ્તખાન કોઇ ઘણા અગત્યના કામ સાર હુસેન શેઠને બોલાવતા હતા.’ તે સાંભળીને હુસેન થોડીક મીનીટની માશી ચાહીને સલીમની રજા માંગી, અને મંજૂરગ એવો થયો કે તે નવા દોસ્તને પોતાની હમશીર સાથે છોડી જવાની તેને ગોચા રૂઝ પડી ! લેકીન, જણાવવાની ઝુરત છે કે સલીમને મદદ આપતી પેલી કોઇ ભેદી શક્તીએ તેને આ નવાં દોસ્તોમાં થોડા જ વખતમાં ઘણો આનીતો અને ઘરનાજ એક જેવો બનાવી મુક્યો હતો, તેથીજ સલીમ સામે ઝેહરાને પરદાની કાંઈ ઝુરત નહીં જણાઇ, તે ઉપરાંત હુસેનને પોતાની હમશીરને ત્યાં અકેલી છોડી જતાં આંખકી ન પેયદા થઇ !

હવે તે બે જવાન જનની અશમોમાં અશમો મલી ગાંધ, અને તે ચાર આંખો જ્યારે એક થઈ ત્યારે પયારની ગરમ હવા ડુંકાવા લાગી.

સલીમે હસીને તે ‘ખુબસુરત’ પુટલીને નીહાલી, અને લીલાઝ છોડી દઇને તેણે એક વાર ફરીથી નીશાણીઓ કરીને તે પયારી પયારી સુંદરીની વખાણુ ગાઇ. ઝોહરએ તે હસવાનો પાછો ખુશમી-ઝાજમાંજ જવીજ કીધો, અને ઉઠીને તેણે પોતાનો જમણો હાથ સલીમના હાથમાં મુકી દીધો. સલીમે તે ગોરો ગોરો દુધ જેવો હાથ પોતાના હોટોથી દાબ્યો, જ્યારે તેને લાગ્યું કે તે નાઝુક હાથ પયારના આતશની ગરમીથી જલી જતો હતો.

ચંદ મીનીટોના ટુંક અરસામાં બરપા થયલી તે પયારની ઉંશ-ફરણી જણે કોઇ ભેદી શક્તીથી થતી હતી અને તે ભેદી શક્તીજ તે બે નવજવાન ખુબસુરત આશક માસુકમાં મધ જેવો મીઠો અને વીજલી જેવો ઝડપી ચાર બસ્મા-બરપા-બરપા અને બરપાજ કરતો રહ્યો !

તેઓની નઝર એકબીજાના ચહેરા સામે ટીકાયેલી રહી, એકની ચશમેમાં પ્યારની માયા ઉભરી હતી અને બીજા તેઓ દુન્યાને બુલી જતાં હતાં ! તોળી સહીમ એકઅમ નહિ થયો : તેણે ઇશારતથી ઝાલ-ગાને કહ્યું કે “આપ સામેની ખુરસી ઉપર એસી રહેો તો ઠીક”

ઝાલરાએ હુકમને તાબે થતાં નીશાની કીધી કે “તહમે મને બહી મઝઝત આપી છે.”

“હું આપને મહારા જાનો જીગરથી ચાહું છું” સહીમે ઇશારતથી જણાવ્યું, અને તે બીજા કંઈ વધારે સમજાવે તેટલાં તો ત્યાં હુસેન પાંછો આવી લાગ્યો, અને સહીમે હવે પોતે જવાની રજા માંગી લીધી.

એ જ બાધ-બહેને ઉઠીને તેને મઝઝત આપી, અને વારંવાર આવતા રહેવાનું હસી હસીને આમંત્રણ દીધું.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

મરીયમ અને હુસેન.

આતશે ઇશકે તે બે પ્યારાંઓને પોતાની ગરમીથી પીગલાવી પીગલાવીને એક કાંધાં હતાં, અને હવે તેઓ-ઝોહરા અને સલીમ-દરરોઝ મળતાં ભેટતાં રહ્યાં. દીવસો પછી દીવસો ગખડી ગયા અને આજે જ્યારે આપણે તે બે આશક-આશુકને સ્થાયે બેસીને વાંત કરતાં જોઈએ છીએ ત્યારે તે સ્થાંજ છે, જે મહીનાના છેલ્લા દીવસની છે.

આજનો આશ્તાબ મગરેબમાં બૂલી જવાને વાસ્તે 'સીફ' બે કલાકની ખોટી હતી, અને બે કલાકના ખતમ થવા બાદ સલીમને આદમની શકલમાંથી હયવાંનની સુરતમાં બદલાઈ જવાનું હતું !

હજુજુ બે કલાકનો વખલ હતો, અને તે બે પ્યારાંઓની આંગલાંની વપલાઈ સાથની નીશાનીથી વાત થતી હતી :

“કુનયાના બહીશતનું તું ગુલ છે ઝોહરા, અગર જે તું તહારા પ્યારા પ્યારા હોટોથી આવાઝ કાઢી શકતે કે 'સલીમ હું તુંને ચાહું છું' તો મહાર દીલ કેટલું બાગબાગ બની જતે !”

તે સમજીને જોકે લાંબો નીસાસો ઝોહરાની છાતીમાંથી બહાર પડ્યો; અને તેજ વખતે તેના લંબો ધુજતા ધુજતા હાલ્થી બાજુ કે તે બોલવાની કોશીશ કરતી હોય.

સલીમે તેને પોતાની બધારે નજદીકમાં માયાથી ખેંચી લીધી, અને તે માયાની પ્યારી અસર એજ થઈ કે આંસુના ટીપાં નીકળીને તે ગુલાબી રૂપસારને ભીંજવવા લાગ્યા. તે રડી, એક બચ્ચાંને તહમે ધમકાવો અને તે પછી તેને તહમારી ગોદમાં લઇને પ્યારથી સમજાવો તે વખતે તે બચ્ચું જેમ ડગ્ગલું ખાધ ખાધને રડે, તેમ ઝોહરા

પોતાના આશકની ઝોદમાં દબાઈને ડચકાં ખાઈને રડીઃ અને તે રડવાથી જાણે તેની છાતીને ખલ્લીસી મલી.

અહીં ઝોહરા અને સલીમની વાત ચાલતી હતી તે દરમ્યાન પડોશના ઝોરડામાંથી મરીયમ અને હુસેનનો આવાજ સંભળાતો હતો. ઝોહરા તો તે વાત ક્યાંથી સાંભળે ? પણ મખમલના પારદીશનવાળા બાજુના ઝોરડામાંથી અચાનકે ઉભરી નીકળેલો તે સાદ સાંભળીને સલીમે ઝોહરાને ધશારત કીધી કે કોઈ વાત કરતું હતું. એક પોતપોતાની પુરસીઓમાં જાયે દમે બેસી રહ્યાં-નતો નીશાનીઓ ચાલી, નતો ઝોહરાએ તીસાસા નાંખ્યું, નતો સલીમે એક સખુનખી બખડી લીધો.

પાસેનાજ ઝોરડામાં તેની બહેન અને બવિષયનો બહેનેવી બેઠેલાં હતાં તેની હુસેનને બીલકુલજ ખખર નહિ હતી, અને તેણે મરીયમને કહ્યું: “આજ સુધી આપણને એટલો બધો અગ્ગો મઉકોજ મેલી શક્યો નહિ હતો, બહાલી મરીયમ, લેકીન મરહુમ પીદર આપણી કામમાં હવે હરકત કરી શકનાર નથી. મરહુમ કદાય આપણા લગનની સામેથી થતે, પણ હવે—”

“પણ હવેથી એક મોટી નદદી આપણને એકબીજાથી દુર રાખે છે” શરમ કરતાં કરતાં મરીયમે નીચે નાંખેલી નજરોથી કહ્યું “નદદીને એક કીનારે હું છું, અને બીજે કીનારે આપ નામવર.”

“એ નામવર બામવરનો મસકો મસાલો લગાડવા બબરાવવાનું તું હવે બુલી જા, મરીયમ બહાલી” હુસેન તેનો હાથ પકડીને બોલ્યો “જે શખ્સને હવે ઘણી તરીકે ગણવાનો તેને શક નહીં સમજવાનો તે તેના નામ સાથે નામવરના મરી મસાલાના લેપકાંથી નહિ લગાડવાના, સમજ.” અને તે ‘સમજ’ સાથેજ હુસેને તે ગુલાબી ગાલ પર એક આંગલી મારી.

“હું સમજ” મીઠાં સ્વરે તે સુંદરીએ કહ્યું “પણ તહમે ક્યાં ને હું ક્યાં ? તહમે કોણ ને હું કોણ ? તહમે એક ઉમરાવ દઉલતમંદ માલદાર અમીર, અને હું એક નોકર મુશ્લીસ મીસકીન ગરીબ—”

હુસેને તેના હોટાપર હાથ દાખી દીધો “બસ, બસ, બસ કર-
મરીયમ, મરીયમ, તું બુલી ગય છે કે સાચો પ્યાર જેમ માલો-ઝ-
રને નથી પરણતો, તેમજ તે મુશ્લીસ મીસકીનને નથી નફરતથી
દુર કરતો. આહહા! અગર જે પૈસાથીજ પ્યાર બનાવી શકાતો હતે,
તો ફરહાદ જેવા એક મુશ્લીસ પત્થર ફોતરનાસ્પર શીરીન, કદીખી
પ્યારમાં નહિ પડી શકતે! મરીયમ, પ્યાર તે પ્યાર છે—સોનાની ચ-
મક તેની આગલ હેય છે, હીરાનું આબ તેની આગલ કુચ્છ નથી,
સીફ “પ્યાર” તે “પ્યાર” છે જે જે દીલનો એકજ ખરીદાર છે.”

“મગર—”

“મગરખી નહીં ને અગરખી નહીં, લાવ તારો હાથ”. અને તેણે
તે હાથ લાવવાનો કહેવા છતાં ખી પોતેજ પકડી લીધો, અને મરીયમે
પોતાના તે હાથને ખેંચી નહિ લીધો “આએ હીરાની વીંટી તું ને
હું આજથી એકજ થયાં છીએ તેની નીશાની છે, એ પહેર, અને
આપણા બેઉના દીલના બેડાણની આએ જે કે દુન્યવી નીશાની છે,
મગર પાક અઘાહને દરવાહ આજથી આપણું બેનું બેનું સંધા-
યલું છે.”

“મગર તહમારી હમશીર જોહરાને કંઈ આપણે વારતે અ-
ડચણ—”

“અડચણ ?” વીજલીના ઝટકાથી કોઈ ચોંકે તેમ ચોંકીને હુસેને
સવાલ કીધો “અડચણ ?” હમશીર જોહરાને અડચણ ? આપણો પ્યાર
એક બીજાપર હોવાથી આપણે પરણીને એક થઈએ તેમાં તેને કશી
જ અડચણ નહિ હોઈ શકે.”

“કાંઈ નહિ ? તેને મોઢામાં મોટી અડચણ એજ હોય કે મહારા
જેવી તેની એક નંકરદી તેની ભોજઈ બને !”

“કદીખી નહિ”. હુસેને મક્કમપણે કહ્યું “મહારી બહેન ભોલી
છે, નેક છે, પોતાના બાઈપર તેનો જીવ-જીવ છે તો પછી તે બા-
ઈની જે મરજી થાય તે તેની પોતાની મરજીખી બને, અને તેમાં તે
રાજી થાય”.

“કાણુ જાણે !” મરીયમ સંકાથી બોલી.

“વસવાસો દુર કર, વહાલી મરીયમ, અને આજે પહેરી લે.” મરીયમે તે વીંટી પહેરી, અને હુસેને તેને પોતાના પાસાંમાં લઈને એક પ્યારો બોસો લીધો.

તે પછી તેઓ ગયાં અને પાસેના ઝોરડામાં સહીમે તેઓની વાતચીતનો ટુંક અહેવાલ આંગણાંની નીશાનીઓથી ઝોહરાને કહ્યો.

થોડા બીજા વખત ઝોહરા અને સહીમની વાતચીત નીશાનીઓથી ચાલ્યા બાદ સહીમે પોતાના આખા તનબદનમાં કોઈ જાતની ધ્રુજરી પવન થતી જોઈ અને તેથી તે તાબરતોય ઉઠ્યો અને ઉઠીને તેણે ઝોહરાની અતી મોટી અન્યયબી વચ્ચે કાંઈબી કહ્યા કહાવયા વગર ધસારાખંધ ચાલવા માંડ્યું, અને ઝોહરાની નજરોથી તે થોડા વખતમાં દુર બી થઈ ગયો.

તે ચાલ્યો-ચાલ્યો ધસારાખંધ ચાલીને જંગલ તરફ ગયો, અને ન્યારે જંગલમાં જઈ પહોંચ્યો ત્યારે પુરશીદ મગરેબમાં શાંત થઈ ગયો.

પાક ખુદા હુસમનનેબી તે દર્દમંદ હાલતને નહિ પહોંચાડે ! અફસોસ, જંગલની બીત્તરમાં વસ્તા નેવું વરસની ઉમરના તે બરવાડે પેલી કોઈ ભેદી શક્તી સાથે જે શરત કીધી હતી તે શરતની રૂએ આજે તેને આદમીની શકલમાંથી હયવાન બનવાનું હતું, અને હમણાં તે તેજ ખખીસી ફેરફારમાં બદલાતી વખતે ઝમીનપર પડીને આહ પર આહ ખેંચતો હતો અને બદનને જંગલના ધાસમાં લોટાવી લોટાવીને બધા ફીણ ફીણ થઈ જતો ! હવેજ આપણે જોઈશું કે તે કમબખ્ત શખ્સ દુન્યાની લાલુચ ઉપર ફીદા થઈને એક પુરી શરત કરીને કેવા કેવા માપીકામો તેની હયવાનની શકલમાં કરી બતાવતો. તેણે પોતાનું ઇમાન વેચ્યું હતું, અને તે પવીત્ર ઇમાન વેચવાના બદલામાં તેનીપર આજ રાતના શયતાન ગોચા તેના ઇનતેકામ-ઇનતેકામ-અને ઝુલુની ઇનતેકામ લેનાર હતો !

પ્રકરણ ૧૧ મું.

દેહલી-આગ્રા-અલાહબાદ.

સલીમ હયવાનની સુરતમાં બદલાઈને પોતાના પાપી કામો કરી બતાવે છે, તે કામોનો દેખાવ જોવા સાર આપણને થોડાક આસા-મીઓની મુલાકાત લેવી જોઈએ; અને એ મુલાકાતને વાસ્તે દેહલીથી નજર ફેરવીને આપણને જમના નદીને કાંઠે આવેલા આગ્રામાં, અને ગંગા નદી તથા જમના નદીના સંગમ ઉપર આવેલા અલાહબાદ (“બલાહબાદ”) માં ડોક્યું કરવું પડશે.

આપણે જાણીએ છીએ કે આપણી વાર્તા સને ૧૪૮૦ ના સાલમાં શુર થઈ હતી, જે વખતે દેહલી તે કાંઈ તે વખતના ઝમાનાની અગાઉના દેહલી જેવું બી નહિ રહ્યું હતું અને હાલના જેવું બી તે નહિજ હતું. ૧૪૮૦ ના સાલમાં દેહલીમાં ધંજાબનો સુબેદાર બહલોલખાન લોદી રાજ્ય કરતો હતો અને એ બહલોલખાને જ્યારે સમય વંશના છેલા રાજા અલાઉદ્દીન પાસેથી દેહલી મેળવ્યું ત્યારે દેહલી છેક પાયમાલીની હદે પહોંચ્યું હતું, કેમજે તમમુર નામના બળવાન તુરક સરદાર પોતાના ઝુતુની તાર્તારી લશ્કર સાથે હિંદુસ્તાન ઉપર ચઢાઈ લઈ આવ્યો હતો અને તેણે મોટામાં મોટી ભયંકર કતલ ચલાવીને હિંદમાં ગોયા લોદીની નીક થલાવી હતી? દેહલીમાં જ્યારે તૈમુર પેઠો ત્યારે તેણે લગભગ એક લાખ કેદીઓને કતલ કીધા, લગભગ પંદર દીવસ દયાહીણ તાર્તાર ફાંજે શહેરમાં ફરી હરીને લુટની લુટ ચલાવી, ઘરખોર બાળી નાંખ્યા, પ્રજાની કતલ ચલાવી અને સંખ્યાબંધ સ્ત્રીઓને તથા જવાનીયાંઓને ગુલામ બનાવ્યા.

આવી રીતે આપણી વાર્તાનું મુખ્ય સ્થલ જે હાલમાં પ્રતાપી બ્રિટીશ રાજ્યની બોલબાલા પોકારતું નીર્ભય અને ભવ્ય હાલતમાં બહુ છે તે દેહલી, ૧૪૮૦ ના સાલમાં આનંદી નહિ હતું. લોદીની નફદી ગોયા તેની ઝમીનપર આંસુના એક દરીયાવ રૂપે વહી ગઈ હતી,

અને હવે તે ઝમીન પોતાના સુકાએલા દરખતો સાથે બહોલને ન-
સીએ ચોંટી હતી । બહોલ લોદીએ ૧૪૪૮ સુધી દેહલીમાં રાજ્ય
કર્યું, યાને આપણી વાર્તાની શુરઆત પછી આઠ વરસે મરણ પામ્યો,
મગર તેનો બેટો જે સીકંદર નામનો હતો તેણે પોતાના પીદરની
હઠયાંતીમાં ગણત્રી કરી રાખી હતી કે સુકકા સંટ દેહલીમાંથી તેણે
રાજ્ય ગાદી બદલીને આગ્રામાં લઇ જવી. તે બાપની હઠયાંતીમાં-
થાજ દેહલીથી આગ્રા જઇ વસ્યો હતો, અને આપણી આ વાર્તાનું
પ્રકરણ ખુલતાં એજ સીકંદર લોદીના આગ્રા ખાતેના અનાનખાનામાં
આપણને નજર કરવાની ઝુરરત છે.

શરખનો દરેર ચાલુ છે, સીકંદર એક મખમલી કોચપર અ-
રધી સુતેલો અને અરધી બેઠેલી હાલતમાં પડેલો છે. તેની બેગમ
મહેરનીગાર તેને પંખો કરતી તેની પાસે બેઠેલી છે, અને શરખ
નહિ પીવા માટે સીકંદરને બહુ બહુ સમજાવે છે; સીકંદરના ધ્યા-
નમાં તેની બેગમની શીખામણ બધી બચ્ચાં જેવીજ લાગે છે, અને
જમના નદીનો કીનારો નીહાલતો તે “વાહ વાહ” બોલીને શરખની
જામ ઉપર જામ ખાલી કરે છે ।

આપણને જણવું જોઇશે કે સીકંદર એક બેઠાં મહેલમાં જમ-
નાના તે કીનારો તરફ રહેતો હતો, કે જ્યાં તેની પછીના મોગલ
વંશના શહેનશાહ શાહજેહાંને આગ્રાનો તાજમહાલ બનાવ્યો હતો.
સીકંદર લોદીને ક્યાંથી ખબર હોય કે તેની હરામ મોજ ‘શરખ-
મહેલ’ને થોડેજ દુર મુમતાજ બેગમની કબરપર ભવિષ્યમાં તે રોજ
બંધાવાનો હતો, કે જે ઝમીનાઓ સુધી યાદગાર રહેવાનો હતો ।-
તયારે થનારા સુંદર તાજમહાલની જગ્યાની સામે, પવીત્ર જમનાને
કીનારે, સીકંદર લોદીને પોતાના બેઠાં મહેલમાં શરખનો દરેર ચ-
લાવતો આપણે જોઇએ છીએ, જ્યારે તેની બહી બેગમ મહેરનીગાર
તેને બી અપવીત્ર ચીઝથી દુર રહેવા કાલાવાલા કરીને બી સમજાવે
છે-પટાવે છે-મનાવે છે; મગર, અસોસ કે તે હઠયાં સુનો કહી
કોઇ બી સુરતે તેની વાતને માનતો નથી ।

હવે જે રાત્રે સલીમ આદમની શકલમાંથી હયવાનની સુરતમાં બદલાઈ જાય છે તે રાત્રે બી સીકંદર પોતાના આગ્રાના તે બેઠકાં મહેલમાં શરાબની જમ ઉચકતો જાય છે, અને તેની નેક અઉરત મહેરનીગાર બેગમ હુમેશ માફક શરાબથી દુર રહેવા માટે તેને સમજાવતી તેની પાસે બેઠેલી છે.

* * * * *

સીકંદર અને મહેરનીગારને વાતે બેઠેલાં છોડીને, આપણે હવે આગ્રાથી અલાહબાદ તરફ હેરયું લઈશું.

‘ગંગા’ અને જમનાને કીનારે આવેલા એ દેશમાં આપણે ઉપલા મહેલ જેવો મહેલ નથી જોતા, પણ ત્યાં એક ઝુંપડી ખાલમ પડે છે, જે ઝુંપડી જે કે કોઈ ગરીબની છે, મગર તેમાં વાતે વલખેલાં ત્રણ જવાનો ઉચકુળના છે. એ ત્રણ જવાનોમાંના જે તો ઇતિહાસના સદાઓ ઉપર જાણીતા થયલા શુરવીરો છે, અને ત્રીજો તેમનો નૌકર, મગર સલાહકાર સેકરેટરી છે. પહેલો જવાન તે બિવિષયનો ચીતોડનો રજપુત રાજા ‘રાણા સંગ’ છે, બીજો બિવિષયનો પંજાબનો સુબેદાર દહિલતખાન છે, અને ત્રીજો રાણા સંગનો એક રજપુત મીત્ર પ્રતાપ જે સંગ અને દહિલતખાન સાથે અને સંગના પીતાએ નાહનપાલુથી તેને પોતાની નૌકરીમાં રાખ્યો હતો તે છે. આ ત્રણ જણા કોઈ ખાનગી બાબત પૂર વાત કરવા અલાહબાદમાં આ પહેલવહેલા મળ્યા હતા અને તેઓની વાતમાં એક સલાહકાર તરીકે સેક્રેટરી પ્રતાપ વારંવાર દંધ કહેતો હતો. તે ખાનગી વાત માટે તે ત્રણ જવાનોએ કોઈ ગરીબને એક સોનામોદ્દાર ખટાવી હતી અને તેને બહાર બેસવા કહીને પોતે ઝુંપડીમાં પાતે વળગ્યા હતા. ઝુંપડીની અંદર ખુબ રસપર વાત ચહડી હતી, અને રાણા સંગ અને સુબેદાર દહિલતખાન આજની તેઓની છોકરવન હાલતે જે મસલત કરતો હતા તેનો આરંભ આપણે તેઓના હોદ્દાપર તેઓને આવ્યા પછી સંપુરણ રીતે થયેલો જાણીએ છીએ: એજ તે રાણા સંગ હતો અને એજ તે

સુમેદાર દઉલતખાન હતો જેઓએ સાથે મળીને સીકંદર લોદીના ઝુલમી બેટા ઇબ્રાહીમ લોદીને રાજ્યગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકવા માટે કાબુલના મોગલ રાજા બાબરને તેના ત્રણકર સાથે બોલાવવો હતો । મગર, ઇતીહાસના સદાઓ આપણને કહે છે કે “બકરે કહાડતાં ઉંટ પેસી ગયું હતું !”-રાણો સંગ એમજ સમજ્યો હતો કે બાબર તદ્દમુરની માફક દેહલી છુટીને ઇબ્રાહીમ લોદીને રાજ્યગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકીને પીછો કાબુલ જતો રહેશે, અને તેના જવા પછી પઠાણ રાજ્યની સત્તા પડી ભાંગવાથી શુરવીર રજપુતો પાછા સધળે હોંદમાં પોતાનો વાવટો ચલાવશે । પણ નહીં, બાબરે ઇબ્રાહીમને હરાવીને દેહલી લીધું, તેને હતું તેના કરતાં આબાદ બનાવ્યું, અને વધારે આબાદ કરવા તેણે પોતાના અઝીઝ બેટા હુમાયુનને, તે પછી અકબરને, સલીમને અને શાહજહાનને માટે દેહલી રાખી લીધું ।

પણ આપણે આપણી વાર્તામાં ઉપલા ઝુરરી ખુલાસા પછી આગળ વધશું : અલાહબાદમાં રજપુત સંગ, સુમેદાર દઉલત, અને પ્રતાપની વાતચીત તેજ રાતના અલાહબાદની પેલી ઝુંપડીમાં ચાલતી હતી, જે રાતના સલીમ મનસાનની ચકલમાંથી હયવાનની સુરતમાં બદલાઈ જવાનો હતો.

* * * * *

તયારે હવે આપણે ઉપલા બનાવો તેજ રાત્રે બનતા જોઈને સલીમ પાસે જઈશું, કે જે પોતાની શરત મુજબ જનવરની સુરતમાં દેહલીના જંગલમાં બદલાતો હતો. કમનશીબ શખ્સ, તેના પર એક ભયંકર સખલી ચુકરનાર હતી-તે દેહલીથી આગ્રા, અને આગ્રાથી છેક અલાહબાદ જવાનો હતો, અને અનેક શખસોને જનથી મારી નાંખનાર હતો !

પ્રકરણ ૧૨ મું.

હયવાનનો અવતાર !

પુરશીદ મહારાજમાં ગુરુ થઈ ચુક્યો હતો, અને તેના અસ્ત પામવા સાથેજ રાત્રીનું રાજ્ય શુર થયું હતું. ઉઝડ થયું, દેહલી જે પાંછું નવું રંગરૂપ પકડતું હતું તેનાં આંખને ઠંડક આપનારા બાગ અને બાગીચાઓમાંના ગુલલાલા પણ જાણે સૂર્યના અસ્ત પામવા સાથે પોતાની ખુશખુદાર સુગંધીને સહેજ નમાવતાં નમાવતાં ખાખ કરવાપર આમદી થયા હતા, અને ક્યારે તેઓનો રશીક પુરશીદ પાછો ઉઝે તેની વાટ જોતા ગોયા જમનાની દુરથી આવતી લહેરમાં સ્વ-પના જોતા હતા !

આહહા ! તે મધુરી લહેર ! જેઓ પોતાના ધરબારમાં સુખી હતાં તેઓના ચહેરાપર બ્યારે લાગતી ત્યારે જનનતનું સુખ આપતી ! લેકાન, જે બીચારાં તનથી દુખી હતાં, મનથી દુખી હતાં, દીલથી દુખી હતાં, દીમાગથી દુખી હતાં, તેમને મન જમના નદીની સાફ સપાટી પરથી આવતી ઠંડી ઠંડી લહેર લાકાયદા હતી !—તે બીચારાં જે દુખમાં દુખેલાં હતાં તેઓ ક્યાંથી જનનતને જેવા આંખ રાખતાં હતાં ? તેઓને મન બહીશતથી સરખું અને દોઝખથી સરખું જ ! ત્યાજે તે આદમી કે જેણે પોતાની ઇનસાન્યતને તજીને હયવાનયતનો સ્વીકાર કર્યો હતો તેને મન લહેરથી નહિ અને મહેરથી નહિ.

તે કમનસીબ સલીમ-લેક્ટી લોટીને શીણ શીણ થઈ ગયા, સાંપ ગુંચલું બનીને એકદમ ઉડે તેમ જેવડું થઈને તે બદબખ્ત આદમી ઝમીન ઉપરથી ઉછલી ઉછલીને પાછો પડતો હતો, તેનું દીમાગ કોઈએ જાણે ધગધગતા આગના ઉપર મુક્યું હતું, તેનું બેજું એક પાગલ આદમીનાં બેજાંની તકરપર શુરીદા બની જતું હતું, તેની આ-

ખમાંથી વીજળી જાણે ચમકારા ભારતી હતી, અને તેનો જન તેની છાતીમાંજ દડો ને દડો થઈ જતો હતો !

‘ઉફ ! નહી-નહી !’ કોઈ અણુદીઠ શક્તીનો શખ્સ જે તેને ખોતાના હાથોમાં પકડીને મરડી મોચડી નાખતો હતો, તેને તે એક ચીખ પાડીને સુમનજવતો હતો, અને તે દીલના રૂએરૂઆં ઉભાં કરનારી ચીખ આજુબાજુના ઝાડોમાં તેવોજ ભયંકાર પડવા કરતી હતી.

મગર, જુઓ ! સલીમના માણસાઈ આકારમાં આસંમાનો ઝમીનનો ફરક પડી જાય છે. તેનો ચહેરો મનહુસ ધબલીસનો બની જાય છે, તેનો બપકાદાર લીલાસ પીલી ચામડીનો રંગ પકડે છે અને તે ઉપર બાલના ગુછના ગુછ બને છે, તેના હાથ પગ ચાર પગની મીસાલ ચકસાન બની જાય છે, તેને એક પુછડીખી પયદાં થાય છે, અને તે કે જે ખુબસુરત જવાન હતો તે એક રાક્ષસી વર-ફાડી ખાનાંર વીકાલ વરની સુરત-માં બદલીય છે !

તે વર હવે દોડવા લાગ્યું. આગલ-આગલ અને આગલ તે દોડ્યું-કુડ્યું-હવામાં ગોચા ઉડ્યું ! ઝાડ-ઝાડી-કાંટાં-વાડ-ઠ્યરાની તેને કાંઈખી દરકાર નહી હતી. તે વર એટલું તો ધસારાખંધ આગલ વધતું હતું કે ઝાડી-ઝાંખડાં ટેકડી-ટેકડા જાણે એક પલ તેની નઝર સામે રહેતાં, અને બીજીજ પલે એકડો પગલાં દુર પાછલ પડતાં !

એક કબ્રસ્તાન તે રાક્ષસના રસ્તામાં આવી ગયું. ગની ને, ગદા, તવંગર ને સુફલીસ, દરીયાવ દીલ અને તંગદીલ આસામીઓ તે છેલ્લી આરામઘાહમાં હવે ખેખઉફ કાંઈખી જંજલ વગર સુતાં હતાં, અને સુફેદ પતથરના રોઝા તેઓની દટાયલી લાશપર નીશાની આપતા ઉભેલા હતા. તે કબ્રસ્તાનની દીવાલનીખી બાજુએથી તે વર ગયું નહિ, પણ સુફેદ પતથરની હાર કુદાવીને ખુદ તે કબ્રસ્તાની અંદર-રથીજ પસાર થયું ! આંખ જાણે બંધ કરીને ઉઘાડી નાંખીએ તેટલી અરસાની અંદર તે વર તે કબ્રસ્તાનખી પસાર કરીમે દોડ્યું.

કબ્રસ્તાનની બહારના દરવાજા આગળ તયાંનો એક રખેવાલ

જે લગભગ પોણાસો વરસની ઉમરનો એક પીરમરદ હતો તે હળુણ પોતાની ચંટાઇપર સુવાની તઇયારી કરતો હતો, તે હાથ મોંઢ ધોવા બહાર રસતા પર નીકળી આવ્યો, અને જેવો તે રસતા ઉપર આવ્યો કે તેની સાથે તે વીકાળ વર ઝોરથી અડડી પડ્યું; પેલો ખુદો 'શ' ખસ વરના આંચકાથી પડી ગયો, અને એક તીણું પથર તેના લમણામાં કપાલની સ્ત્રીધી બાજુએ ભોકાઈ જવાથી તે તતકાલ પડીને મરી ગયો !

એક ખુન તે વરના હાથથી થઇ ગયું !

આગલ અને આગલ તે વર ધસ્યું ગયું; ડુંગરા-ડુંગરી કે ઝાડ-પાનની તે કાંઇથી દરકારજ નહિ કરતું હતું, પણ પવનની પીઠ ઉપર સતાર થઇને જાણે ઉડતું હતું, થોડે થોડે વખતે તે ગરજના કરતું, શીણ શીણ થઇ જતું, લાલચોલ આંખો સાથે ચાંદોમ દોડતું હતું. તેવામાં ખેડુતોનાં દશ બાર ઝુપડાં તેના રસ્તામાં આવી લાગ્યાં અને તે વર ઝુપડાંની બહાર ખેડેલાંઓના આંગપર બી ધરી ગયું. બહાર હવા ખાવા ખેડેલાં તે મુઠ્ઠીસોની મઝાહમાં તેણે એકાએક ખલલ નાખી અને બધાં તે વીકાલ વરને જોઇ ગભરાઇ ગયાં, મરો તેને નહસાડવા ખુમ પાડવા લાગ્યા, અને ઔરતો ધાસ્તીથી ચીખ પાડવા પડી. એ બધી કલાખંડોરની વચ્ચે એક ઔરત એકદમ ખુમ પાડીને બોલી "ઓ મહાર બચ્યું ! મહાર બચ્યું !"

અને ખરેખર તે નૌશકારક વીકાલ વરએ ગુલાબ જેવાં એક બાળકને પોતાના દાંતોમાં પકડી લીધું, અને પગના તીક્ષણ નખોથી તે સુંદર બાળકને ચીરી નાંખ્યું. ખેલાસ, તે કુલ બચ્યું તે ભયકાર ફાડી ખાનારા વરના દાંત અને પંજ વચ્ચે એકજ પલમાં મોતને શરણ થયું.

આ બીજુ ખુન તે વરના હાથથી થઇ ગયું.

દોડી દોડીને માઇલોનાં માઇલ તે વરએ કાપી નાંખ્યા હતા, અને હજી તે થાક્યા વગર એમનું એમ ધસ્યું જતું હતું, તેના મો-

હામાંથી થોડે થોડે વખતે શીણ નીકળતું હતું અને શીણના નીકળ-
વાથી તો થાકવાને બદલે જાણે તે થાક ઉતારી નાંખતું હોય તેમ.
યાહોમ ઘણા ઝોરથી ધસ્યું જતું હતું ! બાગ, બાગીચા, મયદાન,
ખેતર તે કુદાવતું હતું અને હવે તે એક ગામડાંની અતરાફમાં આવી
લાગ્યું. ગામડાં લોક તે બચકાર પ્રાણીને નહાસતું ગભરાઈને જોતું
હતું, અને તે જો ગામડાંની અંદર આવે તો શું કરવું તેના ખ્યા-
લમાં ચોપાસ દોડાદોડી કરવા લાગ્યું. તૈવામાં ગામડાંની અંદરના
કુતરાઓ એક પાછળ એક ભોંસતાં ભોંસતાં ધરની બહાર પડ્યા
અને એક બીજાને દાખીને-ભચડીને-કચડીને એકમેકપરથી કુદીને બી
તે વરૂની પાછલ દોડવા લાગ્યા અને જેમ દમ જવાબ દે તેમ ઝો-
રથી ભોંસવા લાગ્યા. તે ગામડામાં જાણે મોટી કોઈ આગ લાગી
હોય કે મોટી કોઈ રેલ આવી હોય તેમ બધાં નહાનાથી મોટાં ગ-
ભરાઈને ધરની બહાર નીકળ્યાં, અને બચ્યાઓ પોતાની માતાના
પાંસામાં ભરાઈને રડવા લાગ્યાં.

પણ તે વરૂ તો જાણે સાંત જીવ ધરાવતું ! ગમિ એટલાખી તે
કુતરાઓ સામઠા તેત્રાપર કુદીને તેને કરડતા, મખ દેતા, બાચકાં
બરતાં તોખી તેને કાંઈ થતું જ નહીં હતું ! તે તે કુતરાઓને દુર
કરતુંખી દોડતું હતું, અને યાહોમ આગલ અને આગલેજ વધતું હતું.
કુતરાઓખી પછાત પડી ગયા, તેઓખી તેની પુઠ વધુ વાર પકડી
નહી શક્યાં, અને તે મામકું બી દુર પડી ગયું, કલાકો નીકલી ગયા,
માઇલો પસાર થઇ ગયા, પણ તે વરૂ થાક વગર દોડતુંજ આગલ
વધ્યું અને સીમુરંગના પરની માફક હવામાં ઉડતુંજ રહ્યું.

માઇલો ! માઇલો તેણે થોડા કલાકની અંદર પસાર કીધા અને
તે ક્યાં આવયો ? ત્યાં કે જ્યાં સીકંદર લોદી પોતાની બેગમ મેહ-
ગનીબાર સાથે વાતે બેઠેલો હતો ! આગામાં !

“પયારા શકિહરન તહમેને હરદમ પાદ રાખવું જોઇએ કે ત-
હમે નામજાર પીરની પાછલ દેહલીપતી ચનાર છો-અને એક સાંહને

તો કોઇથી બદ્ધચત્રમાં કદીથી ગીરફતાર નહીજ મળું જોઇએ” મે-
હેરનીગાર પોતાના ધણીને મમતાથી સમજાવતી હતી “શરાબ !
શરાબ એ શું-ચીજ છે ? સીફ્ટ એક પુરાંખબરી નાપાક પલીદ ચીજ !
જે પાપી ચીજે પોણી દુનયાને ખરાબ કીધી છે, જેનાથી કચકંઠને
કીઓને મંદીલા ગૂરમાં જોંકાવવું પડ્યું છે, જેનાથી માણસો પાગલ
થઇ ગયા છે, જે શરાબથી હજારોના હજારો કુટુંબો દુનયાથી ઉખડી
ગયાં છે-રંજ પામીને તે બીચારા-”

મગર આએજ પળે તયાં પેહું વીકાળ વર આવી પહોંચ્યું.

તે બેઠકા મહેલની બારીમાંથી કુદીને અંદર ગયું અને બોલ
બોલતામાં બલી મેહેરનીગારના શરીરપર કુદ્યું ! મેહેરનીગાર જે સુન-
હેરી સખુનોથી પોતાના પયારા ધણીને શીમામણુ દેતી હતી તે લ-
બજો તેના હોટપરજ અટકી ગયા, વરના આંચકોથી તે પડી ગઇ,
સીકંદર અહીંથી તહીં મોટા ગબરાટમાં દોડવા લાગ્યો, અને તે નીર-
દ્ય વીકાલ વરએ તે નેક બલી બાનુના શીકમપર પંજે મારીને ચીરી
નાંખ્યું ! ઘાતકી વરના પંજથી મેહેરનીગારનું પેટ ચીરાઇ ગયું અને
તતકાલ તે “બાઇ બરણુ પામી ! અશસોસ ! જે ગુલ હતું તેજ
ગુમ થયું !

નશામાં ગીરફતાર થયલા સીકંદરનો નસોજ ગોંચા પાણી થઇને
ઉતરી ગયો, અને તે મોટા ગબરાટ છતાંબી જરા સાવધ થઇને પો-
તાની કમરબંદમાંથી કટાર બહાર કહાડીને વરપર કુદ્યો, પણ તેનો
વાર ખાલી ગયો ! વર ખસી ગયું, અને અજાણી તો એ થઇ કે
સીકંદરને કાંઇ બી ઇજા કર્યા વગર તે જે બારીમાંથી અંદર કુદ્યું હતું
તેજ બારીએથી બહાર પાછું કુદીને દોડવા લાગ્યું.

તે વરએ આ ત્રીજું ખુન કીધું હતું.

પણ પાછું તે રાક્ષસી વર માહોમ દોડવાજ લાગ્યું ! અરેન
તેના પગ હતા કે બલા ? ખરેખર તે બલાજ હતું જે આવી રીતે
દોડવાની શક્તી ધરાવતું હતું ! તે હવે જમનાને કીનારેથી અલાહ-
બાદ તરફ જતું હતું !

ક્યાં દીલહી ? ક્યાં આગ્રા ? અને ક્યાં અલાહબાદ ? અને તે બી થાક્યા વગર ધસારાબંધ દોડીને ! આગ્રાથી અલાહબાદ આવતાં તેણે એકબી ખુન કર્યું નહીં; મગર, રસ્તામાં તેને જેબી મલતાં તે બધાં ગંભરાઇને ખુમાશ્તુમ કરતાં અને તેઓ ન્હાસા ન્હાસમાં પડતાં.

“ભાઈ તમે બર રસ્તામાં ભવિષ્યના શાહ સીકંદર લોદીને માટે ગુસ્સાથી તમારા બખાલાઓ બહાર કાઢો તો કોઇ સાંભળી લે, અને પેટનો બહ્યો ગામ બાળી દે તો શાહની આપદામાં આવી પડે” રજપુત સંગ મીયાં દુલતખાનને સમજાવતો હતો.

“દેથીજ મેં જોયું કે આપણે બચપણના સોબતીઓ હતા અને આપ ફરી નહીં જાઓ તેથી આજે ઝુંપડી ભાડે લીધી હવે અહીં હંડે કલેજે હમારા ગુસ્સાને ખાલી કરો, ભાઇ દુલતખાન.” પ્રતાપ બોલ્યો.

“એ સીકંદર દારડીયો છે. અમારા પવીત્ર ઇસ્લામી મઝહબની અંદર જે ચીઝને હરામ ગણેલી છે તે ચીઝને તે હલાલ ગણીને પીએ છે-તો એવો અધર્મી શાહ શું કામનો ? મહેને તો એ શાહ ગમતો જ નથી” દૌલતખાન બખાલ્યો.

“તો મહેને પણ એ ક્યાં ગમે છે જે તેની વાત !” સંમ બોલી પડ્યો. “પણ જ્યાં સુધી આપણે કાંઈ કરી શકીએ નહીં, અને જ્યાં સુધી આપણા હાથ એવાજ દમ વગરના રહે ત્યાં સુધી તો ચુપકીદીજ. આપણે જેહ આજે એકાએક પવીત્ર ગંગા-બાનાને કીનારે મલી ગયા છીએ, હવે ઈશ્વર જાણે ક્યારે આપણા મેળાપ પાછો થશે ! પરંતુ, આપણે એક બીજાને કૌલ તો આપી ચુક્યા છીએ કે જ્યારે બી આપણને લાગ મલે ત્યારે એ લોદી વંશનો કચડાણુજ કાઢી નાંખયે”.

“ઠીક વાત છે” દૌલતખાન બોલ્યો. “અને કૌલપર તમારો મીત્ર સાશ્વત કદમ રહેશે તેની પક્કી યાદ રાખજો.”

અને તે વાત ચાલી રહી હતી તેટલાંમાં પેલું વીકાલ વર ત્યાં .

આવી પહોંચ્યું ! તે ઝુંપડીનો દરવાજો તોડીને અંદર ધસી ગયું અને સંગ કે દોલતને જરાકબી હાથ લગાડયા વગર એકદમ પ્રતાપપર હલાંગ મારીને કુદ્યું, અને પ્રતાપ કાંધળી કરી શકે તે અગાઉ તેનું જડ્યું ચીરી નાંખ્યું.

રજપૂત સંગની શમશીર મ્યાનમાંથી બહાર નીકલી, અને દહલતખાને પોતાનું તેજ ખંજર ખેંચી કહાડ્યું. લેકીન શમશીર અને ખંજરનો વાર થાય તેટલાં તો વડ માયબ થઇ ગયું હોય તેમ ઝુંપડીની બહાર જઈને ખુબ દોડ્યું, અને નજરથી દુર થઇ ગયું !

ઝખખી થયલા પ્રતાપને સંગે તાબડતોબ પોતાના પગો ઉપર લઇ લીધો અને તેના ચહેરાપર પ્રાણી છીરકંવા માંડ્યું. બહાર બધી હો-હા થઇ રહી હતી, ઝુંપડીનો માલેક બીહતો ધ્રુજતો હતો, લેકીન દહલતખાન એક પાલખીની શોધમાં દોડ્યો.

અરધી રાત્રી થઇ હતી, જત્રાણુઓમાંનાં યોડાંક ઉઘતાં તો યોડાંક જાગ્રત હતાં, પાલખીવાલાઓ આખા દીવસના થાકથી આરામ લેતાં પડ્યા હતા, તોખી જ્યારે દહલતખાને પોતાની ઠેલીમાંથી અશરશી કહાડવા માંડી ત્યારે તે સુનહેરી ચમકને જોઈને પાલખીવાલા તાબડતોબજ આવી પહોંચ્યા. લેકીન અફસોસ, કે તે પાલખી કામ આવી નહીં ! કેમ જે મરીબ પણ શેરદીલ પ્રતાપ તો ઝખખથી મહતના હાથોમાં જઇ પડ્યો ! તેના મોંને તુરતજ એક માડીમાં નાંખીને સંગ લઇ ગયો, અને દહલત પોતાના સોબતીઓથી આવી મમખવાર રીતે છુટો પડ્યો !

તે વંચે આ ચોથું ખુન કાઢ્યું હતું !

હવે તે વડ પાછું આગ્રા તરફ ફર્યું ! તે ચામ્યા વગરજ દોડતું અને દોડી દોડીને તે માઇલોના માઇલ કાપતું હતું. પાછા ફરતી વખતે તે કાઢીનેખી ધ્રુજ કર્યા વગર આગ્રા પહોંચ્યું, અને તે પછી આગ્રાથી તે દેહલી જવા સાર આગળ વધ્યું. તે કમનસીબ વીકાલ જનવર જો કે મરદમ આઝાર બન્યું હતું તોખી તે પોતે સખતી

અને સીતમથી ક્યાં મેકલું હતું ? તે યાહોમ દોડતું હતું અને તેના જન પર ગોચા ઝુદમ અને આઝાબ હતો ! આખરે દોડી દોડીને તે દેહલીમાં આવી પહોંચ્યું.

આફતાબ રહિશન થવાને સીફ એજ કલાકની ખોટી હતી, અને સલીમના બપડાદાર મહેલની સામેના એક ઝાડની નીચે કોઇ આહો ઝારીનું દમ ભરતું ઝારખેઝાર રડતું હતું ! તે દરદમદ માતમ કોણ કમનસીબની હતી ?—અફસોસ, કોઇની નહીં પણ પેલા વરની, જે હયવાંનની શકલમાંથી હવે ઇનસાનની સુરતમાં પાંછું આવતું હતું.

સલીમ ! સલીમ ! શું ગરીબાઈ પાપી હતી કે તું સવાબનો પલ્લો પકડવા શયતાનની સાથ ચર્ત કરી ચુક્યો હતો ? નહીં—નહીં. ઝો જંગલના ખુટા ભરવાડ, તે સીફ એક ભયંકાર ભુલ કીધી હતી. તહારી મુફલીસી અને તહારી તે કંગાલ ઝુંપડીની ગરીબાઈ તહારે માટે લાખખોવાર વધારે ખુશકારક હતી; જ્યારે જે કે તું આજે અમનોઅમનનો મહેલ વાપરતો હતો, નકીર ચાકર અને વાડી ગાડીનો માલેક હતો. પછસાની ચદ્દરમાં રહેલ કરતો હતો, તોખી પાક ખુદા તહારી હયવાંન બનવાની શરતથી તમામ લાલચુઓને દુર રાખે ! તે શું જોઇને શરત કીધી હતી ? આવા અંજામ માટે ? ખુન-ખુન-ખુન અને સીફ ખુન માટે ગરીબાઈની આસાન ઝાંઘળી તેં વેચી હતી ? અરે ! આવી પાપી તવંગરી કરતાં તો તે નીરદોષ તંગદસ્તી લાખખો વાર વધારે મીઠી હતી.

શયતાન ! શયતાને તહારીપર જલ પાંચરી જોઇ, તે તુંદાની રાત્રીએ તહારે ઇમતેહાન તેણે લીધું, અને ઝો નખળા મનના સલીમ ! તું તે જલમાં સપડાઇ ગયો, શયતાનની કસોટીમાં તું બેકસ પુરવાર થયો, અને તહારા જેવા દુનયાની લાલચપર લુભાઇ જનારા આદમીઓ જે તેને હાથ વશ થયા હતા તે જહુમાં તેણે તુનેખી જકડી લીધી, પછસા-પછસાની દીલફરેખ રહિશની તું બતાવી દીધી, અને પાપના પક્ષીદ ગારમાં તુંને હોમાવયો ! અતે નતીજે ?

તે પહેલાજ સપાટામાં ચાર ખુન કીધાં ! મુઢલીસ એક મઝ-
દુર જે કબ્રસ્તાનની મઝદુરી કરીને ઝખઢ યધ ગયો હતો તેણે ત્હાં
શું બગાડયું હતું ? એક કુલ બચ્ચું જે દુન્યાના તમામં પાપોથી
નીરાલું હતું તેણે ત્હાં શું લીધું હતું ? એક નીરદોષ પાકઝાદ અ-
બલા જે દુન્યાની રંગીન નજાપર નફરત નાંખવામાં વાજખી હતી,
તે શું કોઈ 'ગુ-હા' કરતી હતી કે તે તેના મધુરા લવઝપર લહુની
નદી બહાવી દીધી ? એક શેરદીલ રજપુત બચ્ચાએ કદીખી ત્હાં
કાંઈ બગાડયું હતું જે તે તેના બહલામાં કોઈ ઇનતેકામ લીધો હતો ?
નહીં,—તો કાંય તે તેમના ખુનમાં હાથ ખરડયા ? મરનારાઓનું તો
મઉત હતું તેથી મુઆ; અગર તું કાંય તેઓના મઉતનું કૌરણ થઈ
પડ્યો ? પેલીજ શમતાનયત શર્તથી, કેમ ?—પાક ખુદાની પનાહ !
તુઓખા ! તુઓખા ! યા પાક ખુદા ! તુઓખા ! આવી પાપી પ-
લીદ તવંગરી કરતાં તો તે નીરદોષ સાફ મુઢલીસી બલી, જે મુક્રી
એક રાટીની નાવપર ઝીંદગીને તરાવી લઈ જાય છે.

ખુન કરીને હવે તે વર આહોઝારીનો દમ બરતું હતું ! તે
ગોયા પાપ કરીને તેનો પશ્ચાતાપ કરતું હતું, અને પશ્ચાતાપ કરીને
પાપની થોડીખી પલીદી માથા પરથી જે ઝોછી કરતા હોય તો
આપણે તે દાદાર પાસ માંગી લઈશું કે તે ખુદા બરવાડે જે બચંકર
જુલ કીધી અને તેથી આવા બચંકાર પાપ કરતો હતો, તો તે પા-
પનો થોડા ઉતાર તરીકે ખી તેના આ પશ્ચાતાપને કબુલવો !

ત્યારે આખરે તે રડી રડીને માણસાઈ અવતારમાં પાછું ફેર-
વાયું—અને તાજુખી તો એ કે જ્યારે સલીમ માણસ તરીકે પાછો
બહલાયો ત્યારે તેણે હયવાનખતમાં શું શું કામો કીધાં હતાં તેનું કાં-
ઈજ બાન તેને થયું નહિ !

તે જ્યારે પોતાના મહેલની અંદર દાખલ થયો ત્યારે હજી
બધાં મુર્તલાંજ હતાં, અને તેથી તેણે સધયારો માન્યો કે તે બનાવ
તેની તરફથી હતો. ગુપચુપ તે પોતાના સુવાના ઝોરડામાં દાખલ

થયો. અને એક બતી સલગાવી, બતી હાથમાં પકડેલી રાખીનેજ તેણે પોતાના કપડાંપર નજર કીધો, તો લોહીના ડાઘ જોઇને તે ખુબ ચોંચ્યો. અરે, તેનાં કપડાં મેલાં અને લોહીવાલાં કેમ બન્યાં હતાં? તેણે કાંધ, યાદ કર્યું, તો ફક્ત એટલીજ યાદ થઈ શકી કે તે રાતમાં હવવાન થવાનો હતો; મગર, કોઇથી રવેશે તે યાદ કરી શક્યોજ નહિ કે હવાનયતમાં તેણે શું શું કીધું હતું.

તે ધૂમ યાકી ગયો હતો, બતી મુકી દધ કપડાં કાઢી તે કપડાંને પોતાની એક સંદુકમાં છુપાવી, બીજાં કપડાં પહેરી લઇ બીજાનામં સુતો, અને સુતો તેવોજ ઉઘમાં પડ્યો.

મુરશીદ મશરેકમાં રહિશન થઇ ચુક્યો હતો.

સલીમના બીજાણુ આંગૂળ સંગીના અને તેની બુઆ આવ્યાં જી હતી. “મેં તુંને કહ્યું હતુંની કે તું બીજા નોકરોને ફાનુસ લઇને શોધવાં સાર ના મોકલાવ, તે જો, મહારૂં કહેલું ખરૂં પડ્યું. સલીમભાઇ રાતના કેથે મોજશોખમાં ઉતરી પડેલા અને પછી આવીને સુઇ ગયલા.”

“મધરાત સુધી તો સલીમ શેઠ આવ્યા હતા નહીં, ને પછી તો મહારી આંખ લાગી ગઈલી—” બુઆએ કહ્યું. “ચાલો, એવથુ આવ્યા એટલે બસ, હવે બધાંને ચયન રહેશે. માટીડા માથુસ છે, દોસ્તો સાથે મેજબાનીમાં મોડી રાત તક મશગુલ રહે.”

અને તેમજ ધરનાં બધાંઓએ જાણી લીધું, અને પોતે પોતે-જ તેમ માનીખી લીધું. સલીમ જ્યારે છેક બપોરે ઉઠ્યો ત્યારે કોઇ બીજું તો શું પુછેખી? પણ સંગીનાએખી કાંધ પુછ્યુંજ નહિ.

અને હવે, સલીમ! પાછો તે ઇમાન વેચીને મેજવેલી જવાની. અને તવંગરી પર મોજથી ચમન ઉડાવવા લાગ્યો. ! !

પ્રકરણ ૧૩ મું.

સંગીનાનું ખુન !

આગલી રહાંજના પોતાની આશુક ઝોહરાને અન્નયખીમાં ગીર-ફતાર કરીને છોડી આવ્યા પછીને ખીજે દીવસેખી સલીમ ઝોહરા આગળ જઈ શક્યો નહોતો. તે તે આખો દીવસ સુધી તે ધણોજ ઠાકેલો ને ઠાકેલોજ રહ્યો અને બપોર પછી જ્યારે ખીજાનેથી ઉઠ્યો ત્યારે શરાબ અને શરાબ ઉપર મજબુત મારો ચલાવવા લાગ્યો. તે માનતો હતો કે ધણો શરાબ તેની ઠાકેલી ઝીદગીને રાહત આપશે, અને તેના નસેનસમાં જે દરદ થતું હતું તેનો ગમ જુલાવશે ! નાદાન !

બતી લાગવા પછી સરંગી અને તખલા બહાર આવ્યા અને નાચ ગાણું શુર થયું. શરાબ અને ગાયણની મૈાજમાં તે ધણો ચક્ર-ચુર બની રહ્યો અને અરધી રાત સુધી તેનો હાલત તેજ કીસમની હતી, અને તે સખખે સંગીનાને પણ અરધી રાત સુધી જગતી રહેવાનું થયું. આવી રીતે સલીમને આજે તરફ મૈાજમઝાહમાં પડેલો ઠોડીને આપણે હવે ઝોહરાની તરફ જઈએ.

ખુબસુરત પણ મુંગી-ગહિરી ઝોહરા !, તે પોતાના આશુક સલીમ ઉપર જનનીસાર કુરબાન હતી, તે તેનો પડ્યો બોલ ઉચકી લઈને તેના પગ ધોઈને તે પાણી ખી પીવું પડે તો પીવાને સરખસર રાજી હતી. સલીમ, બસ સલીમ તેનો જન હતો, અને તેથી જ્યારે તે અઝીઝ ને થોડા વખતમાં તેનો ભરતાર ધઈને સદા તેની પાસેનો પાસે-તેની આંખોની આગળ-રહેનાર હતો, તે કોઈ વીચીત્ર હાલત થી તેને કાંઈખી નીશાની કર્યા વગર ધસારાખંધ ચાલી ગયો, પાછળ ફરીને જોઈું ખીજનહિ, ભારે ઝોહરાનું જીગર ગમની છુરીથી ગોચા કપાઈ ગયું !

તે સલીમના મમજની હાલત માટેની કાંઈક મહારાજ, અરે, તે પાંચળ તો એકાએક નહીં થઈ ગયો હતો ! શું સલીમને કાંઈ વા-
હરું બરાબ ગયું હતું, જેથી તે નફરતથી તેને (ઝોહરાને) છોડીને
ધસાનખંધ ચાલી ગયો હતો ! યા સલીમ કાંઈ બીજીપર મહોબ્બ-
તમાં હતો અને તે બીજી તો તેને યાદ નહીં આવી હોય, જેથી
તેના તરફ ધીક્કાર નાંખીને તેને વીસારી મુકી ગયો હતો !

ઝોહરાને કાંઈજ સમજ પડી નહીં—અને તેના સંધળા, બીજાની
વેગા વીચારો બધા એકબીજાને ભુલાવતા જતા વ્યર્થ થતા હતા !
ઝોહરા સલીમના તે પ્યારમાં અસીર હતી જે પ્યારે તેને સલીમ
માટે અધીરી અને અદેખી બનાવી હતી; અરે, સલીમને માટે જે
જનની આપવો પડે તો તે તક્યાર હતી—અને જે તેને જથ્થાત્મક
સલીમ તેના તરફ એવજા નીવડ્યો હતો તો તે પોતાને મળતા પહેલાં
હતીયારથી તેના જન લેવાબી તતપર અને તક્યાર હતી ! એવી સ-
લીમ માટે તે ઝોહરા વીહલી વીહલી થઈ ગઈ હતી ! !

ઝોહરાનું દીમાગ પવનના સુસવાટા વચ્ચે સપડાયલા દરીયા-
વના ઉછળા મારતા મોજાઓ સમાન બન્યું—તેની આંખો જવાળા-
મુખીના ધગધગતા લાવા મીસાલના આંસુઓ ટપકાવવા પડી અને
તેથી જાણે તેની સુરતને બાળવા લાગી—તેના હોટ કાપવા કહા
નીરદોશ ગાય જે કસાઈની કાંતીજ છુરી તળે પડીને થરથર
મીસાલ કંપવા લાગી—તેનું સીનું આતશની સામે ભરમ
ભુહારના હાથોથી તેજ આતશ ઉપર ફુંક મારતા એ
સાલ ઉચકાવા અને પછી નીસાસા સાથે પડવા
ત્રીચીત્ર લાગણીઓ સાથે બ્યારે ઝોહરા એક
પસાર કરવા લાગી ત્યારે બીજો દીવસેબી સ
મન દુન્યા એક ઝહરીલા પ્રવા બરે
વંધારે નહીં હતી !

એવી ચારતોના પ્યા

સમાન હોય છે, મગર તેજ ઔરતનો ખૌફ ? પાક ખુદા ખચર કરે ! એક શેરના ફાડી ખાનારા જડબાંથી વધારે કરડો, એક સરપના ઝાડરથી વધારે કાતીલ, અને એક ખુનખવાર ખંજરથી વધારે તેજ તે આવી ઔરતનો ખૌફ છે ! અને તે પછી જ્યારે સલીમ ખીજે દીવસોખી નહીંજ આવ્યો, ત્યારે રાતના બધા સુષ ગયા પછી ઝોહરાએ મર્દાના લીખાસ પહેરી લીધો—અને તે સલીમના ઘર તરફ ચાલી.

આહહા ! તે મુંગી-બહેરી હતી મગર હવેજ આપણે જોઈએ છીએ કે તે એક શેરદીલ છોકરી હતી, અને પોતાના અચાક પ્યાર માટે આસગ્ગાનો ઝમીનખી એક કરવા તથ્યાર થઈ હતી ! !

ત્યારે જ્યારે આપણે સલીમને શરાબ અને નાચુ ખાયણમાં અખમલી કોચપર લેટેલો જોઈએ છીએ તે વખતે તેની માથુક ઝોહરાને મર્દાના લીખાસમાં તેના મકાન તરફ આવવા નીકળેલી નીહાળી એ છીએ. રાત અંધારી છે. ચંદ્રમા વાદળાઓ નીચે ઝાંખો ઝાંખો રહે છે તો ક્યાંથી ચંદની પડે ? અને આવી અંધારી રાતે નીરબય તે ખુબસુરત સુંદરી બહાર પડીને પોતાના મહેલના બાગીચાની કીનારીએ આવી ત્યારે તેણે કોઈ બે આકારને પત્થરના એક બાંકડા ઉપર પીઠ કરી બેઠેલા જોયા ! તેઓ કાંઈ વાત કરતા હતા, જે વાત તો ક્યાંથી સાંભળી શકે ? તોખી તેઓની હીલચાલ તપાસવા સાડા કોઈ બે મરદો જોઈ શકે નહીં તેમ ચંબેલીના ત્યાં પૂંચરાવેલા સાહજ છુપાઈ ગઈ !

નહીં સાંભળે તો કાંઈ નહિ, પણ તે બે આકારની હતી તે આપણે તો સાંભળી લઈશું.

અતી ધણી ચાલાકી વાપરીને કૈદખાનામાંથી
યાદ રાખીને કે બહોલના સીપાઈઓ તહારી
ને સુંધી સુંધીને પાતાળમાંથી
જો ને કોઈ સલમાન હતો

“તું ઘડી ઘડી એ બહોલના સીપાઇઓની બીક મહને ના બતાવ્યા કર, સમજ્યો ?” તે કોઇ સલમાન બોલ્યો “મહને પુછે તેને જમ પુછે. મહારી પુઠે પડે તેની પુઠે જાણુ કે જમજ પડ્યો. તું હવે આપણે નવો છાપો ક્યાં મારવાના છાપે તેની વાત કર. કેદખાનામાંથી છુટ્યા પછી આ પહેલો છાપો મારવાનો થશે, અને એ પહેલી કાશીશમાંજ અચછો હાથ મારી લેવાનો મહારો તો ધરાઈ છે.”

“ઠીક વાત છે.” પેલાએ કહ્યું, અને વધાર્યું “આએ મહેલ જે અમીરની મેં વાત કહી તે મરણ પામેલા અમીરનો છે, એને પેલે નાકેનો ઝોરડો બેઢી રીતે વરસો થયા બંધ છે તે મહને પડકે પાચે ખબર છે.” અને એમ કરતાં તેણે રહેજ ફરીને સલમાનને તે ઝોરડો મહેલની કંધ બાજુએ હતો તે બતાવ્યો, જે નીશાની કરતો તેને ઝોહરાએ જોઈ લીધો, અને તે ચતુર છોકરી ચેત્રી ગઈ કે આ બે જણા પેલા પડત બંધ ઝોરડો વીશે કોઈ બોલતા હતા ખરા.

“ત્યારે એ વરસો સુધીના બંધ ઝોરડામાં કોઈ છુપો ખજાનોજ અમીરે છુપાવેલો હશે.” સલમાને કહ્યું.

“હુબી એજ કહુંછ.” પેલો બીજો બોલ્યો “એ ખજાનાને હવે અહીંથી ખસેડવોં પડશે. બીચારો વરસો થયાં ગોઢાઈ રહ્યો છે તો બહારની હવાબી ખાશે, અને આપણું બેનું ધરબી બરશે. કેમ બીરાદર કેવી વાત ?”

“બહુજ અચ્છી વાત” સલમાને તેના લખાવેલા હાથપર હાથ ઠોકીને કહ્યું. “ત્યારે પરમ દીવસે રાતની વખતે એજ આપણું કામ. કાલે દીવસમા આવીને અહીંના રૂસ્તાઓ બધા જોઈ જવશ-અને બગીચાને કયે રસ્તે દાખલ થવું અને ઝોરડામાં ક્યાંથી અંદર જવું તેથી હું કંઈક મહારી ચપલાઈથી કાલેજ શોધી લઈશ, અને પરમ દીને મંધરાતને શુમારે તો અમીરના એ બંધ ઝોરડાનાં ખજાનાનું તળીયું સાફ !”

અને ત્યાર પછી ધીમે ધીમે તે સાહુકારો (!) ચાલતા થયા, તેઓના જવા પછી કેટલેક વારે ઝોહરા છુપાયલી બહાર નીકળી અને સલીમના ઘર તરફ ચાલી.

તે સીધી સલીમના મકાન તરફ ગઇ નહીં, પણ રસ્તામાં હકીમ રસ્તમખાનેનું ઘર આવતું હતું અને તેના બાગીચાના પાછલા દરવાજાથી દાખલ થઇને તે એક સાંકડા દાદર મારફતે ઉપર ચઢીને એક ઓરડામાં ગઇ. ત્યાં હકીમ રસ્તમખાન તેને મળ્યો નહીં, અને થોડાક વખત થોભીને ઝોહરા હવે પાછી ઉતરી પડી, અને સલીમના મકાન તરફ આગળ વધી.

સલીમ તે વખતે શરાબની જામ ઉઠાવતો હતો, અને સંગીના તેની છેક લગોલગ બેસીને તેની જામો બરી આપતી હતી, તથા મેવાની રકાખીમાંથી મેવો સફા કરીને સલીમને ખાવા આપતી હતી. થોડે થોડે વારે સલીમ સંગીનાને તકલીફ નહીં લેવા માટે કાનમાં કહેતો રહેતો હતો, અને સંગીના તેના ખભાંપર હાથ મુકીને તેને સમજાવતી હતી કે તેની ખીદમત કરવામાં તકલીફ નહીં હતી, મગર તેને મન મોજ હતી.

આંખી વખતે ઝોહરા પોતાના મદીના લીબાસમાં સલીમને શોધતી આવી, અને તેને મોજમાં ઉતરી પડેલો છુપી રીતે બારીમાંથી જોઇને એક મોટા ગુસ્સાથી તે બળીને આગ થઇ ગઇ. તે સમજીને ગઇ કે સલીમને તેની પોતાની તરફ નફરત પેદા થઇ જતી હતી, અને તેથી તે તેને (ઝોહરાને) છોડીને ખુશાલ જીવથી અમનચમનમાં મોડી રાત સુધી વખત પસાર કરતો હતો—તે બારી દીલે ગમગીન ત્યાંથી પાછી ફરી.

તેનું મગજ ધ્રુમતું હતું—તેની આંખ ગુસ્સાથી જલતી હતી, અને તેના પગો નીચામાં ગીરફતાર થયેલા આદમીના પગો લઠડે તેમ લઠડી લઠડીને ચાલતા હતા. તે ઘણું ચાલી શકી નહીં, મગર હ-

હીમ રત્નમખાનનું ઘર આવતાંજ પાછી તે પેલેજ પાછલે દરવાઝેથી તેમાં દાખલ થઇ, અને એક કમરામાં જઇને ત્યાં મુકેલા પલંગ પર નસોસ પડી ગઇ.

*

*

*

*

પેલી તરફ સલીમ પોતાની જાણ કરી કરીને આખરે તે મધરાત પછી સુવા ગયો, અને તે સુતો તે બેદઅમ ઊઠાઇ ગયો. નોકરોખી વગેસગે થઇ ગયાં, પણ સંગીનાને બાગીચાની ઠંડી હવા ખાતી થોડો વખત બહાર બેસી રહેવા ગમ્યું. તે પોતાની બુઆને રન્ન આપીને પોતાના કમરાની પાસેના ફવવારા આગળ ચળકતા સીતારા-એને આસમાનપર ચમકતા જોતી “ આહાહા ” કરીને સંગેમરમ-રની એક બેઠક ઉપર બેઠી. તે થોડાજ વખત તેમ બેસવાનો ધરાદો રાખતી હતી, અને જરાંકખી પાપણુ ઉપર નીંદરાંદેવી હાથ મુકી દે તો સુવા જતા રહેવાનો ખ્યાલ ખાંધો. તેના ક્રીસમતે તેને એમ ત્યાં બેસવા સુનડયું હતું !

સંગીના બેઠી, અને ફક્ત પાંચ મીનીટ નહીં થઇ તેટલાં પાસેની વેલોમાં કાંઇ ખડખજટ થયો, અને કુદકો મારીને એક આકાર તેના સામે આવીને ઉભો ! તે આકાર ઉંચી અને ભરેલા બદનની કોઇ ઔરતનો હતો, જેના જનાના લીપાસ અને મરોડદાર શરીરને ફાંકી નાંખતો એક ખીન્ને કાળો પોશાક અને તેના ચહેરાપર કાળો નીકાબ હતો !

સંગીના ઉભી થઇ, અને તેનાં મુખમાંથી એક તીણી ચીખ બહાર પડી. અરે, આએ ઔરત તો તેજ હતી કે જેણે અમીરના દાગીના ચોર્યા હતા, અને વળી આ ત્રીજી મરતબે તે મનદુસ શકલને જોઇને સંગીના માથાથા ધ્રુગ મુઠી કમકમી !

તે કાળા નીકાબવાળા ચહેરાની ઔરતે એકદમ ધસીને સંગી-માની છેક લગોલગ આવી, તેણે પોતાનો નીકાબ ચહેરાપરથી ઉંચ-

કાને માથાપર સુક્યો, અને સીતારાની રૌશનીવાળી રાત છતાંથી તે ઔરતને સંગીનાએ પીછાણી લીધી, અને તેને ઝાળખતાંજ તે પોતાના ગુફનયે પડી જઈને બેઠ હાથ બેડી લઈ મારી માગવા લાગી “ માફ ! માફ ! મેં ત્હમને કદીથી દુખ દીધું નથી તો મહારાપર ગુસ્સો શા માટે ? ”

થોડી પળ તે ઔરત ખામૌશ, મગર ગુસ્સાથી બેતી ઉભી, થોડીજ પળ-લેકીન, તે પછી તુરતજ તેણે પોતાની કમરબંદમાંથી એક તેજ ખંજર ખેંચી કહાડયું અને ગજબ ! તે આખદાર ખંજરને તેણે પોતાના સઘળા ઔરથી સંગીનાની છાતીમાં ચલાવી દીધું !

ખંજરનો ભોગ સુંદર સંગીના ઝમીન પર તુટી પડી, એકબી ચીખ તેના મુખમાંથી નીકળી નહીં, એકબી આવાજ તેના હોટાની વચ્ચેથી બહાર પડ્યો નહીં. તે ખુની ઔરતે ખંજરનો ઝખ ટાંકીને બરોબર માર્યો હતો, ખંજર કારી હતું, છાતીમાં ઉંકું ચાલી ગયું હતું, અને માત-સુંદર સંગીનાનું માત-તાબરતોબ થયું.

બીચારી સંગીના ! તે શીકસ્તા દીલ થયા બાદ પોતાના આશકની કબરમાં જલદીથી જવા માંગતી હતી-અને અફસોસ, કે તેમજ તે જલદીથી ભર જવાનીમાંજ માતના હાથોમાં ગીરફતાર થઈ ગઈ.

ખુની તે કાળા નીકાબવાળા ઔરત ! તેણે સંગીનાની સુફેદ છાતીમાંથી ખંજર ખેંચી કહાડયું—ઝડપથી તેણે પાસેની વેલના પાંડાંએ ઉપર નુછી નાંખ્યું-તે ખુની ખંજરને કમરબંદમાં પાછું મુકી દીધું-અને પોતાના ચહેરાપર પાછો નીકાબ ઉતારી લઈ પોતાના બયંકાર પાપના ધામ આગળથી ઝડપી કદમે દુર થઈ ગઈ.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

ખુન માટે સલીમની ધરપકડ !

પેલી તરફ આપણે ખુબસુરત ઝોહરાને હકીમ રસ્તમખાનને ધરથી એક કલાક પછીથી મર્દાના લીબાસમાં પાછી પોતાને ધર ચાલી જતી જોઈશું—તે ગદ્ય અને જતાંજ પોશાક બદલીને સુધ ગદ્ય. પોતાની નોકરડી મરીયમને તો સહાંજની તેણે પોતાની આગળથી દૂર કીધેલી હતી, અને મરીયમ પોતાના કમરામાં દીવાબતી કરીને ખાખમાં પડી ગઈ હતી. અજબ સંજોગે કોઈએથી તે સુદૈર ઝોહરાનું અદ્ભુત કામ—તેનો મર્દાના લીબાસ—એ બધું જાણ્યુંજ નહીં, અને જાણે કાંઈજ બન્યું નહીં હોય તેમ તે રાત અમીરના મહેલમાં ચુપચાપ નીકળી ગઈ, અને સહવાર પડતાં ઝોહરા સુદાં બધાં વખતસર બીછાનેથી ઉઠ્યાં.

સલીમના આલીશાન મકાનમાં તો સહવાર પડતોંબી બધાં દોરની માફક ઉઘાતાં હતાં, રાતની ઠાક લગ્ન ઉતરી નહીં હોંતી અને પરોઢયામાં કોઈએ ઉઠવાની તકલીફથી લીધી નહીં. સહવાર થતાં બહોલના કેટલાક સીપાઈઓ જે કોઈ બદમાશની શોધમાં લાગેલા હતા તે સલીમના બાગના ખુલા દરવાજામાંથી અંદર આવ્યા, અને એકે કહ્યું “શાયદ, બદમાશ સલમાન આએ જગ્યાએથી છુપાયો હોય. છેલ્લો મેં એને એણીજ તરફ કેઠે રસ્તે નહાસતા દીડો હતો, અને આપણી નજર ચોરાવીને એ આએજ જગ્યાએ ભરાઈબી ગયો હોય તો તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી.”

“તો આપણે આએ બાગુઆબો ખુંદી મારશું, અને આપણો શક દુર કરશું.” બીજો સીપાઈ બોલ્યો.

“એ બદમાશ કાંઈ આપણને સહેલાઈથી મળે એમ નથી. એ

કહેવાયછ તેમ કેટલાક ખીજા લુચ્યા બદમાશોની ટોળકીનો સરદાર છે. એ એટલો બધો આપણી નઝદીકમાં આવીને છટકી જવા પામ્યો એજ એક કમનસીબી છે—એ પકડાતે તો આપણને રાજ્ય તરફનું ઝાઢેર થયલું એક હઝારનું ઇનામખી મલતે !” ત્રીજાએ કહ્યું.

“ તો પછી આપણને એક મીનીટખી ગુમાવવી નહીં જોઈએ, ખીરાદરો. ” તેઓનો વડો જોવો એક જે હતો તે બોલ્યો “ ચાલો, બે ભાગમાં વહેંચાઈ જાઓ, અને આપણે તે બદમાશને શોધવા આ એ બાગીચો જેમાં આપણને શક છે કે તે છુપાયલો છે તે ખુંદીખી મારીશું, અને જો તે હીંઆજ હશે તો ઝૂર એને પકડીશું—પણ હવે વધારે વખત તેને છટકીને નહાસવા બાગવાં તો નહીજ દમશું ” અને તે સાંભળીને તે છ સીપાઇઓ ત્રણ ત્રણની ટોળીમાં વહેંચાઈને સલીમના બાગીચામાં શોધ કરવા લાગ્યા.

એકાએક એક સીપાઇએ ગજરાટની ખુમ પાડી, અને તે તરફ છએ છ સીપાઇઓ દોડી ગયા. ખુમ પાડનાર સીપાઇએ પોતાના હાથોમાં સંગીનાનું શબ્દ ઉચ્ચકયું હતું. “ કોઇ ઔરતનું ખુન થયલું છે ! ”

“ ખીલકુલ મરી ગયલી છે. ” તેઓનો વડો જોઈને બોલ્યો “ સીનું ચાક કરી નાંખવામાં આવેલું છે. વાર આ મહેલ જેવા મકાનનો માલેક કોણ છે તે કોઇ તહમે જાણોછ કે ? ”

“ થોડાજ વખતપર સલીમ નામના એક તવંગર શખ્સે સહે-કડો માણસોની ફ્રોજ કામે લગાડીને ઘણી ઉતાવળે આએ મહેલ બંધાવ્યો હતો, એ મહને ખબર છે. ઝર ચાહે સો કર. ” એક સીપાઇએ કહ્યું.

“ હાલમાં એ બધી ઝરની ને મહેલની વાત કરવાનો આપણને સ્ટેજખી વખત નથી. ” તે વડો બોલ્યો “ તહમે ત્રણ જણા જાઓ સલમાન બદમાશની શોધમાં, અને અમે ત્રણ જણા આ ખુનની વીગત મેલવવા તથા ખુનીનો પતો શોધી કહાડવામાં રોકાઈએ છીએ. ”

તે પછી તેઓ છુટા પડ્યા, ત્રણ સલમાનમી શોધમાં ગયા, અને ત્રણ સલીમના મહેલમાં દાખલ થયા. એક નૌકર જે હમણાંજ ઉઠ્યો હતો તે છેલ્લા ત્રણને સામેજ મલ્યો, જેને પુછીને બાગીચાના એક પુરા દરવાજાને બંધ રાખવા તથા તેમાંથી કોઈને બહાર જવા તથા અંદર આવવા નહીં દેવાનો હુકમ કરીને તે નૌકરને એક સીપાઈ સાથે રવાના કરીધો. તેટલા વલી સંગીનીની ખુઆ ઝડપડ સડપડથી ઉઠી અને તેણે જ્યારે જણ્યું કે તેની બલી બાઈનું ખુન થયું હતું ત્યારે તે અભયથી અને ગભરાટથી ગોચા ફાટીજ ગઈ ! તે પેલા સીપાઈએને લઈને પોતાના શેઠ સલીમના કમરા તરફ ગઈ. સલીમનું માથું શરાબથી હજી ખલાસી પામ્યું નહીં હતું, અને ગભરાટ સાંભલીને તે જેમ તેમ બીછાનામાંથી ઉઠીને દરવાજો ખુલવા ગયો. જેવો તેણે દરવાજો ખોલ્યો કે પેલા સીપાઈએ દાખલ થઈને ખોલ્યા “ માફ કરજો જનાબ, માર તહમારા બાગીચાની અંદર એક બચકાર પાંપ થયલું છે.”

“ એક બચકાર પાંપ ? તઅજજૂબ ! ” સલીમ ખેલ્લી પડ્યો.

“ અમને આપનું આખું મકાન એ સખબથી જેવું પડશે, કેમજે ખુની આએજ તરફનું કોઈ હોય એમ અમને શક છે ” તે વડો ખોલ્યો.

“ બેશંક, જુઓ. ” સલીમે ઝડપથી કહ્યું. અને તેઓ સલીમના ઓરડાથીજ પોતાની શોધ શુરૂ કરવા લાગ્યા. ઇતેફાકન પોલીસના વડાની નજર પેલી પેટી તરફ ગઈ જે પેટીમાં સલીમે પોતાની હયવાનત વખતે પેહેડેલા કપડાં મુકેલાં હતાં અને જે કપડાં ઉપર લોહીના ઝાલ હતા.

“ આએ સંદુકની ચાવી આપો. ” અને સલીમે જ્યારે ચાવી આપી ત્યારે તે સ્થેજ લઢડ્યો, સંદુક ખુલવામાં આવી, અને પેલાં કપડાં જે જાણે તાઝાજ લોહીમાં હમણાંજ ખરદાયલા હોય તેમ

પ્રકરણ ૧૫ મું.

મરીયમ પર સીતમ.

સલીમને જે દીવસે સહવારના કપદ કરવામાં આવ્યો તે દીવસે પેલી તરફ ઝોહરા શું કરતી હતી તે આપણે જોઈએ. તે બપોરનું ખાણું લીધા પછી ભાઈને મલીને હકીમ રસ્તમખાનને ત્યાં જવાનું કહીને ધરથી બહાર પડી, પણ તે ધરથી નીકળેલી પાધરી રસ્તમખાનને ત્યાં તો ગઈજ નહીં—મગર, દેહલીના એક નહાના સાંકડા મોહલા તરફ તેણે ગાડી લેવડાવી અને તે પછી ગાડીવાલાને બાકું ચુકવી દઈ ઉતરીને પગે ચાલતી બીજા બે ચાર તેવાજ નહાના મોહલાઓમાંથી થઈને એક પડત જગ્યા પર આવી, જ્યાં ખંડીયેર જેવાં બે ચાર ઘર હતાં, અને તે ઘરોથી બીજા એક ઘર જે અલગ મયદાનમાં આવ્યું હતું ત્યાં ગઈ. તેણે તે પડત જેવાં મકાનનું બારણું ઠોક્યું અને તેના જવાબમાં એક ખુદીઆ અંદરે દરવાજો ખોલ્યો. દરવાજો ખુલતાં સમેત ઝોહરા અંદર ઝડપથી ગઈ, અને ઝોહરાને જોઈને જાણે શું એક ખુશી થઈ હોય તેમ પેલી ખુદીઆ તો થોડી થોડી થઈ ગઈ, અને ઘણી તાજીતમવાજો સાથે ઝોહરાના હાથ ચુમીને તે પછી તેને અંદરના એક કમરામાં લઈ ગઈ. અહીં જાણવું જરૂરનું થઈ પડશે કે રસમ મુજબ ઝોહરાએ આખે રસ્તે ઝોહલી ઝોહીને પુરકો નાંખ્યો હતો, પણ પેલા પડત ઘરને આંગણે પહોંચતાંજ તેણે પુરકો ઉઠાવી લીધા હતા.

તે ઘરમાં એકબી મરદ દીસ્તો નહીં હતો ! અને ઝનાઈઓનુંજ તે ઘરપર રાજ્ય હોય તેમ આખા ઘરમાં દશ બાર જવાન ઔરતો દીસ્તી હતી, અને તે જવાન ઔરતોની હાકમ તે પેલી ખુદીઆ હતી. તે ઘર દીસ્તુંજ હતું કે બેદી હતું અને અંદરની ઔરતો સર્વે ગાલીઆઓ ગુંથીને આખરે દરકારથી પોતાનું પૂરું કરતી

હતી, તોખી ગાલીયાઓની બનાવટ માટેજ તે હોય એટલુંજ નહીં હતું ! જવાન ઔરતો પોતાના હાથની હુનરમંદીથી ગાલીયા ભાત-ભાતના બનાવીને તૃપ્તિાર કરતી હતી, અને તે લંઘ જઈને બાઝારમાં પેલી ખુદીઆ વેચી આવતી હતી. સંહવારના ખુદીઆજ બાઝારખી ખરીદી લાવતી હતી, અને દરેક ઔરત વારાફરતી એક દીવસે રાંધતી અને એમ ગુજરાન ચાલતું હતું. ધરની બહાર વરસેતું જીતું હોય તેમ એક પુરાણું રંગેલું પાટીઈ લટકાવેલું હતું, જે પર ફારસી કબાનમાં લખેલું હતું કે “ મુફલીસ ઔરતોતું ગાલીયા બનાવવાનું કારખાનું. ”

અને, જ્યારે તે ખુદીઆ પેલી બધી જવાન ઔરતો આગલ ઝોહરાને લઈ ગઈ ત્યારે બધીઓખી ઝોહરાપરથી ઝોઢાઈ પેશરાઈ ગઈ, અને એક ધોતતી ધંસતી ચદ્દર નાંખેલા ગદેલાપર ઇજાઝતથી બેસાડી. આન તો કોઈ અમીરને નહીં આપવામાં આવે તેટલું બધું ઝોહરાને આપવામાં આવ્યું. કોઈ ઝોહરાને વાસ્તે શરૂઆત લઈ આવી તો કોઈ પાનદાન લાવી, તો કોઈ તેની પાસે છેલ્લી તરાંહના ગાલીયા ઝો લાવીને બતાવવા લાગી. તરેહવાર તરાંહમાંથી એક ઝોહરાએ આંગણી બતાવીને પસંદ કીધી, અને તેની સમજણ એક જવાન ઔરત જે આંગણાંઓની ધશ્શારત જાણતી હતી તે આપવા લાગી. દેખઈતું હતું કે ઝોહરા ગાલીયાઓની છેલ્લામાં છેલ્લી તરાંહનો નમુનો જેવા અને શીખવા ત્યાં આવી હતી, અને આપણે જોઈ આવ્યાં છીએ કે તે ધરમાં તે પુરતી રીતે પજોટાઈ ગયલી હતી.

ઝોહરા બેસીને તે નમુનો શીખતી હતી તેટલાં જે ઔરતની તે દીવસે રાંધવાની વારણ હતી તે પેલી ખુદીઆને એકાએક કહેવા પડી “ અમમીનન, આજે આ ગુવારફલી કેટલી બધી સખત લઈ આવ્યાં છો ? રાતના મદારા હાથને બધી બહેનો તરફથી જશ નહીં મળશે. ”

“ તો હું શું કરું ? ” પેલી ખુદીઆ કહેવા પડી “ આજે તો

બાઝારમાં ચીતજ ઠેકાણે નહી રહ્યું તે કેમ કરે ? કોઇએ ખુનની વાત ફયલાવી તે સાંભળવા હું પડી. ગઇ, અને મારી વાતચીતનો લાભ લઇને ગુવારવાલીએ ધરડી ફલીઓ તેલી દીધી હશે.”

“ ખુનની વાત ? ” એ ચાર જે બીજાઓ ત્યાંજ પાસેજ બેઠેલી હતી તેઓએ જાણે એકજ આવસજમાં પોકારી દીધું.

“ હા, ” તે બુઢીઆ બોલી “ કહેછ કે આજે સહવારના પહોરમાં કોઇ જવાન ખુબસુરત અકિરતનું શહેરમાં ખુન થયું. ખલાં જાણે, એ ખુન ને ખુનની વાત સાંભળતાં તો કાનખી હવે ભરાધૂ આવ્યા ! આપણા બાદશાહના બેટા સીકંદરની મહોરદાર બેગમ મહેરનીગારનું ખુન કોઇ યાડી ખાંનારા જંગલી જનવરે કીધાની વાત હમણાંજ સાંભળી હતી, તેટલાં આજે સહવારે વળી ખુમાટો લડ્યો કે શહેરમાં કોઇ તવંગર છોકરીનું ખુન થયું ! ”

“ તે તે છોકરીનેખી પેલાજ જનવરે કાડી ખાધી શું ? ” એક અકિરત પુછવા પડી.

“ નહીં, તેને તો છાતીમાં ખંજર મારીને મારી નાંખવામાં આવેલી કહેવાયછ ” બુઢીઆ બોલી “ અને તે સુંદર જવાન છોકરીનું ખુન તેના પોતાના બાઇએજ કીધેલું હોવાથી તેને કેદ કરીને લઇ જવામાં આવ્યોછ. ”

“ એક બાઇએ પોતાની માઝાદ હમશીરનું ખુન કીધું ! તે કોણ ખખીસ હશે વાર ? ” એક બોલી.

“ કોણ જાણે ! પણ એમ તો બોલાવું હતું કે તે ચોરતનું નામ સંગીના છે, અને તેનો બાઇ જે પોતાની બંહેનનું ખુન કરવા વાસ્તે કેદ પકડાયલો છે તેનું નામ સલીમ છે. ”

બુઢીઆ પોતાનો વાક્ય પુરો કરી રહી તેજ વખતે પેલી તરફ ઝોહરા જે ગાલીઓ હાથમાં પકડીને જોતી હતી તે એકાએક તેના

હાથમાંથી મડી ગયો. ઝોહરાના હાથ કંઈક ઝુજવા લાગ્યા, અને જાણે તે બહેરી-મુંગી સુંદરીએ પેલી ખુનની વાત સાંભળી હોય તેમ તે નાખુશ થઈ ગઈ! પણ નહીં. તે ક્યાંથી જાણે? તે તો બહેરી હતી. પેલી વાત તે સાંભળતીજ ક્યાં હતી? અને તે તો પુરા ધ્યાનથી ગાલીચાનો નમુનો શીખતી હતી! સ્પીઈ તે કોઈ શરીરની નાકુવવતીના સખએ તેમ થયું હતું. મગર, તે પછીથી તે ખુબસુરત સુંદરી જરા ખીમાર થયલીજ દેખાઈ, અને માથાના દુખારાની ફરી આદ કરીને તે નમુનો છોડી દઈ પેલી ખુદીઆને પોતાની સાથે ખીજા કમરામાં લઈને ગઈ.

ખીજા કમરામાં પેલી ખુદીઆ સાથે અકેલી અકેલી ઝોહરા નીશાનીથી વાત કરતી રહી, અને કેટલીક નીશાનીઓ જે તે ખુદીઆ સમજી શકી નહીં તે માટે ઝોહરાએ લખીને ખુદીઆને વંચાવ્યું. આખરે, પંદર મીનીટ બેઠ વાતચીતની નીશાનીઓ કરીને બહાર પડ્યાં, અને ઔરતોને મલી બેટીને તથા પેલી ખુદીઆના હાથમાં પાંચ અશરશી મુકીને ઝોહરા તે ઘરની બહાર નીકળી. તેણે ખુરકો નાંખી લીધો, અને તે બેઠી ઘરમાં જેવી રીતે તે થોડે રસ્તે ચાલીને અને થોડે રસ્તે ગાડીએ આવી હતી તેજ માફક ગઈ, અને પોતાને ઘર પહોંચી.

x

x

x

x

તેજ રાતના આશરે દશેક વાગતાં શુમાર હશે.

તે આલીશાન મહેલમાનાં સરવે જણાં ખાખ કરવા ગયાં હતાં. બધું સુપચાપ હતું, લેકીન, ઝોહરા અને મરીયમ હજુણું સુધી નીશાનીઓથી વાત કરતાં જામતાં હતાં. આપણને અત્રે જાણવું જોઈશે કે મરીયમે ઝોહરાથી ખીદીને પોતાની અને હુસેન વચ્ચેની સગાઈની વાત જણાવી નહીં હતી, અને હુસેનેખી આસ્તે સાસતે રહીને કહેવા માટેનું ધ્યાન કરીને હજી કંઈ વાત ઝોહરા આગળ છેડીજ નહીં હતી.

વાતચીતની નીચાની ચાલતી હતી તેટલાં ઝોહરાને પચાસ લાગવાથી તેણે મરીયમને શરખત લેવા મોકલાં, અને મરીયમ શરખત લેવા માટે નીચેના ઝોરડા તરફ જવા સાર ગમ્ય.

શરખત, ગુલાબ અને અત્તરની શીશીઓ બાગીચાની ઉત્તર છેડેના એક ન્હાના ઝોરડામાં ગોઠવેલી હતી, અને મરીયમ જે હજુજુ સુધી સુવા જવાની રજા પોતાની શેઠાણી ઝોહરા તરફથી મેલવી શકી નહીં હતી તે કાંઈક મુશ્કેલીથી તે હુકમ બજાવવા બાગમાં ઉતરી. તેણે બાગની હવામાં ઉતરતાં મનમાં સધીયારો લીધો કે હવે હુંક વખતમાં તે નોકરીનો છેડો આવનાર હતો, અને તે પોતે બી પોતાની શેઠાણી ઝોહરાની માફ તે આલીશાન મહેલની શેઠાણી થનાર હતી.

મગર, બાગમાં ઉતરીને મરીયમ દશ કદમ આગળ ચાલી હશે તેટલાં પાછળથી એકદમ કાંઈએ ધક્કો આવીને તેના મોંઢામાં રમાલનો ફુગો દાખી દીધો, તેની આંખે પાટો બાંધી દીધો, અને જે આકુરે તેને હાથોમાં ઉપાડી લીધી. મરીયમને એક ચીપ પાડી, જે પેલા રમાલના ફુગામાંજ દબાઈ રહી, અને તે પછી તે બેસુદ્ધ થઈ ગઈ.

મરીયમ જ્યારે સુદ્ધીમાં આવી ત્યારે તેણે પોતાને એક કાંઈ જુદાજ મકાનમાં જોઈ. તે મકાન તેની શેઠાણી ઝોહરાનું નહોતું હતું, પણ કાંઈ બીજુંનું હતું ને જે ઝોરડામાં સુતેલી હતી તે ઝોરડામાં ફક્ત પાણીનો એક કુંજો અને જેપર તે સુતી હતી તે એક ચટાઈ અને તેનીપર નાંખેલા એક ગદેલા સીવાય ત્યાં બીજું કાંઈબી હતું નહીં ! તે સમજી ગઈ કે તેની સાથે કાંઈ દગો રમ્યું હતું, અને તે આ મકાનમાં કેદી સમાન થઈ હતી. તેનું નરમ દીલ તે સીતમ ખમી શક્યું નહીં, કેમ જે તેના હૃદયથી તે હવે જુદી પડી ગઈ હતી અને કદાચ તેની બાકીની ઝીંદગીમાં તે કદીબી હૃદયને મલીજ નહીં શકનાર હોય એમ સમજીને ઝાર બેઝાર રડી પડી.

તે માખાપ વળરની એક બેક્સ મુઠ્ઠીસ છોકરી હતી. જેને મરહુમ અમીરે પાલીને મોટી કીધી હતી, અને હવે જ્યારે તેજ અમીરના બેટા સાથે થોડા દીવસમાં તેની શાદી થનાર હતી ત્યારેજ તે છોકરી પોતાના ખ્યારાથી વિખુટી પડી જઈને કાઠના મકાનમાં અસીર બની હતી. તેના ખુશી ભરેલા ખ્યાલોપર એકાએક પાણી ધ્રુવું હતું !

પેલી તરફ જ્યારે જાહરાએ જોયું કે ઘણો વંખત થઈ ગયો છતાં શરખત લઈને મરીયમ આવી નહીં ત્યારે તેણે શોધ ચલાવી, પણ જ્યારે મરીયમ મલી નહીં શકી ત્યારે માણસોને ઉઠાડીને શોધવા આજુબાજુ મોકલ્યા, અને માણસો લગભગ બે કલાકની શોધ પછી જ્યારે કશોજ તો મેલવી નહીં શક્યા, ત્યારે તેણે સેવટે પેલાના હુસનબાઈને જગાડ્યો. હુસેન તો મરીયમને ગુમ થયેલી સાંભલીને ઘેલોજ બની ગયો ! તે નૌકરોને સાથે લઈને મધરાતને તે સમયેજી મરીયમને શોધવા ફાતુસ લઈને બહાર પડ્યો. આહહા ! તે મધુરો સાચો ખ્યાર !

પ્રકરણ ૧૬ મું.

સલીમની મુલાકાતે ઝાહરા.

હુસેન જેવો માણસોને લઇને બહાર પડ્યો કે ઝાહરાએ પોતાના શરીરપર પેલીજ રાતવાલો પેલોજ મદાના લીખાસ પાછો પહેરી લીધો, અને તે મહેલને પાછલે દરવાઝેથી ગુપ્તગુપ્ત નીકળી ગઇ.

ઝાહરા એક ફાંકડા જવાન્યામાં ફરવાઇને રસ્તે પડી છે તે જોઇને હવે આપણે સલીમ તરફ ફરશું, જે લોખંડી કેદખાનાની એક કંગાલ કોટડીમાં ઉંઘ લીધા વગર તે મધુરાતેથી એમનો એમ એક-બુટી કુટી ખાટલી ઉપર બેઠેલો છે.

“અફસોસ હું કેવો કંગાલ આદમી છું!” તે મનમાં બડબડવા લાગ્યો. “બદનસીબીનો દગલો જે કોઇનીથી કીસમતમાં હોય તો તે મહારી કીસમતમાં છે! ઉફ! મુર્ખ હું—” અને એમ બોલતાંજ તેણે પોતાના કપાલ ઉપર ઝોરથી હાથ માર્યો “મેં શું કીધું? એક શાંતીભરેલી ઝાહરી વેચી, અને એક પાપી જવાનીમાં હોમાવ્યું? અરે, હમણાં તો દુન્યાની જંજલોથી નીરાલો થઇને હું મૌતની મીઠી નીંદમાં આરામ કરતે, અને મહારો નીર્દોષ જાન તે સુખભર્યા બહીશતની રઉશની નીહાલતે! મગર, કમબખત કમનસીબ સલીમ, તું સુનહેરી ચમકપર મોહીત થઇ ગયો, અને તેના બદલામાં? આજે પલીદ હીણપસ્તી!—ઓ મનહુસ ધણલીસ, અગર જે તું મહારી ગરીબ જુપડી તરફ તહારા પગલાં નહી લંબાવતે તો આજે કેટલી બધી જંજલોથી હું મોકળો રહી શક્યો હતે! ઓ મહને તહારી તવંઝરી ફરતાં તો મહારી મુફલીસી લાખ દરજજે બહેતર હતી!”

અને એમ બોલતાંજ તેણે દબ દબને ખાટલીપર નંખાવી દીધું.

અને નીસાસા ઉપર નીસાસા નાંખીને રડી પડતાં જાયા પાપ કરીને હવે તે તે પાપનો પશ્ચાતાપ કરતો હતો. અફસોસ દુનયાપર વસતા આદમીઓ એવીજ રીતે પાછળથી પસ્તાય, તેના કરતાં તો પોતે જે કરવાનો ઠેકાવ કરે તે આગમજ જે સાતવાર વિચાર કરીને નેકીના રાહપરજ કદમ ભરે તો શા માટે દુઃખ પેદા થાય ?

મગર, સલીમના અંદેશાબર્યા ખયાલોમાં ખલલ થઇ, અને તેની કાટડીનો દરવાજો કોઇ ખોલતું હોય તેવો સાદ આવ્યો. ખીજીજ પછે તેની સામે દારોજો આવીને ઉભો “ જનાબ સલીમ, તહમારા ભાઇ તહમને મળવા સાર આવેલા છે. તહમારી બેઠની મુલાકાત હું પોતેજ થવા દઉં છું; મગર યાદ રાખો કે ઘણો વખત મુલાકાત લંબાવશે નહી, નહીતો કોઇ જાણી જશે તો મહારીપર બલા આવશે. હું બહાર જઇને તહમારા ભાઇને તહમારી પાસે મોકલું છું.”

ભાઇ ? એ વલી નવો ભાઇ કોણ કુટી નીકલ્યો હતો ? સલીમે એક તર્ક એવીખી બાંધી કે શાયદ જોહરા મદાના લીબાસમાં તેની મુલાકાતે આવી હોય ! તોપણ, ખીજીજ પછે તે તે ખ્યાલ દુર કરીને બડબડ્યો “ એક જહેરી-મુંગી છોકરી દારોગાને લાંચ આપી કેમ શકે, અને આવી રાતની વખતે કૈદખાનામાં આવવાની હીમતખી કેમ કરે ? ”

તોખી જેવો તે ભાઇ અંદર દાખલ થયો કે સલીમની આંખ ખુશીથી ખીલી નીકલી. આહહા ! એ તો તેજ પ્યારી પ્યારી મા-ચુકા હતી, જે તેનો જન-તેનો એક પુરો અરમાન હતી !

હજીજ તો દારોજો તેઓનો દરવાજો બંધ કરી દે તેની ધીર-જખી સલીમને નહીં રહી, અને દરવાજાના બંધ થતાં સમેટતે બહાલી જોહરાને બગલગીર થવા પસારેલા હાથોથી આગલ વધ્યો-મગર, જોહરાએ સલીમને દુર રાખ્યો. તેણે પોતાની જોખમાંથી એક તધ-વાર લખેલું કાગલ ખેંચી કહાડ્યું, અને તે સલીમના મોઢાં સામે

ધર્યું સલીમે તે કમલ ઝડપથી લઇને વાંચ્યું. જોહરાએ તેની ઉપર બેજ લાઇન લખેલી હતી: “ સલીમ તું પાક અલાહના કસમ ખાધને કહેછ કે મરનાર સંગીના ત્હારી માંશુક નહીંજ હતી ?”

સલીમ તે સવાલ સાંભળીને બે પગલાં પાછળ હટી ગયો. અરે, જોહરાને તે કેમ કહી શકે કે મરહુમ તો તેની પકત્રી થતી હતી ! તોખી, તે મનને કાબુમાં રાખીને નીશાનીથી બોલ્યો “ નહી—નહી, તું વહેમ ના લઇ જ. મરનાર સંગીના મ્હારી બહેન હતી—મ્હારી માઝાદ હમશીર હતી—અને હું પાક અલાહના કસમ ખાધને કહેછ કે સંગીના મ્હારી માશુક નહી હતી, નહી હતી. ”

તે સાંભલીને જોહરા પોતે આંગલ વધી, અને તેણે પોતાના ગોરા ગોરા હાથો સલીમની ગરદન આસપાસ વીંટાલી નાંખ્યા, અને એક મીઠડો બોલો તેના ગરમ થયેલા હોઠોપર દાખી દીધો.

સલીમ તો પોતાનું બધું દુઃખ ભુલી ગયો—તે પોતે કદિખાનામાં હતો તેખી ભુલી ગયો ! તેની વહાલી જોહરા તેને આજના જેવી અગાઉ કદીખી વધારે મહોબતવંતી લાગી નહી હતી ! તેને મર્દાના લીખાસમાં જોહરા વધારે દમામદાર, વધારે સુંદર, અને વધારે ખુબસુરત લાગતી હતી, અને સલીમે પોતાના હોઠો તે સુંદર ગુલાબી હોટો ઉપરથી ઉચકીને તે કાલી કાલી નયનોપર દાખ્યા, જે બે આંખોએ તેનાપર ગોચા બહુ ચક્ષવચું હતું ! બહુકે, તેના દીલને તે સુંદર નયનોએ પયારના તીરથી આરપાર વીંધી નાંખ્યું હતું !

“ પયારી તું અંદર કેમ આવી ?” સલીમે ઇશારતથી પુછ્યું.

“ મ્હારા એક નઉકરે, બધી જોઠવણ દારોગા સાથે નકકી કીધી, અને હું ગુપચુપ સોનાની અશરશીઓ દારોગોના હાથમાં સેરવી દઇને અંદર આવી. ” જોહરાએ નીશાનીઓથી સમજાવ્યું.

થોડી પલની ચુપકીદી પછી જોહરાએ સલીમને ઇશારતથી કહ્યું: “ વહાલા સલીમ, મ્હારી જેબમાં જે અશરશીઓ છે તે તુંને

અહીંથી નહસાડી લઇ જવાના ઉપયોગમાં હું લેવા માંગુ છું—લક્ષ્મણ દારોગો સુનહેરા ચમકપર ઝુરેર શીસલી જશે.”

“ નહીં વહાલી.” સલીમ તેવીજ નીશાનીઓથી બોલ્યો “અ-ગર આ કૈદખાનાના દરવાજા હમણાં ખુલ્લાખી હોય તોખી હું મહાસી જવા ખુશી નથી. હું ખીલકુલ બેગુન્હા છું—અને તહારા નીરદોષ સલીમપર જે ખોટું તોહમત છે તે તો નહાસવાથી ઉલટું વધારે મજબુત થાય, પયારી જન.”

ઝોહરાએ એક લાંબો નીસાસો ખેંચ્યો, જે જોઈને સલીમ તેનો હાથ પકડી લેતાં ઇશારતથી પુછ્યું “ વહાલી, તું, તો મહને ગુન્હાગાર ધારતી નથીની ?”

રડતી આંખોએ ઝોહરાએ માંયું ધુણાવ્યું “ નહીં—નહીં.”

“ તો બસ ” સલીમે નીશાનીથી સમજાવ્યું “ તું શીકર ના રાખ, હું જ્યારે નીરદોષજી છું તો બચી જઈશ, અને તે મહારી નીરદોષતા પુરવાર થવા પછી આખર સાથે હું મહારી વહાલી ઝોહરાનો હાથ શાદીમાં લઈશ.”

સલીમ પોતાની બેગુન્હાઈ માટે બોલતો હતો ખરો, અને તે દોલમાંખી વળી વિશ્વાસ રાખતોજ હતો કે તેણે શયતાન સાથે જે શરત કીધી હતી તેના બદલામાં તે દુનયાની મજાહ આખનાર હતો, અને તેથીજ તે ઘોડા વેપતમાં તેના કૈદખાનાથી રીહાઈ પામનાર હતો. તેને ખાત્રી હતી, અને પોતાની માથુકને પુરા વિશ્વાસથી તે સમજાવતો હતો કે તેની બેગુન્હાઈ હતી તો પછી નહાસવાની શી મતલબ ?

લેકીન, ખીજીજ પહે દરવાજો ખુલવાનો સાદ આવ્યો. બેઉ બંદાઓ એકવાર ફરીથી બગલગીર થઈને છુટાં પડ્યાં, અને દાન રોગા તેમના સામે ઉભો, “વખત ઘણો થઈ ગયો, હવે વધારે વાર જોખમ ખેંડવામાં મહને ધાસ્તી લાગે છે.”

ઝોહરા રડતી ચશ્મોએ બહાર પડી, અને તેણે કાંઈખી ધાસ્તી વગર તે મધ્યરાતે પોતાના ઘર તરફ ઝડપી પગલાં બચાં.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

લુટાર સલમાન.

ઝોહરા જ્યારે પોતાના આશક સલીમને મધ્યરાત્રે મઠાના લીબાસમાં કૈદખાનામાં મલીને પાછી ધર તરફ આવતી હતી, તે વખતે તેના બાપીકા મહેલની સાંમેની એક ઝાડીવાલી જગ્યાપર પેલાજ એ આકારો—સલમાન અને સાથી—વાત કરતા બેઠેલાં હતા. ઝોહરા મહેલને પાછલે દરવાજેના નહાતા દાદર ઉપરથી ગુપચુપ જવા માટે બાગીચાની પાછલી બાજુ તરફ વલી, અને તેની નજર પેલા એ લુટારોઓપર પડી નહીં, મગર તેના ઉપર તેઓની નીગાહ પહોંચી ગઈ અને તેથી સલમાન બોલ્યો “ મહેલે લાંગેછ કે આપણી હીલ-ચાલ માટે આ કોઈ જવાનને શક ગયલો છે, અને શાયદ તેણે અહીંજ કેંડે છુપાઈને આપણી વાત સાંભળી હોય. એ અમીરનાજ મહેલમાંનો કોઈ છે, અને હું ધારૂંછ કે આપણને કાલ રાતનો વીચાર ફેરવીને બીજા કોઈ મઉકાપર ખજાનો લુટવા આવવું બેધશે, નહીં તો મહેલે શક છે કે ખજાનો ખજાનાને ઠેકાણે રહી જશે, અને આપણે બેઠેને પાછા ચાંચડા મારવા જવું પડશે. આપણને તો જેમ બને તેમ હવે સંભાલમાં રહેવું બેધશે, અને દેહલીમાં લુટ ચલાવવા સાથે બહલોલના સીપાઈઓને હંકાવતા હોવાનુંબી છે. ”

“ ઠીક વાત છે, તહંમે એ મહેલના પેલા પડત ઓરડાનો ખજાનો લુટવા કોઈ બીજેજ દીવસે આવવા માંગોછ તો તેથી ઠીક-જ વાત છે ” સલમાનના સાથીએ કહ્યું, અને વધારું “ મગર સર-દાર સલમાન, મહેલે એમ લાંગેછ કે આપ કોઈ અકિરતના ખ્યારમાં ગીરફતાર થયલા નહીં હોવ ત્યાં સુધી એમ નરમ નરમ વાહ કહે નહીં ! ”

“તું બડો ઠાવકો છે” સલમાને સાથીને કહ્યું. “જો કે મેં આજે આખો દિવસ તહારી આગલ ફેટલાક મશારાઓ કીધાછ જેથી અનુમાન બાંધીને તું મહને હમણાં તાંણો મારેછ કે હું કોઇ અકરતંના પ્યારમાં ગીરફતાર થયોછ, તંહારી વાત સાચી છે, હું ખરેખર પયારકાં તો અસીર થયલો છું, તોખી યાદ રાખ કે તૈવી કોઇ નરમ-દીલી હું બતાવતો નથી. ચાર બાળુએ જોઇને કામ કરવું જોઇએ, ખીરાદર. દુનયામાં હુલ્લખાઇ વાપરીને એકદમ આળુબાળુ જોયા વગર કુદકા મારયે તો કોઇ વખતે કોઇ ખાડામાં પડીને તાંતીયાખી ભાંજી નાંખીએ! વાસ્તે, જરાં ચાર બાળુએ જોઇને કામ કરવું જોઇએ. મહને એક ઝુરરતું કામ બી હાલે રાતનાં કરવાનું છે એટલે અહીં-આ આવવાનું ફાવશેખી નહીં, અને વલી જ્યાં વહેમ પડયો ત્યાં વહેમની દવાઇખી નહીં! ધીર ધર, આઠેક દિવસમાં તો એ મહેલ-માનો ખાજનો આપણે સાફ કરશુંજ કરશું.”

“મગર, સરદાર સાહેબ.” મકકરથી એ હાથ જોડીને સલમાનનો સાથી હસ્તાં હસ્તાં બોલ્યો, “આપ મહને નહીં કહો કે આપ એટલા વરસો સુધી નહીં અને આજેજ કેમ પ્યારમાં પડયા? આપ તો કહેતા હતા કે મહારો સંસાર તે મહારી તલવાર, અને જંગલના ઝાડો તે મહારૂં ધરખાર; તો પછી એમ કેમ?”

“તું સમજયો નહીં, મહારા ખીરાદર.” સલમાને તેના ખભાં પર હાથ મુકીને કહ્યું. “આજ સુધી મેં મહારી આખી ઝીંદગીમાં કોઇખી ઔરતને એટલી બધી દીલાવર અને શેરદીલ જોઇજ નહીં કે જે મહને મહારા લુટના પેશામાં મદદગાર થાય-પણ, કાલે રાતના મેં એક ઔરતને જોઇ, જે મહારીજ માફક હોમતવાન હતી, અને ખંજર ચલાવવામાંખી ચાલાક હતી. એ ઔરત ઉપર હું મહારા ખેરા દીલથી પ્યારમાં પડયોછ, અને જો તે મહને મળે તો તેનીજ સાથે શાદી કરે કે આપણા વચે એક શેરદીલ ઝનાના લુટારોખી વધારો થાય.”

“ તે ઔરતે એવું તે શું કામ કીધું ? ” સલમાનના સાથીએ સ્વભાવીક સવાલ કીધો.

“ સાંભળ ” સલમાને કહ્યું “ બહલોલના સીપાઇઓથી ભરાતો છુપાતો હું સલીમ નામના એક તવંગર શખસના બાગીચામાં બરાઇ ગયો, અને એક ગીચ વેલૂની પછવાડે હું બેઠેલો હતો તેટલાં મેં જોયું કે મહેલમાંથી ઉતરીને એક જવાન સુંદરી બાગમાં આવી બેઠી. જેવી તે બેઠી અને થોડીક મીનીટબી નહી ગઇ કે પેલી શેરદીલ અઊરત એક સીંહ કુદે તેમ, બાગીચામાંથી છુપાયલી, બહાર કુદી પડી; તેણે પોતાના ચહેરાપર એક કાળો નીકાળ નાંખેલો હતો જે ઉંચકી લીધો, અને આહહા ! શું તે ચહેરો ? મહારી બીલાડી જેવી તેજસ્વી આંખોએ મેં તે અરધી અંધારી રાતેબી બારીકાઇથી જોયું તો કાઇ બી આશકને ધાયલ કરી નાંખે તેવી તે અઊરત હતી; મગર, તેનું દીલ એક પતથરનું દીલ હતું, કારણ કે તેણે પોતાની કમરબંદમાંથી એક ખંજર તુરતજ ખેંચી કહાડયું. અને એક મરદનીજ હાંમતે તેણે તે ચલંકતા ખંજરને પેલી સુંદરીની છાતીમાં ચલાવી દીધું.—”

“ પણ સરદાર ” સલમાનના સાથીએ તે ખુલાસો સાંભળીને અતી મોટી અન્યયબી સાથે તેને બોલતો અટકાવીને કહ્યું “ ખુન તો કહેછ કે એક મરદે કીધુંછ, હું છુપાં લીબાસમાં આજે બાંજારે ફરતો હતો ત્યારે મેં પકકે પાયે, સાંભળ્યું કે ખુન તહમે કહેછ તેજ તવંગર સલીમે કીધુંછ, મરનારનો તે ભાઇજ થાય, અને તે ક્રુદબી થયોછ ! ”

“ નહી ખુન તેણે નથી કીધું ” સલમાન પગ ઠોકીને જુસ્સાથી બોલ્યો “ મેં મહારી નજરો નજર જોયું કે ખુન એક અઊરતે કીધુંછ : ”

“ ત્યારે પેલો સલીમ તો નીરદોષ છે કે ? અને નીરદોષ હોવા છતાંબી કંઈ છે ! ” સાથીએ કહ્યું.

“ હા, કપડાંની એક જોડ જે લોહીથી ખરડાયલી મલી આવી

અને જે સલીમની પોતાની પુરવાર થઇ તેને આધારે તે બીચારાને પકડીને કૈદખાને પરહેજ કરવામાં આવ્યોછ. ” સલમાન બોલ્યો “લે-કીન, ખુન તો એક ઔરતના હાથથી થયુંછ આહહા ! તે અકિરત જેતો ચહેરો મને બરોબર યાદ છે, તે જે મને આખી દેહલીમાંથી મલી આવે તો હું એને આપણાં ભોંયરામાં ઝખરદસ્તીથીબી કચકી જઈશ, અને તેની સાથે શાદી કરું. એ અકિરત આપણા જેવા લુટાર-ઓને લાયકનીજ હોમતવાન છે. એ જે મને કચેથીલી મળે તો હું મારા મરહુમ પીદરના કસમથી કહુંછ કે હું એને કાઢીને જોખમે દેહલીમાંથી ઉપાડી જઈ, અને શાદી કરીને આપણી સાથી બનાઉં.”

“તમે લેજ વખતે તેને પકડી લીધી હતો તો કેમ !” સલમાનના સાથીએ કહ્યું.

“તે વખતે મહારી પાસે ઘોડો નહોતો. વળી એક સીપાઇ મહારી પુકે લાગેલો હતો, અને તેની નજર ચોરાવીને હું બાગીચાની અંદર ઘુસ્યો હતો, અને ખુન જેવી બાબદ બની તો તે અકિરતને ઉઠાવી ઉપાડી જતાં જતાં હું પોતે કદાચ સીપાઇના હાથપર જલ્દી જમને ઉપડી જઈ ! તેથી ખીરાદર ચાર બાજુએ જોધને કામ કરવું જોઈએ.”

“ત્યારે હવે તહમે તહમાઈ અગતયનું કામ કાલે રાતના બ-જવવાના છેઓ તે બજવતા રહી ના જતા.”

“કાંય ?”

“કાંય જે તહમે વલી આએ કાઈ ચાલાક અકિરતને શોધવા પડી જાઓ, અને જે રહી જાય એમ નહીં થાય.” સલમાનનો સાથી બોલ્યો.

“ખીરાદર, ચાર બાજુએ જોધને કામ કરવું જોઈએ.” સલમાન પોતાનો કલામ પાછો બાર-દખને બોલ્યો “અહીં બી જોવું જોઈએ,

તહીંબી જોવું જોઈએ, એમબી જોવું જોઈએ, તેમબી જોવું જોઈએ” ચારે દીશા તરફ હાથ કરીને સલમાને વધાર્યું. “તે અકિરતને શોધતા રહેવાનું તેથી શું બીજું કામબી બુલી જવાનું ? કાલ રાતના કામને વારતે તો મહત્તે એક હજાર રૂપાનાણું મળનાર છે એટલે તે કેમ બુલાય ? તેથી નહીં બુલાય અને એથી નહીં બુલાય, મગર, ખીરાદર, ચાર બાણુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ.”

“અને તેથીજ તહમૈ અદભુત પરાક્રમોના કામ કરતા ફર્સીબી જતા નથી, તોબી, સરદાર સાહેબ મહારા ગરીબની વાત યાદ રાખજો, આએ અમીરી મહેલનો ખજાનાવાલો બંધ ઝોરડો છુટવાનું ના ચુકતા.”

“તું બીલકુલ બેફીકર રહે” સલમાને બોલ્યો. “આપણે એ ખજાનાને આજથી આઠ દીવસની અંદર સફાયટ મયદાન કરી નાંખશું. પણ મહત્તે પુછવા દે કે તું એ કામ તરફ કેમ એટલો બધો ઝેંચાયલો રહેછ ?”

“કારણ કે મરહુમ અમીરે એ સાચવી સાચવીને બંધ રાખેલો ઝોરડો છે, અને ઝુરર એમાં કોઈ મોટો ખજાનો હશેજ હશે. સારો જેવો એક દલ્લો હાથ લાગી જાય તો તહમારી સાથે અમનેબી મજાહ પડી જાય” સલમાનના સાથીએ સમજાવ્યું, અને વધાર્યું. “કોઈ ઘણી તકલીફ એ કામમાં પડવાની નથી. તહમારા હુકમ મુજબ મેંજ અખર મેલ્લી તો અમીરનાં બે છોકરાંજ એ આખા મહેલમાં થોડાંક નૌકર ચાકરો સાથે વસેછ અમીરનો છોકરો હુસેન નામનો છે તે બંધ ઝોરડાથી દુર પોતાના કમરને બંધ કરીને સુએછ, અમીરની છોકરી ઝોહરા નામની છે તે તે ઝોરડાની થોડેક નજદીકના પોતાના ઝોરડામાં વસેછ પણ તે તો બહેરી બીત મુછછ ! કહે જે નહીં બોલાતું કે નહીં સંભલાતું, એટલે એ છોકરીની તો આપણને ભલ ફકર છે. માણસો બધાં નીચલા ભાગમાં સુએછ જેઓને તો આપણા બે સાથીઓ સંભાલશે.”

“હા, એ જલ્દીને ખાસ નઉકરોને મારેજ ચોક્કી ઉપર રાખશું. કોઈ જાગ્યું નહીં તો ભલેભલ, અને જાગ્યું તો પેલી આપણી ભુકી તો તક્યાર છેજ, એકેકી ચમટી નાંખમાં મુકી દીધી કે સહવાર સુધી બધાંજ મુરદાં!! સહવારે, સુઢીમાં આવીને જોશે તો બંધ ઓરડાનાં દરવાજા ઉઘાડા પૌરપરાક, અને તલીયું સાફ!”

અને એટલી વાતચીત કરી રહીને તેઓ ચાલવા લાગ્યા. ચાલતાં ચાલતાં મહેલની નજદીકમાંથી પસાર થતા હતા તેટલાં ઉપરથી એક બારીનો ખુલવાનો આવાજ આવ્યો જેથી બંને સાહુકારો(!) ની નજર તે ખુલતી બારી ઉપર પડી. બારી ખુલી, અને જોહરા પોતાના ભાઈને તે હજુજ આવેલો નહીં હોવાથી હમણાંથી તે આવે છે કે નહીં તે જોયા બારીની બહાર ડોક્યું કરીને જોવા લાગી. જોહરાના ઓરડામાં સલગાવેલી બતીનો ઉજાસ જોહરાના ચહેરાપર પડેલો હોવાથી પેલા બેઉએ તેનો ચહેરો ખુલ્લે ખુલ્લો જોઈ લીધો, અને એક સપે દંખ માર્યો હોય તેમ ઉજ્જલીને સલમાને પોતાના સાથીના કાનમાં કહ્યું “તઅજજુબ ! આએ ચહેરો તો પેલી ખુન કરનાર અઊરતનો મુકાબલો છે!”

“હું ધારૂં છું ત્યાં સુધી એ તો મરહુમ અમીરની છોકરી છે, અને મેં જે વાત કીધી તેજ બહેરી-મુંગી. એ શું ખુન કરશે? એક ઉદરને તો મારે! સરદાર સાહેબ, આરી ભુલ છે.”

“કદાચ મહારી ભુલ હોયબી, તે રાત અંધારી હતી અને આ-જેબી રાત છે, તો કદાચ ભુલબી થઈ જાય, મગર—”

“મગર, શું? એજ કેની કે તહમારૂં મન એમજ માને છે કે ખુન આએ મુંગી-બહેરીએજ કીધું, કેમ?” સલમાનના સાથીએ વચમાં કહી દીધું.

“હા-નહીં,” સલમાન ગુંચવઈ ગુંચવઈને બોલ્યો, અને તેણે પાછા ફરીને બીજી એકવાર જોહરાને જોઈ લીધી. “એજ નહીં તો એની કોઈ હમશકલ ! વાર, હું એમ પુછું કે એની કોઈ બહેનબી બીજી છે કે?”

“આએ મહેલમાં તો મેં ખબર કાઢાડીછ ત્યાં સુધી બીજી

કોઇ બહેન નથી.” સલમાનના સાથીએ કહ્યું “પણ કોઇ હોયબી અને તે પરણીને પોતાના ઘણી સાથે જુદી રહેલીબી હોય, અને તેણે ખુન કીધુંબી હોય !”

“તે તો કોણ જાણે” સલમાન બોલ્યો “પણ આએજ જાતનો ચહેરો, આએજ શકલ, એને ખુન કીધું હોય કે એને મલતા ચહેરાનીએ કીધું હોય ! તેથી, ત્યારે હવે ખીરાદર, ચાર બાજુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ.”

“હાસ્તો, ચાર બાજુએ જોઈનેજ ચાલવુંબી જોઈએ” સલમાનનો સાથી તે તકીઆ કલામને સાંભલીને મોંઠ મલકાવીને બોલ્યો. “કારણ કે તહમારાં રસ્તાની વચે મોટો પતથર પડેલો છે, તહમારું ધ્યાન પેલી બહેરી-મુંગી તરફ છે, અને તેથી જો જોઈ જોઈને તહમે નહીં ચાલશે તો ભોંય માપશે.”

અને પતથરની બાજુએથી ચાલતાં ચાલતાંબી સલમાને ત્રીજી વાર તે બારી તરફ નજર કીધી, પણ હવે ઝોહરા ત્યાં નહીં હતી.—તેઓ આપસ આપસમાં તે અને તેજ વાત કરતા ઝડપી કદમે આગળ ચાલ્યા ગયા.

ઝોહરાએબી, તે બે આકારને ફરીથી આજે રાતના પાછા જોયા, એટલે તેના જનમાં પકકો વીચાર બેસી ગયો કે આ કોઇ બે જણા અહીં બટકતા બમતા હતા તે પેલા બંધ ઝોરડામાં કંઈ છુપાવેલું સમજીને બુલા ચુકાના માખાપ બનીને સહેલ કરવા આવનાર હોય ! તેથી તેણે મનમાં અને મનમાં વમાર્યું કે બંધ ઝોરડામાંથી હડપીંજરોના બચંકર દેખાવો અને પેલા કાગલીયા સીવાય તેઓને શું મળશે ? તોબી તેને લાગ્યું કે સંભાળબરેલા રહેવામાં કાયદો હતો. તેનો ભાઇ મરીયમને શોધવા ગયલો હજુણ સુધી પાછો ફર્યો નહીં. હતો, ઘરમાં બધા નોકરો હતાં નહીં, અને તેથી જો પેલા બે કાચીના સાહુકારો આજેજ તે બંધ ઝોરડાની મુલાકાતે હિતરી પડે તો તેમને આજીજ કરવા પોતાની કપાટમાંથી એક કટારી કાઢીને તે તથ્યાર હાથમાં રાખી લઈને બેઠી.

પ્રકરણ ૧૮. મું.

સલમાન ઝોહરાની પનાહમાં !

હીમતવાન ઝોહરા કટારી લઇને બારી આગલ ઉભી રહી, અને જ્યાં સુધી કાંઈ જાણવા જેવું અસાધારણ અને નહીં ત્યાં સુધી મહેલમાં ખાલી ગડબડ ઉભી નહીં થાય તેની સંભાલ લેવા સાર પડી તેણે કોઈ માણસનેથી અત્યારે મદદમાં બોલાવ્યો નહીં. તે ચાહતે તો બેચાર નોકરો જે ધરની સંભાલ માટે રહેલાં હતાં અને જેઓ તેના બીરાદર હુસેન સાથે નહીં ગયાં હતાં તેઓને તે પોતાની પાસે બોલાવીને એકઠાં કરતે, પણ તેને “કાગનો વાધ” કરવા મમયું નહીં, અને કટારી સાથે બેઘડક બારીએ ઉભી !

મગર, તેને લાંબા વખત સુધી થોભવું પડ્યું નહીં, કેમજે બાગમાં કોઈ બે આકારને કુદી આવતા જોયા, જેઓ છુપાઈ જવાની કોશીશ કરતા હોય તેમ બાગની અંદર દોડાદોડી કરતા હતા. ઝોહરા હીમતથી દાદર ઉતરીને નીચે બાગીચા તરફ ચાલી.

તે બે આકાર કોઈને નહીં, પણ સલમાન અને તેનો સાથી હતા. તેઓ મહેલ છોડીને વાતો કરતા જતા હતા તેટલાં રસ્તામાં એક સીપાઈએ શક ઉપરથી તેમની પુઠ પકડી હતી. સલમાન અને તેનો સાથી સીપાઈની હીલચાલ સમજી જઈને નહાસવા લાગ્યા જેથી સીપાઈનો શક મજબુત થયો અને તેથી તેમની પાછલ દોડ્યો. મગર, થોડે છેટે ગયા નહીં હશે તેટલે સલમાને ફરી જઈને સીપાઈના માથામાં કકડાવીને એક મુઠ્ઠી લગાવી જેથી તે પડ્યો, પણ પડતાં સાથેજ તેણે મદદ બોલાવવા પોતાની પાસેની સીપટી ઝોરથી વજાડી સલમાન અને તેનો સાથી હવે કંઈ ભરાઈ જવાની જગ્યા શોધવા લાગ્યા, અને મરહુમ અમીરવાલા મહેલની આસપાસનો મોટો બાગીચોજ તેઓને પોતાના કામમાં લાગે તેમ જણાવાથી તે-

ઓઝે લોખંડના કટેરાઓ કદાવીનેખી. અંદર નંખાવી. દીધું. તેઓ જીવપર આવયા હતા, અને જો કે થોડીજ મીનીટો ઉપર તેઓએ તે આલીશાન મહેલની બહેરી-મુંગી છોટીખીને બારીએ જોધ હતી, છતાં “હુબતું માણસ ફીણને વલગે” તેમ: કોઇ ધલાજ નહીંજ રહેવાથી છેલ્લે અહીં થોડી ઘણીખી સલામતી સમજીને ધુસ્યા હતાં- જોહરા હાથમાં ખુલ્લી કંટારી સાથે લેમના સામે દોડતી ગઇ, અને બીજે હાથે નીશાની કીધી કે તેઓએ ઉભા રહી જવું.

સલમાનનો સાથી દગો સમજીને પોતાનું ખંજર ખેંચી કહાડવા ગયો: પણ સલમાને તેની મતલબ સમજતાને વાર તેનો હાથ પકડી લીધો, અને બોલ્યો “ખીરાદર, ચાર બાબુએ જોધને કામ કરવું જોઇએ. તું જોતો નથી કે એ છોકરી કંઈ કહેવા માંગેછં અને તેથી અકેલી અકેલીજ આપણી સામે આવીછ. વાંહ, હુશયારી! વાહ, હીમત!”

પણ, વધારે વખત ન્યા એ તે બે લુટારૂઓના બાબમાં ખોટું હતું, જેથી ગભરાતો અકળાતો સલમાનનો સાથી જોહરા આગળ ઝડપથી ચાલી આવીને ગુઠનયે પડી જઇ બોલ્યો “અમને પહેલા કહેબી છુપાવાની જગ્યા બતાવો.”

“અરે એ તો બહેરી છે, તુંજ વાત લાવેલો કે બહેરી ને મુંગી છે તો પછી મોંઢેથી શું બકી ન્યછ! બે હાથે ભાંગી તુટી નીશાની કરીને સમજવની કે તહારે કહેવું હોય તો પછી કહેજે, પણ હમણાં તો અમુને તહારા મકાનમાં કેઠે સંતાડ.” અને એમ બોલીને સલમાને પોતેખી આગલ આવીને હાથની ધશારતો કરવા માંડી.

જોહરા તેમની મતલબ સમજી ગઇ, અને તેઓને, તેડીને એક ઝારડામાં લઇ ગઇ-જોહરાને હેઠે બાગમાં કિતરેલી જોધને એક ખુઆ તયાં દોડી આવી. અને કોઈ બે મરદોને જોધને થોડી ગંભીર ગઈ! તેણે ધશારતથી જોહરાને કહ્યું “તહમે એક વખત તો બહાર જઇ,

આવયાં, શું બીજી વખતેથી બહાર જવા માંગો છો ? , અને આ એ જણા કોણ છે ?”

ઝોહરાએ તેને સમજાવ્યું “ તું બેફોર પાછી જા, હું બહાર જતી નથી અને આ એ શખસો પોલીસના માણસો છે જેઓ મરીયમના ગુમ થવાની ખબર સાંભળીને ક્રાંધક બાતમી મેલવવા આવ્યા છે. ”

પેલી ખુશા ઝોહરાને કાંઈ વધારે કહેવા માંગતી હતી, પણ ઝોહરાએ ડોળા કકડાવીને તેને જતા રહેવાની ઇશારત કીધી જેથી તે એકદમ ત્યાંથી જતી રહી. ઝોહરાનો ત્રાસ આખા ઘરમાં હુસેન કરતાંથી વધારે હતો, અને નોકરો એ મુંગી-બહેરી શૈક્ષણીના આખના દાખ આગલ દબી જતાં હતાં, અને તેની ઇશારતના હુકમ આગળ નરમ મોમ થઈને તે હુકમ બજા લાવતાં હતાં.

હવે-ઝોહરા, સલમાન અને સલમાનનો સાથી ત્રણે તે ઝોરડામાં બેઠાં, અને દરવાજા આગળનો મખમલી પરદો ઉતારવામાં આવ્યો કે જેથી તેઓને કોઈ બહારથી બેઈ શકે નહીં. બત્તી ધીમી હતી, અને તે તેઓની પાસે ઉચકીને મુકતાં, ઝોહરાએ એક ખાનામાંથી લખવાના કાગળ અને સાહી-કલમ કાઢીને કાંઈ લખી નાંખીને તે કાગળ સલમાનના હાથમાં મુકી દીધો. તેમાં શું લખ્યું હતું તે અતી ઘણી આતુરતાએ સલમાને વાંચ્યું; “ આમ બેઉ કોણ છે તે હું સમજી ગયલી છું, તહમારી મતલબ મહારા પીદરે બંધ કીધેલા ઝોરડામાં દાખલ થવાની હોય એવી મહને લાગે છે. તહમે અજબ થશે કે હું એ તહમારી મતલબ કેમ જાણી શકી છું ; પણ મહને તે પુછવાની તસ્દી લેશે નહી. તહમે તે બંધ ઝોરડામાં દાખલ થવાથી કાંઈ બી કાયદો ઉઠાવશે નહીં, એ મહાર કહેવાનું સાચું જ માનજો. એ ઝોરડામાં તહમારે લાયકનું કાંઈ જ નથી એમ હું મહારી જવાનીના અને જાનના કસમથી કહું છું. તહમને જો પછસા મેલ-

વવાજ હોય તો મહાર એક કામ જો આપ કરી આપશો તો વધી અચ્છી ઉદારતા સાથે તહમને મલશે. ”

સલમાને તે કાગલ જરા અજાયબી સાથે વાંચ્યું, અને તે વાંચવા માટે પોતાના સાથીને આપ્યું. સલમાનનો સાથી તે વાંચી રહ્યો કે સલમાને કહ્યું “ખીરાદર, ચાર બાબુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ. મહને તો લાગેછ કે આએ બહેરી મુંગી સાચુજ કહેછ. જ્યારે તે બંધ ચોરકામાં આપણી મતલબને લાયકતું કાંઈજ નહીં હોય ત્યારે તો પછી નીકામી તકલીફ ઉઠાવવામાં ફાયદો નહીં. ”

“પણ તહમે એ ‘અચ્છી ઉદારતા’ શું આપવા માંગેછ તે તો પુછો ?” સાથીએ અધીરાઈ બતાવી.

“મહને તો એની અચ્છી ઉદારતાના કરતાં એની અચ્છી અચ્છી સુરત શાદીમાં ભેટ મલે તો એનીજ જપના કર્યા કરે. ” સલમાને જાણે ઝોહરા સમજવાની હોય તેમ મફલત ખાઈ જતાં ધીમેથી પોતાના સાથીના કાનમાં કહ્યું.

“સરદાર સાહેબ, પાગલ થઈ જશો ! ખ્યારની એ જપના કરવાની તખેલમાં પડશો તો પછી અમારા લોકતું શું થશે ?”

“અરે ઘેલા, મને તો લાગેછ કે આએ તેજ ખુની અઉરત છે, અને ત્યારે એવા એક હીમતવાન પંખેરાને હાથ કરવામાં તો તમે લુટારૂઓ વચ્ચે એકનો વધારોજ હું કરી શકશ. ” તેવીજ રીતે કાનપર પડીને ધીમેથી સલમાને કહ્યું.

“પણ હાલમાં એ શું કહેછ તે તો પુછો ?” અને અધીરા પડેલા તે સાથીએ સલમાનને બદલે પોતેજ કાગળ આગળ ખેંચીને લખ્યું, “અમે તો પછસાના લુખ્યા છીએ, આપની અચ્છી ઉદારતા શું છે તે બતાવશો ?”

તે વાંચીને ઝોહરાએ લખ્યું, “આપ કોણ છો તે સાફ સાફ મને બતાવી આપો તો હું પછી મહારી મતલબ જણાવીશ. ”

જવાબમાં સલમાને તે પછી લખ્યું: “હું લુટારઝોની એક ટોલીના સરદાર છું. આ મારો પુશમીઝાજ સાથી મારા જમણા હાથ મીસાલ છે. મારી ટોલી એ ભાગે વહેંચાયેલી છે. એક દેહલીના જંગલો વચ્ચે ભોંયરામાં વસે છે, અને બીજી મારી લુટારઝોની ટોલીને મલવા માટે મહને પુશકલ માઇલો લોડાપર કાપીને જવા પછી દર્યાવને મારે સફર કરીને જવું પડે છે. અમે ઝમીનપરના લુટારઝોની છીએ અને દૂરીયાવસાના ચાંચીઆઝોની છીએ. તમે અસારી સાથે કરી દગલબાઝી રમી શકશો નહીં. અહીંના કૈદખાનામાંથી હમણાજ મહારા સાથીઓની મદદથી નહાસી આવેલો છઉં, હું આપનેથી બરોબર પીછાણું છું, માટે મારી સાથે દગો કર્યા વગર જેથી કહેવાનું હોય તે ખરું કહો.”

“ઝોહરાએ તે વાંચીને પોતે લખ્યું; “તમારી વિગત સાંભળીને હું ખુશી થઇ છું. તમને હું સાધારણ ચોર સમજતી હતી, પણ લુટારઝોની ટોલીના સરદાર છો ત્યારે તો મારું કામ પાર ઉતારશો.”

“ધ્યાનથી વાંચો, સંગીના નામની અકિરતનું ખુન થયલું છે અને તેને માટે સલીમ નામનો શખસ કૈદ પકડાયેલો છે. આજથી દશમે દીવસે તેની તપાસ ખાસ દરબારમાં ચાલવાની છે. અગર જો એ માણસ છુટો થયો તો કાંઈ નહીં, પણ તેને સજા થઈ તો તમારે તેજ રાતના કોઈથી કીસમે કૈદખાનામાંથી તેને નહસાડવો પડશે, અને જો નહસાડવામાં આપ ફતેહમંદ થયા તો હું એક હઝાર સોનાની અશરફી આપને ભેટમાં આપીશ.”

“કમુલ છે” તે વાંચીને તેના જવાબમાં સલમાને લખ્યું “લેકીન, આપને પોતાને તે રાતના કૈદખાનાથી અરધા માઇલ ઉપર આવેલા કુવાની આગલ શુમારે દશ વાગે આવવું પડશે. કદાચ અમને કોઇ બાબદમાં આપની મદદ જોઇશે.”

“હું જુરર આવીશ, પણ મર્દના લીખાફમાં આવીશ” ઝો-

હરાએ લખ્યું “ અને સલીમને કપડેખાનામાંથી છોડાવ્યા બાદ આપ તેને દેહલીમાનાં આપની લુટાર ટોલીવાલા ભોંયરામાં થોડો વખત રાખશો તો સાર. કેટલો વખત રાખો તે માટે હું આપને કુવા આગળ તે રાતના મલીશ તયારે કહીશ, અને એમ સલીમને કુપો રાખવાના બદલામાં તહમને બીજી પાંચસો અશ્વરશી ભેટ મલશે. ”

“ કમુલ છે. ” લુટારેઓના સરદાર સંતમાને જવાબમાં લખ્યું. “ હવે આપ અમો બેડને થોડીક શરાબ અપાજો, અને હવે સહવાર પડવાને થોડાજ કંલાક રહેલા હોવાથી સહવાર સુધી અમને આગેજ ઠંડા ઓરડામાં આરામ દેજો. કોઇને અમારે વાસ્તે કાંઈ કહેતા ના, અને સહવારના અગે નક્કી દાઢી કાઢીને બેઘડક અમો અહીંથી જતા રહીયું તહમો આરામ લેસનેજ ખાતર અમને તહમારી પનાહ આપશો એવી આશા છે ”—અને ઓહરા તેમની અર્જ કમુલ રાખીને તેઓનો દરવાજો બહારથી બંધ કરીને કરી હાં પોતાના કમરામાં પાંછી ગઇ.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

ભાઈ-બહેન વચ્ચે તકરાર !

“ બીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ ” ઝોહરા જીની ગર્ધ કે સલમાને પોતાના સાથીને કહ્યું.

“ કપાળ ” સલમાનનો સાથી જરા કંટાળીને બોલ્યો “ એ છોકરી જે આપણને ફસાવવા માંગતી હોય તો હમણાં ફસાવી શકે. એ બહારથી બારણું બંધ કરીને ગર્ધ ! ”

“ વાર છે વાર ” સલમાન બોલ્યો “ મહારા નાદાન બીરાદર, આજે જરા તહારી આગરી મહને ખસેલી લાગેછ. એનું કામ આપણી સાથે એટલું બધું છે કે જે એ ફસાવવા માંગતીબી હોય તોબી તેમ કરી શકેજ નહી. ”

“ આપણેજ, મુખા થયા ” સલમાનનો સાથી બોલ્યો “ એટલું બધું બીહી ધુંજીને અહીં કદી નહી પડવાનું હતું. પેલો સીપાઈ બીજા સીપાઈએને બોલાવવા સીપટી ફાડતો હતો તો ભલે બીજા સીપાઈએને આવવા દેવાના હતા. આપણુ બેકિના હતીયાર ચલાવીને ખુનરીઝી કરતે, નહીં તો આપણું રણસીંગડું વળાડીને આપણા લુટારએને જમા કરીને બોલબોલતામાં બહલોલના સીપાઈએને ખાક ચાંટતા કરી મુકતે. ”

“ જે કોઈ ગોળથી મરતું હોય તો પછી ઝહર આપીને તેને મારવામાં તો બહતામી થાય ” સલમાને સમજાવ્યું. “ બીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ. આપણે જ્યારે પોતે કામ કરીને નહાસી શક્યા, ત્યારે આપણા ભાઈબંધોને તકલીફ આપીને ખુન રેડવામાં ફાયદો શો ? બીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ. ”

અને તે બોલતો હતો તેટલાં તેના સાથીએ, ઝોહરાએ લાવી મુકેલા શરાબની એક જામ ભરીને સલમાનની આગળ મુકી, અને બીજી પોતાની આગળ ભરીને બોલ્યો: “ચાલો, જામ ઉંચકો.”

“ખીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ.” પોતાના સાથીનો હાથ પકડી લઈ સલમાને તેને અટકાવીને કહ્યું.

“વળી શું ચાર બાળુએ જોવાનું છે સરદાર?”

“ખીરાદર, ગમે તે થાય પણ કેટલે બહાર જઈએ તો અંજાણી જગ્યાપર કોઈનું આપેલું ખાઈએથી નહીં અને પીએથી નહીં” સલમાને સમજાવ્યું “તું એ મારી શીખામણ જાણેછ તો ખરો, છતાં કોંય અહીંની શરાબ પીએછ?”

“શરાબની બોટલ તો ત્હમે મંગાવી, અને હવે ત્હમેજ પીવા નાખી પાડોછ!” રહેજ હસીને સલમાનના સાથીએ અજબથી બતાવી.

“બોટલ મેં મંગાવી એ વાત સહી, પણ એ તો તેને ખુશ થવા મંગાવી-નહીં કે આપણને પીવા” સલમાને સમજાવ્યું. “ઝેની-પર આપણો વીશ્વાસ ધણો છે તે બતાવી આપવા મેં એના હાથની શરાબથી માંગી. ખીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ.”

“પણ આપણે વાર શું આએ બુલ નહીં કીધી કે અહીં સુવા માગ્યું?”

“અહીંથી આપણાજ બાવાનું મકાન સમજ” સલમાન ખુશ મીઝાજે બોલ્યો “આપણે છુટારબંધ પડ્યા, જ્યાં મલ્યું ત્યાં સહી. એક તો થોડો કીધા વચર આવેલા, તેમાં પેલો સીપાઈ નડ્યો અને આખા દીવસની રખડ પછી જ્યારે છેક મધ્યરાત પછીથી આરામ કરવાની આવી બાદશાહી જગ્યા મળી તો મછી તે છોડીને પાછા રખડતા ને ચાલતા આપણે મથકે જઈએ! બેઘડક સુઈ જા, આપણને પુછે તેને યાદ રાખ કેજમ પુછે. ખીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ.”

“સરદાર, તહમે કાઇ જેવી તેવી અહિરતને તહમારો પયાર આપવા મંગતા નથી હ” સલમાનનો સાથી બોલ્યો.

“તુંજ જે” સલમાન ઉકમાંધ લઈને બોલ્યો “કેટલી બધી હિમતવાલી છે ! અને જેમ એ હુશ્યારી રાખેછ તેમજ એનામાં બેદખી ઘણો લાગેછ.”

“મહને તો આઐ મકાનમાંથી બેદ લાગેછ !” સલમાનનો સાથી બોલ્યો “કાઇજ નાણે મલે નહીં, એક પેલી ખુઆ આવી ગઈ તેજ-અને હું અજબ થઈઉં કે મધ્ય રાત વીતવા પછીથી એ મુંગી-બહેરી બારીએ ઉભી રહીને શું કરતી હતી ?”

“જે કરતી હતી તે !” મહને તો લાગેછ કે એ પેલા કમદ પડેલા સલીમપર આશક છે, અને તેને એ છોડવવા આપણી મદદ માંગેછ” સલમાન બોલ્યો “પણ હુંથી તો ખરો કે સલીમના હાથ માં એ પંખેરૂં જાય તે અગાઉ આપણાજ ગુફામાંએને ઉંચકી જાઉં.”

અને તેટલી વાત કીધા પછી તે લુટારઝો બેઘડક મરહુમ અમીરના તે મકાનમાં જાણે પોતાના આપતુંજ ઘર હોય તેમ આરામ કરવા પડ્યા, અને ઠાકેલા હોવાથી જાગ્રદીથી ખાખમાં ગીરફતાર થઈ ગયા.

ઝાહરાઈ તે રાત કેટલી બધી ઉદયોગી પસાર થઈ હતી ! તેણે બધી ખાતોનો ખયાલ છોડી દીધો, અને પોતાના વહાલા સલીમને છોડવી શકવા માટે લુટારઝો તેને આપતા મલી આવ્યા હતા તે વાતનો ફક્ત ખ્યાલ કરતાં પોતાની ખુશનસીથી ઉપર કાંઈક ફુલી જતી તે એસીને ઝુંકાતીથી, અને થોડે થોડે વારે બારીએ જઈને દુર નજરથી ફેંકતી !

ઝાહરા ! મુંગી-બહેરી ઝાહરા ! તે કેવી અથાક પયારની પુટલી હતી, મગર તે કેટલી બધી અદેખી ! તે સલીમ માટેજ હવે તો જાણે જીવતી હતી, સલીમમાં તેની તમામ દુન્યાદારી બરેલી હતી,

અને જે કે સહીમ હાલમાં તેની નજરથી દુર થયો હતો, મગર તેના જીગરથી દુર તે નહી હતો !

આખી રાત તે જાગતી રહી હતી અને તેનો ખીરાદર મરીયમની શોધમાં ગયલો હજુજી સુધીખી પાછો આવ્યો નહી હતો ! જોહરા પોતાની એ ખુબસુરત નૌકરડી ઉપર છેલ્લા થોડાક મહીનાઓથી અભાવ રાખતાં શીખી હતી. આખર કરેને મરીયમ તેની એક બુચી હતી, અને ઘરની એક ચાકરડી તેજ ઘરની માલીક અને એ વાત જોહરાના ધ્યાનમાં ખીલકુલ કિતરતી નહી હતી; એજ મરીયમ તેના હાથ નીચેની બનીને હવે જે તેના ભાઈને પરણીને તેની બરોબરની પંકંતી ઉપર આવે તો જોહરાને મન દુન્યાજ ઉડલાઈ પડે ! તેને મન એક ગજબ થઈ જાય, અને તેથીજ તે મરીયમપર નફરત નાંખતી, અને તેજ કારણથી આજે વખત તેના ભાઈ હુસેનપરથી કંઈક ખફા થતી.

“હજુજી સુધી એ આવ્યો નથી !” કુંદજી બહુ આવવાના સખમે હવે તે પોતાના વીચાર હુસેન તરફ કંઈક બદલતી મનમાં ફફડી “એ છોકરી પછવાડે હુસેન દીવાનો દીવાનો થયલો છે, મગર હુંથી તો ખરો કે કદીખી એ એને એક થંવા દઉં નહીં. એ આજે રાતના અને હવે પછીથીખી આસમાનો ઝમીન એક કરશે તોખી મરીયમ તો એને કદી નહીંજ મળશે. મરીયમ ! મરીયમ ! એ મારે આસતીન !” તું મહારીજ ભોંયમાં વસીને મહારાજ હાથ ઉપર દંખ મારવા માંગેછ ? તું મહારી એક કમ્પૂતી અન્ના ગુલામંડી થઈને હવે મહારી ઉપરવારી થઈ ઘરની મત્રકા બનવા તમ્બાર થઈછ, કેમ ? પણ નહો, નહી, આંએ જોહરા તેમ થવા કદી નહીં દેશે, યાદ રાખ તું મહારા હાથ પર દંખનારી સાંપ છે, તો હું એક ઝહરીલી અઝદાહ છું ! જા, મરીયમ, જા, જઈને હવે ત્યાં દાહાણા કાહાડ ન્યાં અંધાડે એક ભોંયડ છે, અને જે ભોંયરાની હસ્તીને છુપાવનાડે “મુશ્લીસ ઔરતોનું ગાલીયા બનાવવાનું કારખાનું” છે ! જાણજે કે

તે મુશ્કેલીસ ઔરતો નથી; જે ત્હારી પનાહ કરશે, મગર, ઓ બનવી નીકળેલી; હું, જોગાઈ, તેઓ તે લાલચુ દાકણો છે, જે ત્હારી હદદી હદદીનેબી ચળાવશે !”

અફસોસ ! બાકે વખત ઔરતોબી કેવી શયતાનથી બદતર બદતમીઝ નીકલે છે ! આઝે મુંગી-બહેરી છોકરી, જે ખુબસુરતીનો એક નાદર નમુનો હતી, તે આપણે હવે જોતાં શીખ્યાછ કે કેટલી બધી સંગદીલ અને કાતીલ હતી !! તેણે, -દુન્યાના તે ખુબસુરત ગુલાબે હવે પોતાના કાંઠા મારવાં શુર કીધા હતા ! અને, અફસોસ કે જ્યારે તે કાંઠા મારવાની શુર કરતી હતી કે જ્યારે તે તેણે ગુલાબની મધમધતી ખુશખુ સુંઘાડવી જોઈતી હતી !!

ઔરતો ! આહહા, દુન્યાની હસ્તી છે ! તેઓનો દરજ્જો મરદો કરતાં આલા છે, કારણ કે તે દુન્યાને નવ મહીના તક સખતી ખેચીને પોતાની શીકમમાં પાલે છે, તેને “ દુન્યા ” બનાવે છે-ખુરશીદ બતાવે છે, અને પોતાના લહુનું દૂધ બનાવીને તે પયારી “દુન્યા”ની પરવરીશ કરે છે, તેના તરફ પોતાનો પયારો બનબી પટકીને તેને ઉધારે છે, ઉછેરે છે, અને તેને સરવે સુખ મલે તેની દરેક કાલજ કરે છે-મગર, દુન્યાની તે પયારી હસ્તીમાં થોડાક ડાઘ તેઓથી છે જેઓ જોહરા મીસાલ સંગદીલ, ઝહરીલી અને કાતીલ પુરવાર થાય છે !

ઓ ડાઘેલ હસ્તી ! ત્હારો આશક સલીમ શયતાનની બલમાં ફસીને ખુનરીઝી કરતો હતો; મગર, તું કાંય ? ત્હારા નાઝુકે સુંદર હાથો ખુનની લાલ નદદીમાં બોળાઈ જવાને કાબીલ નહી હતા; પણ, તેં અદેખાઈની પલીદીને ત્હારી સુંદર જાતીમાં વસાવી લીધી, તેં નીરોહાપ સંગીનાને ત્હારા આશક સલીમની માશુક સમજી લીધી, અને તેથી, તેં ત્હારા ખેજરને તે બેગુનહા સીનામાં ચલાવી દીધું ! ખુન ! ખુન ત્હારે હાથે ? અફસોસ, જોહરા ! અકિરતો દુન્યાની માદર અને, કે જહલાદ ?

અને હવે, સંગીનાનું ખુન કરીનેખી નહીં ધરાતાં તે આજે ખીન્ને શીનો શો ચલાવયો હતો? એક ગરીબ મુઠ્ઠીસ છોકરી શું દુનયાની તે હસલીમાંની એક નહીં હતી જે પાક ખુદાની મહેરો માયાથી મુઠ્ઠીસી છોડીને તવંગરીમાં રોલતી થવાની હતી? અને એવી નેક સાફ તવંગરીનાં હકની મરીયમ મુખત્યાર બનવાની હોય તો તેમાં તે ખીચારી નીરદોશ છોકરી શું પાપ કરતી હતી જે તે તેને એક ગારમાં બંધ કરાવી દીધી?

મગર, આપણી વાત પર:—ઝોહરા પોતાના “મનમાં બકતી ઘણો વખત હવે ખેસી શકત નહીં, કેમ જે તેના બાઈ હુસેને ઉતરેલા અને રઠમસ ચહેરા સાથે તેના ઝોરડામાં ચાલી આવીને તેના પગો પાસે પછડાઈ પડીને નીશાનીયા કહ્યું: “અફસોસ, નહીંજ મલી!”

“હુસેન, બાઈ તું કેટલો બધો વખત બહાર બટક્યો!” ઝોહરાએ કાળજીપર લખાણે અજ્ઞયખી બતાવી, અને પછી તેણે બેઉ હાથ આપીને હુસેનને ભોંયપરથી ઉઠાડતાં સમજાવ્યું “કહ, બાઈ, એક નૌકરડીને વાસ્તે અંટલી બધી કાળજી બતાવવાથી તો લોકને મોઢે આપણે તુંપાઈ જઈએ.”

“તે તહારી નૌકરડી હતી તે વાત ખરી” હુસેને લખ્યું “મગર, હવે પછી તેમ તે રહેનાર નહીં હતી. મરીયમમાં મહાફ બધું દીલ હતું, અને તે વાત આજે તહારી આગળ ઝાહેર કરતાં હું બહુજ ખુશી થાઉંછ, ઝો મહારી હમશીર, કે એ પયારી મરીયમ મહારી મહોરદાર થોડાજ દીવસોમાં થનાર હતી.”

ઝોહરાનો ચહેરો તે વાંચીને ઉતરી ગયો, અને તેણે મોંહ કમલાવી દીધું.

“હમશીર, પયારી હમશીર” તેની પાસે ખેસીને તેનો એક હાથ પકડીને સમજાવતાં સમજાવતાં હુસેને નીશાનીયા કહ્યું “તારો ચહેરો કાંય ઉતરી ગયો? તું નારાજ છે? ખુશી નથી કે હું મરીયમ સાથે પરણું?”

“ખીલકુલ નહીં” પોતાનો હાથ ખેંચી લઇને તેણે લખ્યું
 “એક નૌકરડી-એક દુકાનખોર ગુલામડી-અને તેની સાથે પયાર ?
 તેને તું કરવા માંગેછ તારી મહોરદાર ?”

“હા” હુસેને નીશાની કીધી.

“નહીં તેમ નહીં બનશે. જો તું તેમ કરવા મારી રાજીખુશી
 ઉપરાંત કામ કરશે તો આજથી તું મહારો ખીરાદર નહીં, અને હું
 તારી હમશીર નહીં.” જોહરાએ લખીને જણાવ્યું “તે આજે આખી
 રાત સુધી મને જગાડીછ, તું આટલો બધો વખત સુધી નૌકરોને
 લઇને ક્યાં ક્યાં ભટક્યો ?”

“જ્યાં ભટકાયું ત્યાં” હુસેન નારીપાસ થઇને આંગળાંઓથી
 સમજાવવા પડ્યો “રસ્તાઓ ધુંડીયા, બાગીચાઓમાં શોધ ચલાવી,
 લોકોને જગાડ્યા, પોલીસને ખર્ચે આપી, મગર આટલી બધી સખ્ત
 મહેનત અને રખડપટ્ટી પછી મહારૂં કાંઈજ વળ્યું નહીં, મરીયમ મહેને
 મલીજ નહીં !”

“રસ્તા અને બાગીચાઓમાં ધુંડીને અને લોકોને જગાડીને તે
 સીદ્દ પોતાની આખર ગુમાવી દીધી” જોહરાએ ગુસ્સાથી કલમ ચ-
 લાવી “લોક હંસશે, તારી મશકેરી કરશે કે એક નૌકરડી કેથે ચાલી
 ગઈ તો તેના શેઠ અરધી રાતેખી ધાનુસ લઇને માણસો સાથે તેને
 શોધવા પડ્યા, અને લોકની મીઠી નીંદ લેવા પડ્યા ? અફસોસ,
 જાહોજલાલીવાળા એક અમીરનો છોકરો, અને તેની આવી નાલાયક
 ચાલ ?”

“તું મહેને હપકો આપેછ” હુસેને દીલગીર થઇને લખ્યું, અને
 તેની આંખોમાંથી આંસુના ટીપાં પડ્યાં “તું મહેને હપકો આપેછ
 બહેન ! અરે, આજે તું જેટલી મહારાપર સખ્ત થઇછ તેટલી કદી
 ખી અગાઉ નહીં થઇ હશે.”

“તારી ચાલ ધીકારને પાત્ર છે” જોહરાએ લખીને ગુસ્સો

અતાવ્યો. “લોક શું કહેશે ? એજ કહેશે કે તહારી સાથે તે ગુલામડીને કાંઈ સંબંધ હતો, અને તેથી તું એટલો બધો દીવાનો થઈને મધ્ય રાતેજી તેને શોધવા જઈને લોકની નીંદ લેતો હતો.”

હુસેને જીભ કરડી લેતાં લખ્યું “મહારા જનના કસમ, મહારી દીનો ધમાનનાં કસમ કે તે છોકરી જેટલી ખુબસુરત હતી તેટલીજ દીલમાંથી સાફ અને સુંદર હતી, તો મહારી દોસ્તી ક્યાં હોય ? મગર, હવે પછીથી તે મહારી મહોરદાર તરીકે શાદીમાં એક થનાર હતી.”

“બસ, બંધ કર તહારી લભાસ, તહારી કલમને રોક, હુસેન ! બાઝ આપ, બાઝ આવ એ ખુરા ખયાલથી, એક બે બદામની ગુલામડીને મહોરદાર બનાવવાની વાતથી બાઝ આવ ! ઓ, મહારા પીદરના રહ, તું આઝે નાલાયક ચાલથી કેવું ખદા થતું હશે !”, અને એટલું લખીને મક્કરથી ઝોલરા રડવા પડી.

“તું મરીયમ તરફ બહુજ ગુસ્સો ધરાવેછ” હવે હુસેન સહેજ ગરમ થયો, અને તેણે કાંઈક ડોળા કાઢીને લખ્યું “તું કીતુરથી રહે છ, અને પીદરના રહની વાતને વચમાં લાવેછ; મગર, યાદ રાખ કે પીદરેજી પાપ કીધું હતું, તો એવા પાપી પીદરનું રહ મહારા વાજખી એક કામ માટે ખદા તે કેમ થશે ?”

“તું મુર્ખ છે” ઝોલરાએ ધૂણી ગરમ થઈ જઈને લખ્યું “પીદરનો પ્યાર તારી કિપર નહી હતો તેથી હવે તું તેવણના મુઆબાદ તેવણને પાપી કહીને તારું વેર લેછ ! અતાવ, તેવણે શું પાપ કીધું હતું ?”

“શું તે સંગીનાને તેવણે ફસાવી નહી હતી જે સંગીના તહારા કેદ થયલા આશક સલીમની બહેન હતી, અને જે સંગીનાનું તે ખુન કીધું હતું ?” હુસેને લખ્યું.

તેટલું વાંચતાંજ ઝોલરાનું દીમાગ ફરી આવ્યું, તેણે પોતાના એક હાથેથી પોતાનું માથું પકડી લીધું, ગલામાં દબાયલી એક મુંગી

ચીખ મુકી, અને લખ્યું “ખુન ? સંગીનાનું ખુન મેં કીધું ? જો હડહડતા જુઠા ! તહારી હમશીર સામે આજે તહોમત ?”

“તહોમત નથી, એક અનુમાન છે અને તે ખરેખર અનુમાન છે” હુસેને લખ્યું “એ ખુનની વાત તો મેં ખુનની રાત પછી સહવારે જાણી-મગર, તું મહારી બહેન હોયથી હું ફક્ત નફરત નાંખીને રહ્યો-પણ આજે ઘડીએ મૌકો મલ્યોછ ત્યારે તુને હું તે કહુંછ. લેકીન, યાદ રૂખ, કે તુંને હું ફસાવસ નહીં” હુસેને લખ્યું.

જોહરાએ તે વાંચીને પાછું લખ્યું “તું કેમ કહી શકેછ કે મેંજ ખુન કીધુંછ ?”

“તુંને મેં તે રાતના મદાના લીયાસમાં જતી જોઈ લીધેલી, મહારે દીલ ઘણું થયું કે તુને બોલાવીને તું રાતના આ જતી હતી તે પુછું, મગર તું ઘણી ઝડપથી ચાલી ગઈ-અને, સહવારના જ્યારે ઉઠ્યા બાદ પાછી તું ફેરે ગઈ તો તહારાં કમરામાં હું દાખલ થયો, મેં તહારી ક્યાટ મહારી પ્રાસની ચાવીથી ખોલી, અને મલને શું જણાયું ? તહારે ખંજર, તહારે ખંજર લટુથી ખરડાયલું હતું !”

“અફસોસ, હું નહીં ધારતી હતી કે મહારો બાઈ કદીખી મહારી ક્યાટ મહારી ગયરહાઝરીમાં ઉઘાડશે.” જોહરાએ લખ્યું “આ એક દગો થયો.”

“મહારે અનુમાન ખરું થયું” હુસેને જુસ્સા અને ઝડપથી લખ્યું “મલને ખજર મલી કે સંગીનાનું ખુન થયું, સલીમ પકડાયો, અને મહારો પુરો વહેમ તહારીપર ગયો કે તેજ રાતના ખુન કીધું હતું અને સલીમે નહીંજ-પણ વાંચ, ધયાનથી વાંચ, કે તું મરીયમ માટેખી ધીકાર ધરાવેછ, અને હમણાં તું જે જુસ્સો મલને લખીને સમજાવી ગઈ તે ઉપરથી હું બીજું અનુમાન એ કરુંછ કે તેજ મરીયમનું કાટલુંખી કાઢી નાખયુંછ, અથવા તેને ફેરે છુપાવીછ.”

“માફ” એકદમ ગુઠનયે પડી જઈને ઝોહરાએ હાથ જોડીને સમજાવ્યું, અને પછી ઉઠીને લખ્યું “તહારી મરીયમ તુંને એકજ શરતે મળશે અને તે શરત એજ કે તું બધું જાણે કાંઈક બન્યું નહી હોય તેમ ભુલી જાય, અને મને માફ કરે.”

“કમુલ છે, મહારી હમશીર” હુસેને માયાથી લખ્યું, અને તેનાં જવાબમાં ઝોહરાએ લખીને જણાવ્યું “આજે બપોર પડે કે શુમારે એક કલાકે તું હાથમાં લાલ રમાલ સાથે બાઝારમાં આવેલા મીનારાની પાસે ઉભો રહેજે, અને ત્યાં કોઈ શખ્સ તુંને તહારી મરીયમ આપી જશે. જા, હમણાં તો ખાખ કર, અને સહવારના દશ વાગતે હું પોતે જઈને મરીયમના છુટકારાનો હુકમ આપી આવીશ.”

પ્રકરણ ૨૦ મું.

બહેન કે તલવાર ?

બરબરબોલો અને ચાલાકં તે હતો, તોખી હુસેન બોલો હતો. તે પોતાની બહેનને છોડીને ગયો, અને જઈને પાધરો પોતાના કમરામાં સુઈ ગયો. સહવારૂં લગભગ પડવા આવ્યું હતું, અને તે મહેલમાં બધાંજ રાતના જાગેલા હોવાથી હમણાં તો બેફામ સુઈ ગયાં હતાં—તોખી ઝાહરા સુતી નહીં !

તેનો બરમ ખુલી ગયો હતો; જેમ થવાની તેને સ્વપ્નેથી ખ્યાલ નહીં હતો ! તોખી, તોખી તે ખુની ઔદત, તે ગુસ્સાખાજ બલા; દીલમાં દબી નહીં ! તેણે દયાવાના ટોંગ દીધા, મગર ઉઘડી તે તે પોતાનો રાજ ફાશ થઈ જવાથી ગુસ્સાથી તપીને જલી ગઈ.

“હુસેન” તે મનમાં ફફડી “ તારામાં એ પાણી છે એ હું તારી બહેન છતાંખી આજ સુધી જાણતી નહીંજ હતી ! હું તો તુને મારી આગળ બચું સમજતી હતી, જ્યારે તું, તેમ નથી, તો હુંખી હવે તુને બતાવી આપશ કે હું શું છું ! !—મરીયમ, મરીયમ સાથે તો હું તુને કદીખી હવે પરજુવા દઇશ નહીં, મારે હાથે થયલા ખુનનો બેદ જાણનારતું કાટલું કાઢી કેમ નાખવું તેની શીકરમાં હું રહીશ. નસીબ સંજોગે લુટારૂઆ આજે. મારા કમળમાં છે અને મારી ઝુંકતી આંખો હવે ખાંખ કરશે નહીં, પણ બહેનના કમરામાં ઘુસીને તેની કપાટ ખોલનાર ભાઈને પુરી સજા કરશે. ”

અને તેટલું મનમાં ને મનમાં બડબડી લઈને એક કાગલપર કાંઈ લખ્યા પછી તે બતી ગુલ કેરી દરવાજો બંધ કરીને બેઠી. અરધો કલાક બીજો તેણે પસાર થવા દીધો, અને પછી,—પછી બહુજ સંભાલ ભરેલી થઈને આળ્હુઆળ્હુ જોઈને તે ધીમાં કદમે પેલા કમરા તરફ ઉતરી, જ્યાં સલમાન અને તેનો સાથી સુતેલા હતા.

તેણે બહારથી બંધ કીધેલો તે દરવાજો ખોલ્યો, અને તેને નરમ આંચકો મારતાજ નેયું કે તે હીંમતવાન શખસોએ અંદરથી દરવાજો બંધ કરવાની તકલીફખી નહીં લીધી હતી ! તે ધીમાં કદ-મોએ આગળ વધી, અને ખાખમાં ગીરફતાર થયલા તે એક લુટા-રૂઆને તેણે હાથ મારી મારીને જગાડયા.

તેઓ ઉઠીને એકા કે જોહરાએ સલમાનના હાથમાં પેલું લ-ખેલું કાગળ મુકી દીધું, જે ખતી આગલ લખને વાંચવામાં આવ્યું “ તહમો એકને હું મહારા બાઈ સમજું છું તેથી હું એપરદે તહમારી સામે આવું છું. તહમને છોડીને જવા પછી કોઈ એવી ખીના બંની ગયલી છે કે જેથી મહને મહારો ખીરાદર હુસેન અકરો થયલો છે. હું આપને હમણાંજ જો કયુલ થાવ તો, એક હજાર અશરશી આ-પવા તક્યાર છું. તહમને એ એક હજાર અશરશીના ખદલામાં મહારે એક કામ કરવું પડશે આજે બપોરના આશરે એક કલાકને શુમારે દેહલીના મોટા બાંજારના મીનારા પાસે હાથમાં લાલ રમાલ લખને મહારો બાઈ હુસેન આવશે, જેને આપ કોઈખી હીકમતથી આપના ખીજા લુટારૂઆની મદદ સાથે ઉંચકી જાશે, અને દેહલીના તહમારાં છુપાં ભોંયરામાં કૂદ કરાશે. બપોરનો વખત છે એટલે બાજાર આ-ગલ એકાંત હશે અને આપને બહુ તકલીફ એ કામમાં નહીં પડશે -મગર જો કોઈ થોટાલો થઈ જાયો, અને હુસેન તહમારા હાથમાંથી છટકી જવા જેવું થયું તો તેને જીવતો ના જવા દેતા, પણ મારી નાખાશે. ”

સલમાન અને તેના સાથીએ એક જણાએ તે કાગળ વાંચ્યું, અને તેના જવાબમાં સલમાને લખ્યું “ અમારો પેશો એવોજ છે, તહમારી વાત અમને કયુલ મંજૂર છે. તહમારા બાઈને મહારા સાથીએ જોયલો છે, અને એજ મહારો સાથી પોતાના એક ખીજા લુટારૂ મીત્ર સાથે બાજારમાં એક વાગતે જશે, અને હુસેનને ઉઠાવી તહા-સશે. એ કામ તો પાનને બુનો લગાડવા જેવું છે, મગર અશરશી ? ”

ઝોહરાએ પોતાની પહેરનની જેબમાંથી એક હજાર અશરશીની એક ટેલી ખેંચી કહાડીને સલમાનના હાથમાં મુકી દીધી, અને ખાનામાંથી કાગળ-સાદી-પેન કહાડીને લખ્યું “અને જ્યારે આપ કબુલ છો ત્યારે તો દર વરસે એકેક હજાર અશરશી આપને મારા તરફથી મલતી જશે, અને તેના બદલામાં મારો હુકમ નહીં થાય ત્યાંસુધી હુસેનને તમારા છુપા ભોંયરામાંથી બહાર કાઢવોજ નહીં તેની તહમને પુરી સંભાળ લેવી જોઈશે.”

“કબુલ છે” સલમાને લખ્યું “અને હવે અમે અહીંથી જઈશું.”

ઝોહરાએ તેમને જવા દીધા, અને પછી જાણે કોઈ મોટું કામ કીધું હોય અને તેનાથી તેને સંતોષ મળ્યો હોય તેમ વાત ચીતના લખેલા કાગલીયાઓનો ચુરેચુરો કરી નાખીને પછી સુઈ ગઈ.

બંને લુટારૂઓ જેવા રસ્તે પડ્યા કે સલમાન બોલ્યો “ખીરા-દર, જોયું કે ? કેવી ઔરત ? શું એ લુટારૂની મહોરદાર બનવાને અને લુટનો પછસો ચલાવવાને કાબીલ નથી ?”

“ખીલકુલ આપને લાયકની ઔરત છે” સલમાનના સાથીએ

ટકા આપ્યો “તહમે કહોછ તેમ એને ખુનખી કીધુંછ, અને હવે એ પોતાના ભાઈ સાથે કાંઈ વાંધો પડતાં તેને દુર કરવાના ધલાજ તરીકે આપણી મદદ લેછ, અને વલી જો કાંઈ સંજોગે તે ભાઈને ઉપાડી ઉઠાવી નહીં લઈ જઈ શકાય તો તેનું ખુનખી કરવા તે આપણને કહેછ ! વાહરે હમશીર !”

“હમશીર નહી, બલકે બોલ કે એક કાતીલ શમશીર.” સુલેમાને કહ્યું.

અને તે પછી તેઓ અતી ઝડપે ચાલ્યા, અને પોતાને છુપે મથકે ગયા.

પેલી તરફ ઝોહરાને બોલા હુસેન પોતેજ આવીને દશ વાગતે ઉઠાડી. તેણે ઝોહરાના કમરાનો દરવાજો ખખડાવી નાંખ્યો, અને

તેને યાદ આપી કે તે હમણું તો મરીયમના છુટકારા સારું જ નાર હતી. ઝોહરા તઈયાર થઈ, અને ગઈ. તેની સાથે કોઈ ખુઆને મોકલાવવા હુસેને ધશારતથી કહ્યું, મગર તેણે અકેલીજ જવા માંગ્યું.

તે ગઈ, અને ભોળા હુસેને તેની પાછળ પાછળ કોઈ રેકુખી નહીં લગાડ્યો ! તે જટલો પોતે ભોળો હતો, તેટલીજ તેને મન દુન્યા ભોળી હતી !

ખાસા બે કલાક હકીમ રસ્તમખાનના ઘરમાં ગુઝાર્યા બાદ ઝોહરા પાછી ફરી, અને તેણે મક્કર કરીને બાઈને નીશાનીથી સમજાવ્યું કે “મરીયમ મલનાર છે, અને લાલ રમાઈ સાથે તું બપોરે એક વાગતે બાજારના મીનારા આગળ જશે.”

*

*

*

*

અફસોસ ! સલમાનનો સાથી તે બપોરના ઘોરી રસ્તેથી ફતેહમંદ બન્યો, અને તેણે હુસેનને બેશુદ્ધ કરનારી લુકી સુંઘાડી, તેને પોતાના ઘોડાપર નાંખી, તે પવનની પીઠપર જાણે સ્વાર થઈને નહાસી ગયો. થોડું લોક જે ત્યાં હતું તેઓમાં હોહા થઈ રહી, મગર કોઈ કંઈ કરી શક્યું નહીં !

આખા દેહલીમાં તે દીવસે ચકચાર થઈ રહી. મરહુમ અમીરના ઘરમાંથી રાતના મરીયમ ગુમ થઈ, અને દીવસે હુસેન ! લોક બેઠને લુટારોની જલમાં ફસી ગયલાં માનતાં હતાં, કારણકે તેઓમાંનાં કેટલાકે તો હુસેનને ઊપાડી જતા લુટારને નજરો નજર બેથો હતો ! તે સ્થાને આલખીતાંઓનું ટોળેટોળું રહતી ઝોહરાને દીલાસો આપવા માટે જતું, અને બધાં તે મુંગી-બહેરી છોકરીની દયા ખાતાં કે તેનો બાઈ ગુમ થયો હતો !!

પ્રકરણ ૨૧ મું.

—*—*—*

ચંદુદી ઇસાકર.

હસદ અને હવસની પુટલી જોહરાએ સંગીનાનું ખુન કર્યું, મરી વમને પેટા ભેદી ઘર “ઔરતોના ગાલીચા બનાવવાના કારખાના” માં બંધ કરાવી, અને સેવટે પોતાના ભાઇ જેવા માઝાદ બાઇનેબી લુટાર સલમાનના દેહલીના જંગલમાં આવેલા છુપા ભોંયરામાં કેદ કરાવ્યો, છતાંબી તે મુંગી-બહેરી છોકરીના એ પ્રાક્રમેની ખબર તો લેવાઇ નહીં, પણ લાગતા વલગતાએ અને સગાએ ઉલટા તેને દીવાસો દઇને જતા અને તેની દયા ખાતા !-હવે તેના બાપીકા આલીશાન મહેલપર રાજ્ય કરવા તે અકેલીજ હતી, અને તે તે હાલત માટે ખુશી થતી.

તે આહતી હતી કે એવી અકેલી અયશનાં વખતમાં તેની સાથે હાકમી ચલાવવા તેના તે આલીશાન મકાનમાં તેના આશક સલીમ હતો. તે આશકની થોડા દીવસમાં ખુનની તપાસ ચાલે તેમાં જો તે છુટીને આવે તો તેને પોતાની પ્રયાર ભરી છતીએ લગાડવા તે ઘણી વીહલી વીહલી થઈ ગઈ હતી, અને જો તે નહીંબી છુટે તોબી તેને કેદખાનામાંથીબી છોડવી લાવવા જોહરાએ લુટાર સલમાનને તંબયાર કરી રાખ્યો હતો, એટલે હવે તેના દીલમાં કાંઈક ધીરજ થઈ.—સલીમનું મકાન હાલમાં તો સરકારી માણસોએ બંધ રાખ્યું હતું, અને ઘણી વગરના તે મકાનમાંથી કોઈ કીમતી ચીજ ગુમ નહીં થઈ જાય તે માટે સરકારી પહેરેદારને ઈસાડવામાં આવ્યો હતો.

જોહરાએ લુટાર સલમાનને પોતાના સલીમને બચાવવા લાડુચ બતાવી હતી, મગર લુટાર સલમાન વલી પોતાની ગતમાં લોટતો હતો ! તે જોહરાને પોતાનેજ ઉંચકી જવા ઉપર ધ્યાન કરી રહ્યો

હતો, અને સલીમનો છુટકારો કરવાની રાતના તે ઝોહરાને ઉપાડી જવા તઈયાર હતો ! એ પ્રાક્રમને હજુ લગભગ દશ દીવસની ખેટી હતી, અને એ દશ દીવસનાં દરમયાનમાં શું બનાવો બની ગય. છે તેની તરફ આપણે હવે ધ્યાન આપીશું.

એ દશ દીવસના અરસામાં આપણને હવે ખીજી તરફ નજર નાંખવી પડશે, અને તે ખીજી તરફના નવા બનાવો અને નવા પ્રાક્રમો તરફ ધ્યાન આપવા માટે આપણને એટલા વખતમાં મરીયમ અને હુસેન, ઝોહરા અને સલીમને છોડીને આપણી વાર્તાના નવાં પાત્રો જોવા પડશે. છેલ્લા પ્રકરણમાં વર્ણવેલા બનાવના દીવસનીજ રાતનો વખત છે, જ્યારે લુટારૂ સલમાન છુપા વેશમાં રહીને, હતીયારો સજીને, એક નવું કામ કરવા બહાર પડ્યો છે.

દેહલીના નામને અચળ લગાડનારો તે એક કંગાલ મહોલ્લો હતો, જેમાં લુટારૂ સલમાન દાખલ થયો. ત્યાં લુચ્ચા અતિ લફંગા-ઝોનુંજ જાણે રાજ્ય હતું, અને તે મોહલ્લામાં ઘણીવાર બહોલના સીપાઇઓની માર ખાઈ જતા હતા, અને બદમાશોને દાખી દેવા માટે પોતે ઘણા હયરાન પરેશાન થયા હતા. એ મહોલ્લાની વયો-વયમાં એક મજબુત ન્હાનું ઘર આવયું હતું, જે જાણે તે મહોલ્લા માંનો કીલોજ હોય તેમ તેને લોખંડના દરવાજા જડેલા હતા ! તે ઘરમાં એક ચહુદી રહેતો હતો, અને તે ચહુદી બ્યાજખાઉનો ધંધો કરતો હતો. લુચ્ચા, લફંગા, બદમાશ લોકોની એક ટોળીને તે ચહુદીએ પગારે રાખેલી હતી, અને તે બદમાશો કાઢી કામ વખતે તેને ઉપયોગી થઈ પડતા હતા. તે અચ્છા અચ્છા માણસોને બ્યાજે ધમધોકાર પધસા ધીરતો હતો, અને બ્યાજ આપવામાં ચુક પડે या મુદદલ રકમ નહીં મળે તો કોર્ટમાં ફેસલો કરાવવાને બદલે ચહુદી ઇસાકર ઘણી વખતે પોતાની, તે લફંગી ટોલી મારફતે ફેસલો કરી નાંખતો હતો, યાને સામેવાલાના હાડકાં પાંસરા સેકાવતો હતો !

તોળી, તે યહુદી, ઇસાકર માણસ જોઇને કામ કરતા હતા: જ્યાં નમવું પડે ત્યાં નમીળી જતો, અને આંખ આડા કાન કરીને થોડા રૂપીઆપર પાણીની ફરી જવા દેતો હતો ! તે થોડાંક એવા શખસોથી બીહતો હતો, અને સડથી વધારે તો તે સલમાનથી કાંપતો હતો.

યહુદી ઇસાકર અને બદમાશ લોકોના રહેઠાણના તે મોહલ્લામાં જેવો લુટારૂ સલમાન દાખલ થયો કે તેણે પોતાની પાછળ પાછળ ચાલી આવતા પોતાના સાથીને પાસે તેડીને કહ્યું “ તું હવે આપણા ભાઈબંધો સાથે અહીંજ રરતો. રહેજે, અરધા કલાકથી વધારે” મહેને મોડું થયું તો એકદમ બધા ત્હમે યહુદીના ઘરપર ચઢી આવજો. એ યહુદી દગલખાજ છે, એનો ભરૂસો થાય નહીં, ખીરાદર, ચાર બાળુએ જોઇને કામ કરવું જોઈએ.”

એટલું કહીને લુટારૂ સલમાન યહુદી ઇસાકરના ઘર આગળ ગયો, અને તેના ઘરનો દરવાજો ઠોક્યો, થોડીક પળ સુધી કાંઈથી જવાબ મળ્યો નહીં, જેથી સલમાને વધારે ઝોરથી દરવાજો ઠોક્યો. “આ વખતે કોઈ દરવાજા તરફ અંદરથી ચાલી આવતું તેણે સાંભળ્યું.

“આટલી મોડી રાતના એ કોણ દરવાજો ઠોકે છે ?”

“હું ઠોકું છું” સલમાને મોટે સાદે કહ્યું, “એ તો હું સલમાન છેઉં, ઇસાકર બીહતો ના-મેઘડક દરવાજો ખોલ.”

અડગરો ખંસાડી લેવામાં આવ્યો, અને ભારી એક સાંકળ ભોંયપર પડવાનો આવાજ થયો, જે પછી દરવાજો ખુલ્યો અને હાથમાં મોમખૂતી સાથે યહુદી ઇસાકર બીધેલો-મગર, પોતાની ધાર્તીને વ્યર્થમાંજ છુપાવવાની કોશ્મિશ કરતો-લુટારૂ સલમાનની સામે ઉભેલો જણાયો.

“આવો, આવો, સલમાન જનાબ” યહુદીએ થોડો થોડો થઈ

જવાના ઠોંગ કરીને કહ્યું “ આટલી મોટી રાતે કંઈ જનાખને તસ્દી લેવી પડી ?”

“આપણા જેવા માણસોને મોટી રાત તે વધી કેવી હોય ?” અંદર જતાં સલમાન બોલ્યો “આપણને દીવસખી સરખો અને રાત ખી સરખી, આગલી રાતખી તેજ અને મોટી રાતખી આપણને મન તેજ, કેમ ઇસાકર ?”

અને હસીને હા કહેતાં તે યહુદીએ દરવાજો બણી મોટી સંભાળથી પાછો અંધ કીધો, અને બોલ્યો “આમ” અંદર તશરીફ ફરમાવો.”

“મહને ઘણો વખત સુધી તહારે ત્યાં મોટી થવાનું નથી” સલમાન ચાલતાં ચાલતાં બોલ્યો, અને પછો, તેઓ એક ઓરડામાંની ચટાઈપર ગોઠવાઈને સામસામા બેઠા..

“આપની તકલીફનું કારણ ?” યહુદીના પેટમાં જીવ નહી હતો તેથી તે જલદીથી જાણી જવા માંગતો હતો કે લુટાઈઓનો સરદાર શું કામે આવ્યો હતો.

“ ઇસાકર, તું ખુદ્દા ખાનખાનાન બેહેરામખાનની ખુબસુરત જવાન ઔરત ખુબઈદાને તો ઓલખેછ કેની ?” સલમાને સવાલ રજુ કીધો.

અનખખીના લેલ સાથે યહુદી ઇસાકરે તે સવાલના કરનારના ચહેરા સામે ટગર ટગર ટીકીયા કીધું.

“ખુબઈદાની તવંગરી છતાંખી” યહુદી કાંઈખી જવાખ આપે તે અગાઉ સલમાનેજ વાત આગલ ચલાવી દીધી “તેણે પોતાના જવાન આશક સઓલત બેગની કર્ઝદારી દુર કરવા માટે પછસાની મોટી રકમ સાડ તહારે ત્યાં પોતાનો હીરાનો હાર ગીરવી મુકેલો છે, કેમ ?”

“તહમે તે વાત કેમ જાણી, જનાખ સલમાન ?” યહુદી, અનખખીને રોકી શક્યો નહીં, તેથી તેણે હવે, ઝડપથી પુછ્યું.

“ખાનખાનાન બેહેરામખાનની ખુબસુરત જવાન મહારદાર ખુબધદાને પાતાને મોઢેથી મેં જાણ્યું” હુટાર સલમાને કહ્યું “કેમ તુને તે વાત ખબર નથી થઈ?”

“કાંઈ કામને વારતે પધસા જોઈએછ એમ બેગમ સાહેબાએ મહને કહ્યું હતું, પછી તેથી વધારે પુછવાની મહને થું ઝુરર પડે?” યહુદીએ શરખતની જામ સલસાન આગળ બેરીને મુકતાં કહ્યું.

“ત્યારે એટલું તો ખરું કે તહારી પાસેથી બેગમ ખુબધદાએ પધસા લીધા, અને વહી પોતાનો કીમતીમાં કીમતી હીરાનો હાથ તહારે ત્યાં ગીરવી મુકીને, કેમ ખરું કેની?”

“હા, સરદાર” યહુદી બીહીતો બીહીતો બોલ્યો “ખરીજ વાત છે.”

“તો જરા તે હીરાનો હાર મને જોવા માટે લઈ આવ.” સલમાને હંડે કલેજે શરખત પી રહીને કહ્યું.

“હમુને? હમુને બેગમ ખુબધદાનો હાર જોવા માટે જોઈએ છ! તઅજબુખ!” ઇસાકરે કાંપતાં કાંપતાંબી પેત્રા ચલાવયા.

“તો કાંઈ નહીં?” સલમાન રહેજ બવાં ચહડાવીને બોલ્યો. “દેહલીની સંઉથી સરસ ખુબસુરતીઓમાંની એક ખુબસુરતીના ગળાનો કીમતીમાં કીમતી હાર જોવો તે થું દીલની એક મઝાહ નથી? યાદ રાખ ઇસાકર, કે હું જોરઝુલ્મથી તે જોવા માંગતો નથી, પણ તહારી પાસેથી માંગીને જોવા માંગુછ.”

“તેજ હીરાનો હાર!” યહુદીથી બોલાઈ જવાયું.

“હા, બાપુ, તેજ હીરાનો હાર, અને હવે હું આશા રાખુંછ કે તું કાંઈથી બીલંબ લગાડયા વગર તે હાર મહને જોવા સારું લઈ આવશે.” સલમાન નરમ-ગરમ બોલ્યો, અને તેમ બોલવા સાથે તેણે પોતાનો જંબો રહેજ બેઠકારીથી ઉંચક્યો, અને તે જંબોના

ઉચકાવા સમેત યહુદી ઇસાકરે જોયું કે તે લુટારૂ જાણે હતીયારોની હારમાલાથી સજાયેલો હતો !

છાતીમાં દબાયેલા મુઠા નીસાસાઓ ઉપર નીસાસા નાખીને યહુદી ઇસાકરે હવે ઉઠ્યો, અને તેણે ઠંડી સાંસ ભરતાં ભરતાં જઈને અંદરના એક ઝોરડામાંથી એક નહાનો સુખડનો બનાવેલો દાખડો હાથોમાં ઉચકી લીધો. લુટારૂ સલમાન તેની પુઠે ગયો નહી, પણ પોતાની જગ્યા ઉપરજ એસી રહીને તેને પાછો ફરતાં અધીરાધધી બોલા લાગ્યો.

સુખડનો તે દાખડો બોલવામાં આવ્યો, અને અંદરના હીરાનો હાર ચકચક ચકચક સલમાનની આંખો સામે ચમકવા લાગ્યો. “ઠીક છે, હાર બરોબર સાબુત છે ” સલમાને પાછો તે દાખડો બંધ કરતાં કહ્યું “એ ફક્ત કાલના એક દીવસે અને એક રાત માટેજ હું લઈ જઈઉં, અને પરમ દિવસે આંચેજ વખતે તો તુંને પાછો આપી જવશ.”

યહુદીનાં તો ડોળાંજ તે સાંભળીને ફાટી ગયાં !

“શુંઉંઉં ?” યહુદીએ પોકાર કરીધો “સરદાર સાહેબ, આપ એ હાર લઈ જવા માંગો છો ? શું કામ ? કાંય ? કાણુને વારતે ? તહમારે સાર ?”

“અરે પણ જરા ધીરો પડતી તો” સલમાન તે દમબદમ પુછાયેલા અકેક ઉપરના અકેક સવાલોથી હસીને બોલ્યો “એક બે સવાલ કરની ! પાંચ પંદર ચીઝ બધી સામટીજ પુછી લેછ કે ?”

“પણ-પણ તમે એ શું કરવા લઈ જાઓ છો ?” યહુદી બોલ્યો.

“મને એ હાર બેગમ ઝુબધદને પોતાને વાસ્તે લઈ જવાનો છે” સલમાને કહ્યું, “આવતી કાલે બેગમ સાહેબ પોતાના ભરતાર ખાનખાનાન બેહેરામખાન સાથે શાદીમાં જવાનાં છે, અને તેવણુ

બ્યારેખી પોતાના શહીદર સાથે બહાર જાય ત્યારે એ હીરાનો હાર જે લગનની પહેરામણી વખતે આપવામાં આવ્યો હતો તે પેહેર્યા વગર કદીખી કેડે જતાંજ નથી. હવે સંજોલતબેમની કર્જ-દારી દુર કરવા બેગમે પોતાની પાસે રૂપીઆ આવી જાય તે અગાઉ રૂપીઆ બહારથી વયાજે કહાડવાના ધરાદાથી તારી પાસે એ હાર ગીરવી મુક્યો હતો, પણ એકાએક કાલે શાદીમાં જવાનું થયું અને ગલાંમાં હાર જે નહી જણાય તો બેહેરામખાનને વહેમ પડી જાય તેથી સધળી વાતનો સારો અંજામ રાખવાની મતલબેજ બેગમે મારી મદદ માંગી, અને ફક્ત એકજ દીવસને માટે એ હાર કોઇખી રવેશે તારી પાસેથી લાવવા મને કહ્યું.”

“પણ ત્યારે બેગમ એ હાર છોડવીને કેમ નથી લઇ જતાં?”
યહુદીએ પોતાનુંજ હાથ્યું.

“બેગમની પાસે પદસાં હજુજી આવ્યાજ નથી તો છોડવી લઇ જાય ક્યા ચુહલામાંથી” સલમાન હસીને બોલ્યો.

“તો તેવજી છોડવી નહી શકતાં તેથી તહમુને મોકલયાછ! અને તહમે મહારી પાસેથી હાર છીનવી જાઓછ, કેમ?” કડવી દવા પીધી હોય તેવું બેડોળ કાચું કરીને યહુદી ઇસાકરે કહ્યું.

“તું ખીહી ના, ઇસાકર, તું ખીહ ના” સલમાને ઇસાકરના અરડાપર હાથ થોકીને સમજાવ્યું. “હું એટલો બધો નગુણો નથી કે તુને લુટી જાઉં. તું તો મહારીકોઈક અરીબીરીએ કામનો માણસ છે, અને તુંનેજ લુટું એટલો બધો હું બેશરમ નથી. કાલનાજ દીવસને માટે બેગમને એ હારનું કામ છે, અને પરમ દાદાડે તો તેવજી મહને એ હાર પાછો આપીખી દેશે, અને મહારા હાથમાં હાર આવ્યો કે હું પરમ દાદાડે રાતની વખતે પોતે આવીને તુંને પાછો આપી જવશ, તું બેશીકર રહે.”

“તયારે એ તરદી માટે તહમુને ધનામ મળવાનું હશે ?”

“હાસતો” સલમાને જવાબ આપ્યો “એ તો મહારો ધંધોજ છે. તું શીકર ના કર, તેં ધનામમાંથી તુનેથી કંઈ હું આપશ.”

“મહને કંઈજ મહી જોઇતું” યહુદી ઝડપથી બોલ્યો “તહમે તહમારે એ હાર મહને પાછો આપી જજોની, એટલે થયું. મહારો જીવ બધો હારમાં ને હારમાંજ ભરાયલો ને તીંગાયલો રહેશે.”

“જરાકબી શીકર” ના કર, મારા દોસ્ત” એમ બોલીને સલમાન ઉઠ્યો, અને ધસાકર તેને મનમાં ને મનમાં હઝાર ગાળ દેતા તેને દરવાજા સુધી પહોંચાડવા ગયો—બીજી મીનીટે સલમાન તે હીરાનો હાર લઇ યહુદી ધસાકરના ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

જુખમદા !

પાંસક વરસના યુદ્ધ ખાનખાનાન એહેરામખાનની આ જુખ-
મદા વીસ વરસની જવાન મહોરદાર હતી !—પોતાની પહેલી અઊર-
તના ગુઝર પામવા પછી યુદ્ધ એહેરામખાનને જવાન ખુખસુરત
કુંવારીકા સાથે પરણવાનો શરૂક થયો હતો, અને તેથી તે એક દો-
સ્તની છોકરીને શાદીમાં લાવ્યો હતો. એહેરામખાનનો દોસ્તખી
બહલોલની દરબારમાં મોટી નામના ધરાવતો શખસ હતો, અને તે
જે આહતે તો પોતાની એક પુરી ખેટી જુખમદાને કાઢી તેને લાય-
કના ખુખસુરત જવાન શખસ સાથે પરણાવતે. મંગર જુખમદાનો
આપ લોભી હતો, અને તે લોભી આપે પછસાને લોભે પોતાની વીસ
વરસની જવાન ખેટીને પાંસક વરસના યુદ્ધ સાથે પરણાવી હતી !

એવાં કબોટાં લગન નવવાણું યકા સુખી થતાંજ નથી, અને
તેવાં દુઃખી સંધાયલાંઓની ઝીંદગી કેવી ખરાબ પસાર થાય છે તેના
એક ખયાલ આપણી વાર્તાપરથી આપણને મલી શકશે :

આગલા પ્રકરણવાલીજ રાતના દેહલીના એક ખીજ આલીશાન
મકાન જેને પેહેલા ‘ખાનખાનાનનું મકાન’ કહેવામાં આવતું હતું,
અને જેને પાછળથી એહેરામખાને પોતાની નવી મહોરદારના નામ-
પરથી ‘જુખમદા ખાન’ રાખ્યું હતું, તે મકાનમાં આપણે અરથી
રાતના એક ખુખસુરત નવજવાન ઔરતને આતુરતાભરેલી યશમેએ
કામની વાટ જોતી એઠેલી જોઈશું.

આ જુખમદા પોતે છે, અને તે હુટાઈ સલમાનની રાહ જોતી
એઠેલી છે. “તેને વખત કેમ લાગ્યો હશે ?” તે મલને ફસાવી નાં-
ખશે ?” તે ખુખસુરત અઊરત મનમાં બકબકી “અરે, મુખ હું—બલકે

મુરખ કરતાંથી વધારે, કહો કે દીવાની ! દીવાની ! જે નહીંજ થઈ હતે તો શું એક લુટારને મહારૂં કામ સોંપતે ? અરે મેં જે ધનામ તે લુટારને આપવા કહેલું છે તે ધનામ કરતાં તો મહારો હીરાનો હાર દશ હજાર ઘણો વધારે કીમતી છે ! તો પછી શું લુટાર જેવો એક લુટાર તે હાર જતો મુકશે ? નહાના એક ધનામને મેલવવા માટે કીમતી એક ચીજને છોડી દેશે ! અફસોસ, દીવાની હું !”

એમ બોલીને તેણે પોતાના ગોરાગોરા હાથોથી કપાળ ઉપર ઉતરી પડેલા પોતાના કાલા ઝુંલકે ઉઘે ડાઘાં, અને તેજ દુધ જેવા સુકેદ હાથોથી પોતાનું માથું દબાવ્યું, જે ઉન્નગરાથી દુખતું હતું. “સારું છે કે આજે એહેરામખાન આખી રાત બહાર રહેવાના છે, શાદીની ગોઠવણ વીગેરેમાં ભાગ લેવા ગયલા હોવાથી મહને સારો લાગે મળ્યો. પણ અરે ! શું મહાસી તક કોઈટમાં જશે ?”

તેટલાંમાં એક થોકો દરવાજાપર વાગ્યો, અને ઝુમ્મદાને જીવ આવ્યો ! જે ‘મુઆએ તેને’ વાસ્તે લુટાર સલમાનની નોકરી શીધી હતી તેજ મુઆ કહેવા આવી હતી કે લુટાર આવ્યો હતો. ઝુમ્મદાએ તુરતજ મુઆને લુટારને અંદર મોકલી દેવા, અને બહાર દુરથી બેસીને ચોકી રાખવાનો હુકમ આપ્યો.

મુઆ ગઈ અને તુરતજ પુરકાપોશ સલમાન અંદર ચાલી આવ્યો, તેણે અંદર આવતાને વારં પુરકો ઉચકી લીધો, અને તે તથા ઝુમ્મદા સામસામા વાતે બેઠાં.

“તહમને ફતેહ મલી કે ?” ઝુમ્મદાનો ઉતાવલો સવાલ રૂઝુ થયો.

“તહારો હુકમ અમલમાં મુકવામાં આવેલો છે.” સલમાને કહ્યું.

“હા, હવેજ હું જાણું છું.” ઝુમ્મદાની જાતીપરથી તે સાંભળતાં જાણે પતંથર ઉચકાઈ ગયો, અને તે જરા ખુશ થતી બોલી “હવે મહને જીવ આવ્યો !”

સલમાને પોતાના જખ્ખા નીચેથી તે હીરાના હારનો દાખડો ખેંચી હાહડ્યો; અને જોવો તે દાખડો ઝુખમદાએ ઝડપથી લઇ લીધો—નહી, બલકે તેના હાથમાંથી ખેંચી લીધો, તેવોજ સલમાને તે ગોરા ગોરા હાથપર એક બોસો લઇ લીધો !

ઝુખમદા લાલ અને પીલી થઇ ગઇ ! અને ઘણા મોટા ગુસ્સાથી પાછળ હટી ગઇ !

“સલમાન ! તદમારૂં ધનામ આએ લેઓ” તેણે તે છતાંખી અખાડા કરી જઈને મનપર કાબુ રાખતાં ટેબલ ઉપર મુકેલી એક ટેલી ઉચકીને સલમાન તરફ ધરતો કંહયું.

“નહીં, તમારૂં ધનામ તદમારી પાસે રાખો” સલમાને કંહયું “મદને એની કાંઈજ ઝૂરત નથી. હું જે ધનામ માંગુ છું તે જુદાજ પ્રકારનું છે.”

“તે શું છે ?” ધરજતાં હોટોથી ઝુખમદાએ પુછ્યું.

“એક ચીઠ્ઠી” સલમાન બોલ્યો “કાગળ અને સાદી કલમ લેઓ, હું કંહું તેમ કાગળ પર લખો, અને પછી તે મદને આપી દેઓ, તેજ મદારૂં ધનામ”.

“તદમારા હાથમાં મહારી બોચી છે” નીસાસો નાંખીને ઝુખમદા બોલી “જેમ કહેશે તેમ હું લખી આપીશ. પણ જલદી લખાવો, અને અહીંથી જલદીથી ચાલી જાઓ. કદાચ મદારો વહાલો સચ્ચો-લત અહીં આવશે, કે નહીં તો કદાચ મહારા ઘણી—”

“ઘણી તો તદમે કહેતાં હતો કે રાત આખી રોકાયલાં છે” સલમાન બોલ્યો “પણ ચાલો, હું લખાઉંછ તેમ લખો.”

“હું, ઝુખમદા તે ખાનખાનાન બેહેરામખાનની મહોરદાર, હુ-ટાડ સલમાનને મહારી રાજીખુશીથી આ લખી આપું છું કે મદારો હાર જે મેં યહુદી ધસાકરને ત્યાં ગીરવી મુક્યો હતો તે હાર હુટાડ સલમાન. મદમે લગનમાં પહેરવા જેમતો હોવાથી એક દીવસને માટે

છોડવી લાવ્યો હતો, અને તેથી હું મહારી ઝીંદગીબર લુટાર સહ-
માનને આભારી છું.”

ઝુપ્પઘઘાએ ઘણી આનાકાની સાથે તે ચીંટી લખી, અને ઘણા
બારી દીલે તે સહમાનને આપી.—હવે સહમાન જવા ઉઠ્યો. પણ તે
જેવો ઉઠ્યો કે કોઠાએ દરવાજો ઠોક્યો.

“કોણ ?” જીણા આવાજે ઝુપ્પઘઘાએ પુછ્યું.

“સઝોલત.” જવાબ મળ્યો.

અને બીજી પળે તે આવાજ સાંભળીને ઝુપ્પઘઘા માથાથી પગ
“સુધી થરથર ધરજવા પડી ! “અરે, સઝોલત પોતેજ આવી લાગ્યો !
હવે ? એ હીરાના હારને તમારી પ્રાસે મંગાવયાની વાત જાણતોજ
નથી, અને તમુને ને મહને આવી અરધી રાતના સાથે જોધને એ
વહેમાશે. એ શું જાણશે કે આપણે નીરદોશ છઈએ ? એ તો વૂઠે-
માધને મહારી ખરાબી કરી નાંખશે ! હવે કેમ થશે ?” અને તે
થરથર ધુજવા પડી.

“પણ પેલી ઔરત જે બહાર ચોકી કરતી હતી તે શું ફાંફાં
મારતી હતી ?” સહમાને ઘણીજ હળવેથી પુછ્યું.

“તે કમખંખતની બુલ થઈ ગઈ હશે, અને બેહેરામખાન આજે
આવવાના નથી તે જાણતોજ હોવાથી સઝોલત બેઘડક ચાલી
આવયોછ !” સહમાનના કાનપર પડીને ઝુપ્પઘઘાએ કહ્યું, “હવે કેમ
થશે ? આપણે નીરદોષ છઈએ છતાંબી વહેમ પચદા થયા વગર કેમ
રહેશે !”

અને બીજી પળે પાંછો દરવાજો થોકાયો.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

જુબઘઘા અને સઝોલત !

“હવે કેમ કરું ?” લુટાર સલમાનના કાન ઝાગળ બડબડી લેતાં જુબઘઘાએ અંદેશો કીધો “ હું ધારું છું કે તહમે આઝે મખમલના પરદા પછવાડે થોડીક મીનીટ છુપાઈ જશો તો બહેતર થશે. હું આપને ઘણાજ થોડા અરસામાં બહાર નીકળી જવાનો મોકો આપીશ. ”

જુબઘઘાએ એમ બોલતાંજ તે મખમલનો પરદો હટાવી લીધો, અને લુટાર સલમાન તેની પાછળ તુરતંજ છુપાઈ ગયો. એ બનાવ સીફ્ટ એક મીનીટની અંદર બની ગયો, અને દરવાજાને ત્રીજી મરતમે ઠોકવામાં આવે તે અગાઉ તો જુબઘઘાએ પોતાના આશક સઝોલતબેગને ઝોરડામાં હસીને દાખલ કીધો !

જુબઘઘા અને સઝોલત સાથે મલતાં હતાં એ એક અન્યયખી હતી, અને એક પલીદ પાપ હતું ! જુબઘઘા ખાનખાનાન બેહેરામખાનની શાદીની મહોરદાર બની હતી, અને તેથી તે પોતાના ઘણીને બેવફા થઈને આ નીચ હવસી પયારપર પરવાના બની પોતાના આશક સઝોલત સાથે ખુશ ગુફતેગો કરતી હતી એ એક સખત માં સખત પલીદી અને પાપીમાં પાપી ગુન્હા તે કરતી હતી !

અફસોસ ! કેટલાક કમઅકલ માખાપો પછસાની તકલીદી ઉપર મરી મીટીને પોતાની ખુબસુરત જવાન બેટીને તેના બાપની ઉમરના અને તેથીખી વધારે વરસના એક ખુદા સાથે પરણાવીને ગોયા તેમને બવીશયના બયંકર પાપમાં હાથે કરીને હોમાવી દે છે, તેવાં કબ્રોડાં લગનથી તે જવાન છોકરી હમેશાં પોતાના અંતકરુણમાંથી ખરાબમાં ખરાબ કહવા માખાપને વારસે બહાર ફેંકે છે, અને પછી

પોતાના લગ્નમાં સુખ નહીં જોઈને કરસતે બદીને જનમ આપે છે, તેમાં માખાપો ગુન્હાગાર હોય છે.

મગર, વળી તેવી છોકરીઓ ઉપરથી સદહજાર અફસોસ અને હયક હોજો ! અરે, દુનયામાં એવીથી બીચારી જવાન ખુબસુરત અબલાઓ છે કે જેઓ કળેડા લગનથી પીડાય છે છતાંથી મોઢાં-માંથી એક ઉક વટીક બહાર કાઢતી નથી, અને વળી પોતાની પાકદા-મન ધસિમતને સાચવવા જનનથી આપવો પડે તો તેથીથી ડરતી નથી, શાખાસ તેવી પારસાધની ભરેલી વફાદાર પતીવરતા ઔરતને ! મગર, ઉપર કહ્યું તેમ સદહજાર અફસોસ, હયક, અને લાનત હોજો તે અઊરતને કે જેઓ પયારના પાપને ખાતેર પોતાના સતને વેચે છે, ગોયા પોતાની પાકદામનને ધુલમાં મેલવી દે છે !

અને તેથીજ, સદ હજાર લાનત પડે જુબઘઘાપર કે તે પોતાની નીચ હવસને ખાતર પરજોલા ખાવીંદને આપેલું પ્રમાન દરમમાં બરખાદ કરતી હતી !

પાકદામન અઊરત એક “ બહીસ્ત ” છે ! લેકીન, દામન ખરાબ બલા દુનયાની એક “ જીનદા દોઝખ ” છે !—અઊરત, અગર જો તું યાદ કરશે અને ઉડાણથી ખાતેનમાં કિતરશે તો, તને ઝટ સમજ પડી જશે કે તહારાં લગનની ફર્જ નહીં બજાવતાં જો તું ગુનહાની ઝંજીરમાં જકડાઈ જશે તો સધલું જે ગુમાવશે તે તુંજ નામ ગુમાવશે, તુંજ આજીઝ ખોદશે, અને તુંજ બરખાદ—બરખાદ—બરખાદ થશે ! નેક અઊરતો અને મરદો તહારી બરખાદ થયલી આબરૂને લીધે તુને પોતાની સંકમાં લેવાને કચવાશે, અને તેઓ તારી તરફ નફરતથી નફર નાખશે.—ઓં પાપના ગારમાં હોમાયલી તું બદદામન બલા, તું જ્યારે ભુકે મરે, ત્યારે તેજ તારા પાપી આશકને કહે કે “ જો તેં મારી આબરૂની ધુળધાણી કીધીછ તો મારા પેટનો ખાડો પુરવા હું મારે માટે ચોરી કરવા જ—બીક માંગવા જ ” તે વખતે

યાદ રાખજે કે તે પાપી આશક તહારે માટે પોતાનું નામ ખરાબ કરવા ભીખ માંગવા જશે નહીં અથવા ચોરી કરશે નહીં; અફસોસ ! તેણે તો તારી આખરની ધુલધાણી કીધી, પણ તે કદીખી પોતાની આખરની ધુલધાણી કરશે નહીંજ.—અને, ત્યારે એવા અંજામને માટે શું કરવા કુન્યાનું બહીસ્ત બનવાનું છોડી દઇને દોઝખના કીડાનો અવંતાર તું લે છે ?

“પ્યારી જુખી !” સઝોલત રહેજ હાંકતો એકદમ આવીને કોચપર બેસી જતાં બોલ્યો, “આજે તો કંટેરા કુદાવી પાછલે રસ્તેથી હું દાખલ થયો.”

“તેથીજ ત્હારા આવ્યાની ખબર મ્હારી ખુઆએ અગાઉથી નહીં આપી.” સઝોલતના હાથમાં હાથ મુકતાં તેની પાસે બેસી જઇને જુખધદા બોલી.

“જુખી ! તું આજે ઠંડી કેમ છે ?” સઝોલતે તેના ચહેરા સામે જોઇને સવાલ કીધો.

“હું ઠંડી છેઉં, યા ત્હારા બેળપર કંઈ ભાર છે ?” ખુશ મીઝાજથી હસીને જુખધદાએ કહયું, અને તેણે તેમ મક્કરથી હસીને ઉડાવ્યું; જો કે ખરેખર તો તે પૈરદા પછવાડે છુપાયલા સલમાનની લીહાઝ-કરત્તી પોતાના આશક તરફ ઠંડી ઠંડીજ હતી ! “પ્યારા સઝોલત, હું એમ સમજુંછ કે આજે તું મ્હારા તરફ પ્યારમાં કમતી છે, અથવા તો જુરર ત્હારા માથા ઉપર કાંઈ નવો ભાજો છે.”

“જેહેલા ખ્યાલમાં તું ખોટી પડે છે, અને ખીજ ખ્યાલમાં તું સાચી છે” સઝોલત બોલ્યો. “પ્યારી જન, ત્હારે માટે તો હું મ્હારો જન ખી આપવા—”

પણ તેને મોટે મોટે બોલતો સાંભળીને જુખધદાએ તેનાં મોઢાં ઉપર હાથ દાખી દેતાં કહયું “તું આસ્તેથી બોલ, આજે મ્હને લાગે છે કે આજુબાજુમાં કોઇ નોકર ચાકરો આપણી વાત સાંભળતા હોયખી.”

“એક, ત્યારે તું આને મહને જેમ અને તેમ જલદીથી જવા માટે જાણે આડકંતરી રીતે કહેઈ, કેમ ?” સઝોલતે કહ્યું.

“ઓ ! સઝોલત, તું મહને કાંય ઠપકો આપેછ ? પયારા પયારા મહારા સઝોલત, ત્યારે ખાતર મેં કેટલું બધું કીધુંછ ? તુને મેં મહારો જાન, મહારું ધન આપ્યું, તોખી તું મહને આને આવો ઠપકો આપેછ ?” અને તે પાપી અઉરતની આંખમાંથી ખરાં દીલથી રહેલાં બે ચાર આંસુનાં દ્રીપાં તેના ગુલાખી ગાલ અને હોટ ઉપર ઉતરી પડ્યાં.

“સઝોલત, પયારા સઝોલત, ત્યારે માટે મેં જેટલું કીધુંછ તેટલું કાઢખી ખીજી અઉરત કદીખી નહીંજ કરશે.”

“હું તુને ઠપકો આપતો નથી. મહારી પયારી જુખી.” સઝોલતે તેના રૂખસાર ઉપર એક બોસો લેતાં કહ્યું, “મગર મહારા માથાપર ખરેખર તેં કહ્યું તૈમ બોલેજ છે—હું કંગાલ થયલો છઉ.”

“એમ ના બોલ, મહારા પયારા, એમ ના બોલ,” જુખમહાએ તેનો ગાલ પસવારીને કહ્યું, “તું એમ બોલેછ ત્યારે જાણે મહારું જીગર ચુંદઈ જાયછ—મહારું દીલ કપાઈ જાયછ. તુંને વળી નવો બોલે શું છે તે મહને કહે, મહારા પયારા સઝોલત.”

“અફસોસ !” સઝોલત કપાલ ઉપર હાથ મારીને બોલ્યો. “મેં કંગાલે તહારો આટલો બધો પયાર મારી ઉપર છતાંખી તહારો સખુન નહી પાલ્યો—મેં તહારી સામે લીધેલા કસમ ઉપર પાણી ફેરવી દીધું.”

“તો શું, તે ત્યારે પાછો—”

“જીગર રમ્યો.” હાથ પગ વેરી નાંખી સઝોલત ફસડાઈ પડીને વચ્ચેથી બોલ્યો. “જીગર ફરીથી રમ્યો, તે ના કહ્યું છતાં રમ્યો અને અફસોસ કે હારી ગયો.”

“જુમાર-જુમહાર, મેં તુને ના કહ્યું હતું પ્રયારા કે જુગ જુગ હારવાની એ બાઝીને તું કદીબી અડકતો ના-છતાંબી, તું કસમ ખાધનેબી,-”

“રમયો, હાર્યો, અને એક મોટી રકમનો કર્જદાર થઈ ગયો” રડમસ ચહેરાએ કહ્યું. “હવે ક્યાંથી લાવશ ? એક વખત તો તહારી પાસેથી મોટી રકમ આપી, હવે મહને તહારી ઉપર શું હક છે કે બીજી વખત માંગું ?”

“ઉફ !” બણે માથામાં કોઈ વાગ્યું હોય. તેમ તે છેલ્લા શબ્દોથી જુખમદા રનજસ બનીને બોલી. “આએ સખુન મહારી ઉપર જુદમ છે. સઓલતે ! તું કહેછ કે તુને મહારી ઉપર શું હક છે ? અફસોસ, સઓલત, તું આએ એક સખત ઠપકો ગોચા મહને આપે છ ! શું મેં તુને મહારૂં દીલ આપ્યું નથી ? મહારૂં તન-મન-ધન સપુરદ કીધું નથી કે તું આવું બોલેછ ? અરે, તાહરે ખાતર તો હું માહસે જનબી આપી દેવા તઇયાર છેઉ.”

“તેં મહને પેલે દીવસે જે રકમ મદદમાં આપી તેટલીજ મોટી એક બીજી રકમ માટે હું હમણાંબી કર્જદાર થયલો અહીં, રંજદા પાછો ફરેલો છેઉ, પયારી જુબી ” જુખમદાની ગરદન ઉપર હાથ મુકીને સઓલતે સમજાવ્યું. “અને એ રકમ મહને ચાર દીવસની અંદર ભરપાઈ કરી આપવી જોઈશે, નહીં તો મહારૂં નાંક મહારા શરીફાની વચે કપાઈ જશે, અને મહને તેઓને મોહું દેખાડવુંબી ભારી પડશે.”

“પાક ખુદા ખયર કરે.” જુખમદા નીસાસો નાંખીને બોલી.

“જુબી, વહાલી જુબી-જુઆખાનું, એક એવું ધામ છે, જે પાંચ મીનીટમાં માણસને પાયમાલ કરે છે, યા માલમાલ !”

“નહીં-સઓલત, જુઆખાનું એબી એક સમજ કે પાગલ-

ખાનું છે.” જુખધંદા બોલી “પામલખાનામાં ભેજ વગરના બેવકુફો જાય છે, અને જુગારખાનામાં ભેજવાલા બેવકુફો જાય છે.”

“તયારે હું ભેજવાલો બેવકુફ કેમ ?” સચ્ચોલત સહેજ હસીને બોલ્યો, અને તેમ બોલતાંજ તેણે જુખધંદાના ગાલપર આંગલી મારી.

“નહીં, મહારા પયારા જનન, પણ તું તેવા મુર્ખોની વચ્ચે જાય છે એજ એક મોટી દીલગીરી છે.”

“મહને કપકો ના આપ” સચ્ચોલતે કહયું “જો આજે એક બીજી વારખી મહને તું બચાવી લે તો પછી કદીખી તે મુર્ખાઓના ધામમાં હું પગ મુકુંજ નહીં-કદી નહીં.”

“મગર, આ પાક ખુદા, હવે સચ્ચોલત આજે વખતે હું તુને એક બીજી મોટી રકમ આપુંખી ક્યાંથી ?” જુખધંદા ગંભીરતાથી બોલી.

“તું, તું જો મહને બચાવી શકતી નહી હોય તો મહારી આખરને બચાવવા ખાંતરે મહને દેહલીમાંથી નહાસી જવું પડશે” સચ્ચોલત ગંભીર જગરે બોલ્યો “મહને મહારી જનમભુમી દેહલીને છોડવી પડશે, જે કમીનપર મહારી વહાલી માથુક જુખધંદા વસે છે અને જીવે છે !” અને અહીં તેણે એક નીસાસો નાંખ્યો.

“નહીં પયારા” ગમે વલગીને જુખધંદાએ રડમશ ચહેરે સમજાવ્યું “તું દેહલીથી જશે તો જાણજે કે હું મરીજ મધ, તહાજા વગર હું જીવીખી કેમ શકસ ? પયારા જનન, તુંજ મહને કંઈ સુચવ કે મહારે શું કરવું !”

“હું સરૂમ સાંચે સુચના કરું તો કરી શકું.” સચ્ચોલતે કહયું.

“નાં શરૂમા, ના શરૂમા, બેધડક બોલ, મહારી આંખોની યાદી, તું બેધડક બોલ” જુખધંદા કાલાવાલા કરતી ઢાંચે બોલી.

“પેશો હીરાનો દાર જે તુંને ખાનખાનાને લગનની બેટમાં આપ્યો હતો તે જો તું આપે તો—”

મગર, તે બોલી રહે તે અગાઉ જુખમદાએ પોતાના માથા ઉપર હાથ મારી દીધો, અને ગમગીન ચહેરે બોલી પડી “તે હાર ! જે તું મહારો બેઠ જાણે તો ! અફસોસ, મેં તુને પાત નહી કહી એટલે તું ક્યાંથી જાણે ? વહાલા સંજોલત, તે હાર તો તારી પહેલી કર્જદારીની વખતે જે રકમ આપી તે રકમ ઉછીની લેવા માટે ચઢુદી ધસાકર બેન સોલોમનને ત્યાં ગીરવી મુકવામાં આવ્યો હતો—તો હવે પાછો તે હાર ક્યાંથી આવે ?”

“તે હાર તં ગીરવી મુકીને મને પછસા આપયા હતા ?” સંજોલતે જુખમદાની હાથ પકડી લઇને પુછ્યું.

“હા, તે હીરાનો હાર ગીરવી મુક્યો” જુખમદાએ કહ્યું.

અને જુખમદાની આંખમાં પોતાની ધાસ્તીથી ફાટેલી આંખો નાખીને ગભરાતમાં દુર થયે દઇને બેસી જતાં સંજોલતે કપાલ કુટીને કહ્યું “અફસોસ ! હવે ત્યારે ગીરવી મુકાયલા તે હીરાના હાર વગર મારી આપરનું શું થશે ?”

અને તેટલો વાંકય સંજોલત બોલી રહ્યો કે તેજ વખતે, જુખમદાએ અરધી ગભરાત અને અરધી ખુશીમાં અલગો બંધ કીધેલો દરવાજો ઉઘાડીને, ખાનખાનાન અંદર ધસી આવ્યો ! !

પ્રકરણ ૨૪ મું.

હીરાના હારમાં ફગો !

નસીબ સંજોગે, તે વખતે જુવનકાથી દુર સંજોગતબેગ બેઠેલો હતો, છતાંબી બેહેરામખાનને અંદર તેમની સામે આવી ઉભો રહેલો. જોધને જુવનકા માથાથી પગ સુધી થર થર ધરુજવા પડી, અને શાટે ફાટે ડોળે પોતાના ધણીને જોવા પડી ! તેની છાતી ધડક ધડક ઉડવા લાગી, અને તેજ પલે વલી તેનું ઉકલેલું લોહી તેની છાતી-માંજ હંકું પડી ગયું—તેના ચહેરા સુફેદ સંગે મરમર મીસાલ શીકકો થઈ રહ્યો.

તેના સ્ત્રી-ચરીત્રને કામ કરવાને વખત મલે તે અગાઉ તો જવાનું સંજોગતબેગે કાંઈ એવા મકકરથી પાછું ફેરવી નાંખ્યું કે જુવનકા પોતાના આશકના હીલા-બહાણાના તે નાટકી બાગને મનમાં વખાણતીજ સ્તબ્ધ થઈ, અને જણે તેની ગમલી હીમત પાછી આવી !

“હું આપને પોતાને આવેલા જોધને નેહામત ખુશ છું, ખાનખાનાન મુરખખી” ઉભા થઈને શીતુરથી. સંજોગતે નમી નમીને કહ્યું “હું ધણી આપદામાં આવી પડેલો આપનીજ શોધ અને પનાહનો ખ્વાહીશમંદ અહીં આવયો, પણ મુરખખીજ મોડી રાત વીટયા સુધી પધારવાના નથી એમ બેગમ નામવર તરફથી જણીને હું ધણો આજોરદે દીલનો અને રનજીદા થઈ ગયો.”

“આ મહને શોધતા અહીં આવયા કે બેગમ સાહેબને ?” ખાનખાનાન બેહરામખાન થોડોક અજબ થયેલો પુછવા લાગ્યો.

“જી, બેગમ સાહેબા મહારે માટે શું કરી શકે ? આપ મહારા પીતાજીના દોસ્ત એટલે આપની યાદ મહને થઈ, અને મહદ માગવા આપને શોધતો હું આવયો.”

ખાનખાનાન બેહેરામખાનના મનમાં જે વહેમ પેદા થયો હતો તે હવે થોડો નાશુદ થયો, અને તેથી તે નરમ પડી જઈને પુછવા મંડ્યો “ શું કામ માટે મહને આવડી મોડી રાતે શોધતા આપને, અહીંયાં આવવું પડ્યું ?”

“ જી, હું જુગારમાં કંઈદાર થઈ ગયો છું, અને મહારી આખર જય તેવો સોદો હોવાથી આપની મદદ મહને તુરતા તુરત મલશે તેની આશાથી આવયો, આજેજ રાતના હારી ગયો, અને કાલે મહવારના પહોરમાં તો તે કંઈ ચુકાવી દેવાનું હોવાથી ખીજે ક્યાં જઈ તેથી આપની પનાહનો ઉમીદવાર બનીને મહારા મુરખીનું ઘર સમજીને દાખલ થયો. ” સંઘોલતે તેવાજ મકરો-હીલાથી ખુલાસો કીધો.

“ તે વાત ખરી ” ખાનખાનાને કહ્યું “ મગર મહને પુછવા દો કે આપ મહારી બેગમ સાથે ઘણી માયાથી વાત કરતા હોવ તેવો આવાજ મહને દરવાજાની બહાર આવયો !” અને તેણે તેટલું બોલીને જુખમદા તરફ ફરીને પુછ્યું “ કેમ ? પારકા મરદોની સામે બેપરદે-અરથી રાતના-ખુશ ગુફતેગો, એ શું ?”

“ કંઈ નહીંજી, સીફ એક ગભરાત !” જુખમદાએ ચરાંત્ર ચલાવ્યો “ હું તમારીજ યાદ કરતી બેઠેલી હતી તેટલાં કોમએ દરવાજો ઠોક્યો, હું સમજી કે આપ પધારેલા છો તેથી જટ દરવાજો ખોલ્યો, અને સંઘોલતબેગ મદદ માંગતા અંદર ચાલી આવ્યા, અને તહમને નહીં જોઈને અદબથી બે વાત મહને કહી, જેના જવાબમાં મેંબી અદબથી બે વાત કહી.

“ અદબથી બે વાત કહી, પણ પારકા મરદ સાથે દરવાજો બંધ કરીને બે વાત કરવાની એવી અદબ તુને શીખવી કોણે ? તદ્વારા કબરમાં ગયલા બાપે ?” ગુસ્સો કરીને ખાનખાનાને પુછ્યું.

“ જી દરવાજો તો અલગો હતો-કોઈ નોકર આકરો સંઘોલ-

તમેગને મદદ માંગતો સાંભલી છે, કે તેને રાતના બેઠને કંઈ ખોટું સમજી છે, તેથી મેં દરવાજો અલગો બંધ કીધો હતો—જે મહારામાં કંઈ પાપ હોતે તો દરવાજાને કડી નહીં લગાવતે ?”

અને તે બોલી રહી કે બાણે તેનોજ આવાજ હોય તેમ તુર-તજ સંઘોલતમેગ બોલવા પડ્યો “નામવર ખાનખાનાને હાથ જોડીને અરજ કરું કે આપ આપના સુખી ઘરમાં કજીઓ કરશો નહીં. મહેને જે ખબર હોતે કે આપ ઘરમાં નથી તો મહારો જન જવા છતાં ખી હુ દાખલ નહીં થતે. આપ ખીલકુલ વહેમ “લખ જશો નહી, જુખઈદા બેગમ તો મહારી બહેન સમાન છે !”

બહેન ! ! લાનત હઝાર પડે સંઘોલતની તે પલીદ પાપી જ ખાન ઉપર કે તેણે બહેનના પવીત્ર નામને ઇલજામ આપ્યું, અને પોતાના પાપને ઢાંકવા તેણે એક બીજું મોટું પાપ કીધું !

સંઘોલતની લાનતી જખાનમાંથી “બહેન” શબ્દ સાંભળીને ખાનખાનાન કાંઈક વીચારમાં પડ્યો, અને તેને લાગ્યું કે તેના મનમાં ખોટા વસવસોજ માત્ર ઉભો થયો હતો—તેથી, તેણે ધીમા પડી ગયલા સાદે નરમ સવાલ કીધો “વાર સંઘોલતમેગ, મેં દરવાજા આગળ આવતાંજ તમારે મોઢેથી સાંભળ્યું કે હીરાનો હાર ગીરવી મુકાયલો હતો તે વાત શું ત્યારે ખરી છે ? મહારી બેગમે પોતાનો હાર ગીરવી મુક્યોછ વાર ?”

સંઘોલત તો તે સવાલથી મોટા અંદેશામાંજ પડ્યો ! હવે તે જવાબથી તે શું આપે ? પણ, તેની મુજબણ વધુ વાર રહી નહીં, કેમજે સ્ત્રી-ચરિત્ર ચલોવીને જુખઈદાએ લાગણી કહી આપ્યું “હીરાના હારની વાત તો સંઘોલત બેગ પોતાની બહેનના સંબંધમાં કહેતા હતા. એવણની બહેન રસીદા ખાનુએ યોડાજ દીવસની વાત ઉપર ચહુદી ઇસાકર બેન સોલોમનને ત્યાં પોતાનો હીરાનો હાર ગીરવી મુકીને એવણની એક આગલી કર્જદારી ભરપાઈ કરી

આપી હતી તે વીમતનો હાથ સંઘોલતખેગ મારી આગળ કઢીને મને સમજવતા હતા કે હવે રશીદાબાનુખી મદદ કરી નહીં શકે તેમ હોવાથી ખાનખાનાન મુરખી બેહરામખાનની મદદ લેવા આવ્યો હતો ।”

વાહરે સ્ત્રી ચરીત્ર ! તે જવાબથી બેહરામખાનનો વહેમ તદ્દનજ દુર થઈ ગયો અને તેથી તે ખુદો મીઝા એકદમજ નરમ પડી જઈને બોલ્યો “ ઠીક સંઘોલતખેગ, આપની બહેનની વાત અને આપના ઘરની ખાનગી વાત સાથે મહને કામુજ નથી. આપ મહારી જે મદદ માંગવા ધારોછ તેના સંબંધમાં કાલે સહવારના પહોરમાં તહમે મહને માહાતાબ ગંજની મહારી પેઢી ઉપર મલજ્જે. હું સહવારના વહેલોજ ઉઠીને ત્યાં તહમને મલવાને વાસ્તે આવીશ. અને હવે બીજી વખતે બ્યારેબી મહને મલવું હોય ત્યારે આપ મહારી માહાતાબ ગંજની પેઢી ઉપરજ મલજ્જે, અહીં ઘરમાં આવવાની તરદી લેતા નહી. ”

“ ઠીક છે, મહારા મુરખી ” સંઘોલતે ધણા ધણા શીતુરથી છાતીએ હાથ દબને કહ્યું “ આપના હુકમ મહારા સરોયશમ ઉપર. ” અને તે તેટલું બોલીને બેહરામખાન તથા ખુબખદાને નમીને સલામ કરતો બહાર પડ્યો.

તે જોવો ચાલી ગયો અને તેને કમપાઉનડની બહાર જતો બેહરામખાને જોયો કે તેણે પોતાની ધણીઆણું તરફ ફરીને કહ્યું “ ખુબખદા, આએ છોકરો જે કે મહારા મરહુમ એક દોસ્તનો બેટો છે, મગર એણે અત્યાર સુધીમાં એવા એવા કામો પ્રીધેલાં છે કે જેથી મહારા મરહુમ મિત્રના ડિયા ખાનશાનને અચખ લગાડી છે. એ એક બદ્દખલ છોકરો છે અને મોટામાં મોટો એક જુગારી છે. એ ક્રાઇખી આખરદાર ઘરમાં એક ડાઘ સમાન છે, વાસ્તે તું એને કદીખી આપણા ઘરમાં લેતી ના, કાઇ દહાડેખી દાખલ કરતી ના. ”

“ તહમારો હુકમ મહારે માયે ” નમીને ખુબખદાએ કહ્યું, તે બોલી, પણ તેનો આનાજ ખોખરો થઈ ગયો, અને જાણે તેના સીના ઉપર એક પથર મુકાયો !

“વાર, એ વાત તો થઈ ” બેહેરામખાને કહ્યું “ હવે કાર્યે આપણને શાદીમાં જવાનું છે, અને હું આશા રાખું છું કે તું તારો કીમતી હીરાનો હારખી પેહેરી લેવાને ચુકશે નહીં મહારી એ ખ્વાહીશ મેં તુને આગલથી જણાવી હતી, અને તેથી કહે—”

“હું ઝુરર એ હીરાનો હાર પેહેરીશ ” ઝુખ્મદા જીવમાં જીવં લાવીને દમામથી બોલી પડી.

“વાર, તો મ્હને એ કીમતી હાર જરા હમણાં જ બતાવશે ” ખાનખાનાને જરાક હીરાના હાર સંબંધી વહેમ હજી પણ બાકી હતો તેથી તે કહેવા પડ્યો, “ તું જાણે છે કે હું અચ્છો કારીગર અને ઝહવેરીખી છું. તો તારા એ હારમાં કાંઈ મેલ બરાયો હોય તો હું મહારે હાથેજ સાફ કરી આપીશ. કાંઈ ખોડખોડ થઈ હોય તો તે સુધારી આપીશ. ”

“ તે હીરાનો હાર કાલે પહેરવાનો હોવાથી આજથી મેં ખાં હાર કાઢી રાખેલો છે ” ઝુખ્મદા બોલી “ સામેની સંદુકમાં તેનો દાખડો મુકેલો છે. ઓય હું આપને આપું. ”

અને એમ બોલી રહીને ઝુખ્મદાએ લુટાર સલમાને થોડાં જ વખતપર લાવી આપેલો તે હીરાનો હાર દાખડામાંથી ખેંચી ઝહડીને પોતાના ભરતારના હાથમાં મુક્યો, અને તે બુઢા ભરતારે પોતાની જવાન મહોરદારપર તેથી વધુ વિશ્વાસ મુકતાં તે હારને પોતાના હાથમાં લઈ લીધી, પણ એજ પલે તે હારપર પોતાની નજર નાંખતાં તે કીસખી ઝહવેરીને બાજુએ મુકે તેવો ખાનખાનાન એક સરપે ઉંખ માર્યો હોય તેમ ઝમીનથી એક આંચકો ખાઠને કૂદ્યો “ ઠગારી ઔરત, આંચે હીરાનાં હારમાં તો તે દગો કીધોછ. ખરા હીરા લઈ લેવામાં આવ્યાછ. અને તેને બદલે કાચના દુકડા ઠેસવામાં આવ્યાછ ! ઓ દુઢા આવી દગલખાજી ! ”

અને તે નવી આફત સાંભળીને ઝુખ્મદા ગભરાઈ ગઈ, જ્યારે પરદાની પછવાડે ધ્રુપાયલો સલમાન તઅન્જુનુખ થઈ રહ્યો !

પ્રકરણ ૨૫ મું.

તહેખાનામાં બંધ થયેલી ઝુબઘડા !

સીક્ર એક બેજન, સુફેદ પુતલાંથી વધુ ઝુબઘડા તે વખતે નહોતી હતી ! તેણે પોતાના આશકની કર્જદારીને દુર કરવા યહુદી ઇસાકરને ત્યાં પોતાના લગન વખતનો તે કિમતી હીરાનો હાર ગીરવી મુક્યો ત્યારે તેને સ્વપને ખ્યાલ નહી હતો કે હીરા બદલીને કાચખી ઠેસવવામાં આવશે—અને જ્યારે તે ઠંડે કલેજે પોતાના ઘણીને ઠાપ આપતી હતી ત્યારે જેટલી શાંત હતી તેટલી શાંત તે હાલમાં રહી શકી નહી બદકે તે શાંતિ કનતાંખી વધારે શાંત, મુરદા જેવી દંડી થવાનો વખત તેને માટે આવ્યો.

ખાનખાનાનને ઢોઢેથી જ્યારે હીરાને બદલે કાચ હારમાં બદલાયત્રા હોવાનું તેણે સાંભળ્યું ત્યારે એકજ પળ શ્વેકેરાધને તે ગરમ થઈ, મગર ખીજીજ પળે બધી ફજેતીઓનો ખ્યાલ જ્યારે તેને વીજળીની માફક આવ્યો ત્યારે તે તદ્દનજ કંડી અને લોહિતા રીપાં વગરની શીકીફય બની રહી.

તેને સમજ પડી નહી કે હવે કેમ કરવું અને શું કરવું, શું બોલવું અને કેમ સમજાવવું. તેની પાસે હવે સંજોગતખી નહી હતો કે જરાકખી હિમત તેની છાતીમાં આવે અને તેથી જ્યારે તે કાંઈ ખુલાસો આપી કે ઠોંગડું મારી શકી નહી ત્યારે તે ગભરાઈ જઈને ધ્રુજતી ધ્રુજતી ખાનખાનાનના પગોપર હાથ મુકીને બોલી, “માફ, માફ, વહાલા શરોહર મને માફ કરો !”

“અફસોસ, મહારો વહેમ ખરો પડ્યો !” આંખો ઉપર હાથ મુકી દષ્ટને દીલગીર દીલથી ખાનખાનાન નીસાસો નાંખીને બોલ્યો, અને તે પછી ગુસ્સાથી ઝુબઘડાને એક લાત મારીને તેણે પુકાર્યું

“ઔરત ! દામન ખરાબ ચુરલ ! તું માફ માંગેછ ? મહારી પાસે માફ માંગેછ કે જેની આખરને તેં ઘોકો પૂઝાડ્યોછ ! જેને કલંક લગાડીને તેં ઇજ્જતથી ખરબાદ બનાવ્યો, જેને તેં છેતર્યો-હગ્યો-બનાવ્યો તેને હુખનો એક જખમ કર્યા પછી તું માફ માંગેછ ?—નહી ! કદીખી હું તુને માફ નહીંજ કરી શકશ ! કારણ, કારણ કે મારીનું બીજું નામ “દયા” છે, અને તેં જ્યારે મહારી તરફ દયા બતાવી નથી, મહારી ઝંઘરી તરફ દયા બતાવી નથી, મહારી ઇજ્જત તરફ દયા બતાવી નથી, તો-તો પછી હું કેમથી તહારી તરફ દયા બતાવી શકું ? કેમ દયા બતાવી શકું ? મહારી અઝોકાતજ ક્યાં રહી કે હવે હું દયા બતાવી શકું ?”

“ નહીં, વહાલા શઝોહર, નહીં ” જુબહદા તેના પગોપર પાછી પડીને બોલી “ જો, માફ, માફ ! દયાની અઝોકાત જે દયા બતાવી શકે તો પયદા કરવી નથી પડતી, પણ તહમારા જીરમમાં, તહમારા જનમાં, તહમારા ખુદ દીલમાં દયા જીન્દા છે. ”

“ મરી ગઇ. ” ખાનખાનાને મોંદ ફેરવી નાંખાને કહયું “ મરી ગઇ તે દયા જે હમણાં સુધી મહારી ઝંઘર છાતીમાં જીન્દા હતી ! તે-ઓ બદકાર બદતમીઝ અઢરત, તેં તે દયાને મારી નાંખી ! અને, હવે જ્યારે તે દયા મહારામાં જીન્દા નથી, તો પછી મહારી અઝોકાત ક્યાં હોય કે હું દયા બતાવીખી શકું ? હું એવકુદ સુરખ હોતો, હું ચકરમ દીવાનો હતો, જે મેં મહારી આટલી મોટી ઉમર સુધીમાં બચાવી બચાવીને બચાવેલી આખર ખાકમાં મેલવવા એક જવાન અઢરત સાથ નીકા કીધા ! ”

“ હું ગુન્હાગાર છું ! ” જુબહદા રડીને બોલી “ અને જ્યારે હું કબુલ કરી દઉંછ કે મેં ગુન્હો કીધોછ, તો એકવાર મહને માફ કરો. મેં જાણ્યુંછ કે પાક ખુદાખી પહેલો ગુન્હો બીલકુલ માફ કરેછ, તો તહમેખી મહારી આ પહેલી તકસીર માફ કરો. ”

“ પાક ખુદા તો રહમ અને મહરનો બેખુટ ખંજાનોજ છે, તો તે માફ કરશેખી ” કહી આંખો કરીને ખાનખાનાને વધારયું “ મગર, હું ? હું તો તુને કદીખી માફ નહીંજ કરશ. મેં તુને એકવાર કહયું કે મહારામાં હવે અઝોઝત નથી કે હું તુને માફ કરું ! અફસોસ, હું નહીં જાણતો હતો કે મહારા છેલ્લી દીવસો વખતે મહને એક એકદર અકિરત મલશે, અને મહને ઇઝઝતથી ખરબાદ કરશે ! ”

“ એકવાર માફ કરો ” ઝુખમદા ફરીથી કગલીને બોલી “ અને બીજવાર હું કદીખી એવો ગુન્હો નહિ કરશ. ત્હમરી ઇઝઝત ખરબાદ નહીંજ કરશ. ”

“ ઓ હવસી ચુરેલ ! તું કદીખી સાંભલ્યુંજ કે ધોળાયલું કુધ પાછું તેજ સુફેદી સાથે વાસણમાં આવ્યું હોય ? કદીખી સાંભલ્યુંજ કે વહી ગયલું પાણી પાછું નાળામાં આવીખી શક્યું હોય ? નહીં, કદી નહીં, તો મહારી ગયલી ઇઝઝત પાછી ક્યાંથી આવી શકશે ? ” નસતસ થતી ચશમેએ આતીશથી ઝુખમદાનો હાથ પકડીને ખાનખાનાન બોલ્યો “ અરે ! ખાનખાનાન બહેરામખાનની મહોરદાર અને તે હામનની ખરાબ ? હું આશા રાખતો હતો કે મહારી ઝમરીમાં મહારા ધરને સુખો બનાવવા મહારી મહોરદાર હામ આવશે, મગર, ધુલમાં મલી તે આશ ! સુકાંઘ ગધ, કચડાંઘ ગધ, તપ્પાહ થધ ગધ તે આશ ! તું શું કામ તયારે એક ખુદાને પરણી જ્યારે તું જાણતી હતી કે તહારા દીલપર તુને પુરતો કાબુ નથી ? તે ખુદાને બનાવવા ?—તું શું કામ તયારે એક ખુદાની મહોરદાર બની જ્યારે તું જાણતી હતી કે તું એક હવસની કુતરી હતી; તે ખુદાને દંગાલ્યતવા ગારમાં હોમાવવા ?—રડ, હા, હવે દુસકે દુસકે રડ, કચકાં ખાધ ખાધને આહોઝારીતો હમ બર; મગર, તહાઈ એ રડવું હવે મહારા દીલને પીગલાવશે નહીં, તે દીલ જે આજના દીવસ

અગાઉ મોમનું હતું, લેકીન આજે જેને તે કહીલાવતું બનાવયું, તે હવે પોતાની સખતી કદીથી છોડશે નહીં.”

તે ચુંપ થયો, મગર એમરડામાં ચુંપકીદી પસરી નહીં,—કેમ-જે ઝુબમદા ડચ્છાં ખાધને રડતી હતી; અને આંસુની ગાયા એક નદી તેના કીરમઝી ગાલ અને હોટ ઉપરથી વહી જતી હતી !

“ શયતાન ! મનહુસ ચનદાલ ચુરેલની ! તું જાણે કે ખાન-ખાનનાં તો દરખારમાં કલાકોના કલાક રોકાઈ રહેછ, અને ધણી વખતે અરધી રાત સુધીથી કામમાં અને સરકારી પેઢી અને ખાના ખાતામાં રહેછ, તો હું જવાન ખુબસુરત મરદો સાથે અયશ કરું, કેમ ?” ખાનખાનાન જુનુનથી બોલ્યો “ થું છે તહારીપર, થું છે તહારી સુએલી માદર ઉપર જેણે તુને હરામ શીર પીવાડીને હરામ ખસલત બનાવી, થું છે તારા સુએલા પીદર ઉપર જેણે તુને બદ-કચલ નહીં બનવાનો સખક નહીં શીખાડ્યો, લાનત હઝાર તહારી પર અને તેમનીપર ! ”

અને જુનુની બનેલા ખાનખાનાન બહેરામખાને ગુસ્સાના આવેશમાં દીવાના બની જઈને ઝુબમદાના બીચારા નિર્દોષ ગુઝર પામેલા માખાપને શાલો દીધી ! તે ખરેખરજ ગુસ્સાથી દીવાનોજ બનેલો તે વખતે લીંગતો હતો, તેનો આવાજ ખોખરો બની ગયો હતો, તેનું આખું દીલ ધ્રુબતું હતું, તેની આંખ લાલચોળ થઈ રહી હતી, અને જ્યારે તેણે ચંદ મીનીટની તે દીવાન્યત બરેલી ગુસ્સાખાજ હાલતમાં બેવકુફાઈથી સુએલા માખાપને નકામી ગાળો દીધી, ત્યારે તેણે થું અને લાનત નાખત વખતે ઝુબમદાનો હાથ છોડી દીધો અને બીજવાર એક લાત મારી !

“ બદતમઝ બદખીઆલ નાપાક અકિરત ” તેણે ગડગડાત કંચો “ તું જાણતી નહીં હોય કે દુનયામાં ગમે તેટલું કાઠેલું છુપામાં છુપું પાપ ઝાહર થઈ જંયા વગર રહેતું નથી ! હું જો કે આજે

આખી રાત રોકાવાનો હતો, છતાં જ્યારે તહાઈ પાપ ફુટવાનું હશે તો મહારી તબીબત સહેજ બીગડી આવી, અને હું આસાએશ લેવા ઘર તરફ આવ્યો. આવીને દુરથી જોઈંછ તો સચોલત ઓરડામાં દાખલ થયો, અને ચોકી કરવા બહાર બેઠેલી બુઢી ઉઘના બેઠોડા લેછ ! માર્યો બુઢીના મોંઢામાં ડુચો, નઉકરોને કીધા વાકેફ, બુઢીને ઉચકાવી જઇને નાખી બાવરચીખાનામાં, ભાંગી તુટી વીગત તેનાથી જાણી લીધી, અને તે પછી તહારા ઓરડાના દરવાજા પાંછલ આવીને સાંભલુંછ ધણી અદબથી સચોલત સાથ તહારી વાત ! બેશરમ, તહાઈ પાપ કેમ ફુટી ગયું તે તે સાંભળ્યું ? હવે તે પાપના બદલામાં વધારે સાંભળ, કે તહારી અને મહારી જીંદગી છે તયાં બુધી તુને આ મહેલમાંના છુપા તહેખાનામાં કબદ રહેવું પડશે, અને સુકકી રોટી તથા પચાલાબર પાંચી ઉચર તહારા આખા આખા દીવસો તે તહેખાનામાં તુને ગુજારવા પડશે.”

* એટલું બોલીને ઘણા મોટા ગુસ્સાથી તે દરવાજાની બહાર જઇને પોતાના આગમજથી નકી કમિલા માણસોને બોલાવવા લાગ્યો, જે દરમીઆન વીજળીની ઝડપે પરદા પછવાડેથી સહેજ બહાર આવીને લુટાર સલમાને જુબઘઢાને દીલાસો દેતાં હલવેથી કહ્યું “બાતુ ગભરાઓ નહીં, તમને તહેખાનામાંથી હું બચાવશ” અને તેટલીજ ઝડપે તે પાછો પરદા પછવાડે ભરાઇ ગયો.

ઘણી મોટી હાંમતથીજ તે લુટારએ ઉપસો દીલાસો જુબઘઢાને આપ્યો, અને સારે નશીબે ખાનખાનાન બહેરામખાને માણસોને બોલાવવાની ગડબડમાં તે જાણ્યું નહીં ! લુટાર ભરાઇ ગયો, અને બીજી થોડી પક્ષો પછીજ ખાનખાનાન અંદર દાખલ થયો.

તેણે જુબઘઢાને પકડીને તેના મોંઢામાં ડુચો દાખવા માંડ્યો, જુબઘઢાએ ખુમ નહીં પાડવાની કાલાવાલા કરીને ખાત્રી આપી, છતાં બી મુસ્સે થયલા તે ભરતારે દુચો દાખ્યો, અને પછી પેલા બે નોકરો જુબઘઢાને ઉચકી ગયા, અને તેને આજ સુધી નહીં જાણાયેલા તે મહાલમાંના તહેખાનામાં કેદ કીધી !

પ્રકરણ ૨૬ મું.

યહુદીના ઘરપર દરોરો !

સંઘોલતમેગ જે મકો-હીલાથી ખામખાનાને બનાવીને તેના મહાલથી બહાર પડી ચુક્યો હતો તે મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે હવે સહવારના બેહેરામખાનની પેઢીપર જવામાં સાફ નહીં હતું. તેના દીલમાં વહેમ પેદા થયો કે બેહેરામખાન તેને મદદ આપશે તો નહીં, બલકે તેને બદ્દશ્યલ અને જુગારી તરીકે રૂશવા કરશે. તે સ્વાભાવિક ખીધો, અને તેથી તેણે સહવારના ત્યાં જવાને બદલે રાતોરાત યહુદી ઇસાકરને ઘર જમને તેની પાસેથી હીરાનો હાર મેલવી લેવાનો વિચાર કીધો. આપણને અહીંયા યાદ કરવું જોઈશે કે સંઘોલતમેગ જાણતો નહીં હતો કે હાર તો લુટાઈ સલમાન જુ-અંછદાને આપી આવ્યો હતો, તે હારની વાત વધારે થત્ય થાય તે-ટલાં તો ખામખાનાને દાખલ થઈને ખલલ કીધી હતી.

તે ચાલતો હતો તયારેખી તે હીરાના હારમાંના હીરાઓ જાણે તેની નજર સામેજ હતા, અને જુગારનું કુર્ક શીટાડવા તેણે કોઈ ખી રવેશે એ યહુદી ઇસાકર પાસેથી હાર મેલવવા યાં મદદ મેલ-વવાનો ખયાલ કીધો. તે સહવાર પડવા સાફખી નહિજ થોબયો, અને અરધી રાત વીતી ગયલી છતાંખી યહુદીના ઘર તરફ ચાલ્યો. રસ્તામાં તે થોડોક રોકાયો, અચક્યો, પણ નહીં, પાછો વીચાર ફેર-વીને યહુદીને ત્યાંજ જવા સાફ ચાલ્યો.

યહુદીના ઘર આગલ તે આવી પહોંચ્યો કે તેણે દરવાજો ઝો-રથી ઠોક્યો, થોડો વખત કાંઈખી જવાખ મલ્યો નહી, અને સંઘો-લતમેગે દરવાજો ઠોક્યાજ કીધો. કેટલેક વારે ઉપરના માલપરથી ક્રોધ બોલ્યું “કાંણુ છે જે એમ મોડી રાત વીતી ગઈ છતાંખી પીછો છોડવું નથી.”

“ એ તો હું સઝોલતબેગ છેહ, ઇસાકર, મહેરબાની કરીને દરવાઝો ખોલ. ”

“ સઝોલતબેગ નામવર પધારયાહ ! ઝોહોહો, ઝાવો મહારા મહેરબાન ” યહુદી હૃદયથીજ થોડો થોડો ચમ ગયો, અને પછી નીચે આવીને દરવાઝો ખોલતાંબી તે સીપલો થયો.

સઝોલતબેગને તાઝીમતવાઝો સાથે યહુદી ઇસાકરે ધરમાં લીધો, અને પછી ઘણી સંભાળથી તેણે પોતાના ધરનો બારી દરવાઝો બંધ કરીધો.

“ મહારા નામવર ” યહુદીએ સઝોલતને બેસાડતાં અને પોતેબી બેસતાં બેસતાં કહ્યું “ આટલી બધી રાત વીટવા છતાંબી મુજ ગરીબને માદ કરવો પડ્યો ! ”

“ ઇસાકર, તું ત્હારી સામે એક કુલીન કુલના અપસને જોય છે. ”

“ જી, તો આપ જોવા કુલવાન જવાન માટે બુદો યહુદી શું કરી શકશે ? કાંઈ નાચીઝ મદદ ! ” યહુદી વધારે સીપલો થયો, મગર તે મનમાં ચાહતો કે પીડા ક્યારે વહેલી પટે દો સાર.

“ તું શું કરીશકશે ક્રિમ પુછે ? ” સઝોલત બોલ્યો “ જો સાંબળ, તું ઘણું કરી શકશે, બુદા ! લેકીન ધીરજથી સાંબળજે, અને ત્હારા બેજાનું મીઝાન સમતોલ રાખીને કામ કરજે. એક કુલીન અબળાની આબરુ તુફાની સમનદરમાં ડોળા ખાતી નાવડીની મીસાલ હાલ આશ્રતમાં ફસેલી છે, અને તે ખુબસુરત અબળાના તે મહાન દુઃખનું કુરણ હું પોતે છું. તે કુલીન નારે મહારી ઇઝઝત રાખવા પોતાના હીરાનો હાર ગીરવી મુકયોહ- ”

“ હા ખરી વાત છે. ” યહુદી વચે બોલી પડ્યો.

“ સાંબળ, તેના ઘણીને ખરી વાતનો રહેજ સજુસારો ગયોહ, અને તે બહેમી બની રહયોહ, અત્રે તેણે પોતાની મહારદારને ફકમ

કીધો કે કાલને કાલ તે હાર પપટા કરવો !” સંજોલતમેજે દમાં-
મથી કહ્યું “ ઇસાકર યાદ રાખ કે ઝુબધાની, મહારી, અને ખુદ
તહારી આખર ધાસ્તીમાં છે, અગર જો આપણા ત્રણેની આખર
ખચાવવી હોય તો તે તહારા હાથમાં છે,—નહી તો ઇઝઝતથી બેઠ-
ઝઝત થવું હોય, ખાના ખરબાદ થવું હોય, ગોમા ઝીંઘીથી હાથ
ધોઈ લેવા હોય, તો તું આપણને ત્રણેને ખચાવવાની કોશીશ માટે
બેઠરકાર રહેજો. તું મહારી મતલબ સમજ્યો કે ? અગર જો તે
હાર મહને હમણાં આપવામાં તું પંછાત પડશે, અને મહારા હાથથી
બેગમને તે નહી મંજશે, તો થોડો વહેમાયલો ભરતાર પુરો બહેમાશે,
અને પછી જો થશે તે આપણી ત્રણેની ખરાખીજ થશે. ખાનખા-
નાન બહેરામખાનનો લાગવગ દરખાસમાં કેવો છે તે તો તું જાણેછ.
તે મહને, તુને, ઝુબધાને જો ચાખુકનાં મારથી મારીખી નખાવશે
તો બહોલ તેને ઉઠં વટીક કહશે નહી, તેથી, તેથીજ ઇસાકર, યાદ
રાખ કે જો ખાનખાનાન બહેરામખાનના ખોદથી ખચવું હોય તો
તે હીરાનો હાર—”

“ મહારા. નામવર—”

“ ચુપ !” સંજોલતે ગુસ્સાથી કહ્યું “ બહાણું કાઢવાની કોશીશ
ના કર. મહને નામવર ખામવરના સીપલાસ નથી જોઈતા, પણ જો
જોઈએ છે તે તે હીરાનો હાર છે !”

“ હીરાનો હાર તો ગયો !” ચહુદી સંગે મરમૂર મીસાલ શીકો
ખતી. જઈને ધરજતાં હોટાથી બોલ્યો.

“ ક્યાં ગયો ?” સંજોલતે ગુસ્સો કીધો.

“ તે લૂધ ગયો !” ગભરાઇ જઈને ઇસાકરે કહ્યું.

“ કોણ લૂધ ગયો ?”

“ સલમાન—લુટારૂ સલમાન ” ચહુદીએ એકદમ હવે કહી દીધું.

“આમોજી ક્યતાન ” સચ્ચોલતે હવે તપી જમને પુકર્યું “એ-ટલું બધું જુઠું !”

“હું તહમને બનાવતો નથી, હું જુઠું બોલતો નથી ” યહુદી ગમે તેટલો પ્રપંચી હતો છતાંપી તે તવંગર જવાન સચ્ચોલત સામે ઘણોજ ખીહતો હતો, અને તેણે સચ્ચોલતને વધારે અને વધારે તપી ગયલો જોઇને વધારે અને વધારેજ ધ્રુજતા કહ્યું “હું કસમ ખાઇને કહુંછ કે હું જે બોલુંછ તે સાચુંજ બોલુંછ.”

“તું કસમ ખાઇને કહેછ ?”

“મહારી દીનો ઇમાનના કસમ.”

“તયારે મહને સમજવશે કે લુટારૂ થું કામ જુબઘદા બેગ-મનો હાર ગઇ ગયો !” સચ્ચોલતે અન્યથા બતાવીને પુછ્યું.

“લુટારૂ સલમાને મહને કહ્યું કે આવતી કાલને માટે શક્ત હાર જોઇતો હતો, અને જુબઘદા બેગમ તે પેહેરીને શાદીમાં પોતાના ભરતાર સાથે જનાર હતી.” યહુદીએ ખુલાસો કીધો.

“હવે હું માનુછ કે તું ખરું બોલેછ, ખરી વાત છે કે કાલે શાદીમાં પહેરવાને માટે જુબઘદાને તે હારની જરૂર છે. પણ તયારે સલમાન જેવો લુટારૂ હાર લઇખા જાય, અને વળી તે જુબઘદાને સહીસલામતે આપેખી વાર !” સચ્ચોલતે નવી અન્યથા બતાવી.

“આપે. તેમાં મુઝાયકો થું છે !” યહુદી જે લુટારૂઓના સર-દારને વાસ્તે સારો વિચાર ધરાવતો હતો તેણે ખાત્રી આપી “સલ-માન ગમે તેટલો લુટારૂ હોય, મગર એકવચની છે, અને લાખોની કીમતનો માલખી હોય અને તેને કોઇને સોંપવા આપ્યો હોય તો તેમાં તે કદીખી ઢગો કરે નહી તેવો તે છે. જો એ ચાહતે તો હીરાનો હાર મહારી પાસેથી લુટીને લઇ શકતે; પણ તેણે માંગણી કીધી, તે માંગવાનું ખરું કારણ કહ્યું, અને લઇ ગયો.”

“ક્યારે લઈ ગયો ?” નવા વીચારથી સંજોલતે “બે સવાલ કીધો.

“આજે રાતે, થોડાજ કલાકોપર.”

“ઓહ ! ત્યારે તો તે હાર હનમ કરી ગયો ! કેમ જે મહારાજેવામાં તો અત્યાર સુધી નહીજ આવીયો !” સંજોલતે કહ્યું.

“કદાચ ખુબમદદ બેગમને તે સહવારના પ્હોરમાં જઈને આપવાનો હોય !”

“ત્યારે હવે તે વાત તે રંધાઈ ગઈ !” લુટારપર બસો નહી મુકતાં સંજોલતે એક નીસાસાથી કહ્યું. અને વધારું “બીજી વાત પર ઉતર્યો. “જે સાંભલ ઇસાકર, મહને નાણાંની એક મોટી રકમની ઝુરૂર છે, તું આપશે ?”

“તહમુને બેગમ ખુબમદદ આપશે.” ઇસાકરે ઉડાવ્યું, તે જાણતો હતો કે આ જવાબ બેગ સાહેબ જુઆખાનામાં એટલા આજકાલ રોકાયલા રહેતા હતા કે ઉછીના આપેલા નાણાં મોટા બાજે “મરી જાય” તેવું હતું, અને ત્યારે તે રકમ કોણ પાસેથી “જીવતી કરવી” તેના અસંભવીતપણાને સખમે યહુદીએ આહ્યું કે જુગારી સંજોલત બેગ સાથે પોતે કામ નહી પાડે તેટલું સારું.

“ખુબમદદ ક્યાંથી ચુલામાંથી આપશે ? તેની પોતાની પાસે હાલમાં પછેસા છેબી શું ? તે તો ખાનખાનાને સમજવી પડાવીને કંઈ મેલવશે પછીજ તે મહને આપી શકશે, હાલમાં નહીંજ, અને મહને કાલને કાલજ પછસાની મોટી ઝુરૂર છે.”

યહુદીએ મનમાં વીચાર કીધો કે હવે કેમ કરે ? તેટલાં જાણે તેની મદદે તે વખતે કોઈ આવ્યું, અને તેના આવવાને સખમે વાત તુરતા તુરત કે પડી ગઈ ? કોઈએ દરવાઝો ઠોક્યો.

“મહને લાગેછ કે એતો લુટાર સલમાન પોતેજ આવ્યોછ !”

ચહુદી તે સાદ સાંભલીને બોલ્યો “ હા લુટારજ છે. કેમને એ દરવાજો ને ઢાંચે ઠોકેછ તે ઢાંચ નાણે મહારા કાનોએ શીખી લાધીછ.”

અંકરખી બહોતર ! હું નાણી લખશ કે તેણે હારનું શું કીધુંછ. અગર જે તે હાર તેણે પોતાને વાસ્તે રાખી લીધો, હશે તો મહારી સમસીરના ઝોરથી હું તેની ખસેશી તે પાછો લખ જઈશ. ” સચ્ચો-લત ગુરસા અને બહાદુરીથી બોલ્યો.

“ મહારા નામંવર, મહારા અઝીઝ દોસ્ત ” હાથ જોડીને ચહુદી બોલ્યો “ પાક ખુદાને ખાતર મહારા મકાનમાં એ જાતની પંચાતી કરશો નહીં, અને ખુન બહાવશો નહીં ! મહારાખી શું કમનસીબ છે કે આજે આખી રાત સુવાનોખી કરાર કોઈ આપતું નથી, અને હવે પાછલી રાત થવા આવી તોખી જપ નથી ! ”

“ ખામોશ ઇસાકર ! જન જમને તે લુટારને અંદર લખ આવ, ડરચોક ના બન, એકદમ જા, જે દરવાજાને એ કેટલો બધો ઝોરથી ઠોકેછ ! ”

અને, તે રાતના અન્નયજ્ઞ ચક્રમાં ફસેલો ચહુદી ખીલતો ધ્રુજતો હવે શું થશે તેનાં અંદેશામાં દરવાજો બોલવા ગયો.

પ્રકરણ ૨૭ મું.

સલમાન અને સંઓલતની રામસીરબાઈ !

થોડી મીનીટ પછી તો ચઢી ઇસાકર હુટાઈઓના સરદાર સલમાનને લઈને અંદર દાખલ થયો, અને ફાનુસની રોશનીથી સલમાને જોયું તો ત્યાં સંઓલતભેગ બેઠેલો હતો. હુટાઈઓના સરદારે જો કે સંઓલતભેગની વધી નહીં રાખી હતી, મગર જ્યારે તેને ત્યાં જોયો ત્યારે તે કાંઈ ઘણો અન્યયખીમાં પડ્યો નહીં.

“ઓહોહો ! કાણ સંઓલત નામવર !” સલમાને ગદેલાપર બેસી જતાં હસીને કહ્યું. “આપ અહીં ? ચઢીને મકાન ? મધ્યરાત્ર વીતવા પછી ?”

અને તેની આવાજ સાંભળ્યા બાદ બારીકીથી જ્યારે સંઓલતભેગે જોયું તો આ હુટાઈ સલમાન તો તેનીજ માફક જુઆખાંવાનો એક સભાસદ હતો !

સંઓલતથી અન્યયખીની એક ધીમી ચીખ પડાઈ ગઈ. આએ હુટાઈ સલમાન ? એણે તો એ વખત જુગારખાનામાં તેની સાથે રમત ચલાવી હતી, અને એ વખત સલમાન પોતે હાર્યો હતો !

“વાહ ! કાંઈ આપ કાંઈ જીત-પીસાચ માલુમ પડે છે !” સંઓલતે રહેજ હસીને કહ્યું. “કેમજે ફુનયા-દુદમને એક મોટા હુટાઈ ઝોળખાવે છે, આપ લોકને ધોરી રસ્તેથી ઘોળે દિવસે ઉપાડી-જાઓ છો, અને વળી એવાં એવાં પ્રાક્રમો કર્યા પછીખી જાણે કશામાં નહીં હોય તેમ અચજ અચજ આદમીઓ સાથે જુઆખાનામાં રમવા આવો છો, અને વળી અરધી રાત પછી ચઢીના ઘરની મુલાકાત લો છો ! એ બધી અન્યયખીઓ નહીં કહેવાય તો શું કહેવાય ?”

“એ બધું ઠીકઠીક કહેવાય” લુટારૂ સત્તમાન હાથમાનો રમાલ પોતાના ગરુડા પર ફરવીને બોલ્યો. “આપ આપની વાત કરોની ! આપ એટલા બધા મોટા આદમી થઇને ચહુદીના ધરની મુલાકાત આવી વખતે લોછો તેનો કાંઈ સબબ ? હું તો હવે સમજ્યા, લુટારૂ પંડયો એટલે અનેક વેશ લઇને ગમે ત્યારે અને ગમે તે વખતે ગમે તે જગ્યા પર જાઉંબી; પણ આપ આપ તો કુલીન કુલના, ઉચ્ચ જ્ઞાનદાનના, અને જ્ઞાનખાઉ ચહુદીના ધરમાં કહંગે વખતે ?”

“લાહોલવલ્લા કુબ્જત !” સઓલત રહેજ ગરમ થઇને બોલ્યો. “જાયા જ્ઞાનદાનનો થયો તેથી શું ચહુદીના ધરમાં નહીં આવી શકું ! અને મહારી મરઝી આવે તે વખતે હું ગમે ત્યાંબી જાઉં જે માટે પુછવાની હમને કોઇ રજા નથી.”

“ધીરે, સઓલતભેગ, ધીરે” સત્તમાને કંડે કહેજે કહયું “આપના મીઝાને શરીરમાં ગુરસાની દખલ આમીઝ મહીં કરશે તો આપણા વચ્ચે એ વાત થશે, નહીં તો પછી ઝટ નવી કચેરીમાં કચરો પડી જશે !”

“મગર, આપ કહેવા તે શું માંગો છો ?” સઓલતે ભવાં ચઢાવેલાં રાખીનેજ સવાલ કર્યો.

“હું કહેવા એ માંગુ છું કે આપ કાલે કરઝદાર થઈ ગયા છો, અને તે કરઝની ફરઝને લુલો નહીં માટે અહીં તશરીફ ફરમાવો છો, કેમ ?” સત્તમાને કાંઈક મશ્કરીની ઢબેજ ચત્તાવયું.

“તહમારૂ લુટારૂના પેશામાં અને નવા નવા સોંગ સજવામાં તહમે ગમે તેટલાં આગલ વધયા હશે, મગર મહારા જેવા આદમીની સામે તહમારૂ પેશા વધુવાર ચાલશે નહીં તેની તહમે પુરી ખાતરી તહમારૂ દીવમાં રાખીજે, અત્રે કોતરજે.”

“ઓહોહો ! આપના ગુરસાની ગરમી ધણી જોશથી હવે વધી જાયછ એવું મહને જણાયછ ! આપનો મીઝાજ અરખેલાઈ થઈ

જયછ એ હુ હવે જોઈ શકુંછ, ” સલમાન રહતા રહતા ઝીઆદા પેત્રા કરતા પડ્યો, અને તેણે હવે તે જોગના ઉચ ખાનદાનની લી-
હાઝ નહી કરતાં પુર જોરથી મશકરી અજાયબ માંડી.

“તહમે જોઈ શકાંછ તો તહમારી ઝખાનને થાની લો, વનાં ઝીઆદા મશકરી, ઝીઆદા ખરાખ પરીણામ નીપજવશે. ” સજો-
લતે ગુસ્સાથી કહ્યું “મહને હવે તહમને એક સવાલ પુછવાનો છે
જેનો જવાબ મહને આશા છે કે રાસ્તીથી દુરજમને આપશો નહીં,
પણ જે હોય તે સાચું કહી દેશો. ”

“ જોલો. ” સલમાને ઠંડા આવભાવથી કહ્યું, અને તે પછી
ચોડે દુરથી બેઠેલા શીકા પડી ગયલા ચંદુદી તરફ જોઈને ખુશ પાડી
“ નખોદ ગીયા, તહારા શાના હોશકોશ ઉડી રહ્યાછ ? બેઠો બેઠો
શીકા સાથી પ્રગતો જયછ ! ”

“ જનાબ, આપ બે જણા કાંઈ મારા ગરીબના મકાનમાં
શીસાંદ કરતા ના ” ચંદુદી હાથ જોડીને બોલ્યો “ હું આખી રાત
આજે ઉઘાચો નથી, ને ઉજનગરા પૈછી જો કાંઈ મારામારી જોવી
પડશે તો મારી હમણાં ફક્ત હોશ ઉડી ગઈ છે, પછી તો જનજ
ઉડી જશે ! ”

“ હવે તું આવી તો રહેલો છે, જન ઉડી જશે તો ક્યાં
ઘરમાં છોકરી અને દરવાજો બોકરી બાંધેલી છે, જે રવડી જશે
સલમાને હસીને કહ્યું, અને વધારું “ અમારી મારામારી થાય તો
તું વલી ક્યાં જોછો છે ? તેડાવજે તારા પૈલા બાહુતી પહેલવાનને
(!), એટલે અમારાં હાડકાં તે લોક નરમ કરશે, કેમ ધસાકર ? ”

“ જનાબ ” ચંદુદી અસલીજ હજો. હાથ જોડીને બોલ્યો
“ તહમારા જેવા મોટા આદમીઓ સામે મારી એવી બેઅદબી ચાલે
ખી ! બાહુતી શીસાજોરો કાંઈ ચંદુદી ધસાકરે તમારા જેવા નામવ-
રો માટે રાખ્યા નથી, લેકીનલુથા લખાડોની ચંપી ખનાવવા રાખેલાછે. ”

“ એ બધી નકામી વાત ઉપર પરદો ઉતારો ” સચ્ચોલત વચમાં બોલી પડ્યો “ અને લુટાડ સલમાન હવે તમે અને કહો કે તહમે ખાનખાનાન બેહેરામખાનની મહોરદાર મુખમદના હીરાના હારતું શું કીધું ? ”

“ અને હું તમને પુછું કે તમને પોતાને ખાનખાનાન બેહેરામખાનની મહોરદાર સાથે અને તેના હીરાના હાર સાથે લાગે વળગે શું કે મને તેને આટ સવાલખી કરવાની હિમત કરો ? ” લુટાડએ પુછ્યું.

“ હીમત ? ” સચ્ચોલતે પુકાર કર્યો “ તો તું શું એમ સમજે છે કે હું એટલો બધો હીચકારો છઉં કે તહારા જવાથી ખીદ જાઉં ? યાદ રાખ, કે હું એક બેગ છું, આખરદાર અને ખાનદાની છું, — અને તું ગમે તેવો હોય તોખી આખર કરેને એક હલકો નીચ દગલખાક ચોર લુટાડ ! ”

“ ખામોશ ! કુતરા, તહારી ઝખાનને યામ ! નીચ સખીદનો સ્વાદ અગર જો શું એક ઝોરદાર પહેલવાન હોતો તો હું મહારી શમશીરથી તુને ચખાડતો, મગર અફસોસ, કે મહારી સામે તો તું એક રમકડું છે ! ” સલમાન બોલ્યો, અને તેણે પોતાની શમશીર ઉપર મુંકેલો હાથ પાછો ખેંચી લીધો.

“ હું એક રમકડું તહારે મનથી છઉં, કેમ ? ” સચ્ચોલતે ફરીથી એક બીજો ગુસ્સાભરેલો પુકાર માર્યો, “ ઠીક, તો લે, તદ્યાર થા તહારી તલવાર લઇને, અને રમકડાંઓની કેવી રમત કરી શકે છે તેની મજાહ લે ! ”

સચ્ચોલતે તેમ બેઠતાંજ પોતાની તલવાર ખેંચી કાઢી, અને લુટાડ સલમાનની તો જોઈને હવે પોતાની શમશીર ન્યાનમાંથી બહાર લીધી !

તે બેઠની શમશીર હવામાં ઉપર ઉચકાઇ, અને તે જોઈને

ચુદી ધસાકરના હાથ-પગ ધરજવા લાગ્યા. “ મહારા નામવરો, મહારા નામદારો, જનાબ સલમાન સાહાબ, જનાબ સઓલતબેગ, બાઝ આવો, બાઝ આવો એ શીસાંદંથી ! પાંક ખુદાને ખાતર મહારા ખુદા હાડને ના ધરજવો, માનો, જરા માનો, ને એ લડાઇ મહારા ધરમાં ન કરો. લડવાના હોવ તો બહાર જાઓ, પણ અહીં—”

“ મગર તે બોલી રહે તેટલાં લુટારૂંએ ગડંગડાત કીધો, “ ખા-મોશ, ડરપોક ચુદી, દુર રહે !”

અને તે પછી હવામાં ઉગામેંથી શમશીરહા. પટા એમ તેમ ઝોરથી ફરવા લાગ્યા. ચુદીનો ધણો વિચાર હતો કે વચમાં પડીને બેઢિને છોડવે પણ જોઈ હાથોહાથની મારામારી કરના હોય તો એ ચાર મુક્કી ખાઇનેથી તેઓને છોડવી શકે, લેકીન જ્યાં તલવારજ ચાલતી હતી ત્યાં ચુદીનું શું ચક્કુ ? વચમાં પડવા જન્ય અને ચુદી પોતેજ કપાઇ મરે તો પછી તેણે મનમાં ધાર્યું કે તેની બેગી કીધેલી મોટી દૌલતનું શું થાય ?

તેમ નહીં તો ચુદીએ વળી એમથી ધાર્યું કે બતી ખુજાવી નાખે તો પેલા બેઢિને જાંબુય નહીં એટલે લડે નહીં, મગર બીજને વીચાર ચુદીને એખી આવયો કે અંધારામાં લડતાં લુલથી તે પોતે જ વચમાં સપડાઇ જન્ય અને તેનું પોતાનુંજ કાટલું નીકળી જન્ય. તો વળી તેના છલાછલ ધીરેલા રૂપાઓનું વચાજ મુઆ પછી તે કેમ ખાય ?

તેથી એક તરફ ઉભો રહીને ધ્રુજતો ચર્ચરતો ચુદી તે લજમ જેવા લાગ્યો, અને બીજી તરફ લુટારૂં સલમાન અને સઓલતબેગની શમશીરો પેચોતાબ ખાઇને હવામાં એમ તેમ ઉડી રહી.

શમશીરખાંડી દશ મીનીટ સુધી ચાલી અને તે પછીની પણ લુટારૂં સલમાનની શમશીરે પોતાની હમનખરદને નીચે પછાડી, મલ-લખ કે સઓલતની તલવાર તેના હાથમાંથી ઉડી પડી અને સલ-

માનનો ફટકો સંઘોલતના હાથ પર પડવાથી સંઘોલત ઝખમી થઈ ગયો, અને લહુનો એક ફવવારો તેના હાથમાંથી ઉડવા લાગ્યો।

તુરતજ લુટારએ પોતાના હાથમાંની તલવાર ફેંકી દીધી અને પોતાનો રમાલ કમરબંદમાંથી ખેંચી કાઢીને સંઘોલત તરફ દોડી જઈ, ગુડનચે, બેસી, દુઃખથી વાંકા વળેલા સંઘોલતના તે નમી પડેલા હાથ પરના ઝખમને બાંધવા લાગ્યા। તે એક ખરો મરદ બન્યો હતો, તેણે બ્યારે જોયું કે સંઘોલત ઝખમી થયો હતો ત્યારે શમશીર ફેંકી દીધી અને તેને મદદ કરી !

“આપનો ઝખમ મોટો છે, લેકીન પાક ખુદા કરશે તો એ કાતીલ નીવડશે નહીં” સલમાન સંઘોલતના હાથ પર રમાલ બાંધતો બાંધતો તેને દીલાસો આપીને બોલ્યો “ઝરા જો લહુ બાંધ્યાં, તો મહારી પાસે એક મલમ છે જે લગાડતાંજ દરદ કમતી થશે, અને લહુ ફરીથી બહાર પડતું ચૂકશે. આપ રમાલપર હાથ મુકી રાખો, મહને લાગેજ કે લહુનું ઝોર કમતી થયુંજ અને મહારો મલમ પોતાનું કામ ફતેહમંદી સાથે પાર ઉતારશે.”

હવે સંઘોલતે સલમાનના ચહેરા તરફ માયાની નજર ફેંકતા પેલા રમાલપર પોતાનો બાબો હાથ મુકી દીધો, અને સલમાને જોખમાંથી એક નહાની ડબ્બી બહાર કાઢી, તે ખોલી, તેમાંનો મલમ પોતાની આંગળી ઉપર લઈ પેલો રમાલ છોડી દઈ, “સંઘોલતના ઝખમપર તે મલમ ચોપડવા માંડ્યો.

સંઘોલતને લાગ્યું કે ઝખમની કળતર કાંઈ કમતી થતી જતી હતી, અને લહુ તો રફતાર રફતા બહાર નીકળતું એકદમ અંધ થઈ ગયું.

ચહુદી ઇસાકરખી સલમાનને હાથ લાગ્યો, અને તેણેખી બાંધલ ધરપચ કરીને સંઘોલતના ઝખમપર મલમ લગાડ્યા પછી પાટો બાંધ્યો. સંઘોલતે તે જોઈને હસીને કહ્યું, “ઇસાકર તું ચહુદી છે, મગર એક ધણો સારો ચહુદી છે !”

“આપની એ તો લાયકી બોલોછ, મહેરબાન” યહુદીએ છાતીએ હાથ દબ દબને શીતુર ચલાવયાં, “આપ જેવાની મહેરબાનીથી તો અમે સુખી છઈએની.”

“હીક” સચ્ચોલતે બેસી જતાં, અને તેણે નમનતાધથી સલમાનને બેસવાનો ઇસારો કરતાં તથા યહુદીને બેસવા કહીને ચલાવ્યું “હીક, હવે આંપણી વાત કરીએ—”

“હયરો” સલમાને સચ્ચોલતને બોલતો અટકાવીને કહ્યું “તહમે જે જરાક ઉતાવળ નહી કીધી હતે તો હીરુતા હારની બધી વાત જાણતે, પણ તહમે ઉતાવલ કીધી, મહારી સાથે છેડાઈ પડયા, અને પછી લડી પડયા! આપ કાંઈખી પુછો કે બોલો તે આગમજ આ ચીઠી વાંચો.”

અને તેણે સચ્ચોલતના હાથમાં તે ચીઠી મુકી જે બેગમ ઝુબઘઘાએ હાર લેતી વખતે તેને લખી આપી હતી.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

સઝોલતે પર સલમાનની મહેરબાની.

સઝોલતે અજબખી સાથે તે ચીઠી પાંચી.

“ત્યારે તે હીરાને હાર બેગમ ઝુમ્મદાની પાસે પાછો ગયો.”
તે સલમાનને પેલી ચીઠી પાછી આપતાં બોલ્યો “અને હું ત્યાં હતો તે પછી તહમે ઝુમ્મદાને મળ્યા હશે.”

“હારા નામવર” સલમાને નમનતાઈથી કહ્યું “આપ જે વખતે ઝુમ્મદા પાસે હતા તે વખતે હુંખી હતો, અને જે ઝોરડામાં આપ હતા તે ઝોરડામાં હુંખી હતો. પણ એ બનાવની વીગત હું આપને પછી કહીશ. આપના ગયા બાદ ઝુમ્મદાની પાસેથી ખાન-ખાનાન બેહેરામખાને તે હીરાનો હાર નેવા માંગ્યો, અને હાર બેધને તેણે જણાવ્યું કે હારમાના ખરા હીરા કાઢી લેવામાં આવ્યા હતા, અને તેને બદલે કાચના ટુકડા ઠેસવવામાં આવ્યા હતા. તેથીજ હું હમણા ને હમણાંજ આઝેજ વખતે, ઇસાકરને તે હારના હીરાને માટે પુછવા આવ્યો અને તેટલામાં તે તહમે મલી ગયા અને પછી શું થયું તે તે આપને રહસ્ય છે.”

સઝોલતે તે સાંભળીને ચહુદી ઇસાકર તરફ જોયું જે ધરજતો અને શીકો પડેલો તગર, તગર મોહું જોતો હતો.

“ચહુદી, આ શું ઘોંટળા છે ? હારમાના હીરા તેં ચોર્યા ?” સઝોલતે પુકાર્યું.

“મેં ચોર્યાં !” ચહુદી ધરજતોજ બોલ્યો “મેં તે તે હાર પર રૂપીયા ધીર્યા હતા, અને મહને રૂપીઆ પાછા લેવાના હતા. હીરાને લઈ શું કામ લઉં ? મારી ક્યાનત ખુરી નથી.”

“હું નહીં ધારતો કે ઇસાકર જુદું બોલતો હોય” સઝોલત તેની તરફેણ બેચીને બોલ્યો, “ તેથી હું આપ નામવરદે સુચના કરું છું કે આપણે તેનાપર શક લઈ જશું નહીં. એ હીરા કોઈ બેદી રીતે ગુમ થયલા લાગેછ, અને—”

“ અને એ બેદનો પ-તો આપણે પછીથી શોધશું, હાલ તુરત તો આપણી વાતપર આવીએ. ” સલમાને કહ્યું, અને તે પછીતેણે ચહુંદી તરફ બેઠને વધાર્યું “ કેમ ઇસાકર, તહારાપરનો શક તો નામવર સઝોલતમેગે દુર કરાવયોછ, એટલે તહાણા જીવને ઠંડક. ”

“ મહારી તરફ નામવર સઝોલતમેગ તો ઘણા મહેરબાનજ છે, હું તો એવણુપર એટલો ખુશી છેકે કે બે હાલમાં મહારા હાથમાં રોકાણુ નહીં હતે તો એવણુ આવતી કાલે કંઈકની ફરજ અદા કરવા જે રૂપીઆ ઉછીના માંગેછ તે એકકે બોલે એવણુને તુરતજ કાઢી આપતે. મગર મહારા હાથ હાલમાં બીડમાં હોવાથી લાચાર. ”

“ લાચાર છે તો તેત્તી કાંઈ શીકર ના કર ” સલમાને કહ્યું. “ સઝોલતમેગની ફરજદારીના રૂપીઆ હું પોતે કાલે ચહવારે જુ-આખાનામાં મોકલાવી દઈશ, અને નામવર સઝોલતમેગની આખર ખચાવીશ. ”

“ આહહા ! હું આપનો કેટલો બધો અહેશાનમંદ છું ! ” સઝોલત હવે સલમાનનો હાથ પોતાના હાથમાં પકડી લેતાં બોલ્યો.

“ અહેશાનની કોઈ ઝૂરત નથી. ” સલમાને કહ્યું “ મને આપની તરફ એકદમ રહમ ઉભરી આવીછ, અને મહારા રહમદીલ થવાના સખબથીજ એ બધું ચાલે અને હવે હું આપને એક ચેત્તવણી આપુંછ, કે તમે હમણાંને હમણાંજ મારી સાથે ચાલો. થોડેક છેટે જઈશું કે આપણે બે ઘોડા મારા છુપાયલા માણસો પાસેથી મેળવી લઈશું, જે પછી હું આપ સાહેબને જંગલની વચે

આવેલાં મારાં છુપાં ભોંયરામાં લઇ જઇશ, જ્યાં થોડા દિવસ આપને રહેવું પડશે.”

“કારણ ?” સંઓલતે સવાલ કીધો.

“કારણ એજ કે ખાનખાનાન બેહેરામખાન તમારી ઉપર બેગમ જુબહાના સખબથી અતી ઘણો ગુસ્સે થયેલો છે, તેણે જુબહાનેથી પોતાને ત્યાંના તહેખાનામાં બંધ કીધીછ અને હું ધારૂંછ કે તમારી ઉપર આવતી કાલ સહવારથીજ તે કીનો લેવા માંડશે. વારતે બેહેરામખાનનો ગુસ્સો સમી જાય અને કોઇ તદખીરથી તેને હંદાવી શકાય ત્યાં સુધી તમને પોતાને બચાવવાં સાડ તમેએ કાંઇ ઇલાજ શોધવોજ જોઇએ. અને ઇલાજ તરીકે મારી આએ સુચના છે; આપ મારી સાથે આવો, મહારાં ભોંયરામાં થોડા દિવસ રહો અને જ્યારે શીત થશે ત્યારે હું આપને બહાર લાવીશ. આપની કરઝદારી તો કાલને કાલ હું ફેરવી દઇશ એટલે તમારી આબરને કોઇ ઘોઠા પહોંચનાર નથી.”

“મહને કંબુલ છે તહમારી સુચના મહારા વહાલા સલમાન ખીરાદર.” સંઓલતે થોડો થોડો થઇ જતાં કહ્યું.

“વધારે સાંભળો, તહમે મહારાં ભોંયરામાં હશે તેટલાં હું બહાર રહીને મહારા એક સાથી સાથે જુબહાને બચાવવાની કોશીશ કરીશ; અને તેને પેલાં ભોંયરામાંથી છોડવીશ તેજ હું ખરો લુટારૂ બન્યો, અને નહી તો બુઝદીશ બાયલો !”

“શાબાસ, તહમારી હાંમત ઉપર નામવર સલમાન” સંઓલતે તેની પીઠ ઠોકતાં તેનાં વખાણ કીધાં.

અને તે પછી તેઓ બંને જણા ચઢી દસાકરના ઘરમાંથી બહાર પડ્યા.

ચઢીના ઘરથી નીકળ્યા બાદ તેઓ થોડેક રસ્તે ચાલ્યા, જે બાદ એક એકાંત જગ્યાપર જઇને સલમાને પોતાનું રણસીંગ પુકડ્યું,

જેના આવાજથી થોડીજ પક્ષો પછી ચાર લુટાંરૂંઓ ઘોડાપૂર દોડી આવ્યા. સલમાને તેમાંના એકને પોતાની પાસે તેડીને તેના જાનમાં કહ્યું, જ્યાં તેણે પોતાનો ઘોડો પોતાના સરદારને આપ્યો, અને બીજા બાધબંધનેબી ઘોડાપરથી ઉતરવા કહીને તે ઘોડો સંઘોલતને આપ્યો.

પેલા ચારે લુટાંરૂંઓને છોડીને તે બાદ લુટાંરૂંઓનો તે સરદાર પોતા સાથે સંઘોલતને લઈને જંગલ તરફ ઘોડો કુદાવી ગયો. લાંબો એક તપ્પો પસાર કર્યા બાદ, સલમાને સંઘોલતની આંખે પાટા બાંધ્યા અને તેના ઘોડાને પોતાના ઘોડાની સાથે લઈ લીધો, અને પોતાની મુસાફરી આગળ ચલાવી.

મોટા એક છોટા ઘોડેસ્વારીમાં કાપ્યા બાદ સલમાને બંને ઘોડાઓ ઉભા રાખ્યા, અને સંઘોલતને કહ્યું કે હવે ભોંયરાંના દરવાજામાંથી હેઠલ ઉતર્યા બાદ તેની આંખે બાંધેલો પાટો છોડવામાં આવશે.

સલમાને સંઘોલતને ઘોડાંપરથી ઉતરતી વખતે મદદ આપી, અને તેને ભોંયરાના મુખ આગળથી અંદરની સીડી ઉપર ઉતારતી વખતેબી હાથ આપ્યો. અરધી સીડી ઉતરીને ગયા બાદ સંઘોલતની આંખે બાંધેલો પાટો છોડવામાં આવ્યો, જ્યારે સંઘોલતે જોયું કે લુટાંરૂંઓના સરદારના હાથમાં એક ફાતુસ હતું અને સાંકડી એક સીડીપરથી તેઓ ઉતરતા હતા.

અંધારી સીડી આખી ઉતર્યા બાદ એક દરવાજો આવ્યો, જે પર સાત ટકોરા મારતાં બેઠી રીતનો કોઈ શબ્દ સલમાને મોટેથી પુકાર્યો, જે પછી વળી તેણે પોતાની પાસેની એક ચાવી કાઢીને તે મોટા દરવાજાની ડીબી બાજુના એક છેદ જેવા ન્હાના બાકો-સમાં ખોસી, તેને ફેરવી તહીં, મગર દરવાજો આપો આપ ખુલી ગયો.

દરવાજો ખુલ્લો બાદ એક ઓરડો જણાયો, જેમાંથી પસાર થઈને તેઓ બીજા એક ઓરડામાં દાખલ થયા, જ્યાં ખુદ પુરશીદની ઝલકતી રહેણી જાણે હોય તે મીસાલ બધું ઉજળું ઉજળું પડેલું હતું, અને રૂપેરી તથા સુનહેરી જુમમરમાં બેશુમાર બતીઓ સલગાવીને જાણે સીંહાઇમાં સુફેદી-અંધકારમાં ઉજળો-બનાવી મુકવામાં હુમરમંદી વાપરેલી હતી.

કોઈ મોટો શહેનશાહ નહીં રહી શકે એવી ધણા મોટા ભંપડામાં તે હુટાડેઓનો સરદાર સલમાન ઝમીનની નીચેના ભોંયરામાં બેશુમાર ખજાના વચ્ચે વસ્તો હતો । ।

પ્રકરણ ૨૯ મું.

સલીમવાલાં કારખાનામાં ઈસાકર.

દુનયાને દોઝખ બનાવનાર કોઈજ નથી પણ ફક્ત તેમાં વસ્તાં માણસો છે ! અને તેજ રવેશે નેક લોકોની નેકીથી દુનયા એક સાફ સુદેહ બહીસ્તખી બને છે એમાંખી શક નથીજ.

આહહા ! ! આલીશાન મહેલો અને નવા બનેલા સુંદર બાગીચાવાળું દેહલી, પોતાની નવી રંઝનકથી આદમીઓના દીલને લુભાવતું હતું, મગર દેહલીની ખુબસુરતીને તે આદમીઓ ક્યાં વધારતા હતા ? ફંદ, ફરેખ, શીતા, સીસાહ, ઘોડા, દગા, જલસાઝી, કપટ, કીના, ગુસ્સાથી ભરપુર દીલ એવાંખી વસ્તાં હતાં, કે જે આ આલીશાન દેહલીના નામને અયબ લગાડતાં તેની ખુબસુરતીને ઝાંખ આપતાં હતાં ! અફસોસ, દુનયામાં અંયબથી ભરેલા દીલ નહીં હોય તો પછી શું કામ દુઃખ પોતાના શીકારની ચક્ષમે આગલ દરદનો રમાલ પંકડે ? શું કામ જંગલ પોતાના કંગાલ હાથોએ આદમીઓની આંખમાંથી ટપકતાં આંસુ તુછવા પડી જાય ? સીફ દુઃખ અને જંગલનો વધારોજ કરવા, અને નહોંકે કોઈ સોરી મતલબથી !

આદમ ! એક “આહ” અને એક “હમ”નું બનેલું આદમ ! ! ચંદરોઝાની પોતાની હુંક ઝીંદગીને માટે દુનયાની લાલુચપર લુભાખ જમજમેક પરવાનો જેમ જલતા ચીરાગપર ફરી ફરીને મરે, તેમ લોભપર લોભ વીનાનો એક દહરો ચલાવી બીજાઓને તે લોભને ખાતર હયરાન પરેશાન કરી પોતે હલાક થાય છે, અને વળી છેલ્લા એક દમ સાથે ખુશાલીની સાંસ ખેંચવાને બદલે, અફસોસની આહ ભરે છે !—ઓ કમંદઅમ આદમ, સંતોષની એક આહ સાથે દમ ખતમ કરવાની યાદ ધ્યાનમાં નહીં રાખીને તું શું કામ દુન-

યાને દોઝખનું નામ આપી બહીશતથી બેનસીબ પોતાને બનાવે છે?

અને તેથી, ખુબસુરત દેહલી તેમાં વસ્તાં પાપી આદમીઓથી બદસુરત બનેલું પોતાના સીનાપર સલામ, ઝોહરા, ઝુબખદો, સઓલત, ઇસાકર અને સલમાનનો ઓળ ઉપાડીને દીલ શીકસ્તા થઈ રહ્યું હતું! !-મગર, હવે આપણે આપણી વાતપર ઉતરીશું: ચંદુદી ઇસાકરનું ઘર છોડીને સલમાન અને સઓલત છુપાં ભોંયરામાં દાખલ થઈને આરામ લેતા પડ્યાં. લેકીન. ચંદુદી જે આખી રાત અછાત પંછાતમાં પડ્યો હતો તેને ફરીથી તેવાજ ચક્કરમાં ફસવું થયું !

• મશરૂક તરફથી ખુરશીદ પોતાનો નુરમંદ ચહેરો બહાર કાઢીને દુનયાને જોવા લાગ્યો તેને થોડીજ પત્ર-થઈ, અને આફતાબના કીરણોથી ચંદુદી ઇસાકરના ઘરમાં તુરતજ તડકો પડ્યો, ત્યારે ઇસાકરના ઘરનો દરવાજો વળી પાછો કાંઈએ ઝોરથી ઠોકી નાંખ્યો !

ચંદુદીપર તે રાત ગોયા વબાલની હતી, અને બીજો દિવસ ઉગ્યો ત્યારેથી તે આફત તેનો પીછો છોડતી નહી હતી! ! દરવાજાના અવાજથી તે જગીને બારીએથી જોવા લાગ્યો, તો તેણે પોલીસના અમલદારને એક દજન બીજા પોલીસ ચપરાસીઓ સાથે તેના ઘરની નીચે ઉભેલો જોયો !

ચંદુદીને તુરતજ સઓલતબેગની ધમકી યાદ આવી ગઈ. સઓલતે કહ્યું હતું કે બહોલને વહેમ ગયો હતો અને હીરાના હારને માટે તે બહોલ આદશાહનો માનીતો ખાનખાનાન જે તેઓને ચામકે ચામકે મારીખી નખાવે તો બહોલ તેને કાંઈથી કહેવાનો નહી હતો! ચંદુદીને તે ધમકીની યાદ થઈ, અને તેથી જ્યારે તેણે પોલીસ ફકજદારને બાર હતીયારબંધ સીપાઇઓ સાથે આવેલો જોયો ત્યારે તે લફવાનું માણસ જેમ, જડ થઈ જાય તેમ બે ઘડી સ્તબ્ધ રહ્યો !

દરવાજો ખખડાવી નાંખવામાં આવ્યો, અને ચંદુદીએ ફાટેલા

ડુંગાએ જોયું તો ફોનદાર સાથે સીપાઇઓ ઉપરાંત કોઇ ખીજે આદમીખી હતો, જે ઘણી અંધીરાઇથી દરવાજાનાં કડાને પકડીને અ-
કાલતો હતો.

યહુદી ગભરાયલોં અકરાયલો હવે હેઠે ઉતરી ગયો, અને તેણે
ઘડકતી છાતીએ દરવાજો ખોલ્યો.

દરવાજો ખુલ્લો મુકવામાં આવતાંજ ચઢેદે ચઢે જણા અંદર
ધસી ગયા, અને પોલીસ ફોનદારે યહુદી તરફ ફરીને જામથી કહ્યું
“ નામવર ખાનખાનાન બહેરામખાન તરફથી હું આવેલો છું અને
મને હુકમ કરવામાં આવ્યો છે કે કોઇ એક હીરાનો હાર જે તારી
પાસ ગીરવી મુકાયલો હતો અને જે હારમાંના હીરા બહલી નાખ-
વામાં આવ્યા હતા તે હારના કાઢી લીધેલા ખરા હીરા ત્યારે એક
દમ મારે હવાલે કરી દેવા. ”

ધસાકરે જોયું કે હવે હીરા જે આપવામાં નહોં આવે તો
ખાનખાનાનના માણસો તેનું આખું ઘર ખોળી ધુડીનેખી હીરા લઇ
લેશે, તેથી તેણે તે સાંભળીને કહ્યું, “ આપ સાહેબને થોડાજ વખત
માં હું હીરા લાવી આપું છું. ”

યહુદી મનમાં સમજી ગયા કે બધું બકાઇ ગયું હતું. બેગમ
જુબમદાએ પોતાના ઘણીથી છુપી હીરાનો હાર ગીરવી મુક્યો હતો,
અને તે તકનો લાભ લઇને તેણે બેગમને રમારી નાખવાનો ધરાદો
કોથો હતો; પણ હવે જ્યારે આટો બકાઇ ગયો હતો અને ખાન-
ખાનાનને બધી વાતની ખબર પડી ગઇ હતી ત્યારે યહુદીએ જોયું
કે હવે ખાનખાનાનને રમારી દેવાય તેવું નહોં હતું. તેથી, તેણે
ખરા હીરા જે કાઢી લીધા હતા તે એક સંદુકમાં છુપાવેલા બહાર
કાઢીને લાવીને પેલા પોલીસ ફોનદારના હાથમાં મુકતાં કહ્યું “ લેઓ
સાહેબ, આએ હીરા છે, અને તે ખરા છે. ”

પોલીસ ફોનદારે તે હીરા યહુદીના હાથમાંથી લઇને તેની સાથે

આવેલા એક સખસને આપતાં કહ્યું. “ જહવેરી, સાહેબ, આપ બરોબર તપાસજી કે આ વખતેથી યહુદી ખોટા હીરા આપણા ખોવાનેથી નહીં વહેરાવતો હોય ! ”

પેલા જહવેરીએ તે હીરા તપાસ્યા, અને તપાસ્યા બાદ તેને ખરાં જણાવીને તે ખોતાનું કામ પુરું થયલું હોવાથી પોલીસ ફોજદારની રજા લઇને ગયો.

પોલીસ ફોજદારે હીરાને સંભાળથી યહુદી પાસથી મેળવેલા સુખડના એક દાખડામાં મુક્યા, અને પછી તેને ખોતાના કમરબંદમાં તે નહાનો દાખડો ખોસતાં યહુદી તરફ જોઇને કહ્યું. “ ત્હમે ઘણા સારા ધંધા કરો છો ! ” જે પછસા આપો છો તેના કરતાં વધારે કીમતના હીરાઓ ગીરવી લો છો, પછસાનું વયાજ લો છો છતાંબી ખરા હીરા કાઢી લઇ કાચના કટકા ઠેસવી દઇ વીશ્વાસઘાત કરો છો, કેમ ? ત્હમને એવી દગબાઝી માટેનો બદલો અચ્છી રવેશે મળશે. ”

અને હંજુલુતો તે કાંઈ વધારે બોલે તેટલાં એક સીપાઇની નજર સચોલત અને સલમાનની શમસીરબાઝી વખતે સચોલતના અખ્મી થવાથી જે લહુ ઝમીનપર પડ્યું હતું તેના ડાઘપર પડી, અને તેથી તે સીપાઇ પુકારી ઉઠ્યો. “ ફોજદાર નામવર, યહુદીના ઘરમાં માણસનું લહુ ઝમીનપર માલમ પડે છે. ! ”

“ શું માણસનું લહુ ? ત્યારે વીશ્વાસઘાતી યહુદીએ ખુની બનવાનું પાપ ખી. કર્યું છે કે ? ” ફોજદારે પુકાર્યું.

“ શાયદ, આજકાલ લુટાડો આ ખુનીઓ જે રવેશે, જીત મેલવી જાય છે તેથી જીત મેલવવાનો ધરાદો યહુદી ધસાકરેખી કીધો હોય, અને યહુદીઓ જે રીતે નહાના બચચાઓના લહુના તરસ્યા રહે છે તે રીતે તરસ્યો બનીને ધસાકરેખી કોઈ બચ્ચાનું ખુન કીધું હોય ! ” એક સીપાઇ વચમાં બોલ્યો.

“ તું કહેછ તે અરૂંજ છે ! મહને લાગેછ કે યહુદીએ કોઈ

નંદાના બચ્ચાનેજ રહેંસી નાંખ્યું છ'". ફોજદારે અકકલનો બમરડો કમંઅકલની કાચી રસીથી બાંધીને ગુમાવી દીધો, અને પછી ગુ-રસાથી વધાર્યું “ મહારા સીપાઇઓ, યહુદી ધસાકર આપણો કાલો છે-એને વીંશવાસધાન કરવા તથા ખુન કરવાના બે વાંક મારે પક-ડીને પહરેજ કરવામાં આવે, છે, વાસ્તે બાંધો એને અને લઈ આવો.”

કમનસીબ યહુદી ઝમોનપર ગુઠન્યે પડી ગયો, અને તે કાંધ બોલવાન માંગતો હતો છતાંથી ખુની તરીકે તેના પર જે આજ સુક-વામાં આવ્યું હતું તેથી ગબરાઇ અકરાઇ જવાથી તે કાંધ બોલી શક્યો નહી, તેની જીભ ટાળવે જાણે ચીટકીજ ગઇ; પેલા સીપા-ઇઓએ તેને ખેંચી તાણીને ઉઠાડ્યો, અને તેના હાથ જકડી નાખ્યા !

બીજા એક કલાક પછી સલીમને ખુની માનીને જે કમદખા-નામાં પુરવામાં આવ્યો હતો, તેજ કમદખાનાની સલીમવાલીજ ફોટડીની અંદર યહુદી ધસાકરને કમદી તરીકે ઘૂંધ કરવામાં આવ્યો ! દુખયો સલીમ એક ખુણામાં ખાટલીપર બેઠેલો હતો, અને બીજા ખુણાની ખાટલીપર યહુદી ધસાકર ! !

પ્રકરણ ૩૦ મું.

જીવંદા પર હુદમ !

કપટથી જલ્દી રહેલા છુટા ખાનાખાનાન બહેરામખાનની છાતીમાં બસ કીનાએજ ધર કર્યું હતું, અને તે જીવંદાને તહેખાનામાં બંધ કર્યા બાદ હવે કોઈ નહીં જાણે તેમ સંઘોલતનું કાટકું કાઢી નાખવા માંગતો હતો. તે પોતાની બરબાદ થયેલી ઇજાલતો બદલો લેવા માંગતો હતો, અને ઇનતેકાંમના આતીશથી ધગધગી રહેલો હતો.

તેણે બીજે દીવસે સંઘોલતની પાટ માલાતાબંગની પેઢી ઉપર ઘણી જોઈ, મગર સંઘોલત જ્યારે ત્યાં ગયો નહીં ત્યારે પોતાના મસલાદારી માણસોને સંઘોલત જે સપડાય તો તેને ફસાવવા અને મારવા હુકમ આપ્યો, મગર ક્યાંથીયે સંઘોલત તેઓને મળી શક્યો નહીં !

ઉપલા બનાવને છ દીવસ વહી ગયા.

ખાનાખાનાન બહેરામખાનની મુરાદ બર આવે નહીં, અને છુટા સંલસાનના બોંયરામાં મજાદ મારતો સંઘોલતએજ બહેરામખાનના માણસોની જલમાં ફસી શક્યો નહીં. તે દેહલીની ઝમીનની ઉપર હોય તો મજે ફેની ? લેકાન, જ્યારે સંઘોલત બચીને કંઈ જતો રહ્યો એમ જ્યારે ખાનાખાનાને જાણ્યું ત્યારે તેણે પોતાનો ગુસ્સો એવડા ઝોરથી જીવંદાપર ખાલી ફીધો, અને તહેખાનામાં બંધ થયેલી તે ચારંતપર જીવંદા સીતમની સીંદા વાદલીએ પછી વાદલીએ વુટી પડી.

છ દહાડામાં તો જીવંદા છ ઘણી વધારે બુદ્ધી થઈ ગઈ. તે

ખુબસૂરત આરત જેના ગાલપર જાણે ગલાખની કળા ખીલી નીકલી હતી, તે છ દીવસની બંધામાં બંધ પડેલી, પાંજરામાં પુરેલી એક નીચક નુરીની માફક જુરી ગઈ.

તેને બપોરના એક વખત અને રાતના એક વખત એકેક રોટી અને પાણીનું એક પ્યાલું મલતું હતું, અને સાંજ સાંજના ખાનખાનાન બેહરામખાન પોતે તેની પાસે જમીને જાણે તે જુલ્મ થોડો હોય તેમ રોજ આખુલના એક દળન ફટકા મારતો હતો કે જુબઘઘા ! સુંદર જુબઘઘા ! પોતાની સુરખી છોડીને પીલી થતી હતી, અને તે કે જે અગાઉ છત્રપલંગપર મુખમલી ખીજનાંપર આરામ લેતી હતી તે ભોંયરાની સરદીમાં ઝમીનપર સુતી તયારે તેના ના-ચક શરીરનો મરોડો જાણે સરદીથી જકઠાઈ અકઠાઈને બદલાઈ જતો. તે સુંદર જુબઘઘા જે ધીના બારોબાર મારા સાથના મીષ્ટાનો અને મેલા ખાતી હતી, તે સુકા રોટી ઉપર છ દીવસમાં પોતેખી સુકાઈને લેવાઈ ગઈ ! તે આખો દહાડો અને આખી રાત બસ રડતી, અને રડતી, ઉઘતી તયારેખી તે સુખથી ઉઘતી નહોતી હતી, પણ ખાખમાંથી જખકા ઉઠતી, અને નીંદમાંખી તે ખીખ ઉપર ખીખ મારતી !

સંગદીલ બેહરામખાન તે જોઈને જરાકખી નરમ બન્યો નહી, પણ કદાચ હૈડાંનો તે જુલો પોતાની ઝખીમાં ગોચા પોતાના કીલન પત્થરથી મંજબુત અને ફોલાઈથી સુખ્ત કરી ચુક્યો હતો !

જુબઘઘાને બંધ કીધાને છઠા દીવસની સહાંજ તે હતી. તે અ-રથી જવાની ખોડી બેઠેલી જાલથી કંટાલેલી આરત તે બપોરની પેલી રોટી ખાધા વગરજ ઝમીનપર પડીને મુઈ ગયલી હંજુણ ઉઠી નહી હતી, મગર તે ખાખ જોતી હતી. તેણે સ્વપ્નામાં જોયું તો તેનો આશક સઝોલતબેગ સામે ઉભેલો હતો, અને તેથી તેને જોઈને જુબઘઘા ઊંધમાંને ઊંધમાંજ બડબડવા લાગી. “ સઝોલત !

તું ક્યાં છે ? મહેને છોડીને તું ક્યાં ગયો ? અરે, મેં કે જેણે તારે વાસ્તે પોતાનું તન-મન-ધન આપ્યું, તેને બચાવવા તું હજુણુ સુધી રહ્યો ? અફસોસ, વફાદારી, આઝેજ. છે કે તહારી વફાદારી ? બોલ, જરાકબી તો બોલ, ઓ સઝોલત, તું કે જે મહેન વફાદાર રહેવાનો હતો, અને મહેને સહથી વધારે અઝીઝ માનીને મહારા બાલનેબી વખાલ નહી પહોંચે તેમ સદા રહેવાનો હતો, તો હવે ક્યાં ગઈ તે તહારી વફાદારી અને ઝખાનદરાઝી ? જુઠ, કેઝું બધું જુઠ ! એકવાર તહારી માથુકને જોવા વટીક તું નહી આવ્યો ! પમારા, પમારા મહારા સઝોલત, બોલ-જરાકબી તો બોલ ! તું મહેને જોયા શું કરેછ ? અફસોસ, મહારી વહી ગયલી જવાનીને જોધને તું દીલગીર થાયછ ? દીલગીર ના થા, નસીબમાં જે હતું તે થયું ! સઝોલત, તહારી પયારી પયારી આંખો તું મહારી આંખો-માંથી ખસેડી ના લે, શું તું મહેને જોધને હવે કચવાયછ કે ? ના કચવા, તહારો ચહેરો મહારી સામેથી ના ફેરવ, હું તેજ તહારી ખુબઈદા છું કે જે તુને દુનયાની સઘળી અઊરતોમાં વધારે ખુબ-સુરત અને વધારે અઝીઝ હતી. તું મહારી તરફ ધિક્કારથી જોયછ ! અફસોસ, હવે જ્યારે મહારી પર પડેલા સીતમથી હું કરમાતી જન-ઉછ તયારે તું કાલા બમરાંની મીસાલ તે કરમાતા ફુલને છોડીને ચાલી જાયછ ? ક્યાં જાયછ ? બીજી કાઠ ફુલની કલીને શોધવા ! જા, -જા, ઓ સીતમગર, મહારી જેવી અબજાને તેના દુઃખી વખ-તમાં છોડીને, તેના સુખને લુટીને બરખાદ કરવા પછી જાયછ, તો જા ! પણ યાદ રાખ સઝોલત, કે એમ બેવફા થઈને મહેને છો-ડીને તું ચાલી જશે, તો મહારી કરમાત જતી જવાની પોતાની જલેલી આશનાં બહલામાં તહારીપર કીનો-કીનો-કીનો લેશે.”

“ તહારી જલેલી આશ ‘સઝોલતપર કીનો લેશે, તો મહારી ધૂળ મલેલી આશ તહારીપર કીનો લેશે.” એક મોટા ગડગડોટ

સાથે ખાનખાનાન બેહેરામખાન, જે ત્યાં ઉભેલો હતો તે ઝુબઘ-
દાની ખાખનો બડબડાટ સાંભળીને, પુકારી પડ્યો !

ઝુબઘદા તે આવાજ સાંભળીને એકદમ ઊંધમાંથી જાગી ઊઠા.
તેણે પોતાની આંખ ચોલી, અને તે જે ખાખમાં પોતાને સંચાલત
સામે ઉભેલી સમજતી હતી, તે હમણાં તહેખાનાનો ખ્યાલ આવ-
તાંજ કંગાલ બની; અને વધી પોતાની સામે પોતાના ઝુલ્મગાર
ધણીને હાથમાં ચામુક સાથે જોઈને તે થરથર ધડનવા પડી !

તે વધારે ધડન એટલા વાસ્તે કે તેની ખાખમાં કદાચ તે
કાંઈ જે સંચાલતને ટપકો આપતી બોલી હતી તેનો બડબડાટ
ખાનખાનાને સાંભળ્યો હોય !

“ હજુણુ તું તે બેશરમ છોકરાને બુલતી નથી, કેમ ? ” બેહે-
રામખાને ઝુબઘદાને બગી કહી ઉભેલી જોઈને ગુસ્સાથી કહ્યું “ જ
દહાડામાં છવ્વીસ વરસ ગુજરી ગયા હોય તેવી બેઢલાઈ ગઈ, સીત-
મપર સીતમ ખમેજ, તોખી તે પાપી છોકરાની યાદ તું એટલે વેર
ક્યાં કરેજ કે તેને ઊંધમાંથી જોયજ અને પયારથી બોલાવેજ ? હયજ
જે તારી પાપી જીંદગીપર. ”

અને તેણે તેમ બોલતાંજ ચામુકનો મોર ચલાવ્યો. નાઝુક
ઝુબઘદા, કરૂ ખાધ ખાધને રડતી હતી અને ચીખ ઉપર ચીખ મા-
રતી હતી, મગર તે છતાંખી તે સંગદીલ શએહર એક દગ્ગન ફટકા
માર્યા વગર ત્યાંથી હટ્યો નહી, તેનું પથરનું દીલ પીગલ્યું નહી,
અને જ્યારે તે ખાર ફટકા હયવાનીયત રીતે મારી રહ્યો ત્યારેજ તે
એક થુ નાંખીને ત્યાંથી જતો રહ્યો !!

તે ગયો, અને ઝુબઘદા ત્રસોસ ઝમીન પર પડીને હોશ ફરા-
મોશ થઈ રહી.

થોડાં કલાક પછી તે રાતના બેહેરામખાન પોતાના મહેલમાં

મેડો હતો, જ્યારે તેનો એક ધણે વફાદાર નોકર ધડકતી છાતીએ ત્યાં દોડી આવ્યો અને બોલ્યો “ નામવર જનાંબ, આપના ગુલામે આજે એક અગ્નયળ ચીઝ બેઠો ! એક આદમી જે ધણો વિચિત્ર રીતભાતનો લાગ્યો હતો તે મહને આપણા મહેલની આસપાસમાં કરતો માલમ પડ્યો. હું તેની પુઠે પુઠે રહ્યો, અને સહાંજના ઝઝકણું થતાંજ મેં તે વિચિત્ર રીતભાતના માણસને એક બીજા માણસ સાથે વાત કરતો સાંભળ્યો ! મેં છુપેથી તેઓની વાત સાંભળી, જેમાં અજરતું ફક્ત થોડુંજ જે જાણ્યું તેટલું મહને લાગ્યું કે પુરતું છે.”

“ તે શું સાંભળ્યું ? ” ખાનખાનાને પુછ્યું.

“ જી, એક રાખસ બીજાને સલમાનના નામથી બોલાવીને કહેતો હતો કે બેગમ ઝુખમદાને તહેબાનામાંથી કાલ રાતના છોડવાનો ફિક લાગ છે, કેમજે આપ નામવર આવતી કાલે રાતના આદશાહ સાથે ગુજ્યકારભારના કામમાં રોકાવાના છેઓ ! ”

“ એટલું બધું ? ” ખાનખાનાને બેહેરામખાન પુકારી કહ્યો “ હું આવતી કાલે રાતના આદશાહ સાથે રોકાવાનો છું તે ખાનગી વાતની ખજરખી તેઓને થઈ ગઈ ! તઅજબુબ ! અને વલી તેઓ ઝુખમદા બેગમને તહેબાનામાંથી છોડવી લઈ જવાના છે ! !-મહને લાગેછ કે સલમાન તે કોઈજ નહી પણ પેલો અદંગ લુટારજ હશે, જે આપણને અને આપણાં સીપાહોનેખી લાચાર બનાવે છે. ”

“ તો હવે કેમ કરવું જનાંબ ? ” નંદકરે અદખથી પુછ્યું.

“ કરવાનું શું છે ? ” બેહેરામખાન સરકશ થઈને બોલ્યો “ લશકરી સીપાહોની એક ટુકડી કાલ સહાંજથીજ આગીચામાં રાખજે અને ખુનરીઝી કરવી પડે તો લહુ રેડીનેખી લુટાર સલમાનને પકડજે-એવો મઝકો બલી ક્યારે હાથમાં આવવાનો છે ” પણ પછી વલી બેહેરામખાને પોતાનો વીચાર પાછો ફેરવતાં જણાવ્યું “ મગર નહી. જોગ થતાં તો મહારી અરબાદ થયલી ઇઝિઝતની વાત આખા દેહલીમાં ઝાહેર થશે, નામવર આદશાહખી જાણશે, લોકોમાં મોટી હોહા થઈ જશે, અને મહારે માટે ઘણું ખરાબ

થશે. વલી ખુનરીઝીખી ચાલશે, 'જે' ખુદ થશે. તેના કરતાં તો કોઈ ખીજી રીતે એ કામ અટકાવી શકાય તો સારું.”

“મહને લાગેછ કે બેગમ ઝુખમદાને આપણા તહેખાનામાંથી ખસેડીને ખીજે કોઈ ડેકાણે લઈ જવાનો હુકમ આપો તો એ વાત પર પરદો પડે. લુટાર નાસીપાસ થઈ જશે, તે ઝુખમદા બેગમને મચાવવા વગર જશે, અને જે વલી આપણને લાગે કાવી જશે તો આપણા ખીજા નકકરોને લઈને તેને પકડીખી શકાશે.”

“એવકુદ, કેમ બનેછ!” બેહેરામખાને કહ્યું “વલી એવો અહંગ લુટાર જેની પાસે હતીઆરબંધ લુટારઝોની ટોલી ને ટોલી છે, તે તહમારા જેવા નકકરોથી પંકડાશેખી! એને પકડવા તો એક મોટી લશકરી કુકડી જોઈએ, સમજ્યો, વારતે, તું એમ કર: ઝુખમદા બેગમને કોઈ ખીજે ડેકાણે લઈ જવાની ગોઠવણ કર અને ખામોશ રહી જા. લુટાર પોતાની નેમમાં કાવશે નહીં, અને મુંગો મુંગો તેખી જખ મારીને જતો રહેશે.”

“તયારે મને એક વીચાર સૂઝેછ, નામવર જનાખ” બેહેરામખાને કહ્યું “યોડાજ દીવસની વાતપર મેં એક ખુદયા ઔરત સાથે જોલખાણ પાડી હતી જેનું મકાન કોઈ જાણી નહીં શકે તેવી રીતનું છુપુ કેદખાનું છે, નામવર બહોલના કોઈ સીપાઈનીખી તે વાતની ખબર નથીજ, પણ મને કોઈ અજબઅ સંજોગે તે ખુદયાનો ભરમ ખબર પડી ગયોંછ. એ ખુદયા ઔરત પોતાના ઘરમાં જણે ગાલીચા બનાવવાનું ઔરતોનું કારખાનું રાખતી હોય તેમ દેખાવ રાખેછ, અને તેના છુપા ઘરમાં એક બોંયકેંછ, જ્યાં બાકુ લઈને તે બાકુતી કેદીઓને બંધ રાખેછ!”

“લણી તઅજઝુખની વાત છે. એક ખુદયા ઔરતખી એવું કોઈ તહેખાનું રાખેછ કે?” બેહેરામખાનને પુછ્યું.

“હા, નામવર” નૌકરે કહ્યું “અને મને લાગેછ કે બેગમ ઝુખમદાને તે તહેખાનામાં બંધ રાખવામાં આવે તો લુટાર સલમાન પોતાની નેમમાં કાવે નહીં.”

“ બધી સારી વાત છે ” એહેરામખાને તેની પીઠ ઠોકીને કહ્યું “ જા, તે બુદ્ધિ ઔરતને હમણા ને હમણા અહીં બોલાવી લાવ, કે આજેજ મધ્યરાતના ઝુબમદાને તે પોતાને ત્યાં લઈ જાય ! અને તે પછી તુંને જે ફરજ બજાવવાની છે તે એજ છે કે તારે એ લુટારૂ સલમાનની સાથે દોસ્તી રાખવાની કોશીશ કરવી અને બધી લેવું કે કોણે એને ઝુબમદાને આપણા તહેખાનામાંથી છોડવો કહ્યું ? જે પેલા બદમાશ સંઘોલતે તે લુટારૂને એ કાંમ માટે રોક્યો હોય તો સંઘોલત દેહલીમાંજ હશે, અને છુપો હશે, જેને શોધી કહાડવાની તલ્લાસમાં તારે રહેવું, અને વળી લુટારૂ સલમાન પોતેથી કોઈ રીતે આપણી જર્જમાં ફસે તેવુંથી તે કામ કરવું. જે તું એ તહારી ફરજ બરોબર બજાવશે તો ધનામથી તુંને મૂલામાંલ કરી નાખશ. ”

“ બહોત ખુબ નામવર. ”

* * * *

તે મધ્યરાતના ઝુબમદાને ખાનખાનાન એહેરામખાનના મહેલમાંના તહેખાનામાંથી ખસેડીને “ મુફ્લીસ ઔરતોના ગાલીચા બનાવવાના કારખાનાં ” ના નીરદોશ નામ હેઠળના છુપા બોંયરામાં કૈદ કરવામાં આવી જ્યાં ઝોહરાએ મરીયમને કૈદ કરાવી હતી !

ત્યારે આપણી વારંતામાં કોઈ અન્યથા પ્રકારનો સંજોગ થઈ ગયો હતો !

મુફ્લીસ ઔરતોના ગાલીચા બનાવવાના કારખાનામાં મરીયમ અને ઝુબમદા કૈદ પડી હતી !—સરકારી કૈદખાનામાં સલીમ અને ધસાકર કૈદ થયા હતા !—અને લુટારૂ સલમાનના બોંયરામાં હુસેન અને સંઘોલત હતા !—આ એક અન્યથા સંજોગ હતો, જેનાથી આપણે વધારે અન્યથાની ઉપરજ નજા માટે આવ્યા છીએ !

પ્રકરણ ૩૧ મું.

સલીમને સજા !

ત્યારે હવે આપણે સલીમ તરફ પાછા ફરશું.

તે દીવસ આવ્યો જ્યારે સલીમની તપાસ ચાલી અને સંગીનાનું ખુન કરવાના વાંક માટે તેને અજબપી તો એ હતી કે આપણી વાર્તાના બીજા એક તાયક ખાનખાનાન બેહેરામખાન સામે અદાલતે ખાસમાં ઉભો રાખવામાં આવ્યો ! તે, સલીમ, જ્યારે અદાલતમાં બે સીપાઇઓ સાથે દાખલ થયા ત્યારે તેની જવાની અને તેના દમામદાર દેખાવ સાથની તેની ખુબસુરતીથી જોનારાઓ બે ઘડી છક્ક થઈ ગયા; મગર તેઓ શું જાણતા હતા કે તેઓનું છક્ક થવાનું તકલીદી હતું, કેમજે જંગલનો એક ચસીવસી રહેલો ઘરડો જે દાંત વગરનો એક બોબો બોબો હતો તેજ આ સલીમ હતો જે શયતાનનું બે ઘડી રમતનું રમકડું બનીને પોતાનું ઇમાન વેચીને તકલીદી જવાનીમાં દાખલ થયો હતો !

અદાલત ખેસ્તાં બુઢા બેહેરામખાને પોતામા હોદ્દાની રૂએ સલીમની તપાસ ચલાવતો સવાલ કીધો “ અએ જવાન શખ્સ, તુને ત્હારી પોતાની હમશીરનું ખુન કરવાના વાંક માટે આ અદાલતમાં ખડો કીધેલો છે; અને મહને આશા છે કે તુને જે સવાલો કરવામાં આવશે તેના ખરા જવાબો આપીને અગર જે તું નીર-દોશ હશે તો છુટી જશે, અને નહીં તો ત્હારા કીધેલા કરતુકની સજા પામશે. બોલ, તું અસલ રહીશ ક્યાંનો છે અને આટલો બધો તવગર તું દેહલીમાં આવ્યા બાદ થયો કે તે અગાઉ ? અને તે મરનાર સંગીનાનું ખુન કીધું કે નહીં ?

સલીમે તે સાંભળીને જવાબ આપ્યો “નામવર ન્યાયધીશ, હું અસલ રહીશ દખ્ખણનો છું; અને મહારી દહિલત મેં મુસાફરીમાં જમાવ કીધી હતી. મોટી દહિલત એકઠી કર્યા બાદ મહને દેહલીમાં આવીને રહેવાનું થયું, અને દેહલીમાં આવતાંજ એક મોટું આલીશાન જુનુ મકાન ખરીદ્યું, અને તેમાં સેંકડો મજદુરોને મોટા દામે નોકરી રાખી ધણા થોડા વખતમાં મહારા મનને ગમતા ફરકાર સાથેના એક મહેલ બનાવ્યો, અને તેમાં હું રહેવા લાગ્યો. મેં મરનાર સંગીનાનું ખુન કીધું નથી.”

“મરનાર સંગીના તહારી બહેન હતી, કેમ ?” બહેરામખાને સવાલ પુછ્યો.

“નહી,” સલીમે કહ્યું, આખી અદાલત આ નવી વાતથી અજ્ઞયખીમાં ગરકાવ થઈ !

“નહી ?” બહેરામખાને બવાં ચલાવીને પુછ્યું “તો સંગીના તહારી કાણ હતી ત્યારે ?”

“તે મહારી એક અતલગની સગી હતી” સલીમે હુંડે કહેજે જવાબ આપ્યો.

“અતલગની સગી, મગર કેવી રીતનું સગપણ ?” ખાનખાનાન બહેરામખાને તેટલાજ દમામે ફરાથી પુછ્યું.

“તે સવાલનો જવાબ આપવા હું તો પાડું છું” સલીમે કહ્યું, અને બહેરામખાનનો ગુસ્સો તે સાંભળીને વધ્યો.

“બંધવા આ અદાલત છે, અને અદાલતમાં પુછેલા સવાલોના જવાબો તને આપવાજ પડશે, વૈના નાહકનો વગર ગુનહા એખી તું જાન ગુમાવી દેશે, બોલ, મરનાર સંગીના તારી બહેન નહી હતી તો શું તારી ધણીઆણી હતી ?”

“ નહીં નામવરં નયાયધીશ ” સહીમે નમીને કહ્યું. “ સંગી-
ના મહારી મોહરદાર નહીં હતી. ”

“ તયારે ક્યાણ હતી ? ”

“ મહને માફ કરો, ” સહીમે જણાવ્યું, “ હું તે સવાલનો
જવાબ આપી શકતો નથી. ”

આખી અદાલત પોતાની અબજબીમાં વધારોજ કરી શકી,
અને તે સવાલને ફરી ફરીથી નયાયધીશે પુછ્યો, તોખી તેનો જવાબ
સહીમ તરફથી આપવામાં આવ્યો નહીં !

તેથી, નયાયધીશે તે સવાલ છોડી દીધો, અને ખીંજે પુછ્યો
“ બંધવા, તું કહેછ કે તે સંગીનાનું ખુન નથી, કીધું, કીક, તો
તહારાં કપડાં લહુથી ખરડાયલાં કેમ મલી આવ્યાં ? ”

“ જી, નામવર ” અદખથી સહીમે જણાવ્યું. “ ખુનની રાતની
આંગલી રાતે હું બહાર ફરવા ગયો હતો, અને નીશામાં ચકચુર
આખી રાત બહારજ રહેલો. જંગલમાં બટકેલો હોવાથી કાંટાં અને
ઝાડી ઝાંખરાં લાગવાથી મહારા શરીરના કોઇ ભાગમાંથી લહુ નીક-
લ્યું હતું, અને મહારાજ લહુથી મારાં કપડાં ખરડાયાં હતાં. ”

“ લેકીન, મલી આવેલાં ખરડાયલાં કપડાંપર તો લહુ તાજુજ
હોવાની સાબેતી હતી ! ” બેહેરામખાને કહ્યું.

“ તે વાતની મહને ખબર નથી, અને તેનો ખુલાસો હું
આપી શકું તેમખી નથી. ” સહીમે અસહીજ ઠંડી હાથે જણાવ્યું.
તને પુરતો બરસોં હતો કે શયતાન પોતાની શરત મુજબ તેને બ-
ચાવવા બંધાયેલો હતો, અને તેથી આ અદાલત ગમે તે પરીણામ
પર આવે તોએ તેની શીકર બેને રહેજખી કરવાની નહીં હતી !

“ કીક. ” ખાનખાનાને જણાવ્યું. “ વધારે સાંભળ, અને
તેનો જવાબ આપ. તહારા આખા મકાનની તપાસ અમારા સીપા-

ધડોઝે લીધી છે, અને તેઓ જણાવે છે કે તહારા ધરમાં કોઈ વિચિત્ર પ્રકારની થોડીક તસ્વીરો તાંગેલી છે, એ વાત શું ખરી છે ?”

સલીમ તે સાંભળીને શીકા પડી ગયો !

બેહેરામખાને એક સીપાઈને હુકમ કરીધો કે મહેલી તસ્વીરો અદાલતમાં દાખલ કરવી. જેથી, ત્રણ તસ્વીરો લાવવામાં આવી.

એ ત્રણ તસ્વીરોમાંની એનું વરણન આપણે આપણી વાર્તાના આગલા સફાઓમાં વાંચી આવયા છીએ, અને ત્રીજી તસ્વીર તો તે હતી કે જે સીદા કપડાંથી બંધ રાખવામાં આવી હતી, અને જેને નહીં જોવા માટે સલીમે સંગીના સાથે શરત કરીધી હતી !

મગર, સલીમ તે તસ્વીરને અદાલતમાં જોઈ સરખસર ધુન્ન્યો !

તે તસ્વીર શયતાનની હતી, જેમાં શયતાન હસ્તો ઉભો હતો અને તેની સામે એક ફાડી ખાનારૂં વરૂં હતું !!

“બંધવા.” ખાનખાનાને બેહેરામખાને ગુસ્સાથી સલીમ તરફ જોઈને કહ્યું “તું દેખીતો એક પાપી પલીદ માણસ માલુમ પડે છે. તારો ચહેરો સુફેદ અને ખુબસુરત છે, મગર ખાતીનનો તું બદ, નીચ, અને લાનતી મને તો લાગે છે. તારા જેવા બદ ખાતીન માણસોજ શયતાનની અને ઇબ્લીસની તસ્વીરો પોતાના ધરમાં રાખે. અને વધારે તો એ છે કે શયતાનની સાથે તુંને કાંઈ લાગતું વળગતું હોય તેમ તું વિચિત્ર પ્રકારની તસ્વીરો તેની અને તારા સંબંધની ચીતરાવે છે !

“ઓ, સુફેદ ચામડીના ખાતીન ખરાબ જવાન, મહને લાગેછ કે તહારા મેલા દીલથીજ તું એક નવ જવાન ઔરતનું ખુન કરવા લલચાયો હોય ! હું અનુમાન કરી શકુંછ કે તહારા પાપી કોઈ ખુરા વીચારોને તે અકુરત મહત્તા થઈ નહીં, અને તેથી તે તેનીપર તહારૂં દબાણ ચલાવ્યું; મગર જ્યારે તેણે તહારી વાત માનવા નાની

નાજ પાડી હોય ત્યારે તે ગુસ્સે થઈને લેનું ખુન કીધું હોય ! તું અદાલતમાં સવાલના જવાબો બરોબર આપતોજ નથી, અને તેથી ધનસાક્ષને પોતાનો રસ્તો લેવામાં મુશ્કેલી પડે છે. મગર બધા પુરોવા ઉપરથી એજ ખરું હું માનું છું કે મરનાર અંગીનાનું તેજ ખુન કીધું હતું; અને તેથી તે ખુનને માટે તહાં સર જલ્લાદના છુરા તલે મુકીને ઉડારી દેવામાં આવશે.”

“ હું નીરદોશ છું. ” સલીમે ટુંકમાં કહ્યું.

“ નીરદોશ હતો તો તમામ ખુલાસો તું અદાલતને કરી દેતે ! તું નીરદોશ નથીજ, પણ પુરો દોષીત છે, અને તેથી જેમ તે રાતની વખતે એક નવજવાન છોકરીને ‘જનથી બેજન કરી નાંખી, તેજ પ્રમાણે તુનેથી રાતની વખતેજ જલ્લાદના હાથે, બેજન કરી નાંખવામાં આવશે. આ મહીનાના આખરી દીવસે રાત પડતી વખતે બતા થવાને થુમારે તુને અંગીનાનું ખુન કરવાના વાંક માટે જલ્લાદના છુરા તલે મુકીને તહાં માથું ઉડારી મુકવામાં આવશે.”

તે સાંભલીને સલીમનાં મુખમાંથી એક ધીમી ચીખ નીકળી ગઈ.

“ જાઓ—સીપાઈઓ, ખુનીને લઈ જાઓ. ” બેહેરામખાને કહ્યું, અને પછી અદાલત બરખાસ્ત કરવામાં આવી.

આપણેથી અજાયબી સાથેજ જાણ્યું છે કે સલીમને તે વખતે મારવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો હતો કે જે વખતે તો તે શયતાન સાથે કીધેલા કબાલા મુઠ્ઠા આદમની શક્તિમાંથી બદલાઈને હવવાન બની જવાનો હતો !!

પ્રકરણ ૩૨ મું.

સેરને માથે સવાસેર !

સલીમને સજા થઈ તેજ રાતના લુટાર સલમાન તેને છોડવાનો હતો; અને તેમ તે પોતાને આપેલાં વચન મુજબ ઝુરૂર કરશે એવે બહસે ઝોહરા હતી ! મગર, લુટાર સલમાન તો તેજ રાતનાં સલીમને બચાવવાને બદલે ઝોહરાને પોતાને ઉપાડી જવાની બધી તક્યારી કરતો હતો ! !

સલમાન ઝોહરાપર તેની પુરી બહાદુરી અને પાપી દીલેરી માટે મોહીત થયો હતો; એટલુંજ નહીં, પણ તે કાંઈક તેના ખુશ્નુરત ચહેરાનો પરસ્તારખી બન્યો હતો ! સલમાને : પોતાની જીંદગીમાં ઘણી ઔરતો જોઈ હતી, પણ તેના બગલમાં અને મનમાં એજ સમાઈ રહ્યું હતું કે ઝોહરા આલા દરંજની સુંદરતા ઉપરાંત મોટી હુશીયારી અને શેરતું દીલ ધરાવતી હતી ! તેણે નજરો નજર ઝોહરાને સંગીનાનું ખુન કરતી જોઈ હતી, અને તે પાછલથી સમજી તો ગયો કે સલીમના પ્યારને માટે અદેખી બનીને ઝોહરાએ ઘોષો ખાધને સંગીનાનું ખુન કર્યું હતું, તોખી તે પાછો પડ્યો નહીં, અને સલીમનો હરીફ થવા તે ખુશી અને તક્યાર થયો !

વળી ઝોહરાને કાંઈ તેના ઘરપર જઈને ઉપાડી લાવવાની નહીં હતી, પણ તે પોતે ચાલી ન્યલાવીને સલીમને બચાવવા આવનાર હતી, અને તેથી તે લાગ લુટાર માટે ઘણોન્હોલો થઈ પડનાર હતો.

રાતના આશરે દશ વાગતાનો શુમાર થયો હતો, જ્યારે મુકરર કરેલી જગ્યાપર બે ઘોડેસ્વારો ઉભેલા હતા, અને જેઓ નીમખપોશ થયેલા હતા ! તે બે સ્વારોમાંનો એક લુટાર સલમાન

પોતે હતો, અને બીજો તેના સાથી હતો, થોડે દુર બીજા બે ધુટારાઓ છુપાયલા હતા, જેઓ પણ ઘોડાપર બેઠેલા હતા, મગર તેઓ પાસે વગર સ્વારનો એક ત્રીજો ઘોડાખી ઉભો હતો !

થોડા વખત થયો કે સલમાને પોતાના સાથીને કહ્યું “ બીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ, મહને લાગેછ કે દેહલીના ભોંયરામાં એને લઈ જઈ તેના કરતાં દરીયાવપારના આપણા ભોંયરામાં થોડા વખત રાખું, અને પછી અહીં લઈ આવું. ”

“ સારી વાત છે. ” સલમાનના સાથીએ કહ્યું.

“ સારી વાત તો છેરે ” સલમાન હસીને બોલ્યો “ પણ વળી તું કાંઈ અહીં ઘોંટાલો કરતો ના. હું દેહલીમાં પાછો આવું ત્યાં સુધી તું બધું કામ જેમ છે તેમજ રહેવા દેજે. કોઈ નવો સાહાસ માથે ઉઠાવવા જતાં પેલી વખતની મુઆફક કાંઈ ઔરતું દોર ના કરી નાખતો, કે જેથી વલી પાછું સરકારી કમદખાનામાં ગીરફતાર થઈ જવું પડે ! બીરાદર, બધું કામ જે કરીએ તે વળી, સંભાળથી, પુખ્ત વિચારથી અને ચાર બાળુએ જોઈને કરીએ કે જેથી આપણે ફસીએ નહી. બીજા ફસે તો જહાન્નમસર, પણ આપણે તો બચવું જોઈએ ! મારે, બીરાદર, ચાર બાળુએ જોઈને કામ કરવું જોઈએ. ”

“ જે દહાડાએ મેં તે સુબ કાંધી ત્યારથી તંદમે મહને તોડી લા માયા કરોછ ” સલમાનનો સાથી બોલ્યો “ અને મહને તંદમે ઘડી ઘડીએ ચાર બાળુએ જોવા કહોછ, પણ મહારા આગલા પ્રી-કમેનથી તો યાદ કરશો કે નહી ? તંદમે બીલકુલ હવે ફીકર ના કરો, તંદમે જોહરાને ઉપાડીને દરીયાવપાર જાઓ અને શાદી કરીને જ્યારે પાછા આવો ત્યારેજ આપણે કોઈ સાહાસ કર્મ કરશું, નહી, તો ત્યાંવેર તંદમારા વગર હું એક નવું દગલુંબી ભરશ નહી, પણ

ભોંયરામાંજ પડીને આપણા બાઇબંધો સાથે મૌન કર્યા કરેશ. હવે તો તહમારા જીવને કરાર રહેશે કેની ?”

“ ઘણી અચ્છી વાત કહી. ” સલમાન બોલ્યો.

“ વાડ, પણ હવે પેલા બેનું કેમ ? ” સલમાનના સાથીએ કોઇ ચીજ યાદ આવતાં પુછ્યું “ પેલા હુસેનને અને સચ્ચોલતને ભોંયરામાંજ રાખવાના કે ? તહમોને પાછા ફરતા કદાચ બે ધાર મહીનાખી નીકળી જાય તો તેઓ માટે કરવાનું તે શું ? બેસાડીને ખીચડા ખવડાવવાનો કે ? ”

“ હા, રહેવા દે ” સલમાને કહ્યું “ હું પાછો આઉં ત્યાં સુધી એ લોકનેખી નીરાંતે ભોંયરામાં મઝાડ મારવા દે. લેકીન, તું એક કામ ઝુરર કરજે. ”

“ તહમે તો કામ કરવાજ ના કહોછ તે ! ” સલમાનના સાથીએ હસીને કહ્યું.

“ પણ સાહાસ કર્મ ના કરતો, જરાક હીલચાલ ખી તો કરશે, કે તમામ અખત સુધી ભોંયરામાંજ આલોટ્યા ખાંશે ! જો, સાંભલ, પેલી જુબઇદાને મેલવવાને માટે આપણે હારી ખાધી કેમજે તેને તેના ઘણીએ પોતાના મહેલના તહેખાનામાંથી ખસેડી દીધીછ, મહને ખખર થઇછ કે ખાનખાનાને તેને મારી નથી નાંખી પણ તે જીવતી કેદ છે, અને બીજે કેકે બંધમાં પડેલી છે. તહારે ફક્ત એટલુંજ કરવાનું છે કે એ જુબઇદાને ક્યાં લઈ જવામાં આવીછ તે શોધી કાઢવું, બીજું કાંઈજ નહીં. તેણું કામ કરી રાખજે, અને પછી હું પાછો ફરું કે પહેલું પ્રાકરૂમ આપણું એ થશે કે જુબઇદાને છોડવવી. ”

“ ખામોશ રહો સરદાર. ” સલમાનના સાથીએ કોઇ આકારને તેઓ તરફ આવતાં જોઈને કહ્યું “ મહને લાગેછ કે ઝોહરાજ મરદાના લીખાસમાં અહીં આવેછ. ”

આખરે, સુદૃઢ કાંચલી તલેની તે સાંપણ આવી ! તે મરદાના લીળાસમાં તો ઘણી વધારે ખુબસુરત સલમાનની નજરોમાં લાગી !

જેથી તે પાસે આવી કે સલમાનના સાથીએ ઘોડેથી કુદીને તેને કોઇ પ્રવાહી સુંઘાડી દીધી, જેથી તે જેહોશ થઇ ગઇ. અને સલમાને સાંપડી ફેડીને છુપાયલા જે ઘોડેસ્વાર બાઇબંધાને પેલો સ્વાર વગરનો ઘોડો લઈ આવવા હુકમ આપ્યો. ઘોડો આવ્યો કે તેનાપર ઝાહરાને સુવાડીને તે પડે નહીં માટે ખાંધી લેવામાં આવી, અને ડાબે હાથે પોતાનો ઘોડાને દોડાવતા અને જમણે હાથે સાથવાલા ઘોડાને પકડતા હુટાર સલમાને જંગલ તરફ ચાલુ મુક્યું.

સંગીનાની ખુની ઝાહરા, મરીયમપર સીતમં ગુજારીને, પોતાના બાઇબંધ પર હુકમ કરી એક હમશીર નહીં પણ એક શમશીર હવે પુરવાર થઇ હતી. મગર તે શમશીરને આજીવ કરવા ખીજ કોઇ વધારે ઝોરાવર અને તેજ શમશીર કુદરતે તથ્યાર કરી હતી. ઝાહરાં સેર હતી, તો સલમાન બળી તેને લંકાવનાર એકે સવાસેર પુરવાર થયો હતો !!

ઘણી લાંબી મનઝલો કાપ્યા પછી ઝાહરા જ્યારે ખિસુદ્દીમાંથી હુશ્યાર થઇ ત્યારે તે પોતાની હાલતથી વાકેફ થઇ ! તે સુધીમાં આવ્યા પછી સલમાનની સામે થઈ, મગર સલમાને સાથે લીધેલો ઝાહરા માટેનો ઘોડો જંગલમાં એક ઝાડ સાથે ખાંધી દીધો—અને ઝાહરાને પોતાનાંજ ઘોડાપર પોતાની આગળ પછાડી લીધી, અને તેને પોતાના પૂંવ તળે દાબેલી રાખીને તે જંગલોનાં જંગલો કુદકવતો આગળ ગયો !

આખરે ખીજ બપોરે તે આસાએશ લેવા માટે જ્યારે થોભ્યો, ત્યારે ઝાહરા તેનાથી દુર ખોરાક ખાતી બારી અદસાસમાં હાથેલાં જેડી જેડી મુંગા નીસાસા નાંખતી હતી !

પ્રકરણ ૩૩ મું.

સલીમની મુલાકાતે શયતાન !

પોતાને મળેલી ભયંકર સજા ઉપર ખચકાત કરતો સલીમ ઉપલા બનાવની છઠી રાતના સ્નેહચંદ્ર અને બેકરાર અશ્વસોસનો દમ ભરતો બેઠો હતો. તે વધારે ગમ એટલા માટે કરતો હતો કે તેને સજાનો હુકમ મળ્યા પછી છ દીવસ પસાર થયા હતા છતાં તેની પયારી જાહરા તેને મલવા માટે આવી નહીં હતી ! તે જાણતો હતો કે તે મુગી—બહેરી મુંદરી એટલી બધી ચાલાક હતી કે ગમે તે કરીનેથી તેને તે દીલાસો આપવા આવયા વગર રહેજ નહીં; પણ, જ્યારે તે આવી નહીં ત્યારે તે મનમાં હજારો ખયાલતો ઉભા કરીને કોઈ દમમાં હંડી સાંસ લેતો, તો કોઈ દમમાં ગમતો દમ ભરતો !

તેણે જાહરાના અથાક પયારનો ખ્યાલ કરતાં પોતાની પહેલી જવાની વખતે જે ઘણીઆણી તેની ગરીબાઈના વખતમાં તેને જંગલમાં મલી હલી તેની યાદ ડીધી ! તેણે પોતાના વિચારો પોતાની પહેલી જવાની વખતની મુશ્કેલી તરફ દોરવાતાં યાદ કર્યું કે તે વખતે તેની ઘણીઆણી એટલી બધી તેને ચાહતી ન હતી કે જેટલી બધી તેની આજે બીજી જવાની વખતે તેને જાહરા ચાહતી હતી ! તેથી, તેને લાગ્યું કે શયતાન સાથેની શરતમાં તેણે એક મોટો શાયદો એટલેજ મેલ્યો હતો કે તેને એક ઘણા પ્યારની માથુક હાથ આપી હતી ! !

પછી તે સંગીનાના ખુનની યાદ કરતો બેઠો, તેટલાં તેણે જોયું તો બતી ધીમે ધીમે કમતી થતી ગઈ અને તે આપોઆપ ગુલ થઈ ગઈ ! બતી ઓલવાયા પછી સામેની દીવાલ ઉપર કોઈ જાતનો ચક્કાટ ફેલાયો, અને તે અજાણ્યા આપના અલકાટની વચેથી કોઈ

આદમીની શકલ દેખાઈ, જે તેણે યાદ કરી તો તેની ઝમ્મીમાં તેના ઝુંપડામાં તુફાન વેખતે દાખલ થયલા પેલા બેદી પુરૂષનીજ સુરત હતી !

તે શયતાન હતો ! અને તેના ચહેરાપર સુરખાયલું—કહયું— નફરતભર્યું એક હસયું પંથસયલું હતું ! સલીમ તેને ફાટે ફાટે ડાળે બેતો મિસી રહ્યો, અને શયતાને ગંભીર આવાજે કહયું, “સલીમ ! તુને જે બોલાવેછ તેને તું જાણખેછ ? બોલ હું કોણ છું ?”

“મનહુસ ઇબ્રાહીમ !” સલીમે ગુસ્સાથી કહયું. “દુનયાની નૂકી ઉપરનું એક સીડા ચઢેર !”

“હા, હું સીડા ચઢેર છું જે દુનયાની નેકીને ઢાંકી નાખુંછું” શયતાન તેવાજ ધીકધારના હસવાથી હસતાં હસતાં બોલ્યો “મગર તમે તે ચઢેરને ઉડતી આવતી જુઓ છો છતાંબી કેમ તમારી અકકલ ખપરીને તેને દુર ઉડારી નાખતા નથી, પણ કેમઅકકલ બેવકુફ બનીને તમારી નેકીઓપર તેને પડવા દો છો ? દુનયાની મોજબી આખવી, અને નેકીનેબી સંભાળવી, એમાં ઘણી કુનેહનું કામ હોય છે. અસંતોષી, લાલચુ અને તકલીદીપર હુમાતા આદમીઓ તેથી કુદી જાણતાંજ નથી; અને તેથી તેના અંજમમાં શયતાનની હામે મકના કઈદી બની તેની જાળમાં ગીરફતાર થાય છે; અને ખરાં બહીશતને ગુમાવી તકલીદી મોજના જલ્દનમને પસંદ કરે છે, જે સીરફ ઉપર ઉપરનો ચળકાત બતાવીને આખરે તે ઉડા ગારમાં હોમાવે છે જેમાં હુખ સીવાય કોઈ સુખજ નથી !”

“મગર, હવે તું મહેને જવા દે—છોડી દે, તારા હાથમાંથી મહેને રીહાઈ આપ.” સલીમે ખોતાના બંને હાથો નેકીને તેને સમજાવ્યો.

“નહી, કદીબી નહી.” શયતાને પુકાર માર્યો “તારી સાથે શરત થઈ ચુકી, અને હવે હું તે શરતની સાંકળથી તહને છુટો પાડી

શકનારજ નથી. જો હાથમાંથી આદમ, પહેલાં તારી અકકલ ક્યાં ગુમ થઈ હતી, કે આજે સુધ ઉઘડી ?”

“ મગર, જો મનહુસ શકલ પલીદ ” સલીમે હવે ગરમ થઈ જમીને પુકાર માર્યો “ તે તો દુનયાની મોજમઝાફ ચખાડવા મહારી સાથે શરૂ કરીને મહને તારા કાપુમાં લીધો, તો બતાવ કે તું તહારી શરત પુરી કરી શક્યોજ ક્યાં ? ” તે તો મહને આજ કેટલા કેટલા દીવસો થયા આજે ભયંકર દેદખાનામાં હામાઝ્યા, તો બોલ કે તહાફે વચ્ચે ક્યાં રહયું ? મહને ડરામણી સંજાનો હુકમ મલયો તોખી તે તહારો ફોલ ક્યાં પાલયો ? ”

“ હા-હા-હા-હા-હા ! ” શયતાન તે સાંભળીને મોટેથી હસ્યો “ એવકુફ આદમી, તહમે બધાં એમજ સમજે છે કે શયતાન પોતાની શરત પાલવાં સદા બંધાયેલો છે !—નહી, તેમ નથી જ્યારે તહમારા જેવા આદમીઓનું ઇમાન પવિત્ર રહેતું નથી, અને તે ઇમાનપર તહમો પાણી ફેરવે છે તો પછી શયતાનથી શું આશા રાખી શકો ? શયતાન તે તો શયતાનજ છે, તે તો તમને પોતાની જલમાં ઉતારવાની હર બાહણે કોશીશ કરે છે, લેઝીન તહમો પેસે કેમ તેમાં સહેલાઈથી ઉતરી જાઓ છો ?—પણ થોભ, ખુશી થા, કે હું તહારી ઉપર દયા કરવા માગુ છું.—”

મગર એહીં એકાએક સલીમ ઉશકેરાયલો પુકાર મારીને વચે બોલ્યો “ નહી-કદી નહી, તું તહારી દયા તહારેજ માટે રહેવા દે, અને મહને મહારી કમખખત શરતથી છુટા કર. મહારી ઝઘરી ભલી હતી; તે ઝઘરીમાં હું ઝમીનપર પડીને રીખતે તે હજુણ પર વડતે, પણ તહારી વલંગદીમાં આજે કલંક લાગેલો મહને મહારી નસેનસથી કમકમાત ઉપજાવેલ ! શયતાન, તે મહને મોજ કરાવવાની શરત કીધેલી છે, અને નહીં કે દેદખાનામાં સજાવાની ! તું તહારા ફોલપર સાચુત રહ્યો નથી, તો મહને હવે તહારી વધુ

વારે પરવાહ નથી ! મહને મરવા દે, મહને પાછો ઝબક થઈને મરી જવા દે, પણ તહારાં પંજમાંથી મહને છોડી દે.”

“હું છોડી દેતે, પણ તહારો પયાર જે ખુબસુરત સુંદરી ઉપર છે અને જે સુંદરી હાલ એક લુટારના હાથમાં સપડાયલી છે તેને ખાતર હું તુને છોડતો નથી, સલીમ, હું તુને તહારી ઝોહરાને ખાતર તુને મહારા હાથમાંથી હમણા છોડવા માંગતો નથી.”

ઝોહરાનું નામ સાંભળીને વલી હોશપર આવેલા સલીમની હોશ દ્રરામોશ થઈ ગઈ ! શયતાનની વાતપર વલી પાછો તે દોરવાઈ ગયો, અને તેની ખયારી માથુક દોઈ લુટારના હાથમાં સપડાયલી સાંભળીને તે અધીરો પ્રડી ગયો ! જેથી તેણે નરંગ બની જઈને કહ્યું “મહારી ઝોહરા ક્યા લુટારના હાથમાં છે ? અને તે ક્યા છે ?”

“હું તુને હમણાજ બતાડિંછ કે તે ક્યા છે !” અને એમ બોલતાંજ શયતાને દીવાલ ઉપર હાથ ફેરવ્યો, જ્યાં એક ચીત્ર પચકા થયું !

તે ચીત્રમાં દરીયાવ દેખાયો, તે દરીયાવની અંદર એક જહાજ જાણાયું, તે જહાજપર ઝોહરા હતી, અને ઝોહરા લુટાર સલમાનના હાથમાંથી બોતાંને બચાવવા માટે મારફાટ કરતી હતી !!

સલીમ તે જોઈને માથાથી પગ સુધી ધરડીને ઉશકેરાઈ નીકળ્યો “ઓ, મહને તું મહારી ઝોહરા પાસે લઈ જા; હું તહારાજ કાબુમાં રહેવા ખુશી છું અગર જો તું મહને મહારી વંહાલી ઝોહરાની પાસે લઈ જાય તો !”

અને એટલું સાંભલીને શયતાન અલોપ થઈ ગયો, સલીમ પેલા દરીયાવના ચીત્રને ગાયબ થતું જોઈને ગમ ખાઈ ઝમીનપર પડ્યો, અને બીજા ખુલામાં જેલો કઈદી ઈસાકર સલીમને મનમાં અને મનમાં લવારો કરતો અને ખુબ માંડતો સાંભલીને ગભરાઈ ગયો !

પ્રકરણ ૩૪ મું.

તુફાની દરીયાવનું પરીણામ.

ઝોહરાને લઈને નીકળેલો લુટાઈ સલમાન પોતે આસાએશ લેતો અને ઘોડાને આસાએશ આપતો ત્યાં આવ્યો જ્યાં “પટણા” હતું. પટણા આગળ તેણે ગંગા નદી ઓળંગી અને બીજે કીનારે આવ્યો, જ્યાં દેહલીની મુઅદ્દક તેણે એક છુપું ભોંયરૂં રાખ્યું હતું; જે જોડે દેહલીના ભોંયરા જેટલું મોટું અને ખજાનાથી ભરપૂર તો નહીં હતું, મગર તેમાંથી થોડું-થોડું જે હતું તે બપોડો આપનારૂં અને સલમાનના બીજા કેટલાક લુટારૂંઓને આરામ દેનારૂં હતું.

પટણાનાં તે ભોંયરામાં તેણે ઝોહરાનેથી ઉતારી, જ્યાં બે દીવસ તેઓ રહ્યા અને આગલો ઘોડો ત્યાં છોડી કંઈ બીજો એક ઘોડો લઈને તે પાછો નીકલ્યો. તેણે તે ઘોડાને જહાંગમી ઉતાર્યો અને ઝોહરાનેથી જહાંગમી બેસાડી પોતે બેઠો, અને પાછા તેઓ ગંગા ઓળંગી ચાલ્યા. અહીંઆ આપણે યાદ કરી લઈશું કે શયતાને સલીમને દેહખાનાની કોટડીમાં દીવાલ ઉપર જે ચિત્ર ખતાવ્યું હતું તે આ વખતેનું હતું, અને ખરેખર તે ચિત્ર શયતાને ખેંચે ખતાવ્યું હતું, જેમાં ઝોહરા સલમાનને પોતાથી દુર રાખીને હંકાવતી હતી !—આ વખતે ઝોહરા પટણામાં સલમાને આપેલા, ઝનાના લીઆસમાં સજ થઈ ગઈ હતી.

અગર આહતે તો સલમાન ઝોહરાપર ઝોર વાપરીને તેને પોતાના પંજમાં દાખી દેતે, મગર નહીં. આપણે આગલથી જોઈ આવ્યા છીએ કે સલમાન એક લુટારૂં છતાંબી અમીરી ખસલહત ધરાવતો હતો. તે ખનતમાં લગી લોકોનું લલુ બહાવતો નહીં, અને

અમીર હતો, અને તેણે જ્યારે ઝોહરાને પોતાની તરફ નરમ નહોતી થતી જોઈ ત્યારે તેના ઉપર અપરહસ્તી અને હુકમ કરવાથી દુર રહ્યો, અને તેનાથી દુર થયો ! તેણે મનમાં માની લીધું કે નવું ખેપટ પાંજરામાં પુરવામાં આવ્યું હતું, અને તેને હલીમલી જતાં હજુણુ થોડા વખતની જુરેર હતી ! ઝોહરા તેના સકંજમાં સપડાયલી એક નવી નુરી હતી, અને તે નુરી સલમાને ધાર્યું કે વખતના વહેવા સાથે રક્તા રક્તા તેના હાથોમાં ખુશીથી ખેસવાની, અને પયારથી પસરવાની હતી.

ખીજી મુસાફરીમાં તેઓ ત્યાં આવ્યા જ્યાં ગંગા નદીનું મુખ હતું, અને જેને ખીજે પાર હાલતું કલકતા શેહેર અસલી હાલતમાં આવેલું હતું. અહીંથી લુટાર સલમાન જંગાલાના અખતના મોટા દરીઆવમાં સફર કરીને રંગુન જવા માંગતો હતો, જ્યાં દેહલીની માફક તેણે એક ભોંયડું રાખ્યું હતું !

ત્યારે આપણે જોયું છે કે આપણી વાર્તાને અધવચે ઉમેરાયેલો આ લુટાર સરદારે કોઈ નહોતો સુહનો અકબી નહીં હતો ! તે જેમ આપણી વાર્તાના મોટાં પાત્રોની સંદર્ભમાં થયો હતો, તે મીસાત્ર દુનયામાં તેના કામોખી જ્યાં મોટા મોટાજ હતા ! તે એક પ્રાકબી શુરો હતો, મગર લુટાર હોવાથી આપણે જો તેને શરીફ બદમાશ તરીકે પીછાણીએ તો તેમાં આપણે કાંઈખી ખોટું કર્યું નહીં. તે દેહલીમાં મોટું ભોંયડું અને ઘણા લુટાર નઉકરો રાખતો હતો, તેમજ રંગુનમાંથી ધરાવતો હતો ! તે અમીનનો લુટાર હોવા ઉપરાંત દરીઆવમાં ચાંચીઆપણું ચલાવતો હતો, જેથી દરીઆવમાંથી તેના વહાણો ફરતા રહેતા હતા !

અને તેવુંજ એક ચાંચીઆ વહાણ આપણે જંગાલાના ઉપસાગરના કીનારાપર ઉભેલું જોઈશું. લુટાર સલમાન ઝોહરાને લઈને એક મછવામાં બેઠો, અને સલમાનને હાથ સપડાયલી ઝોહરાએ કોઈ ઠેડાવ મનમાં કરી રાખીને કાંઈખી આનાકાંની કે તોડછોડ વગર

સલમાને ફરમાવ્યું તેમ કીધું. મછવામાંથી વહાણ ઉપર ચઢ્યા બાદ તેઓની સફર શુર થઈ, અને પાણીની છાતીપર દોડતું તે ધર સડે-સડાટ ચાલ્યું.

*

*

*

*

*.

આપણી વાર્તાનો દેખાવ હવે એક ઉજડ ટાપુ ઉપર બદલાય છે, જે ટાપુ દરીયાવની કચે આવેલો થોડો વેરાન છે.

જોહરા તે ટાપુપર કીનારે બેઠેલી જણાય છે જેના તમામ કપડાં બીના છે ! બાલ ભીંજાયેલા છુટા તેના ખભાંપર તીર્થરાખી પડેલાં છે, અને જોહરા પોતાની આંખ તુચ્છતા કિમ્તો સુરજના કીરણો જે દરીયાવમાં સુનહેરી રંગથી પડતાં હતા તે ઉપર ઠેકવેલો રાખીને વીચારમાં મગ્ન છે.

જોહરાથી થોડેજ દુર વહાણનું તુટીકુટીને છૂટું પડેલું લાકડ-કામ તરતું રહીને પોતાની કાહાણીનું વરણન કહેતું હોય તેમ અંહીથી તહીં અકસીતું ઝીંકાતું હતું !

મગર, તે વહાણના ચાંચીયાઓ હાલમાં ક્યાં હતા ?

તે ચાંચીયાઓ કે જેઓ અંદર નજદીક હોય તો વેપારીઓ તરીકે પોતાને ઓલખાવે, અને દરીયાવમાં હોય ત્યારે ધમધોકાર બીજા વહાણોનો માલ લુટે !—અને હવે જ્યારે જોહરાને આપણે અકેલી નેમ્બએ છીએ, ત્યારે તેને ઉઠાંતી લાવનાર સલમાન ક્યાં ગયો ?

વાત એ હતી કે થોડાં દીવસની સફર પછી તે ચાંચીયા વહાણને એક ખુબરદસ્ત મોટું તુરાન નડ્યું, તેઓ ક્યાં ગય છે તેની ખબર રહી નહીં, અને દરીયાવના મોજાઓ જે વહાણની અંદર અને છેક અંધારી મોજા આવાજ સાથે પસાર થતા તેઓ તે વહાણને ક્યાંનું ક્યાં ધસડી લઈ ગયા !

વરણની મોંઝાઓની દયાપર તે વહાણ મેળાતું આખરે કોઈ

ખડક સાથે જઈ અડકીયું, અને એક મોટા આવાજ સાથે વહાણના એક ભાગનો ચુરો થઈ ગયો !

ગમરાટ અને ગમરાટ તે બધા ચાંચીયાઓમાં ફેલાયો, અને થોડી પત્ર પછી તો બધા પાણીમાં પડીને કોઈ નીચે ગયું, કોઈ તરવાની કોશીશ કરતું રહ્યું, તો કોઈ છોલ સાથે અફલાઈ એક લાકડાને પકડીને સપાટીપર જણાઈ !

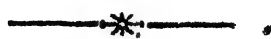
મગર, સલમાન હજીજ તે દુગ્ધતા વહાણના ઉપર રહેલા એક ભાગપર હતો, અને તેણે પોતાના હાથોમાં કોહરાને મજબુત પકડી લીધી હતી.

“ કોહરા, મરશું તો હું ને તું સાથેજ મરશું, અને જીવશું તે સાથેથી સદાના સાથે જોડાશું ” અને એમ બોલતાંજ તેણે કોહરાને વધારે ઝોરથી પોતાની પકડમાં દાખી; મગર એકજ પત્ર, અને બીજી પત્રે કોહરા એક મોટા કટકા સાથે છુટી પડી, એક મોટા તુફાની મોજે તેમનાપર વીંટલાઈ ગયો, અને છુટા પડેલા તે ખેડ પાણીના ઝોરથી એક ક્યાં તો એક ક્યાં જઈને પડ્યાં !

ઝીંદગીની છેલ્લી ઘડીએ જઈ મહોંચેલા સલમાને ચાહ્યું કે તે જીવે, અને કોહરાને તે પોતાની મહોરદાર બનાવે ! તેણે વહાણપરની છેલ્લી પલે એકઅમ બની જઈને કોહરા જાણે સાંભલતી હોય તેમ તેને પોતાની ઇચ્છા બોલીને જણાવી. લેકીન, મુંગી-ખેરેરી કોહરા તુફાની સપાટાથી એકજ કપાટે જઈને તેનાથી દૂર ઉડીને પાણીમાં પડી !

તે મુંગી-ખેરેરી સુંદરી, તુફાની રાત પછીની સહવારે, બીણા-યત્રી તણાયલી એક હિન્ડ ટાપુપર જઈ પડી; જ્યાં તેને કુદરતના હાથોએ શું કીધું હતું તેનો વીચાર કરતાં લાગ્યું કે તેનો મુદ્દમ સલમાન તે ટાપુ ઉપર અને દરીયાવમાં કેઈ દેખાતો નહીં હોવાથી માતનાં હાથોમાંજ જઈ પડ્યો હતો !

પ્રકરણ ૩૫ મું.

આનડામાન ટાપુપર ઝાહરા.

આહહા ! પાક પરવરદેગારનો ધનસાફ તદતજ રાસ્ત અને દોડત છે. આપણે આદમ જાત તે રાસ્ત ધનસાફને કોઇવાર ગયર-વાજખી સમીજીએ છીએ. મગર તેમ નથીજ; એ તો સીફ આપણી ટુંકી નકરનું પરીણામ છે.

અગર આપણે ચાલતા ચાલતા એક પત્થરની ઠોકરથી પડીખી જઈએ, તો તે આપણા પડવામાં કોઇ ગયરધનસાફ થયો નથી પણ જે થયું હોય તે ધનસાફથીજ થયું, અને તે ધનસાફ આપણા પોતાના કરતુકને આધારે થયેલો છે એમ સમજવું તેમાંજ દાનાઈ છે.

યાદ કરોઃ ધનના ઢગલા ઉપર બેઠેલો એક શર્પ્સ એવી ખુરી ખસલહતનો બની ગયોજ કે તે પોતાની દૌલતને વાપરતો નથી મગર મનહુસ કંજુસ બનીને તે પછુસાની પુંજ કરેજ, તે પોતે ખાતો નથી અને સખાવતને રસ્તે ખીજને ખવાડતો નથી ! અફસોસ, એવી ખુરી ખસલહત તયારે તેનામાં કેમ પયદા થઈ ? શું પાક પરવદેગારે તેને માટે ગયરધનસાફ તોલ્યો ? નહી-કદી નહી. અગર મારી એક લાખ ઝખાનખી હોય તોખી તે સઘળી જીંબથી હું એજ બોલું કે “ કદી નહી. પાક ખુદાનો ધનસાફ કદીખી ; ગયરધનસાફ તરીકે પયદા થયોજ નથી ”—તયારે ! તયારે ફકટ એજ કે પેલા આદમીનું કોઇ કરતુક એવુંખી ખુફ હંતું કે જેથી તેની તેવી ખુરી ખસલહત બની ગઈ.

અરે, એક બાણનારે ગણનાર માણસને કેટલીવાર તમે હુંખી થતો જુઓ છો, અને એક હરામીને તમે માંજમાં મહાલતો માનો છો ! મગર સખર કરો, જીતકાલના કરતુકના એ પરીણામને પસાર

થતાં હો, અને વરતમનને ભવિષ્યમાં બદલાઈ જવા દો—પછી જોજો !

તમારી નજરોનજર જોજો કે પાક ખુદનો ધનસાફ કેવો બર-હક અને રાસ્ત છે. યાદ રાખજો કે હરામી પોતાના હરામ કરતુકની સજાને એવો પહોંચશે કે તહમે દાંતમાં આંગલી પકડી બેસા, અને ખુશાલીની ચશમો સાથે તહમે નેકીના કરનારને નેક બદલો મળેલો જોશે. પાક ખુદની કુદરતજ મ્યારી છે !

અને એજ પાક કુદરતના હાથોએ શું કરામત કીધી હતી. તે આપણે આપણી વાંતમાં જોઈ આવયા છીએ, શયતાનનો શુદ્ધામ સલીમ એક પાપી બન્યો હતો, તો તેને માશુકખી જે મલી તે તેવીજ પલીદ અને પાપી મલી ! એમાંથી પાક ખુદનો એ ધનસાફ આપણે જોઈએ છીએ, કેમજે જેમ પાણીને પાણી મલી જાય, જેમ કીચ સાથ કીચ જોડાય, તેમજ નીચ સાથ નીચનોજ મેલાપ થયો. જોહરા જોકે નાજુક બદન એક ઔરત હતી તોખી તે કાંઈજ નહી પણ એક નાજુક શયતાન પુરવાર થઈ હતી, અને તેનો મેલાપ શયતાનના ખુદ શાગેર સલીમ સાથ થયો હતો !

અને વળી વધારે શું ? તે નાજુક શયતાન, તે જહરીલી શમ-શીર જ્યારે બુટારૂ સલમાનને હાથ જઈ પડી ત્યારેખી કુદરતે તુફાન ઉઠાવયું, તે બીચીયા જલાજ ધસડાઈને છેક બંગાલાના તે મહાસા-ગરમાં તણાઈને ત્યાં ગયું જ્યાં આનડાચાનનો ઉજડ ટાપુ હતો, અને તે ટાપુ ઉપર આપણે જ્યારે જોહરાને છેલ્લી જોઈ ત્યારે અફેલી હતી !

તે ઉજડ ટાપુ હતો જ્યાં હાલમાં બદખસલહતના ખુની પા-પીએને દેશનીકાલ કરવામાં આવે છે, અને જ્યારે આપણે જોહરાને તે ટાપુમાં જઈ પડેલી જોઈએછ ત્યારે જો જાનથી એજ બોલીએ કે તે પાપી ઔરતને બરહક ધનસાફ મળ્યો હતો, તો તેમાં આપણે ખોટું બોલતાજ નથી.—પણ હજુણ ક્યાં ? બહકરતુક કાંઈ પોતાનો

ઈનતેકામ એટલીજ અસરથી લેતો નથી, લેકીન એક પ્રતીદ આદ-
મીએ જે નીચ કામો કીધા હોય તેનો પુરેપુરો ખદલો લે છે ! વાંસ્તે
આપણે હવે આગળ વધશું.

હરીયાવંતે કીનારે રેતીમાં બેઠેલીં જોહરાને હંડી જે કે ઝરા
ઝરા લાગતી હતી તોખી ખુરશીદના દમખદમ તથતા કીરણોએ
તેને ગરમી આપવા માંડી. નજર ઉઠાવીને તેણે આજુબાજુ જોયું
તો એકખી માણસ નહી જણાયું, નહી એક ઘર, એક ઝુપડું નહી,
જંગલના ઝાડો, સીવાય કોઈ ખી નહી !

મગર, હજુલુખી દયાળુ દાદારે પોતાની અખુટ દયાનો હાથ
તેનાપર લંબાવ્યો ! જોહરાને ભુક ઘણીજ લાગી હતી, અને તે
જંગલોમાંના ઝાડપર તો કાંઈ ફલખી નહી હતાં ! હવે એકાએક
તેની નજરે દુર કીનારાપર પડેલી એક સંદુક જણાઈ, તે તુરંતજ તે
પેટીતરફ દોડી ગઈ, તેના કુશલને પાસે પડેલા એક પતથરના દુક-
કાથી ભાંજયું, અને યા ખાક ખુદા ! તે પેટી ખુલ્લતાંજ તેણે શું
જોયું ? એક તરફ થોડાંક કંપડાં, બે ચાર ચદ્દરના દુયા; થોડીક
ફરફ અને સુકો મેવો, તથા થોડાક નાન ! તે ખોરાકી અને પોષા-
કીની ચીજોં જોઈને જોહરાની નજર સ્વભાવીક તે પાક પરવરદેગાર
જે તમામેતમામ જોહાનનો બનાવનાર છે, તેની તરફ આસમાને ઉચ-
કાઈ ! મગર, તે અબલા વધુ વાર તે પયારા કીરતારને જોઈ શકી
નહી, તેના મનમાં વીજળી વેગો ખયાલ આવી ગયો કે તે પોતે એક
ઝુલમગાર, મરદુમઆઝાર અને ખુની હતો, અને તેની પોતાની ખુરા-
ઈઓના ખયાલથી તેની આંખો આસમાત તરફ ઉચકાયલી આપો
આપ સંરંમથી નીચે ઝમીનપર પડી ! !

ઉફ ! તેણે યાદ કીધું કે તેણે પોતે શું કીધું હતું ? અને તે
બધાં ઝુલમો સીતમના કરવા છતાંખી પાક ખુદા એટલો બધો દયાનો
બંધાર હતો કે ઉજડ એક ટાપુ ઉપર જઈ પડી તોખી પાકપરવરે
તેના હાંત માટે અન્ન અને તેના શરીર માટે વસ્ત્ર મોકલ્યાં હતાં ! !

હવેજ તેણે દાંતમાં આંગલી પકડી લીધી કે પાક પુદાના અકારા-
ઓને તે આવી ગયળી મદદ આપે છે, તો તે પાક પરવરદેગાર પોતા
ના પયારાઓને તો ફુટલી બધી મ્હોળતથી મલતો હશે ! !

તે સંદુક પેલા ભાંગેલા ઘડાણથી કાઢ ચાંચીઆઓની અન્ન-
યમ સંજોગે ખેંચાઈને અપુ. ઉપર આવી પડી હતી તેમાંની ખો-
રાકી જો કે પાણીથી થોડીક ખરાબ થઈ હતી, મગર તે ખાવાનાં
કામમાં આવે તેમ હતી. ક્યાં તો મરદાના હતાં, પણ કોહરાને
ઉજડ ટાપુપર ફફટ શરીર ઢાંકવાનું હતું અને નહીં કે પોશાકનો
તક્ષવત ખતાવવાનું ! અને હવે તેણે તે ગયળી મદદનો ઉપયોગ
કરવા માંડ્યો. મેલ્લ કપડાં ધુપમાં સુકાવા નાંખ્યાં, અને ખોરાક
થોડો ખાઈ લીધો.

ખાધા પછી તેને તરસ લાગી. તેનું કેમ ? તે હીમત હારી
નહીં, અને ત્યાં મીઠાં પાણીથી શોધમાં રહી. ચાલતાં ચાલતાં થોડેક
દુર એક નાલું વહેતું તેને જણાયું, જેમાંથી પાણી ખોબલી ખોબ-
લીએ કાઢીને કોહરાએ પીધું.

ખાઈ પીને ધરાયા પછી એક મોટા ઝાડની નીચે મડેલા છાંયામાં
તે બેઠી અને શુંનું શું બની ગયું હતું તેના અન્નયમ ખતાવે, ઉપર
વીચાર દોડાવતી તે ઝાડની નીચેજ સુતી.

ખાખમાંથી બીહાર થયા પછી તેણે પેલાં કપડાં, અને ખોરાકી
લાવીને તે મોટા ઝાડ તળે મુક્યાં, અને વખત બીટતાં ઝઝકલાને
શુમારે તે જઈને કીનારે દરીયાવ નીહાલંતી બેઠી.

તે તુફાની દરીયાવ જે આટલું બધું તુફાન કરી ગયો હતો, તે
અન્નયમ જેવી રીતે તંદુનજ શાંત હતો; અને દુર પુરશીદ ગુરખ
થતો દુન્યાને છોડીને બીજી તરફ તહેલવા જતો હતો !

રાત ! અંધારી તે રાત ઉજડ ટાપુ ઉપર કોહરાને જાણે દહે-
શતથી થોડી ભારતી હતી. વસ્ત્રીની હરતીથી બેનસીબ બનવાનું

કેવું કરું હોય છે તેનું તે નાજુક સમતાનને હવે કાંઈક બાંન આવ્યું, અને તેથી એક ન્હાના બચ્ચાંની માફક તે હુસકે હુસકે રડી ! મગર, આહહા ! તે પયારો પરવરદેગાર હજુણખી વધારે મહેરબાન થયો, અને તેણે ચંદરમાંને મોકલી આપ્યો.

માંહાતાબની ઠંડી રહશનૂમિ જોઈને ઝોહરા દહેશતથી મોકલી યઇ, અને સુતી સુતી જાણે તે માંહાતાબની ચલણને જોવા લાગી ! જોતી જોતી ખાખમાં ચીરફતાર યઇ ગઇ, અને જ્યારે તેની આંખ ખુલી ત્યારે દુનયાનો સફીથી વફાદાર દોસ્ત આફતાબ પાછો પોતાના મીત્ર દુન્યાને મલવા પધારી ચુક્યો હતો.

ઝોહરા બીદાર થઇને દરીયાવ કીનારે નહાવા ઉતરી; નહાઇ રહીને તેણે મરદાના લીપાસ જે મલી આવ્યો હતો તે પહેર્યો, અને પોતાના બાલ છુટા નાંખ્યા.

પછી ચોટુંક ખાઈ લઈ તે હવે જંગલની વચમાં ફરવા લાગી ! તે બહુ લાંબે સુધી ચાલી નહો, લાંબે જવાની તેની હીમતજ્ઞ યઈ નહો, કેમજે ડરામણા તે ટાપુપર ગીચખીચ ઝાડ એટલા બધાં તો હતા કે ઝાડીઓમાં ઝહરીલા અને ફાડી ખાનારા જનવરો હોય તેની ઝોહરાને ધારતી પયદા યઇ !

મગર, ચોટુંક જીવપર બાર ફરીનેખી તે આસપાસના અતરાફમાં ફરી ફરીને દીવસ ગળાવતી. તે જો કોઇતોખી ખ્યાલ વધારે કરતી હોય તો સલીમનો કરતી, અને તેવા ને તેવા ખ્યાલમાંજ ખાખમાં પડતીતો સલીમનુંજ સ્વપનુખી જોતી ! એમજ એક રહાંજના સલીમ અને પયારા સલીમનો વીચાર કરી કરીને સુતી તો તેને ખાખમાં લીલોતરીથી બરપુર એક ખેતર જણાયું, જે ખેતરમાં એક છોટીસી ઝુંપડી હતી. તે ઝુંપડીમાંથી કોઇ એક પીરામંદ બરફ જેવી સુફદ દાઢી સાથે તુરમંદ ચહેરાનો બહાર પડ્યો, અને તે ઝુંપડીની બહાર પગ મુકે તેટલાં કાંઈ કાળી સુરતના શખસે તેને ગલચીમાંથી

પકડીને ઝોરમાં ઝમીનપર અક્ષાદ્યો. તે બુઢો ઝમીનપર અક્ષાતાંજ
જાણે બદલાઈ ગયો, અને બદલાઈને જવાન બની ગયો !

સ્વપનામાંથી એક ચીજ ઝોહરાએ મારી કારણ કે તેણે તે
બુઢામાંથી જવાન બનેલા શખસમાં કોણને જોયો ? તેને, કે જેને
તે પોતે જીગરો જનથી આહતી હતી ! મઠી તે જવાન શખસ-સલીમ-
જાણે તેની પાસે આવ્યો, અને તેનું-ઝોહરાનું-માથું પોતાના સ્તીનામાં
દાખયું, ઘણા પયારથી ઝોહરાના હોટોપર પોતાના હોટ દાખી દીધા
અને તે જોઈને ફરીયાદ કરતી હોય તેમ ઝોહરા તેના પાંસામાં બરા-
ધને રહી !

આહહા ! તે મીઠો મીઠો સ્વપનો જે ઘડી ભર જોવાને બદલે
તે ટાપું પર ચુઝરનારા તેના તમામ દીવસોમાં દેખાયાજ કીધો હતો
તો ઝોહરાને કેટલું બધું પચાઈ લાગતે ? પણ નહીં; તુરતજ તેની
આંખ ઉપડી ગઈ, અને તે જોયલા અજબજબ જેવા સ્વપનાપર સહેંકડો
નવા અપમાનો દોડાવતી અંદેશાપર અંદેશા કરતી રહી.

હવે, દર દીવસે તે થોડી થોડી વધારે હીંમત કરતી તે ટાપુ-
પરના જંગલમાં આગળ અને આગળ વધતી ફરવા લાગી અને તેમ
કરતાં તેણે ફરટનાં કેટલાક ઝાડ શોધી કાઢ્યા જે પર પાકેલો સુંદર
મેવો જાણે ઝોહરાનેજ માટે તૈયાર થયો હોય તેમ દેખાયો.

પૈંટીમાંથી મલી આવેલી ખોરાકી થોડી થોડી ખાતાખી હવે
લગભગ ખલાસ થઈ હતી, અને નવા દીવસ ગળડાવવા આ નવી
મદદ ઘણી લાયક હતી, અને તેના પર હવે ઝોહરા દીવસો ગળ-
ડાવવા લાગી.

આપણે તયારે હવે ઝોહરાને આનડામાન ટાપુપર અકેલી છોડીને
બીજી તરફ જઈશું.

પેલી તરફ ફહલીમાં સરકારી હુકમથી સલીમનું આગ્રીશાન

સુંદર મકાન તેના રાયરખીલા સાથે સલીમનો કોઇ વારસ નહીં
હોવાથી તેની સજા અમલમાં મુકાયા અગાઉ જપત કરવામાં આવ્યું ! !

યહુદી ઇસાકરના મકાન પર સરકારી પહેરો રાખવામાં આવ્યો !—
અને હુસેન એકાએક ગુમ થવા પછી જોહરાળી ચક્ર-ખ-ચક્ર ગાયખ
થઇ ગઇ ત્યારે લોકો ગુમરાતમાં પડી ગયા, અને સરકારી હોદ્દાઓએ
તે ધણીધોરી બગરના ઘેર ઉપરળી પોતાનો પહેરો મુક્યો, મંગર એ
ઉલ્લા અમીરી મહેલ પર હકીમ રસ્તમખાનેળી મોતાની દિખરખ રાખી !

પ્રકરણ ૩૬ મું.

હયવાનનો અવતાર.

મહીનાનો તે છેલ્લો દીપસ હતો, અને પુરશીદને ગુરૂખ થવાને થોડા વખતની ઝુરત હતી. જે વખતે દેહલીમાં મોટો એક ખળભળાટ મચ્યો રહ્યો !

દેહલીના તવંગર રહીશ સલીમની તે રાતના કતલ થવાની હતી, અને તેના ખાસ સરકારી ઢંઢેરાના પીટાવાથી લોકતું એક ઝખરઘરત મોટું ટોળું કૈદખાનાની બહાર નજમાવ થઇને ઉભું હતું.

મહીની સંખ્યા અસંખ્ય હતી, અને છોકરાં બચ્ચાંની જાણે કોઈ તમાસો કે જત્રા હોય તેમ ઉતરી પડ્યાં હતાં, અને શહેરમાં પરદાનો રીવાજ હોવાથી જે કે જાનુઓ મોટી સંખ્યામાં આવી નહીં હતી—તોખી કેટલીક કમફર્ટ અકરતો પુરકો નાંખીને મરદોથી થોડે દુર ભેગી થઈ હતી, અને તેઓમાં કેટલીક સુદલીસ તો બેપરદેખી બેલીહાઝ અહીંથી ત્યાં ફરતી !

નજમાવ થયલાં લોકોમાં છુટથી જેમ ગમે તેમ વાતચીત થતી હતી. કોઈ સલીમની તવંગરી માંટે બોલતું, કોઈ તેના પુત્રી કામ તરફ નફરત નાંખતું, કોઈ તેને તદ્દનજ નીરદોષ માનતું, કોઈ તેની ચાલચલણ સારી હોવાનું કહેતું, તો કોઈ વલી શયતાનના ચીત્રને ઘરમાં રાખવાથી તે કેટલો બધો પલોદ હતો, તેની ભર મૂઝાડેમત ચલાવતું—સહિ સહને ભાવે તેમ વિચાર દરશાવતા, અને તેની ઉપર તકરાર કરતાં !

ઝઝકહું થતાં ત્યાં ગોઠવેલી બત્તીઓ સત્રગાવવામાં આવી, અને જ્ઞાનખાનાન બેહરામખાન પોતાના કેટલાક ખાસ માણસો

સાથે આની લાગ્યો. ખાનખાનાની પાછલ ડીંગ ચાર દરબારીઓ જેઓ ન્હાની પાયરીના અમીર હતા, અને જેઓ અદાલતે આમતું કામ કરતા હતા તેઓ ચાલતા હતા, અને તેમની આગળ આગળ મસાલચીઓ હાથમાં સીલગાવેલી મસાલો લઈને ચાલતા.

આખરે તેઓ કૈદખાનાના લોખંડી દરવાજા આગળ આવી લાગ્યા; અને તે ખોલ્યો.

તે પછી બેહરામખાને એક સીપાઈને સલીમની કોટડીની આવી આપી, અને અંદર જઈ તે પથરની કોટડીના દરવાજાને ખોલીને સલીમને બહાર લાવવાનો તેને હુકમ આપ્યો.

પેલો સીપાઈ કુંચી લઈને ગયો કે સલીમની કોટડીમાંથી એક મોટો ઘોઘારી આવાજ નીકળ્યો, અને તે આવાજ પછીની થોડી પળે જાણે કોઈ એક ચીખ મારતું હોય તેમ સંભળાયું ! સીપાઈના તો ત્યાંના ત્યાંજ હોવાનું ગગડી ગયાં !!

તે સીપાઈ ગભરાયલો-ગભરાયલો પાછો ફર્યો, અને હાથ જોડીને બીહતા બીહતા તેણે વાત કહી, જેથી ખાનખાનાને ગુસ્સે થઈને તેના હાથમાંથી આવી ઝુટવી લેતા કહ્યું “ ડરપોક, અંદર કોટડીમાં વાઘ આવ્યો છે જે તું બીધો ! ”

અને તેણે બીજા સીપાઈને તે આવી આપી સલીમની કોટડી ખોલવા જવા કહ્યું. પણ, તે માણસ કોટડી આગળ જઈ પહોંચ્યો કે અંદરના આવાજો ઝોરથી, ભયંકર ગરજનાથી, અને વાદળ ગગડે તેમ ગગડીને આવવા લાગ્યા ! અને એ બીજો સીપાઈબી ત્યાંથી નહોતો.

“ નામવર ખાનખાનાનું સાહાબ, આવાજો એટલા મોટા છે કે માણસ ગભરાઈ જાય છે, હું ધારું તે સાદે અહીં આવ્યાજ નહોતો. ” માથાથી પગ સુધી બીહ ધક્કાને તે સીપાઈ ખોલ્યો.

“ હા, આવાજ આવે છે ” ખાનખાનાનું ધીકારથી બોલ્યો.

“ પણ ખાવલા, તે આવાજ કાંઈ કૈદીની કોટડીમાંથી નથી—મને તો દરથી આવતો સંભલામ્મજી, લાવ ચાવી અને આપ, હું પોતે જાતે તે ખોલીશ. ”

અને ઝાંમ ખોલીને રોહસાંમાં ને રોહસાંમાં ખાનખાનાન બે-હરામખાન સલીમની કોટડી તરફ ગયો, અને તેની પાછલ બીજા-ઝોને જવાની ફર્જ પડી.

બેહેરામખાને તે કોટડીના દરવાજાના કુફલને કુંચી લગાડી તે દરવાજો ખોલ્યો, અને જેવો દરવાજો ખુલ્યો કે એક ભયંકર મોટું ઝખરદસ્ત વડ અંદરથી મોટી ગરજના સાથે બહાર કૂદ્યું, અને તેણે બહાર કૂદવા સમેટજી ખાનખાનાન બેહેરામખાનને પંજે મારીને ચીરી નાંખ્યો, અને ઝમીનપર પછાડી દોડ્યાં લાગ્યો !

ખાનખાનાનની તે નહાની ટોલીમાં મોટો ખજાલજાટ થઈ રહ્યો. મસાલચીઝોના હાથમાંથી મસાલ ગભરાતમાં તુટી પડી, અને બેહેરામખાનની સાથવાલા કેટલાક કોટડીની અંદર દોડ્યા તો કેટલાક આગુઆગુમાં વિખરાઈ જીવ બચાવવા નહાણ !

કોટડીની અંદર નહાસી જનારાઝાઝે જોડું તો ત્યાં સલીમ નહીં હતો, અને સલીમની સામે કોટડીમાં રહેલો કૈદી ઇસાકર વરના પંખથી ચીરાઈ ચગદાઇને મરણ પામ્યો હતો !

અને હવે ત્યારે આપણે જોયું કે સલીમે પોતાનો ઇનસાની અવતાર તજીને શયતાનની શરત મુજબ હયવાનનો અવતાર લીધો હતો, અને તેણે આ બીજી મરતમે શકલે હયવાનીમાં દાખલ થવાની શુરઆતમાજ બે ખુન કીધાં ! એક તો ચહુદી ઈસાકર બીન સોલોમનને કઈદખાનાની કોટડીની અંદર મારી નાંખ્યો, અને કોટડીની બહાર ખાનખાનાન બેહેરામખાનને જાતથી બેજાન કીધો !

તે વડ બે ખુન કરીને આગલ વધ્યું, અને હવે તે કઈદખાનાના મકાનની બહાર જાણે હવાપર ઉડતું દોડ્યું :

આગલ—આગલ તે વધ્યો, વીજલી વેગા ઝોરથી અને જુમ
ખરાડાનાં શોરથી ! તે ખાનખાનાનું માથું ઝમીનપર અક્ષલીને તેને
બનથી માર્યા પછી ખીજી લહુનો પચાસો હોય જેમ જમાવ થયલા
સોડની વચ્ચે કુદકા મારતો દોડ્યો, અને તે વખતે ત્યાં ટોલાંમાં જે
મોટા ગભરાત થઈ રહ્યો તે નહીં કલપી શકાય તેવો હતો ! હોહા
અને શોરોગુલનો ત્યાં કોઈ શુમારજ નહીં હતો, અને ગભરા-
તની જુમ અને ધાસ્તીની ચીખથી તે જગ્યા દહેશતનું એક ધામ
થઈ પડી !

પાગલ અદાથી તે વર લોકોમાં ધસ્યું. ઘણાંઓને તેણે ઝમથી
તેમ અક્ષલી નાખ્યા—કેટલાંકને નખથી ધામલ કીધા—કેટલાંકને
ઝમીનપર છંડીને તેમને ઈજા પોંચાડી, અને જેમ પોતાને ગમ્યું તેમ
મારી મારીને તે આગલ અને આગલ લોકોની અંદરથીજ દોડ્યું,
અને તેમ કરીને તેણે લોકોની અસંખ્ય ચીખ અને જુમાટામાં અતી-
શય મોટા વધારોજ કરી મુક્યો !

તે ભયંકર પ્રાણીથી પોતપોતાને બચાવવા લોક જેમ ગમે તેમ
નહાસવા લાગ્યું, અને તેમ કરતાં એકમેકને છુંદી—કચડી—ચગદી-
નેથી માણસો તે જગ્યા છોડી જવાની કોશીશ કરવા લાગ્યાં !
અને તે ભયડા કચડીનું ઘણું જુરું પરિણામ આવ્યુંઃ ઔરતોમાંની
કેટલીક તો મૈતના હાથોમાં જઈ પડી ! નહાના બચ્યાઓ મોટા-
ઓના પગની તળે છુંદાઇને મરણ પામ્યા ! અને કેટલાક નખળા
મદોળી ખીજી ટોલાજંઘ આઢમીઓની વચ્ચે કચડાઈ ગયા !

હુહ ! તે ભયંકરમાં ભયંકર દેખાવ હતો !! જીવ બચાવવા
લોક નહાસતું ભાગતું હતું, પણ તેજ નહાસભાગ તેમના કેટલાકના
મરણનું કારણ થઈ પડ્યું !!

અક્ષોક્ષ ! માણસાઈ એકલપેટાપણું જે કોઈની સુરતે ભયંકર
રૂપમાં કદીખી જાણાયું હોય, તો તે હતું !—સહ બસ પોતપોતાનોજ

હવે બચાવવા દોડતા, ન માય પોતાના બચવાની પોતાનાં જનથી ઝીઆદા દરકાર કરતી, કે બાપ પોતાના બેટાની ! ન બાઈ બાઈને જોતો, કે ન બેટો બાપને ! મગર સીદ્દિ એકજ જનની એક જણુ પરવાહ કરતું, અને તે પોતાનાજ જનને બચાવવાની ! શું દયા અને મયા ત્યાંથી ડોસે દુર જઈ વસી હતી ? અફસોસ, કે તેમજ હતું !

ઓ કમખખત માણસાઈ લીણુપસ્તી ! હઝાર લાનત તું ઔ-લાદે ધનિસાનપર ફેંકાયે છે, કે જ્યારે આદમની ચશમમાંથી મહેરો મુહખખત અને લીહાઝો મુરજવતનો નાશ થાય છે ત્યારે !

ઓ કમફયમ કમઅકલો, તમે એક તમાશાખાનાની ગીચ વસ્તીમાં બેશીને તમારો જુઓ છો અને તે વખતે પાક ખુદા નુખવાહસ્તા આગની ખુમ પડે છે—ત્યારે ! અફસોસ કે ત્યારે તમે શું કરો છો ? મેં ઉપર કહ્યું તેમજ મુરજવત અને મુહખખત તહમારી ચશમેથી દુર ફેંકી દો છો, ખીજનો ખયાલ કરતા નથી અને તહમારાજ જીવને અકેલાને બચાવવાનો હોય તેમ દોડાદોડી અને ભયડા કચડી કરો છો !! અફસોસ, સદ હઝાર અફસોસ, કે સોમાંથી પંચાણું પડા તહમે તે ઉતાવલા અધીરા અને એકલપેટા-સ્વ-ભાવને લીધે તહમારો જન બચાવવાને બદલે ઉલટો નુકશાનમાં મુકો છો—મોટી ભયડા કચડી કરો છો—અને તેમાં ઘણાં જણાં પોતાનાં પયારા જનને છોડી દે છે !!

અને તેમજ થયું, તે બચંકર ભયડા કચડીમાં એકસોથી ઉપર માણસો મરણ પામ્યાં ! જીવ બચાવવા દોડાદોડી અને ભયડાકચડી કરતાં માણસો જાણે દરીયાવનો એક તુફાની મોજે ઉભાતો હોય તેમ ઉભાઈ ગયા, અને તેથી જનમાંલની બચંકર નુકશાની થઈ રહી ! તે સઘળાં જે તે રાતે મકિતને જઈ મળ્યા, તેઓના ઉમરની રસી તુટવાની હતી, તેથીજ તેઓ જનથી બેજન થયા.—મગર, તેમના

મકિતનું કારણ-સીરફ એક બહારું તો, સલીમના હયરીન બનવામાં થયું, અને તેથી તે શયતાનના ગુલામે તે રાતના જે કીધું તે ધણુંજ ખુરે કીધું !

અને વધી વધારે, જલ્લાદ કે સલીમને મારી નાખવાની તક્યારી કરી રહ્યો હતો તેના તરફથી તે હયવાન કહ્યું, અને આગલા બન્ને ઝોરાવર પંખના નાખુનથી તેણે તે કમનસીબ ધનસાનને ચીરી નાંખ્યો, અને તેનો બન હવામાં ઉડી ગયો ! મારનાર પોતેજ માં-તને કરીબ ગયો !

હવે તે વર આગલ અને આગલ દોડ્યું; વીજલી કામ કરે, હવા ઉડી બાય, કોઈ ઝડપી ચાલનું મુરંગ પોતાના પર ફયલાવીને પવનમાં શામીલ થાય, તેમ તે વર દોડ્યું—કુડ્યું—અને ઉડ્યું ! તેનામાં રક્ષસી ઝોર આમીઝ થયું હતું, અને મોઢેથી શીણ શીણ થઈ જવા છતાંખી તે નહીં કલપી શકાય તેવા બલથી દોડીને જંગલના જંગલો, મયદાનના મયદાનો, અને ગામડાના ગામડાઓ છોડીને દોડી જતું !

• તે કમનસીબ હયવાનને બહો કોસો દુર દોડાવાને તેને સખતમાં સખત આઝાબ આપવાનો હોય તેમ શયતાને તેનામાં કોઈ મોટી શક્તી દક્ત દોડવાં માટેનીજ હવે મુંકી દીધી, અને તેથી તે ફાડી ખાનાઈ પ્રાણી હવે કોઈનેખી ઈન્જ આપ્યા વગર નદદી અને જંગલને કુદાવતું સંહેકડો માઈલ દુર ગયું ! ઝોટલું બધું દુર કે નહીં કલપી શકાય તેટલું, ક્યાં દેહલી અને ક્યાં પટણા ?—અને તોખી આપણે તે વરને પટણામાં ફાઈ અબ્બયજ સંજોગ માટે જઈ પહોંચેલું જોઈશું.

લેકીન, હજુજુ તે કમનસીબના નસીબમાં એક બીજું ખુન કરવાનું બાંકી હતું; પટણામાં આવી પહોંચતાં લગભગ બાંમદાદ થઈ હતી, અને તે બાંમદાદની ખુશ લહેકીમાં ગંગાને કીનારે આશક માથુકનું એક અદરૈયલું જોડું ખુશ ગુફતેગો કરતું જોડેલું હતું.

“ વહાલો રશીદા, આપણે કેટલાં બધા મુખી થઈશું ! કાંતે આપણી શાદી થશે અને આપણા બંનેના માથાપ ખુશીમાં ગયા ગરકાવ બનશે. ” પેલો અદરાયલો ખાવીંદ પોતાની બિવિષયની મહો-રદારને કહેતો હતો. મગર, ઓ કમનસીબી ! તે બીયારા જવાનને ક્યાં ખબર હતી કે જે આશામાં તે કાલની ખુશી માટે તલબ રાખતો હતો, તે તેની આશા પ્રદબખતને લીધે જલવાનીજ નહીં હતી !

કેમજે તેઓની વાતમાં ખલલ પડીઃ એક મોટી ગરજના ત્યાં થઈ રહી, અને ફાટી ખાનારૂં તે વીકરાલ વરૂં પેલા જવાન જોડાપર કદ્યું ! બોલ બોલતામાં પેલા જવાન આશકને તે વરૂં ફાટી નાખ્યો, અને તેની કમનસીબ મુશુક બેડોશ થઈને તુટી પડી. અને ત્યાંથીજી દીવાનયત અદાએ તે વરૂં દોડ્યું.

મુરજને ઉગવાને એક કલાક થઈ ગયો હતો, જ્યારે પટ્ટણાના ઉગટ એક મયદાનમાં એક જવાન શખસ લેવાયલો—હુટાયલો—અખમી જીગરનો હોય તેમ કંગાલ અને તમામ કંગાલ દેખાવતો જણાયો. તે સલીમ હતો.

તેણે શહેરમાં દાખલ થતાંજ એક હોટલનો આશરો લીધો, અને તે છોટાસા ભતયારખાનાના માલેકને થોડાક પઠસા આપી જોઈતાં કપડાં મંગાવીને પહેરી લીધા ! સલીમ ખાસે કઈદખાનામાં કાંઈ નહીં હતું. મગર પટ્ટણામાં પાછો ઈનસાન બનતાં તેણે પોતાના કપડાની જેમમાં પઠસાથી ભરેલી બે ફેલી જોઈ, —એકમાં શયલને તેને રૂપાનાણું, બીજીમાં સોનામોહોર આપી હતી !!

સલીમે તે શહેરના નામની તહેકીક ચલાવી તો તેને અબ્બ, અબ્બીઓની અબ્બઅબ્બીમાં ગરકાવ થવાનું થયું, કેમજે રાતના તે દેહલીમાં હતો, અને સહવારના છેક પટ્ટણામાં !! આ જોઈ, તે શયતાનના કાંમપર હયરતઅંગેજ બની રહ્યો !

મકરણ ૩૭ મું.

ઝોહરાની શોધમાં સલીમ !

શયતાન તેને પટણામાં મલયો હતો અને જોણે તેને પંઠસાથી ત્યાંની મોહતાજ નહીં રાખ્યો, તેણે હવે પટણાથી ક્યાં જવું તેની સુન્નડયું. સલીમે એક તેજ ચાલનો થોડો ખરીદ્યો, અને પટણાથી ઘોડેસ્વાર થઈને ચાલવા માંડયું.

આસાએશ લેતો મૌજથી પંઠસા ઉધારીને તે કુટલેક દીવમે કલકત્તા તરફ આવ્યો, અને ત્યાં બંદરપરના એક વહાણપર ચઢી બેઠો ! તે પોતે સમજી નહીં શક્યો કે કેમ તે કલકત્તા તરફ આવ્યો હતો, અને શું કામ તે દરીયાવની સફર કરવા ધારતો હતો ! પણ કૌઈ શક્તી તેને દોરવીને તે તરફ લઈ આવી અને તેને વહાણમાં બેસવાને સુઝાડયું, એટલું યાદ કરતા તેને મનમાં સમજી જવાને વાર નહીં લાગી કે તે બધું જો કરતો હતો તે શયતાનના કલ્કથી આ-લીને અમલ કરતો.

ઝોહરા માટે તે થોડો વીહલો થયો હતો, અને પોતાની અ-ઝીઝ માથુક ક્યારે હાથ આવે તેના અંદેશમાં સલીમ રહેતો હતો.

દશ દીવસ સુધી વહાણ તે શાંત દરીયાવપર ખુશનુમાં ચાલ્યું, મગર અગીઆરમાં દીવસની રાતનાં એકાએક સમનદરમાં તુફાન થઈ ઉઠયું ! પહેલાં પહેલાં તો દરીયાવ સુકેદ ખીજાવેલી ચદ્દર માફક હતો, અને ઉપર આસમાનપર કુદરતના તંબુની જલર ઉઠાવીને દુ-નયાને ડોકયું કરીને બેતો ચાંદ તે ખુશનુમાં દરીયાવને અંતરબી રૈનક આપતો હતો—મગર, તુફાનની દયાનતમાં ખતરો પડ્યો, અને તેણે સાફ સમનદરપર પોતાનો પાપી હાથ મારી દીધો : દરી-

ચાવમાં એકાએક એક જળદંડ મોટું વાવીઓટું થયું, અને મોજા ઉછલીને વહાણુપર પડવા લાગ્યા !

મુશ્કલીસ સહીમે પોતાની આશલી ઝીંદગીના જુદાપામાં ઝમીન ઉપરનું સખ્તમાં સખ્ત તુફાન તે વખતે જોયું કે જ્યારે શયંતાત પહેલી મુલાકાતે આવ્યો હતો, અને તેજ સહીમ હાલમાં પોતાની નવી ઝીંદગીમાં દરીયાવ ઉપરનું એક જળરામાં જળદંડ તુફાનથી જોવાની તક મેળવી શક્યો. તે મોટા અખરદરત દરીયાવના મોજાઓથી જરાકથી પીડિતો નહીં હતો, કારણ કે તેને હાથે નેહ હતી કે શયતાન પોતે તેને તે બચંબીત તુફાનથી અચાવવાનો હતો, અને તેની પચારી માથુકા તરફ તેને પહોંચાડવાનો હતો.

એકાએક ચળકતો ચંદ્ર કાળી વાદળીથી ઢંકાય ગયો, ખવનના સુસવાડા વધી ગયાં, મોજાઓનું ઝંઝાર મોટું થયું, અને તે વહાણુ ઉછળતા દરેયાવ ઉપર જાણે કોઈ નાનું રમકડું હોય તેમ અહીંથી તહીં ઉડીને પડવા લાગ્યું !

ગભગટ અકળાટ અને હોહા થંધ રહી, અને થોડાજ વખતમાં વહાણુના ભાંગવા તુટવાનો અપ્તાજ ઉડ્યો ! ખીજ થોડી મીનીટ, અને દરયાવના એક સખ્ત મોજાએ તે વહાણુને કાગઝની નાવડી હોય તેમ બેસાડી દીધી, અને તેની ઉપરના તમામ માણસો દરીયાવની દયાપર પાણીમાં પડ્યાં. સહીમ ! સહીમ પોતેથી પાણીમાં તફડતો હતો; અને તે પોતેથી અજાણ્યથી સાથેજ માની શક્યો કે કદાચ તે આત્મા સખ્ત મોજાઓ વચ્ચેથી ગયીને હળુણુ વધારે જીવી શકવાનો હતો. આખીર, બેચાર છોત્ર સાથે અથડી અથડીને તે બે-હોશ થઈ ગયો.

*

*

*

*

*

સહીમ જ્યારે બેહોશીમાંથી હોશમાં આવ્યો, ત્યારે તેણે પોતાને ઝમીનપર જઈ પડેલો જોયો; સહવારનું ઝગઝગ થવા આવ્યું

હતું અને કીનારાપરની હંડી રેતી હવે રક્ષતા રક્ષતા પોતાની સરંજી છોડતી હતી જેથી સલીમને ત્યાં ખેસવામાં કોઈ ઘણી મુશ્કેલી નહીં હતી, તે પછી. ઉઠીને સલીમે આળુઆળુ નજર ફેરવી તો ત્યાં એક ધર કે એક ઝુપડી નહોં હતી, અને કોઈ માણસખી માલમ પડતું નહોં !

દરીયાવ તરફ નજર ફેરવતાં તેને વહાણતો એક દુકડોખી જણાયો નહોં, પણ જે જણાયું તે દુર કીનારા તરફ ધસડાઈ અમ-વેહું એક શય હતું ! તે આગલ ગયો અને વીચાર કરતા તેણે પારખયું કે તેનાજ વહાણમાંના એક શખસની તે લોશ હતી, તેણે તે લાશ ઉપરનાં કપડાં ઉતારી લીધાં, અને તેના શખપર પોતાની પાસેની એક દામલી ઝાંઘડી, અને હવે તે લાશનું શું કરવું તેના ખ્યાલમાં રહીને આળુઆળુ જોઈ લાગ્યો કે કંઈ હતીચાર હોય તો ખાડો ખોડે ! પણ તે ઉજડ ટાપું ઉપર હોયખી શું ? તોખી, સલીમની મહેનત કુઝલ ગઈ નહોં. થોડે દુર મોટા એક ઝાંડ નીચે એક મોટા ખાડો પડેલો જણાયો, અને ત્યાં પાંદડાં અને ફયરાનો આસપાસમાં શુમારખી નહોં હતો.

સલીમે તે લાશને ખાઈઝાઈ પેલા ખાડામાં ઉતારી દીધી, અને તેને છેલ્લો સીઝદો કરીને તેનાપર પાંદડાં અને મીંટડીનો જમાવ થયેલો ઢગલો નાખ્યો.

હવે લગભગ બપોર થવા આવી, અને સલીમને ભુક લાગી, તેણે આસપાસમાં શોધ ચલાવી, અને સારે નસીમે ત્યાંના ઝાંડ ઉપર પાકેલી ફરટ જણાઈ તથા મીઠાં પાણીનો એક ઝરોખી જણાયો. થોડીક ફરટ તોડીને સલીમે ખાધી, અને પછી પાણી પી લઈ ફલહાર એક મોટા દરખતની છાંવમાં આસાએજ લેતો સુતો.

ઝાંડના છાંવડામાં સુધને તે મનમાં વીચાર કરતો બોલ્યો
“ અરે, જે અહીંયા મહારી વહાલી ઝાહરા મહેને આવી મહે

તો અમે એક જણા કેટલા બધા સુખથી રહીએ ? હું આએ ટાપુનો રાજા ગણાઉં, અને મહારી, પયારી, જોહરા અહીંની પાણી ! મહો દોષની જંગલ કે દોષની ખટખટ ! એક જણા આએ શ્વ પાઈ, મીઠું પાણી પી લઈ એકાંતમાં મૈાનથી રહીએ અને જીવીએ.” અને તે તેટલું બહાડીને શાંત રહેવા માગતો હતો, મગર તેને એક બીજી બચાવ આવી જતાં તે લાથપર લાથ યોષીને પુકારી ઉઠ્યો “પણ, અફસોસ ! ત્યારે મલને મહારી જોહરા આગળ મહારી ખરો ભેદ કહી દેવા વગર છુટકોન નથી, કેમજે જે હું તેને ચેતાવશ તોજ તે દર મહીનાને છેલ્લે જીવસે સ્થાનનાં કેકે બરાઈ જઘને પોતાના બચાવ કરશે, નહીં તો—નહીં તો, કદાચ હું મહારી ધનસાન્યતને બદલીને હવવાનયતમાં જતાંજ મહારી વહાલી મહોર-દારનુંજ ખુન કરી દઉં તો ?”

અને તેટલું પુકારી લેતાં સલીમને લાગ્યું કે તેના દીવમાં ધોમી ધુન્ડરી ચઢી આવી હતી !

તેથી તે ત્યાંથી ઉઠ્યો અને ચાલવામાં ધ્યાન જાય તો તેની કમનસીબીની યાદ બુલાય તે બચાવથી આબુબાબુ દરવા લાગ્યો. તડકો સખત પડતો હતો, પણ જોડોની જાંયા ઠીક હતી એટલે જરૂરીની મુશીબત સલીમને કમ લાગી.

આગલ અને આગલ દરવાં તે માંડ્યું, પણ તેને હજુજુબી શક જેવું લાગ્યું કે તે ટાપુ ઉજડ નહીંબી હોય અને ત્યાં દોષની વસ્તી હોય. તેથી તેણે પોતાના શરીરપરની કાટાંતુટા કપડા કાઢી નાખીને પેલી લાશ ઉપરથી ઉતારી લઈને તડકે મુકેલાં આખાં કપડાં પહેડી લીધાં અને ચાલ્યા માંડ્યું. ચાલતાં ચાલતાં કેટલોક અડીવાળો રસ્તો કાપ્યા બાદ તેની નજરે એક તલવાર પડી !

ઓહોહો ! આવું ભયભીત એકાંત જંગલ અને ત્યાં ચળકતી તલવાર ! તેને તુરત એ વીચાર આવ્યો કે ત્યાં દોષની વસ્તી હોવી

જેઠાએ. વળી તેના વીચારને ટેકા મળી ગયો. ત્યાંની ફરટના એક અડપરની મોટી એક ડાંખલી તુટેલી હતી અને કાચીપાકી થોડીક અરધી ખવાયલી ફરટ ત્યાં ઝમીન ઉપર પડેલી હતી.

સલીમે નુકડી માનયું કે ત્યાં કોઈ માણસ હોવુંજ નેહાએ, અને તેથી તેણે પગનાં પડેલાં પગલાં શોધી કાઢવાની કોશીશ કરી. મગર તેમાં વળયું નહીં.

સલીમ મોટી અન્યખીમાં ગરકાવ થયો ! અરે, તે ઉજડ ટાપુ ઉપર કોઈ જણાતું નહીં હતું, અને તે છતાંખી અરધી ખાધેલી ફરટ, ભાંગેલી ડાંખલી, અને પેલી તલવાર ગત્રાહી આપતા હતા કે કોઈ આદમ જાત તે એકાંત ટાપુના ગીચપીચ જંગલમાં આવ્યું હતું.

સલીમ વીચારમાં અને વીચારમાં આગલ વધ્યો, પણ તેટલાં તેની સામે થોડેક છોટે કોઈ ચીજને નેહાને તે એકદમ ઉભો રહી ગયો ! સલીમ તે નેહાને ઉભો રહી ગયો, બલકે ગંભીરપણે પતથસ્તું પુતલું હોય તેમ સ્તબ્ધ બની ગયો !

તે એક મોટો નાગ હતો !

ઝખરદસ્ત મોટો એક નાગ કે જેણે તેની આગલી અને હાલમી ઝીંદગીમાં તેણે કદીખી નહીંજ નેહો હતો તેણે, અને તે નાગ પહાંડનો ટુકડો હોય તેમ ત્યાં બેસીને ફેણ હલાવતો હતો.

સલીમના તો હાંજાંજ ગૂંડી ગયાં ! તે થોડીજ પણ દંગ થઈ ગયો, પણ પછી જીવ બચાવવાના વીચારથી તે એકદમ પાછો ફર્યો અને દોડ્યો.

દોડતા દોડતા તેણે પાછલ ફરીને નેહું તો તેને લાગયું કે પેલો નાગ તેની પુઠે લાગ્યો હતો, તેથી તે મોટા એક દરખતની ઉપર ચઢી ગયો !

ઝાડની છેક ઉપલી ઠાંખલી ઉપર ચઢ્યા પછી તેણે પાછું જોયું, તો તે નાગ કાંઈ તેની પાછલ નહીં આવ્યો હતો, પણ રસ્તો બદલીને ખીજે રસ્તે નીકળી ગયો હતો.

હવેજ સલીમના જીવમાં જીવ આવ્યો, અને ઝાડની ઠાંખલી ઉપર બેઠા બેઠા તેણે થોડો વખત નીચે આવવાની હીમતજ નહીં થઈ, અને ત્યાં બેસીને આંખુઆંખુ જોવા લાગ્યો.

અને, તે ઝાડની ઉંચાઈએથી સહીમે શું જોયું ? દુરની એક ટકડીની પેલી બાજુના જંગલમાં કોઈ અકિસ્ત જણાતી હતી !

પ્રકરણ ૩૮ મું.

નેકીની સંહિા, મગર નીતીની સુદ્ધે !

અહહા ! કેટલી ખધી ખુબસુરત ! ઝાહરા, તે ટાપુના મીઠા પાણીના નાલાંને કીનારે છુટા બાલ નાંખીને બેઠેલી કેવી દીલચસ્પ લાગતી હતી? લેકીન, અદ્દસોસ કે તે સુદ્ધે શરીરની અંદર-દેખાવવાળી એક શીશીની અંદર-કોલા દીલનું જહર ભરેલું હતું !!

તેના ગોરા ગોરા ઘટમઘટ હાથો જે અરધા ખુલા હતા, તેપર ત્યાંનાં જંગલમાંનાં ફુલો તોડીને ઝાહરાએ બાંધ્યા હતા; એટલે તે ફુલો બાજે તે પ્યારા પ્યારા હાથોને ખુશી થઇ થઇને બોસા લેતા હતા—મગર, સદ હઝાર અદ્દસોસ, કે તે નીરદોશ ફુલોને કેંયા ખંખર હતી કે ખુબસુરત સુદ્ધે ચામડીના પડ નીચે બહુ જહરીલું લલ્લ કરતું હતું, અને તે જહરના અરકને ચુસવાયા તે બીચારા ગુલઝાલા પોતાના પ્યારા બેગુનહા બનતે મક્તના હાથોમાં ગીરફતાર કરી દેતા હતા !!

પાક ખુદા એવી દેખાવલી લાકણીયી મરદોને સદા દુર રાખે!—મગર, આપણી વાત ઉપર.

ઝાહરા તે આનદામાનના એકાંત ટાપુ ઉપર હવે ઘણી નવી-બુની થઇ ગઇ હતી; અને અકેલી અકેલી જંગલ વગર ફક્ત બાઇ અને પાણી પી કરતી હતી—પણ તે સુખી તો નહોતી હતી ! તે આંખો ભરી ભરીને રડતી, તે બ્યારે નીરદોશ સંમીના તેના ખંખરથી મરી ગઇ ત્યારે જેવો દેખાવ હતો તેવો દેખાવ પોતાના ખ્યાલોમાં જોતી તો સરદ એક આહ મારીને માથુ કુટતી; તે મરી-યમખર થું વીટતું હશે તેનો વીચાર કરતી, ત્યારે તેણે તે બેગુનહા

હોશીરને જે ગયરધનસાદ અપીયો હતો તેની યાદ કરી કરીને રડતી; અને તે તયારે કચકાં ખાધ ખાધને દમ ગમતો ભરતી જ્યારે તેને તેનો ભાધ—પયારો માઝાદ ભાધ—માદ આવતો, જે વહાલા ખીરા-દરને તેણે હમશીર જેવી હમશીરે જીલમ વરસાવતા લુટારાઓને હાંથ કાંધખી દયા વગર આપી દીધો હતો !—અને છેલ્લે, તે સુદેહ શય-તાનનું જીગર જલ્લીને જે પડ જઇ જતું હતું જ્યારે તેને તેનો ભવીષ્યનો ભરતાર—તેનો અતી મીઠો સલીમ-હૃદયે ચઢી આવતો; અને તે દીલ ચીરી નાંખનારા ખ્યાલથી હોશ ખોડી દેતી !

તે અરધ ખુદ્દા હાયોએ અને છુટા નાંખેલા ખાલોએ એક દીવસે સહવારના એકેલી હતી તેટલાં તેણે કોઇ આકારને પોતાની તરફ આવતો જોયો ! આટલા દીવસો તે ટાપુપર તે અકેલી હતી, અને તયારે હમણાં આ કોણ હતું ?—એકાએક ઝોહરા તે નજદીક આવી પુગલા આકારને જોઇને ગુસ્સાથી લાલ થઇ ગઇ, અને મા-થાથી પગ સુધી ધ્રજવા લાગી. તયારે તે આવનારને તેણે અગાડી જોયો હતો, તે તેને ઝાળખતી હતી, અને ઝાળખીને ધીકકારતી હતી. તે કાંઇજ નહીં પણ લુટાર સલમાન પોતે જીવતો જાગતો તેની સામે ચાલી આવતો ઝોહરાને જણાયો ! !

ઝોહરા જે અતયાર અગાડીની ઉભી થઇ હતી અને ગુસ્સાના ગુસ્સાથી ધ્રજતી હતી, તેણે હવે પોતાનું કપડું પોતાના શરીરપર ઠીક રીતે વીટાળી લીધું, અને તે હીમંતથી અદખ વાળી દઇ તયાંજ ઉભી રહી. તેના હાયોની અદખે તેની નીતીની અદખ રાખી !

લુટાર સલમાન તયારે તુફાનમાં મંરી નહીં ગયો હતો, પણ તે જીવતો હતો, અને જીવીને પાછો તે ખુખસુરત ઝોહરાને સતાવવા આવ્યો હતો ! તે લુટારની આંખોમાં વળી આજે તો ઝોહરા ઘણીજ ઘણી ખુખસુરત દેખાઇ, અને તે દીવાની અદાથી પહોળા કીધેલા હાયોએ ઝોહરાની આગળ ધસી આવતા નીશાનીથી જોયો “ પ્યારી ખુલખુલ મને ગળે લગાડી લે. ”

મગર, ઝોહરાએ એક મોટી આલાટી વાપરી લીધી, તેણે તે હુટારની કમરબંદમાં બાંધેલા મયાનમાંથી ચપક દબને તેની સમશીર ખેંચી કાઢી અને તે સમશીરની નોકને હુટાર સલમાનની છાતી આગલ ધરી દેતાં બીજા હાથની આંગલી પોતાના નોકપર મુકી દબને નીશાનીથી બાણે એમ કહ્યું કે “ખબરદાર, દુર રહે.”

તે એક ઘણો જોવા જેવો અને શાખારી ખેંચનારો ટેબલો હતો, મગર તે સ્તબ્ધ દેખાવને આફરીનની આંખોથી જોનાર કોઈ માણસ ઝાત ત્યાં હાજર નહીં હતું.

જેવો સલમાન આવ્યો તેવો તે ઝોહરાને જોઈને તો બાણે ખુશીનો દીવાનો બની ગયો, મગર, જ્યારે ઝોહરાએ તેનીજ તલવારથી તેને જ્યારે દુર રાખ્યો ત્યારે તેની ખુશી ગમીમાં ફેરવાઈ ગઈ, તે એક અવગ્યાથી બી ઝીઆદ નરમ બની ગયો, તે બુલી ગયો કે તે એક મુંગી બહેરી છોકરી સામે હતો, તે બાણુબુલો ગુઢન્યે પડી ગયો, અને બોલવા લાગ્યો “પયારી ઝોહરા, મહેને ના સતાવ, ના તરસાવ, મગર, મહારી પોતાની પયારી પરણેતર થઈ જા.”

આહહા! કેટલું બધું વીચીજ?—તે હુટાર, કે જે બલ્ક બલ્ક લડવધ્યાઓ સામે લડતો, તલવાર યા કટારથી નહીં ડરતો, મહિત-થાંબી નહીં ધડજતો; તે, તેજ હુટાર, આજે એક કમઝોર અબલાની આગલ ગુઢન્યે પડીને તેની આજુબુજુ કરતો હતો! ના સમજતા કે તે ઝોહરાના હાથમાં ગયલી સમશીરથી બીહ જઈને ગુઢન્યે પડ્યો હતો, નહીં—કદી નહીં, તે આહતે તો એક લહેઝામાં તે ગોરા નામુક હાથેને, વજ દબને તે સમશીર પાછી જુટવી લઈ લેતે. પણ તે લડવધ્યાઓ લાચાર જેવો પગોપર પડ્યો તે ઝોહરાની અતી મોટી ખુબસુરતી આગલ! તે કે જે બીજાઓને પોતાની સમશીરની શીકાર કરતો, તે આજે પોતે કામદેવના પયારબર્ષા તીરનો શીકાર થયો હતો!!

“ઝોહરા, પયારી ઝોહરા” બાણુબુલો સલમાન આગલ બોલ્યો

બોલ્યો “ખીહ ના, હું તુને કાંઈપી ઇજા પહોંચાડવાનો નથી. મગર તું મહારીપર દયાની નહર નાંખ, મહારી તરફ નફરતથી નાંજે તું, પણ જો જોય તો પ્યારથી જો, કિમજે હું મહારા જનોજીગરથી તું પ્યારીને ચહાઉંછ, હું તહારા પ્યારા પ્યારા હાથો ને ચુમ્મ કરશ—હું તહારો ગુલામ થઈને રહેવશ—હું તહારી સંભાળ મહારા જનથીપી ઝીઆઘજ લેવશ—હું તુને નાંજીથી રાખશ—હું તહારા એક પ્યારા પ્યારા હસવાપર ખુશીનો દીવાનો બનશ ! જો, હું કેટલો બધો ઝોરાવર છું તોપી તહારીપર ઝુકમ કરતો નથી, અને ઝુકમથી તુને મહારી કરતો નથી—મણ તહારીપર મહારો ઝોટલો બધો જીવં છ કે હું તહારા જીવને હસાવી હસાવીને મહારા જન સાથ મેળવી લેવા માંગુંછ. આપણે બંને તુફાનથી એકજ ટાપુ ઉપર ઘસડાઈ આવ્યા, પણ તું ટાપુના આગે ભાગપર રહી અને હું પીઝ ભાગ ઉપર જઈ પડ્યો—તોપી, આપણે ધણી-ધણીઆણી થવાનો હોઈશું, તોજ પાછા મળ્યા—”

પણ હવેજ તે અંટક્યો ! પ્યારના જુરસામાં તે આટલું બોલી તો ગયો, પણ કોણની આગલ ? એક બહેરી આગલ ? અને જ્યારે તેને યાદ આવ્યું કે ઝોહરા બહેરી—મુંગી હતી, ત્યારે તે બોલતો એકદમ અચકી પડીને હાથની નીશાની કરવા લાગ્યો.

મગર, તે મુંગી બહેરી સુંદરીએ તેના જત્રાંખમાં શું ઇશારત કાઢી ? સેણે એજ જણાવ્યું કે “મહારો ધણી એક સલીમ હતો, તે જીવતો હોય કે સંગીનાના ખુન વાસ્તે કતલ થઈને મુઓ હોય, તોપી તેની યાદને હું સદા સુધી વફાદાર રહેવા માંગુંછ, અને તેથીજ હું કોઈપીજનને મહારો પ્યાર કદીપી-કદીપી આપનાર નથી.”

તે નીશાની સમજી જતાં સલમાબને કાંઈપી વખત લાગ્યો નહીં, અને ઝોહરાનો મક્કમ ઇરાદો જાણીને તે એક વાદની મુઆફક કુદકો મારીને ઉડી ઉભો થયો, અને ઝોહરાના હાથમાંની તક્તવાર તેણે વીજલી કામ કરે તેમ તુરત છીનવી લીધી !

પણ, ઝોહરાએ વલી ખીજી હુશયારી વાપરી, તે ફરી ગઈ, અને તે ફરીને જીવ લઈને નહાસવા પડી ! સલમાન તેની પુઠે દોડ્યો, મગર, તે તઅજબુઅ થયો કે ઝોહરામાં દોડવાની આટલી બધી શક્તી હતી !

ઝોહરા જાણે પવનની પીઠ ઉપર ઉડતી હોય જેમ દોડતી હતી, અને હાથમાં તલવાર પકડીને હુટાર સલમાન તેની પુઠે લાગેલો. તેને પકડવામાં માત થયલો હજુજુખી દોડતોજ હતો.

એકએક એક ઠંકાણે આવી લાગતાં સલમાને પોતાના હાથ-માંની તલવાર નાખી દીધી કે વધારે ઝોરથી દોડી શકાય, અને હવે આપણે અહીં યાદ કરી લઈશું કે એ તેજ તલવાર હતી જે સલીમે તે ટાપુ ઉપર આગ્યા પંછી ત્યાં પડેલી જોઈ લીધી હતી.

હવે તો સલમાન વધારે ઝોરથી દોડ્યો, મગર વલી ઝોહરાખી કાઢ અન્નયખ કરનારી શક્તીથી દોડતી હતી ! દોડતાં દોડતાં એક ટેકડી આવી જેપર ઝોહરા ચઢી ગઈ, અને ત્યાં તેવામાં એક બનાવ બન્યો, હુટાર સલમાનને ઝમીનપર પડેલા એક મોટા પથરની એકા-એક આંટી લાગી ગઈ, જેથી તે ત્યાં પડ્યો, અને પડતાને વાર તેનું માથું ખીજ એક પથરપર સખત રીતે અડલાતુંજ તે જો-હાશ થયો !

ઝોહરા તે વાંતથી અંજણ હજુજુખી પાછલ જોયા વગરજ દોડતી હતી, પણ ટેકડી ઉતરી ગયા બાદ તેણે પાછલ જોવાની ખવાહીશ કરી, અને જોઈ લીધું તો તેની મોટી અન્નયખી વચ્ચે સલમાન તેની પાછલ આવતો જણાયો નહીં !

તે દમ ખાતી ત્યાંજ ઉભી રહી ગઈ, ઘણી પણ પસાર થઈ, સલમાન આવ્યો નહીં જેથી તે હવે ધીરજ ધરીને ઉભી—અને તેજ વચ્ચે પેલી તરફથી સલીમે ઝોહરાને ઝાડ ઉપરથી જોઈ હતી તે આપણે યાદ કરીશું.

પ્રકરણ ૩૯ મું.

એણે તે બહેરી અને મુંગી !!!

સલીમ ઝાડપરથી ઉતરી પડ્યો, તેણે પેલી પડેલી તલ્લમાર ઉંચકી લીધી અને હવે તે દુરની ટેકડી તરફ જઈને તે ચૌરસ કોણ છે તે જોવાનો ખ્યાલ કરીને ચાલવા લાગ્યો.

અંજોગે તે ટેકડીની તે તરફથી ગયો નહીં કે જ્યાં લુટાર સલમાન પત્થરથી બેઠોરા થઈને પડેલો હતો. તે બીજી તરફથી ગયો, અને ટેકડી ઉતરી પડતાં તેણે જોયું તો તેની પોતાની ઝાહરાજ ત્યાં હતી !!

ઝાહરાએથી તેને જોયો, અને તે તો ખુશીની અજોયખીથીજ બે ઘડી લાકડું થઈ ગઈ ! તેને સ્વપ્નેથી નહીં તેવો ખનાવ બની ગયો ! અરે, એકાંત એક દરીયાવપારનો ટાપુ અને દેહલીના કૈદખાનાનો બંદીવાન સલીમ તે ટાપુપર ? તેની પોતાની નજીકમાં ? એ જોટલું અભયખી પમાડનાર હતું, તેટલુંજ ઝાહરાને ખુશીની દીવાની ખનાવનાર હતું !

સલીમ પહોળા કીધેલા હાથોએ પોતાની પ્યારી માથુક તરફ દોડ્યો, મગર, તે દોડતો પાછો અચકી ગયો, કારણ કે એક મોટો સાંપ તેણે ઝાહરા જ્યાં ઉભેલી હતી ત્યાંના ઝાડપર જોયો ! અને તે જોતાંજ તે ઉભો રહીને થંભ થઈ ગયો !

એક બે પલ, અને આંખના પલકારામાં તો તે સાંપ ઝાડ ઉપરથી કુદીને ઝાહરાના શરીર ઉપર વીંટલાઈ ગયો ! ઝાહરાએ તે જોયું, અને દૈહસ્તની એક ચીખ પાડતાંજ તેનાથી એકદમ ખુબ પડાઈ ગઈ “ સલીમ ! સલીમ ! આવ, મંડને ખચાવ ! ”

તઅજબુઅ ! બહુજ હયરત અંગેઝ તે હતું કે જે આજના દીવસ સુધી મુંગી-બહેરી તરીકે ઓલખાતી, ઝાહરા તમામ વાતચીત ધસારા અને લખવાથી કરતી, તે આજે બોલી !!

તેની વાચા કાંઈ તે મોઝ સાંપના દહેરતથી ઝેંકદમ પવદાં નહીં થઈ; મગર, તે ખુબસુરત છોકરીએ આજ સુધી તેના સમાગમમાં આવતી આખી દુન્યાને ગોયા બનાવી હતી, હાંની હતી—રમાડી લીધી હતી ! ઝાહરાએ કાંઈ વીતને ખાતર ઢાંગી-મુંગા—બહેરાપણું અખત્યાર કીધું હતું, અને તેણે તારીફલાયંક રીતે પોતાના તે મુકકમ હેડાવને અમલમાં લુક્યો હતો !!

આહહા ! ત્યારે આપણે તેને શું લેખશું ? તે ઝાહરાને કે જેણે દુન્યાપર અબ્બયખીઓની અબ્બયખીજ બજવી હતી ! તે ખુબી હતી, તે ઝલમગાર મરદુમ આઝાર બની હતી, તે એક હમશીર નહીં પણ શમશીર પુરવાર થઈ હતી, અને હવે જ્યારે આપણે આજેજ જાણ્યું છે કે તે દુન્યાને હાંની બનાવતી મુંગી—બહેરીબી બની હતી ! તેને પોતાની ઉપર કેટલો બધો મઝબુતમાં મઝબુત કાશુ હતો કે તેના ઢાંગીપણાંમાં કદીબી તે ફરી નહીં હતી અને બનાવતા બની નહીં હતી !

ત્યારે આજ સુધી મુંગી બહેરી બનીને દુન્યાને એમ હગવાનું કારણ શું હતું ? એ કારણ આપણે હમણાં જાણી લઈશું નહીં. આપણી વારતાના કાંઈ ભવીષ્યતા વલાપર આપણે ઝાહરાનાં એ બનાવતી મુંગા-બહેરાપણાનો ભેદ વેરેઈ લઈશું; અને તેથીજ આપણે હવે આગલ વધશું.

સલીમ તો ઝાહરાને બોલતી સાંભલીને ફાટીજ ગયો, અરે, જે તે મોટા સાંપ ઝાહરાનાં શરીર આસપાસ વીટલાયલો નહીં હોતો તો પોતાની પયારી માથુકના જે લબોએ ખુલ્લા પડી જઈને આવાજ આપ્યો હતો, તે પયારા પયારા હોટોપર ખુશીના લાખબો બોસાઓ સલીમ લઈ લેતે, પણ તે ખુશાલીમાં ખતરો પડ્યો હતો.

ઝોહરા તો “ સલીમ ! સલીમ ! આવ મહને બચાવ ” બોલીને બેહોશ ઝમીનપર તુટી પડી, અને સલીમે જોયું કે ઝોહરાના ઝમીન પર પડવા સાથેજ તે સાંપની ઝમીનપર દબાયો—મગર, તે ઝહ-સલા જનવરે પોતાની પાટલી લાંબી જીભ બહાર કાઢતા ઝોહરાના ચહેરા તરફ પોતાનું માથું ઉંચક્યું.

વીજલી કાંમ કરે તેમ સલીમે કામ કરીયું, તેના બચાવોતો દુર થઈ ગયા, અને તે પોતાના હાથમાંની તલવાર સાથે ધસી ગયો અને તલવારનો એક સાચુત ઝરખ સાંપની ઉંચે ઉંચકાયલી ગરદનપર મારયો.

બોલ બોલતાં તે ઝહરીલા મોટા જનવરનું માથું ઉડીને દુર જઈ પડ્યું, અને તેનું આખું શરીર ઝોહરાના શરીર ઉપર વીટલાયલું ધીમું થયું; મગર મોતના તરફડ્યા મારવા લાગ્યું.

સલીમ બેહોશ થયલી ઝોહરાના શરીર આગલ ગુઠનયે બેસી ગયો, અને તેણે પેલા સાંપના બદનને ઝોહરાના શરીરથી દૂર કરીયું, જે પછી તેણે દોડી જઈ સાંપનું માથું જે ઉડીને પડ્યું હતું તે પર પથરોનો માર મારીને તે માથાને છુંદી નાખ્યું !

ત્યાર બાદ તેણે પોતાની બેહોશ થયલી માથુકને પોતાના બનને હાથોમાં ઉપાડી લીધી—તે તેને પાણીના નાલો આગળ લઈ ગયો—અને પાણી તેના ચહેરાપર છીરકવા લાગ્યો.

રક્ત રક્ત તે હોશમાં આવી, અને આખરે જ્યારે તેની મોટી ચલકતી આંખો ખુલી ત્યારે તેણીએ ધાસ્તીની એક ચીખ પાડી, અને તે આંખો પાછી ખંધ કરી લીધી—કારણ કે હોશ આવતાજ પેલા મોટા સાંપની ચાદળી પાછી તાઝી થઈ હતી.

પણ સલીમે પયારના અલદાજો કંઈયા જેના દરેકે દરેક લવ-કામાં મીઠાસ ન્હોતો, અને વલી તેણે દીલાસાના શબ્દોથી તે મારા-કાના કાનમાં બોલી લીધા, જે સાંભળાને ઝોહરાને ખાત્રી થઈ કે તેના પરનું વાદલ વીટી ગયું હતું, ફરમાન હોય થયો હતો, અને પયારો સલીમ મરજુદ હતો !

હવે તે ઉઠી, અને ઉઠતાં જાર સલીમની ગરદન પર બે હાથો
ઝેરથી દાબી દઈ તેનાં બભાંપર પોતાનું માથું મુકીને રહી !

સલીમે તે ભરાવદાર પચાઈ માથું વહાલથી પસંવારયું, અને
ધણીવાર તે માથાને પોતાના હાથોમાં પકડી લઈ તેણે પોતાની ન-
ઝરમાં ઝોહરાની નઝર નાંખી, ઝોહરાની ચૂળકતી મોટી આંખો પર
પોતાના હોટ દાબી દીધા, અને તે યુવાની આંખો ને ચોડાજ વખ-
ત પર વાત માટે ખુલ્યા હતા તે લખોને ઝોસાના વરસાદથી ભી-
જી નાખ્યા !

દીવસોના તે છુટા પડી ગયલા આશક-માયુક હમણાજ ફરી-
થી સાથે મદ્યાં, અને જ્યારે તે મદ્યાં ત્યારે મીનીટો મુધી તેઓ
પોતાની મીઠી બગલગીરીથી છુટા પડી શક્યાં નહીં !

“ઝો, ઝોહરા” તેના અને હાથો પોતાના બે હાથોમાં લઇને
સલીમ બોલ્યો “શું તું સાંપની દહેશતથી એકાએક વાચા પામીને
બોલતી થઈ, કે તે કાંઈ—”

“ખામોશ, પયારા” ઝોહરાએ વચ્ચે બોલી દઈને સમજાવ્યું
“તું મને ન પુછ, મગર, મારા તરફથી એટલું જ જાણી લે કે તારી
પયારી ઝોહરા હવે તારી આગળજે કદીની મુંગી-બહેરી બનનાર
નથી જ નથી.”

“ઝો ખુશાલી” સલીમ ખુશીથી બોલ્યો “મને કેવું દીલમાં
લાગ્યા કરતું હતું કે મારી પયારી ઝોહરામાં એક દુરના જેવી ખુબ-
સુરતી છે, મગર જે નથી તે વાચા અને સાંભળવાની ધનદરી—”

“હવે તો તેની છે, સલીમ, પયારા મારા વહાલા સલીમ,
હવે તો તેની છે, પણ—”

અને તે અહીં ગમથી દુઃખી થઈને સલીમની આંખમાં આંખ
નાંખીને અચકી ગઈ, અને જ્યારે તેને સલીમે અચકેલી જોઈ, ત્યારે
તે પોતે અધીરાઈથી છુટવા પડ્યો, “પણ—પણ શું, આગળ બોલ,
પયારી, આગળ બોલ.”

અને જાણે તેના સખનને માન આપતી હોય તેમ જોહરા તેના વાક્યને પુરો થતાંજ પંછી બોલી “પણ, જે જોઈએ તેજ નથી.”

“મને સમજાવ, જોહરા, તું મને ‘તો સમજાવ’ સહીમ કા-
લાવાલા કરતી હોય જોહરાના હાથોને પોતાની જાતીપર લઈને બોલ્યો.

“અફસોસ! મારામાં દુન્યાની ખુબસુરતી છે, દુન્યાનો પ્યાર છે, દુન્યાનાં દુસ્તો—જમાંલ છે, મગર, જે ચીઝ માણસ જાતને માટે બહોશત બનાવેછ તેજ નથી, સદહજાર અફસોસ, સહીમ કે મારી પાસે ઈશકે મીઝાઈ છે—પણ પાક ખુદાનો પ્યાર, અફસોસ, ઇશકે હકીકી નથી, નથી, અફસોસ કે તે મારામાં બીલકુલજ નથી.”

અને તેટલું બોલીને તે પસન્નાયલી સુંદરી પોતાના પ્યારા આશકના ખભાપર માથું મુકીને પછી બેહોશ થઈ ગઈ !

પ્રકરણ ૪૦ મું.

આગલી થોડીક હકીકત.

ઝોહરાને તે એકાંત ટાપુ ઉપર તેના આશક સલીમ સાથે છોડીને થોડે વખત આપણે અલગ થઈને દેહલીમાં શું બન્યું તે જરા જાણ લઈશું. આપણે જાણીએ છીએ તેમ ઝોહરાનો ભાઈ હુસેન લુટાઈ સલમાનતા દેહલીના જંગલમાંના ભોંયરામાં કેદ થયા પછી ઝોહરાનેથી સલમાન ઉઠાવી ગયો અને તેથી તેઓનું આલીશાન મકાન-અમીરી મહેલ-ધણીધોરી વગરનું થઈ પડ્યું. તે ઘરપર દેહલીની તે વખતની લોદી વંશની સરકારના હુકમથી પહેરેદારને ખેસાડવામાં આવ્યો, મગર તે મકાનના જવાન માલેકોનો. શરીક હકીમ રસ્તમખાન તે મકાનપર પોતાની દેખરેખ દર આઠ દીવસે જતી મુલાકાત લઈને રાખતો હતો. સરકારી માણસો તે આલીશાન મકાનના માલેકોના એક પછી એક ગુમ થઈ જવાથી ધણા હચરત અંગેજ રહ્યા, મગર તેજ મકાનમાંથી થોડાજ વખતપર ગુમ થયેલી એક જવાન ખુબ સુરત ખુબા-હુસેનની માથુક-મર્યામના ગુમ થઈ જવા વખતે તેઓ લુટાઈઓપર જે શક લઈ ગયા હતા તેજ શક હુસેન અને ઝોહરાના બાળમાંથી લઈ ગયા; અને તેથી, તેઓએ સઘલો ટોપલો લુટાઈઓને માથે ઠોકતાંજ ધનામ છપાવ્યું કે જેથી કોઈ મુરીયમ, હુસેન અને ઝોહરાને ઉઠાવી જનાર શખસ અથવા શખસોનો પતો મેળવી આપશે તેને બે હજાર અશરશીનું ધનામ આપવામાં આવશે. સરકારી માણસોને મુરીયમ વખતે થોડો શક લુટાઈપર ગયો હતો, જેમાં પુરી ખાત્રી તયારેજ તેઓની થઈ કે જ્યારે ધોળ દીવસે ધોરી રસ્તાપરથી હુસેનને એક લુટાઈજ ધોડાપર ઉઠાવી ગયો; અને તેજ શક હકીમ રસ્તમખાનનેથી પુરી ખાત્રી સાથે થવાથી તેણે વળી હુસેન સરકારી ધનામ

મમાં પોતાની તરફથી ખીજ એ હજારનો ઉમેરો લખાવ્યો. નથી થયું એમ, કે દેહલીમાં મોટી ચક્ર્યાર ઉડી રહી; અને ચાર હજાર સોનાની અશરશી મેળવવા માટે પ્રજામાંથી કેટલાક શમશે પોત્રીસના કામના મદદગાર થઈ પડ્યા !

વળી, દેહલીમાં ખીજ એક જૈશમેર અફવાં ઉડી રહી કે સલીમ એક જાદુગર હતો અને તે પોતાના જાદુના ઝોરથી હયવાન ખની જાદુને ક્રૈદખાનામાંથી અને કલથી ખચીતે નહાસી ગયો હતો; અને નહાસતી વખતે તેણે કોઈ પોતાના વેરને વાસ્તે યહુદી ધસાકેરને અને ખાનખાનાન બેહેરામખાનને જનથી મારી નાંખ્યા હતા !! તેથીખી બહોલની સરકારે ધનામૂ છાપયું હતું, કે એ હજાર સોના મોહરનું ધનામ તે શખસ જીતી જાય કે જે શખસ સલીમને ધનસાન યા હયવાનની હાલતમાં જીવતો પકડી લાવે ! આપણે જાણીએ છીએ કે સરકાર તે વાતમાં કેટલી થાપ ખાઈ ગઈ હતી; સલીમ તો શખતાનના કબીલાથી વરધ અવસ્થામાંથી જવાન થયો હતો, અને શખતાનની શરતના સળખેજ તે દરમહીને હયવાનની સુરતમાં બદલાતો તે વખતેખી ક્રૈદખાનામાં હયવાન ખની ગયો હતો, અને તેણે બાણુ-બુલા મગજે ધસાકર અને બહેરામખાનના ખુન કર્યા હતા. સલીમ તો શખતાનની મદદથી જાદુને જોહરાને આનદામાનના ટાપુપર મલ્યોખી હતો, અને તેને વાસ્તે દેહલીમાં તરેહવાર ચક્ર્યાર અને ધરપકડ ચાલી રહી હતી ! તેનું કીમતી મકાન અને તેનો કીમતી સામાન અને ઝરઝવાહીરાત સરકારે તમામે તમામ જપત કર્યા. અને તે મકાન સરકારનજ એક શ્રીમંત દરખારીએ ખરીદી લીધું, અને પોતાનું કુટુંબ સાથે તે તેમાં જાદુને રહ્યોખી !!

સલીમનીજ ધરની મુઆફેક યહુદી ધસાકર ખીન સોલોમનનું પછસાથી પુર ધરખી સરકારેજ જપત કર્યું, કારણ કે યહુદીને કોઈ વારસ નહીં હતો અને વલી સરકાર તે યહુદીને મરહુમ ખાનખાનાન બેહેરામખાનની અફરતનો ખુતી માનતી હતી. આપણે તો જાણીએ

છીએ કે વધુ બેહેરામખાનની ઔરત ઝૂંમખંદાં જવાન બેંગ સમોત્રતપર આશક પડી ગઇ હતી, અને એક રાતના તે આશક સાથે પકડાવાથી બેહેરામખાને ઝુમખંદાને કબ્દ કરાવી હતી, અને વધી તે જવાન આશક-માશુકે દગાથી ગીરવી મુકેલા હીરાના હારમાં દગો કરીને મરહુમ ઇસાકરે કાચના કટકા ઠેસવયા હતા, તેથી મરહુમ બેહેરામખાને ઇસાકરને પોતાનાજ હુકમથી દેદ કરાવી દીધો હતો ! પોતાના હુકમથી બેહેરામખાને તે ચહુદીને દેદ કરાવીને પોતાની આખરને લાવ નહીં લાગે તેવી રીતે ખાનગીમાં તપાસ પાછળથી કાંઈ પ્રસંગપર ચુક્તવવાનો વીચાર કીધેલો, પણ તેટલાં તો કેદખાનાની સહીમવાળી જ કોટડીમાં સંભોગે તેને પુરેલો હોવાથી ઇસાકર પોતાની તપાસ ચાલે તે અગાઉ બેદમાં અને બેદમાં જ મરી ગયો, અને વળી અધુરામાં પુરું તેજ રાતના ઇસાકરની સાથે વરનો ભોગ થઇને બેહેરામખાનશ્રી મરી ગયો, જેથી સરકાર અંધારામાં રહી કે બેહેરામખાનના ઘરમાં તેની ધણીયાણી ઝુમખંદાને દાગીનાની લાલચે ચહુદી ઇસાકરે મારી નાંખી હોય, અને તેથીજ ખાનખાનાન બેહેરામખાને ચહુદીને દેદ કરાવેલો હોય ! ખરી વાત તો બેહેરામખાનના એક વફાદાર નોકર અને ઇસાકરને પકડી લાવનારા ફૈજદાર અને કેટલાક સીપાહો જાણુતા હતા, મગર, પેલો વફાદાર નોકર પોતાના મરહુમ શેઠ તરફની વફાદારી અને નીમકહલાલી માટે ખુલાસો કરવા બહાર પડ્યો નહીં, અને ઇસાકરને પકડી લાવનારા ફૈજદાર સાહેબ પેતિ વંધારે ખટ-ખટમાં નહીં કિતરવા ચુપચાપ થયા, સીપાહોનેથી તેણે ચુપ દ્રાખ્યા, અને પેલો હીરાનો કીમતી હાર પોતેજ રાખેલો પોતાનેજ વાસ્તે રાખીથી લીધો ! -આવું બધું અંધેર તે લોદી વંશના ખદશાહ બહ-લોલના વખતમાં ચાલતું હતું, અને બધાજ પોતપોતાને ગમે તેમ લાલચ ખાતા, મઝાહ મારતા, અને અંધેર રાજ્યકારોખારને વંધારે અંધેર ખનાવતા હતા ! !

વધી, ખાનખાનાન બેહેરામખાનનું મકાનખી તમામ રાયરચીલા સાથે સરકારનેજ ખાતે ગયું, કેમ જે સરકાર જાણતી નહીં હતી કે તે મકાનના મરનાર માલિકની ધણીયાણી ઝુખઘડા તે ગરનારનાજ ગુસ્સાના પરીણામથી દેહલીમાંનાં એક છુપા મકાનમાં કેદ હતી, જે મકાનને લોકો “મુદ્દલીસ ઔરતોના ગાલીચા બનાવવાના કારખાના” ના નીરદોશ મકાનને નામે ઓળખતા હતા, મગર તે મકાનમાં છુપું દેહલીનું હતું જેમાં જેઓ જાણે તેઓ પોતાના પદસાના ઝોરથી પોતાના રસ્તામાં નડતર કરનારા માણસોને કેદ કરાવતા હતા ! વધી, તેજ મકાનમાં ઝુખઘડા સાથે નસીમ સંજેગે મરીયમની મુલાકાત થઈ હતી; જે મરીયમને ઝોહરાએ પોતાની ઉપરવારી ભોજન નહીં થાય તે માટે કેદ કરાવી હતી !

હવે ત્યારે, આપણે આપણી વાર્તાના પાત્રોને જોઈ આવ્યા છીએ. હકીમ રસ્તમખાન દેહલીમાં મૈજ મારતો હકીમથીજ દલો ભેગો કરે છે, મરીયમ અને ઝુખઘડા ઔરતોના કારખાનામાં કેદ છે, જ્યારે ઝોહરાનો બાઈડુસેન અને ઝુખઘડાનો આશક સચ્ચોલત, લુટાર સલમાનના દેહલીના ભોંયરામાં કેદ જેવાજ રહેલા છે.—ઔરતોના ગાલીચા બનાવવાના કારખાનાની બદમાશ બુદ્ધિ માલેક પોતાની ઝમ્મીમાં દોઝખ બનાવતી તે નીરદોશ બે દેહીઓપર ઝુલ્મ ગુઝારતી જીવે છે, અને મરનાર બહેરામખાનનો પેલો વફાદાર નોકર પોતાના મેરદુમ માલેકનો ભેદ છુપાવેલો રાખીનેજ દેહલીમાં બીજે ઠેકાણે નોકરી કરે છે; આપણને આપણી વાર્તામાં આ છેલ્લા માણસ સાથેની બીયમમાં થોડુંક કામ છે. જે યાદ કરીને હવે આપણે ઝોહરા, તેના પ્યારા ભરતાર સલીમ, અને તેના આશક લુટાર સલમાન તરફ આનંદામાનના તે એકાંત ટાપુ ઉપર નજર નાંખશું.

ઝોહરા પોતાનામાં ધંધકે મીઝાજ છે, મગર ધંધકે હકીમી નથી એ બળાપો કરતાંજ બેસુધ થયેલી થોડાવાર તેમ રહી, અને તે અરસા

દરમ્યાન સક્ષીમને કાંઈ કાંઈ વીચારો પચાદ થયા ! તે હવે સમજવા લાગ્યો કે જેમ તે પોતે શયતાનનો ગુલામ થઈને પાપી બન્યો હતો, તેમજ તેની આ ખુબસુરત ઔરતમાંથી પાપ અને પાપનોજ ઢગલો ઢગલો વસ્તો હતો ! તે કે જે બનાવટી મુગી-બહેરી બનીને દુનયાને બનાવી ગઈ હતી, તે સક્ષીમને હવે લાગી કે હજુલુગી વધારે ઉંડા પાણીમાં હતી !!

આખરે ઝોહરા પોતાની સુધીમાં આવી, અને જયારે મુઘીમાં આવી તયારે તે સક્ષીમને ટગર ટગર જોયા બાદ આજુબાજુ નજર નાંખવા લાગી, અને બેખયાલ તે બોલી પડી “તે અહીં નથી ! ગયો !”

“કાણ ગયો ? કાણ નથી ? વહાલી ઝોહરા, તુંએ શું બોલેછ ? શું તારા મગઝમાંથી હજુલુ તે જહરીલા જનવરનો ખયાલ દૂર થયો નથી કે તેને માટે પુછેછ ?” સક્ષીમે ઝોહરાને શાંત પાડતાં કહ્યું.

“હાં તયરિ ?” ઝોહરા ખયાલ કરીને બોલી. તે સાવધ થતાંજ બોલી અને પુછવા પડી તે પેલા લુટાઈ સલમાનને માટે હતું, પણ લુટાઈને સક્ષીમે જોયલોજ નહી હોવાથી સક્ષીમ પેલા મોટા સાંપના ખયાલમાં રહીને તે જનવર માટે બોલવા લાગ્યો, અને તે સાંભળીને ઝડપથી ઝોહરાએ ફેરવી તોલ્લતાં કહ્યું “તયારે શું તે ઝહરીલો દુશમન દૂર થયો કે ?”

“અરે તેને તો મેં મારી નાંખ્યો” સક્ષીમે સમજાવ્યું “અહીં હવે આપણો દુશમન કોઈજ નથી, હવે તો આપણે અકેલા મઝાઈ મારશું.”

“ખરેખર શું આપણે અકેલાજ છીએ. કે વહાલા સક્ષીમ ?” ઝોહરા પોતાની ખાત્રી કરી લેવા માંગતી હતી કે સક્ષીમે સલમાનને જોયો હતો કે બીલકુલજ નહી, તેથી તે બેદઅમ રહેવાના પેત્રા કરીને પાછી આજુબાજુ જોતાં બોલી “ઓ આપણે અકેલા હોઈએ તો ફેરી મઝાઈ ? દુનયાની જાંજળજ નહી.”

“હા, આપણે બેઉ અકેલાજ છીએ. હું કેટલાક દીવસ થયાં અહીંઆં છેઉં, પણ પેલી તલવાર સીવાય અને તહારા સીવાય મેં ખીજ કોઇખી મહને અજ્ઞયખ કરનારી ચીઝ જોઈ જ નથી. કોઇખી માણસ નથી, કોઇ મરદ નથી, કોઇ અઉરત નથી, કોઇ ઘર નથી, અને તલવાર ક્યાંથી આવી ! અને ઝોહરા તું પોતેખી અહીં ક્યાંથી આવી !” સલીમ તેના માથાપર હાથ ફેરવીને બોલ્યો.

“પયારા શઉહર, હું પોતે કેમ આવી તે તો પછીજ સમજાવીશ, પણ પેલી તલવાર તો મહારી પાસે છેલી હતી જે હું મહારી સાથે લાવી.” પોતાનો શક જોકે દુર થયો હતો, તોખી સલીમને ખનાવતાં તે બોલી કે કદાચને હજુણખી કાંઈ તે પેટમાં રાખતો હોય તો કહી દે.

“તયારે એ તલવાર તહારી હતી, અને તું દુર તે છોડી અહીં આવી આવીને જે ભુલ કરી બેઠી હતી તે ભુલ મેં સુધારી, એમ કે ?” સલીમ બોલ્યો. “અજ્ઞયખ સંજોગે તહારી તલવાર મહારા હાથમાં આવી ગઈ, અને તેવાજ અજ્ઞયખ સંજોગથી હું તુને તેનાથીજ ખચાવી શક્યો !”

“અને વલી તહમે પોતે મહને ક્યાં અજ્ઞયખ સંજોગ વગરજ મલી ગયાછ જે તેની વાત !” ઝોહરા સલીમની ગરદન આસપાસ હાથ વીંટાલીને બોલી “મહારા ધણી, તહમે મહને કહોની કે તહમે દેહલીના દેહખાનામાંથી જ્યાંને અહીં કેમ આવી લાગયા ? હં, બોલોની !” અને તે “હં, બોલોની !” સાથેજ ઝોહરાએ સલીમના કપાલપર એક બોસો લીધો, જેથી તે શઉહર થોડોક પીગતીને પાણી થયો !

તે થોડોક પીગલ્યો, પણ પોતાની વાત કહી દેવા સરખી તે હીમત એકદમ કરી શક્યોજ નહીં; અને તેથી તે અચક્યો.

“મહને લાગેછ કે તહમે કાંઈ બોલવા માંગોછ, પણ બોલતા નથી, તેનું કારણ શું ?” ઝોહરાએ પુછ્યું.

“મહારી ઝીંઘીમાં એક મોટા બેઠ છે અને હું તે કોઠને કહેવા માંગતોજ નથી, સીવાય કે તું!” સક્ષીમે બોલ્યો. “પણ, તુનેબી હું તે બેઠ લારેજ કહું કે જ્યારે તું પોતેબી ત્હારી વાત મ્હને કહી દે! મને લાગેજ કે ઇશકે મીઝાજ અને ઇશકે હકીકીના સંબંધમાં તું જે બોલી તેમાં ઘણું મોટું વચ્ચુદ છે, અને તું ત્હારા પોતાનામાં કોઈ તેવોજ મોટા બેઠ રાખેજ!” મ્હને તું ત્હારી વાત પહેલા કહી દેશે તો હું કસમ ખાધને કહુંજ કે મ્હારો બેઠ હું તુને પોતાને કહી દેવામાં જરાકબી અચકચ કે અટકચ નહીં!”

“મ્હને ત્હમારી કોઠબી વાત નામંજુર નથી, મ્હારા વહાલા શઉહર” જોહરા સમજાવતી બોલી “લેઓ, હું ત્હમોને મ્હારી બધી કહી દેવા કયુલ છેઉં, પણ એકજ શરતે કે ત્હમે મ્હને જેમ ચાહોજ તેમજ ચાહતાં રહો, અને મ્હને નક્કરતથી ધીકકારો નહીં!”

“મ્હને કયુલ વ મંજુર છે” સક્ષીમે કહ્યું.

“તો ચાલો” જોહરા બોલી “અહીં ખુલા જંગલમાં તાપ બહુ પડેજ, પેલાં દુરના ઝાડ આગળની છોટીસી ટેકડીપર કાંઈ શુદ્ધ જેવું લાગેજ, તેને આપણા મકાન તરીકે સમજીને તે શુદ્ધમાં બેસીને વાત કરીએ.” જોહરા તેમ બોલી, પણ તેથી તેની મતલબ એમ હતી કે કોઈ સખખથી જે સલમાન પાછલથી ત્યાં આવીબી લાગે તો તે તેમને જોઈ શકે નહીં.

“પણ, મ્હને લાગેજ કે તે શુદ્ધ કોઈ વીકાલ જનવરનો હશે.” સક્ષીમે ચીંતા બતાવીને કહ્યું.

“ખાંડણ્યામાં માથું મુકાયુંજ તે હવે ધખકારાથી શાના બીહોજ?” જોહરા બોલી “આવા એકાંત બીઆખાનમાં તો આપણે આવીને પડ્યાંજ, હવે વાઘ વરૂથી શાતું ડરવાનું? પેલા સોંપને માર્યો તેમ તલવારથી વાધનેબી માર્યો! જે થશે તે ખરૂં, પણ મ્હને તો લાગેજ કે આપણે ત્યાંજ મુકામ કરીએ તો ઠીક. મ્હને તો આજે પહેલીજ

વખત આએ ગુફા જણાયોછ, નહીં તો એમાંજ રહીને દાહાડા કાઢતે.”

અને તે બેઉ તે પછી એકબીજાની પાંખડી પકડીને તે ગુફાની તરફ ગયાં !

નરસીખં સંજેજે તે એક પડત ગુફા હતો, અને તેની એક બાજુ ઝાંઝીઓથી છુપાયલી હતી. તે બંને તેમાં દાખલ થયાં, અને જોહરાના કહેવાથી જે બાજુથી તેઓ દાખલ થયાં તે બાજુએ ત્યાં અંદર પડેલા થોડાક પતથરાઓ સલીમે નાંખ્યા, અને તેઓએ તે ગુફાને ધર માફક થોડુંક બંધયાર બનાવયું. “લેઓ, આએ થયું આપણું બેનું જંગલમાંનું ધર” જોહરા હસીને સલીમને કહેવા પડી “પતથરા ખસાડીને જોઈએ ત્યારે બહાર ગયા, ફળફલાદી ખાધી, પાણી પીધું, અને જનવરની ધાસ્તી થોડી ઘણી દુર રાખવા આએ ગુફામાં આવીને રહ્યા. એક બાજુએ તો ઝાડીનો દરવાજો છેજ, અને બીજી બાજુ-એથી પતથરા પાહણુકનો દરવાજો ! જ્યારે અહીંજ આવ્યાં, સાથેજ ઘણી-ઘણીઆણી મલમાં, તો પછીએખી સહી, કેમ, વહાલા સલીમ?”

“ખરી વાત છે મહારાં જન.” સલીમ પયારથી બોલયો “પણ હવે તું તહારી વાત ચલાવ. મહને તહારો બેદ થું છે તે જાણે જાણવા માટેની ચટપટ થયા કરેછ !”

“પણ મહારી વાત સાંભળ્યા પછી મહને તહમે ધીકકારો તો નહીની ?”

“એક વખતે ના કહયું, તો માણસનો ખરો સખુન તેજ છે કે બોલેલું ફરવું નહીં.” સલીમે કહયું, અને હવે જોહરાએ પોતાની આગલી હકીકત સલીમને કહેવા માંડી.

“મહારા અમીરી પીઢરની હું વડી બેટી ચાહ, અને મહારો ભાઈ હુસેન મહારાં કેરતાં નહાતો. મહારા ભાઈ હુસેનનો જનમ થયો ત્યારે હું જો કે નાદાન હતી, તોખી મેં તે વખતે જાણયું કે મહારા પીઢર અને મહારા માદર ક્યે ભાઈ હુસેનના સંબંધમાં મોટી એક પંચાતી

થઇ હતી. તે વખતે તો એક મોટી પંચાતી થઇને રહી ગઇ, પણ
 હું જ્યારે પંદર વરસની હમરની થઇ ત્યારે એક રાતના મહારી
 વહાલી માદરનું ખુન થયલું મેં સાંભળ્યું, અને તે લઘુથી આલુદા
 થયલી માદરની લાશને જોઇને હું એકદમ હચમચ ગઇ ! મહારો ભાઇ
 તો જાણ સમજ નહીં રાખતો હતો તેથી તેના પર અંહુ અસર નહીં
 થઇ, પણ મહારી પર અંહુ મોટી અસર થઇ, જેથી હું કેટલાક કલાકો
 સુધી છુની સાવજ જેવી પડી રહી. મહારા પીદરે મહને પોતાના
 ઘરના હકીમ રસ્તમખાનની સારવારમાં હકીમ રસ્તમખાનને ઘર મોકલી
 દીધી. હકીમને ઘર કલાકો પછી હું સુધીમાં આવી અને હકીમને
 મહારી માદરના સંબંધમાં હું પુછવા પડી. તે વખતે હકીમ રસ્તમખાને
 મહને કહ્યું કે જો 'હું તેના તાબામાં અને હુકમમાં સદા રહું તો તે
 મહને મહારા બાપની સંદાની વહાલી બેટી બનાવવાની એક ટક
 સુખડશે.' મેં હા કહ્યું, જેથી હકીમ રસ્તમખાને કહ્યું "ઝાહરા,
 તારો ભાઇ હુસેન તારા બાપનો પોતાનોજ બેટો છે અને તે છતાંયી
 ઘોખો ખાઇને તારા બાપે હુસેનદ્વારા જનમવા પછી તારી માદર સાથે
 મોટી એક પંચાતી કીધી ! અને વળી તે પંચાતી પછીના કેટલાક
 વરસો બાદ આજે તેજ અસલી ઘોખામાં રહીને તારા બાપે તારી
 માદરનું અને એક બીજા શખસનું ખુન કીધું ! જો તું તારા બાપની
 વહાલી થવા માંગતી હોય તો, અને તારો ભાઇ તારા બાપની નઝરમાં
 અવખામણો રહે તેવું ધચ્છવા માંગતી હોય તો, તારા મોંઢાને સદા
 સુધીનું તાણું મારતા શીખ મારો ધરાદો તો એ છે કે તું જો મુંગી
 બહેરી બનવાનો ઢોંગ કરે તો કોઇયી દીવસ તારાથી એ બેદ જ હું
 કહું છું તે બેદ કોઇ આગળ બોલાઇ જશે નહીં, તારો ભાઇ તારા
 પીદરનોજ ખરો વારસાબેટો છે એ જણાઇ જશે નહીં, અને તું સદા
 સુધી તારા પીદરની નઝરમાં તેની એક પુરી બેટી તરીકે માન અને
 આહ ભોગવશે." મેં હકીમ રસ્તમખાનને તે બેદ પુછ્યો, તેણે મને
 માદરનાં સંબંધમાં મારા બાપે શું જુઝ કીધી હતી તે કહી દીધી

અને હકીમના કહેવા મુજબ મારા બાઈ તરફ મારા પીઢરનો ચાહ કદીખી નહીં પચદા થાય તે સાહે મેં બનાવટી મુંગી-બહેરી બનવાનું કુચુલ કીધું.”

“ત્યારે તે ભેદ મને તમામ તું કહે, ઝોહરા.” સલીમે કહ્યું “તું તારા બાપના ખુનની વીગત છુપાવવા ખાતર નહીં પણ તારા બાઈનો ભેદ કદીખી બહાર નહીં પડી જાય તેથી બનાવટી મુંગી-બહેરી થઈ, તો તે ભેદ એવો તે શું છે તે મને તું કહી દે, ઝોહરા.”

અને અહીં ઝોહરાએ સલીમને તે ભેદ કહી દીધો, જે વીગત આપણી વાર્તાના વક્તાને સાચવી રાખવાને ખાતર આપણે હાલમાં જાણી શકશું નહીં.

તે ભેદ જાણીને સલીમે દાંતમાં આંગળી કરડી લીધી અને બોલ્યો, “ઝોહરા ત્યારે હકીમ રસ્તમખાનની શીખવણીથી તું એકજ બાપ અને એકજ માદરના પોતાના વહાલા ખીરાદર હુસેન તરફ એક હંમશીર નહીં પણ શમશીર પુરવાર થઈ.”

“અફસોસ કે હું પાછળથી બહુ પસ્તાઈ, પણ પછી મારેથી પાછું બદલાયું નહીં !” ઝોહરા બોલી “અને આજ સુધી હું મારા બાઈ તરફ શમશીરની શમશીરજ રહી. સલીમ, તું ખ્યાલ કર પયારા, કે એક બોલતા સાંભળતા માણસને નકલી મુંગા બહેરા બની જવામાં કેટલા બધા કાચુ પોતાના દીલ અને દીમાગપર રાખવો પડે ? સામે વાલા આદમીઓ બોલે અને તેઓના સવાલનો જવાબ આપવા માટે ધાત્રા હોય, છતાંખી નહીં બોલવું એખી એક તનપર તસ્દી ઉઠાવવાની વાત છે. ખીજાઓ જે વાતચીત કરતા તે વાતચીતમાં ભાગ લેવાની ઘણીખી મરજી હોય છતાંખી પતથરના એક પુતળાંની માફક એક બાજુએ બેસી રહેવું એખી એક સીતમ છે ! મગર, એ બધી તસ્દી, તકલીફ અને સીતમ મેં મહારા બાઈના હંકપર તરાપ મારવાને ખાતર મહારા તનપર વહેરી લીધા હતા, અને તે મહારી ઇચ્છાને

મેં ફકિલાદની માંદક સખત બનાવી! વલી, હું જ્યારે એકલીબી પડતી તો બોલતી નહીં કે ગાયણો ગાતી નહીં, કારણ કે હું બીહતી હતી કે રખેને કોઇબી સાંભળી લે, - એટલી બધી ચોકિલી રહેતી કે દીવાલોનેબી કાન હોય અને કદાચ તે સાંભળીને મહને ફસવા કરે ! અને આજે ટાપુપર જ્યારે આવી લાગી ત્યારેબી કોઇ માણસ નહીં હોવા છતાં હું મુંગી અને મુંગીજ રહી. ચલીયાં અને પક્ષીઓનાં ગાયણોનો જવાબ મેં નહીં ક્યો, નાલાંના પાણીના ધીમા આવાજોને મેં પડ્યા પાછો નહીં આપ્યો, યા મેં દરીયાવના ઉછલતા મોબ્બ-ઓના આવાજ સાથે આવાજ નહીં મેલવ્યો ! લગભગ દશ દશ વરસો સુધી એવી રીતે હું બનાવતી મુંગી-બહેરી રહી, જે વાત હકીમ ફરતમખાન સીવાય કોઇબી માણસ જાતને ખબર નહીંજ હતી-પણ આજે તહમે વહાલાએ મારો ભેદ જાણી લીધો ! મેં પાકખુદાના ખૌદનો ખયાલ નહીં કીધો, મારા ભાઈને દુખ આપીને હું પોતેબી એમ સમજ કે દુખ ખમતીજ રહી. અને ઘણી વખતે દુખમાં અસીર બની, ખયારા સલીમ, તુંને બચાવવા મેં લુટારને રોક્યો. પણ, તે બદમાશ લુટાર મહનેજ નહસાડી ગયો ! હું જો તે વખતે ખુશ બરાબ પાડતે તો મહને કોઇબી ગામડામાં કોઇબી આદમી બચાવવાની કોશીશ કરતે, પણ મહારા મુંગા-બહેરાંપણાંની હુજતને ખાતર મેં ખુશ પાડી નહીં, અને મને લુટાર સલમાન વહાણમાં એસાડીને રંગુન જવા લાગ્યો. તુફાન થયું, અને અમે ભાંગેલા વહાણમાંથી છુટા પડી ગયાં. લુટાર કોણ જાણે ક્યાં ગયો, અને હું આજે ઉજડ ટાપુ ઉપર આવી પડી. ખ્યારા મહારા, જે કે તારી નજરમાં હું એક બેવકા બહેન તરીકે જણાઈ હોઉં, તોબી યાદ રાખજે કે હું એક બેવકા મહોરદાર તો બનીજ નથી. આપણે કીયાથી નહીં તો ખુદ દીલથી બરતાર અને મહોરદાર તરીકે એક થયા હતા અને તેથીજ મેં કદીબી બીજાને મહારો પયાર આપ્યોજ નથી, બલકે મેં મહારી દામન પાક રાખવા માટે લુટાર સલમાન સાથે વંહાણપરબી લડત ચલાવી છે.” •

“તેની ખાત્રી મહને દેહલીના કૈફખાનામાં મલી ગઇ.” સલીમ એકાએક બોલ્યો

“તઅનજુબ, તે વળી કેમ ?” ઝોહરાએ અન્નયંબીથી કહ્યું.

“મહને શયતાને તે ખતાવયું.” સલીમ બોલ્યો.

“શયતાને ? લાહોલવલા કુવવત ! સલીમ, પયારા સલીમ, તહમે તહમારી હોશમાં તો છેઓની ? શયતાન ! શયતાને તહમને મહારી પાકદામનીની ખાત્રી આપી ? એ શું બોલોછ ?” ઝોહરાએ પુકાર્યું.

“હું જે બોલુંછ, તે તદનજ ખરું બોલુંછ.” સલીમે કહ્યું “ઝોહરા, ઝોહરા, ના સમજ તું કે તુંજ અકેલી પાપી છે, પણ પાપી તો હુંબી છેહ. તારા દીલમાં પાકપુદાનો પયાર-ઇશકે હકીકી-નથી, તો મહારા દીલમાંબી તેજ નથી ! તું એક હમશીર નહીં પણ સમશીર છે, તો હુંબી એક ઇનસાન છતાં હયવાન છું.”

“શું તું એ સાચું બોલોછ ?” ઝોહરાએ સલીમનો હાથ એકદમ પકડી લેતાં પુછ્યું “સલીમ, શું તુંબી મહારી મુઆફિક પાપીજ છે ?”

“તહારાથી ઝીઆદા !” સલીમે મુરન્નયલું હસ્તું હસીને કહ્યું “તું તો એક પાપી છે, મગર હું તો ખુદ શયતાનનો પોતાનો શુલામ છું.”

અને તે સાંભળીને ઝોહરાએ ફાટે ફાટે ડોળે સલીમ તરફ બેતાં પોતાના હાથોમાં મકડેલો સલીમનો હાથ સર્વે એક નીસાંસા સાથે છાંડી દીધો !

પ્રકરણ ૪૧ મું.

દુરકીશ હુરી !

આપણી વારતાની ભવીશ્યની સાંકલનાં જોડાણ માટે આપણને હવે કોઇ ખીજીજ તરફ જવું જોઈશે, જ્યાં તદ્દનજ દુર જવા સાથે આપણે નવીજ શુરૂઆત કરીશું. અને તેથી તયારે, આનંદમાનના ઉજડ ટાપુ ઉપર ઝોહરા, સલીમ અને લુટાર સલમાનને છોડીને આપણે તેઓથી થોડોક વખત દુર થઈશું.

હુક, અને દુરકીઓના મુલકમાં આપણને કામ છે. તે વખતના દુરકીશ સુલતાન માહમુદના રાજ્યમાં તેના પરદેશ ખાતાના વઝીર રૈસ—એફેનદીની નૌકરીમાં જે જવાન હતો તેનું નામ ઇબરાહીમ હતું, અને ઇબરાહીમ જેટલો જવાન તેટલોજ ખુશસુરતથી હતો. ઉંચો—ઠીકઠીક ગંઢપણો અને ઝોરદાર. તે ઇબરાહીમ પરણ્યા વગરનો હજુજી કુંવારોજ હતો, અને રયસ—એફેનદીના તે ખુશસુરત જવાન સેક્રેટરીને ઘણી ખુશસુરત છોકરીઓના પીદરો મનમાં અને મનમાં પોતાનાં જમાઇ કરવા માટેના હવાઇ કીણાઓ બાંધી ચુક્યા હતા !

જવાન ઇબરાહીમ સંગીતનો બહુ શૌકીન હતો, અને પોતાની ફરજથી પરવાર્યા બાદ તે પોતાના વાહનને લઇને ગાયણો કંઠાકોના કંઠાકો સુધી લલકારતો, અને દીલને બહેલાવતો.

રયસ—એફેનદી જવાન ઇબરાહીમના કામથી ઘણો ખુશ હતો, અને તેના છુપા બસુસો ઇબરાહીમને ખબર કરીથી ચુક્યા હતા કે વઝીર સાહેબ પોતાના જવાન સેક્રેટરીને જે બત્રી શકે તે નામવર સુલતાન માહમુદની નૌકરીમાં મોકલી આપવા માંગતા હતા ! ઇબરાહીમ તે છુપી ખબર સાંભળીને મનમાં ઘણો ખુશ થયો કે તેનો આકા

ઝર કોઈ દીવસે સુલતાનની દરબારમાં ઉંચા હોદ્દા ઉપર તેને મોકલાવશેજ.

પોતાની ફરજ અને ગાયણોની મૌજ તમામ કયાં પછી કેટલીક વાર ઇબ્રાહીમ ઇસતમખોલ-કોનસતેનતીનો પલના રસ્તાઓપર ઉતરી પડતો અને જે વખતે તે એવો દૌરદમામ બતાવતો નહી હતો કે તે વઝીરનો સંકેટરી હતો ! તે ઘણો સાદો જવાન હતો, અને સાદામાદા પોશાકમાં તે અકેલો અકેલો ઘણી વખતે રસ્તા અને બાજારો ફરી આવતો હતો.

તેમજ એક દીવસે સ્હાંજને વખતે ઇસતમખોલની મોટી બાજારમાં તે ફરતો હતો, તેટલાં તેની નજર એક નીકાબપોશ સુંદરીપર પડી, જે એક નહાના ખચ્ચર ઉપર સ્વાર થઈને બાજાર તરફ આવતી હતી અને જેણે ઘણાજ કીમતી એક લીબાસ પહેર્યો હતો. ચહેરાપર નીકાબ બેઠે હતો તોળી ઇબ્રાહીમે તેના છોટાસા નાઝુક હાથો અને મુગો-પરથી બેઠે લીધું કે ઘણી જવાન ઉમરની તે કોઈ છોકરી હતી, અને તેની સાથે તેના ખચ્ચરની આસપાસમાં ચાર કનીઝો (દાસીઓ) ચાલતી હતી.

તે સુંદરીના નાઝુક આંગલાઓ જે ખુશ્મા મુકેલા હતા તે ગોરા ગોરા દુધ જેવા હતા, અને તે ગોરા આંગલાઓથી જ્યારે તેણે પોતાને નીકાબ એકવાર ગરદન આસપાસથી રહેજ ઉંચકીને પોતાને ગળેનો મોતીનો હાર સરખો કીધો ત્યારે ઇબ્રાહીમે ખુબ ધ્યાનથી જોયું કે બરફ જેવી તેની ખુબસુરત ગરદન કોઈની આશકને ઝખ્મી કરવા પુરતી હતી !

તે શુભાખ અને તેની ચાર પાંદડીઓનું સરખસ બાજારમાં આવેલી એક ઝહવેરીની દુકાન આગલ જઈ ઉભું, ત્યારે ઝહવેરીએ દોડાદોડી કરી મુઝી અને ઘણી ઇજીજતથી તેણે તે સુંદરીને પોતાની દુકાનમાં બોલાવી, નાઝુક તે ખુલખુલને તેની કનીઝોએ ખચ્ચર ઉપરથી ઉતરવા માટે હાથ આપ્યો, જે હાથોપર ટેકા દઈને તે ઉતરી, અને પછી દુકાનમાં દાખલ થઈ.

ધમરાહીમ તે પહેલવહેલીવાર બાણુ લુલો થઈ ગયો, અને પોતાનો કે પોતાના હોદાનો કાંઈખી વીચાર કર્યા વગર તે એક મામુલી માણસની મુઆફેક દુકાનની પાસેથી જઈ ઉભો, અને પેલી સુંદરીની હીલ્યાલ જોવા પડ્યો !

ખરીદીને લાંબો વખત લાગ્યો નહીં, અને કોઈક કીમતી ચીજોની ખરીદી કર્યા બાદ તે સુંદરી ઝહવેરીની દુકાન ઉપરથી નીચે ઉતરી, અને જેવી તે ખચ્ચર ઉપર સ્વાર થવા ગઈ કે તેની નઝરખી ધમરાહીમપર પડી.—ધમરાહીમને જોઈને કોણુ જાને તે સુંદરીને શું થઈ આવ્યું ! કેમજે તે બેધયાન થઈ ગઈ, અને સ્વાર થવા જતાં જતાં ચુકી જઈને ઉઠવાઈ ગઈ ! ઝહવેરી અને ખુદ ધમરાહીમ પોતે વીજાવીવેગે દોડી પહોંચ્યા, પણ ધમરાહીમ પહેલો થયો, અને તેણે પોતાના હાથોની મદદ તે સુંદરીને આપી દીધી, જોથી તે પડતી પડતી બચી !

નહી ધારેલું થઈ ગયું ! અને દુરથી તે સુંદરીને જોઈને બેધયાન થયલા ધમરાહીમને જ્યારે તે પયારા પયારા બોળને પોતાના હાથોની મદદ આપી દેવી પડી ત્યારે તો તેને લાંબાં કે તેના દીલમાં કોઈ લાગણીએ જખમ કીધો હતો ! તે સમજી શક્યો નહીં કે વરસો સુધી તેને જે ખયાલ મઝાત રીતે ફેરી થયોજ નહીં હતો, તે હમણાં એકાએક અને એકદમ કેમ થયો ? તેનું દીગામ તેના કામુમાં બળે હતુંજ નહીં, અને કોણુ જાણે તેના દીલમાં શું થતું હતું !—ફક્ત થોડીક મીનીટમાં તે પયારનો પાક એવો તો શીખ્યો કે તેની પુરી ખાત્રી થઈ કે કામદેવનો તીરખી કોઈ ચીજમાં હતો !

વલી, અધુરામાં પુર, ધાંધલ ગભરાટમાં તે સુંદરીનો દીલો નીકળ બેંચાઈને ઉંચકાઈ ગયો ! હાથોએ જોડે તુરતજ તે ગોરા ગોરા ચહેરાને પાછો છુપાવી તો દીધો, લેકીન ધમરાહીમ તો તે માહાતાબ સરખા ચહેરાનો હેંખાવ એક પલવારખી જોઈને છક્ક થઈ ગયો—અને, તે ખીયારા આશકના જખમપર નમુક છીરકાયું !!

તે સુંદરી શરમાઈને તુરતજ ખચ્ચર ઉપર પડી પડી, અને તેણે જતી વખતે ઇબ્રાહીમ તરફ નમીને ડોકું કીધું, અને તે પછી ખચ્ચરને કાંઈક વધારે ઝડપથી ચલાવી ગઈ.

ઇબ્રાહીમ તો તેની પાછળ જોતોજ હોતો, અને દુકાનદારે જોકે તેની તરફ એક જો વાર ઘણા ધ્યાનથી જોયું પણ તે પાછી શક્યો નહી કે રયસ-એફેન્દીનો આજે કોઈ જવાન સેક્રેટરી હતો, અને જરાક વખતમાં તે પ્યારનો પરવાનો બમી ગયો હતો !

તે તે મોહલ્લાને નાકે વળી ગઈ ત્યાંસુધી ઇબ્રાહીમે તેને જોયા કીધી, અને તે ઘણો ખુશ થઈ ગયો ત્યારે કે જ્યારે ગલીમાં વળતી વખતે તે સુંદરીએ ગરદન ફેરવીને તેનેથી એકવાર ફરીથી જોઈ લીધી !

હૃદયમાં ગુલાબનાં પાંદડાં નાંખ્યાં હોય જોય તે સુંદરીનો ચહેરો ઇબ્રાહીમને જણાયો હતો, અને સુફેદ ગોરા ગોરા મુખડાપર ગુલાબનો રંગ થોડીજ પણ માટે જોઈને પ્યારમાં દીવાનો બનેલો ઇબ્રાહીમ તે સુંદરી જતી રહી તોથી પોતાની જગ્યાપરથી ખસ્યો નહીં !—અને જ્યારે તે હોશ લાવીને તે જગ્યાએથી ખસ્યો ત્યારે તે પસ્તાયો કે તે પોતે તે સુંદરીની પાછળ પાછળ ગયો કાંય નહીં ?

ઇબ્રાહીમે તે પછી પેલા ઝહવેરીને પુછ્યું કે તે પેલી સુંદરીનું નામ—કામ જાણતો હતો કે ? પણ ઝહવેરીએ જ્યારે ના પાડી ત્યારે તે નામીપાસ બનેલો પોતાના મકાન તરફ પાછો ફર્યો.

તેનું મકાન “પેરા” માં વઝીરના મકાનની પાસેજ હતું. તે ગયો તે વઝીરના મકાનમાં પોતાનું કાંઈ કામ છે કે નહીં તે પુછવા પહેલાં નહીં ગયો, પણ પોતાના મકાનમાં દાખલ થયેલ અને જ્યારે તે બીજાના ઉપર જઈને અફલાઈને બેઠો ત્યારે તેને લાગ્યું કે તેનો તે આરડો ઠંડો—મઝાહ વગરનો અને સુનો, સુનો હતો !

તેણે દીલને મનાવ્યા પોતાનું વાજીત્ર લીધું, પણ તેના આંગળાંજ કયાં ચાલતાં હતાં ? તેનું મગજ કયાં ઠેકાણે હતું ? તેનું દીલજ તેના

કામુમાં ક્યાં હતું કે માને અને કંઈ મૌજ મહાલે !

આહહા ! તે પ્યારો પ્યારો ચહેરો ! તે તેના મનની આરંસીમાં કેવો ફરી અને ફરીથી પોતાનો પ્યારો પ્રતીબીબ્ન નાંખતો હતો ! !

ઇબરાહીમ તો પ્યાર થેટ્ટો થઇ ગયો, અને તે તે રાતના જમ્યા વગર બુકો સુઈ ગયો ! તેણે ગદેલાપરથી ઉઘ વગરના આળોટ્યા માર્યા, અને આખી રાત તેના મનમાં બસ પેલી સુંદરીજ રમી રહી ! ખીન્ને દીવસે તે પોતાના આકાની ઓરીસમાં ગયો, પણ ત્યાં કામપર તેનું ધ્યાનજ ક્યાં લાગતું હતું ? અમરદસ્તીથી થોડુંક કામ આટોપી લઇ તે પાછો પોતાના મકાનમાં ગયો, અને બપોરે કાંઈ થોડું ખાધું, નહીં ખાધું, કે સ્હાંજ સુધી તેના તેજ વીચારમાં રહ્યો. મગર, તે સ્હાંજના તેના તકદીરે વધારે ઝોર માર્યું.

વઝીરના છુપા ઝાસુસોમાંના એકે આવીને તેના કાનમાં કહ્યું : “નામવર ઇબરાહીમ, આપ જેની ઝીકરમાં છો તે પોતે આપની શીકરમાં છે.”

“મતલબ?” એક આંચકો ખાઇને ઇબરાહીમે તેનો હાથ પકડી લેતાં પુછ્યું. “તું શું બોલવા માંગેછ તેનો ખુલ્લો ખુલ્લો ખુલાસો કર, ભરમમાં ના બોલ.”

“નામવર ઇબરાહીમ” તેણે હળવેથી કહ્યું. “મહેને આપને ખબર કરવા માટે છુપી રીતે કહેવામાં આવ્યુંછ, કે ગંધ કાલે જોયલી અને ખચ્ચર ઉપરથી ત્હમે પડી જતી બચાવેલી સુંદરી ત્હમારા પ્યારમાં છે; અગર ત્હમેથી તેના પ્યારમાં હોવ તો ત્હમારી મુલાકાતની આરઝુમંદ છે.”

“યા પાક ખુદા !” ઇબરાહીમે એકદમ ઉઠી ઉભો થઇને શાદ બની જઈ પુકાર્યું. “શું તું એ જે બોલી ગયો તે ખરું છે ?”

“બીલકુલજ ખરું, નામવર.” તેણે જવાબ આપ્યો.

“તઅજ્જુબની વાત છે !” ઇબરાહીમે અન્યબી બતાવી. “તેણે

મહારૂં નામ કેમ જાણ્યું, અને એટલા હુંક વખતમાં તે મહેને પોતાની રૂબરૂ બોલાવવાને કેમ શક્તીવાન થય ! કોઈ દેવો તો નથીની ?”

“દેવો ! હું આપનું નમક ખાનાર નૌકર, અને ત્હમો જેવા નેક, આકાને દસાવવા તૈયાર ! તૌઆહ !” તે જસુસ સરદ દીક્કનો થઈને બોલ્યો. “નામવર ઇબરાહીમ, હું આપને દેવો થવા દેઉં, તેનાં કરતાં આપના મુજારક જન માટે હું મહારી પોતાની કુરખાની સૌથી પહેલાં આપી દઉં.”

“માફ કર !” ઇબરાહીમ મોટા દીલથી તે નૌકરનો હાથ પોતાના બંને હાથોમાં લઈને બોલ્યો. “પણ, મહેને વહેમ ગયો.”

“વહેમ લઈ જવાની કોઈ ઝુકરત નથી, નામવર” તેણે કહ્યું. “તે દુર પરીતુર સાથે જે ચાર દારીઓ હતી તેઓમાંની એકે ત્હમને ઝાળખી લીધા હતા, અને તેણે પોતાની ખાતુનને ત્હમારૂં નામકામ કહી દીધું હતું.”

“ઓ, ત્યારે હું તો પકડાઈ આવ્યો !” ઇબરાહીમ બોલ્યો, અને તેણે બેધ્યાનપણે વધારે કહી દીધું. “અને હું ધારૂંછ કે મહારા બાગમાં તે સાંજે થયું.”

“મગર, ત્હમો જે તે દુર પાસે જાઓ તો ત્હમને આંખે પૌટા બાંધવા પડે એવી શરત છે !”

“પણ ત્યારે તે શરતની કરનારી છે કોણ ?”

“તેની મહેને બીલકુલજ ખજર નથી, મહેને તો તેના એક નૌકરે કહ્યું, અને જે આપને શરત કબુલ હોય તો આજે ઝડકલું થવા પછી ત્હમને તે ખાતુની વઝહીકમાં લઈ જવામાં આવશે.”

“કબુલ, ખાસરોચશ્મ કબુલ” ખુશીનો બેધ્યાન તે બોલ્યો.

“મગર, બીજાંબી એક છે !” તે નૌકરે હાથ જોડીને કહ્યું.

“તે વળી શું છે ?” ઇબરાહીમે આતુરતાથી પૂછ્યું.

“તે એ કે આપ જે માણસો સાથે સીધારે તેઓ સાથે કોઈ ખી ઝાતની વાત નહોંજ કરો, છુપા જાઓ, અને તેજ રીતે છુપાંખી આવો.”

“એખી કુચુલ !” ઇભરાહીમે ઝડપથી કહ્યું.

“ખુરશીદના ગુરૂખ થયા પછી એક કલાકે આપ મહને સક્કી-મીઆની મસજીદ આગલ મલજને.” અને તેટલું બોલીને તે જસુસ નૌકર ત્યાંથી ઉતાવળા કદમોએ નીકલી ગયો.

ઇભરાહીમ તો ખુશીને દીવાનો બની ગયો !!

તયાર બાદ આફતાબ દુનયાને છોડીને બીજે ઠેકાણે ટહેલવા ગયો, અને રાત પડી તયારે સક્કીમીઆની મસજીદ આગલ ઇભરાહીમ છુપા લીખાસમાં એક લાંબી દાઢી સાથે ઉભેલો જણાયો. પેલો જસુસ નૌકર તે પછી આવ્યો, અને તેને ચુપચાપ કેટલાક મોહલાઓમાંથી દોરવી જઈને બોસદરસને કીનારે લઈ ગયો.

બોસદરસના કીનારાપર એક મજબો ઉભો હતો જેમાં બે ખલાસીઓ અને એક ચૌરત હતી, ત્યાં જઈ લાગતાંજ પેલા જસુસ નૌકરે કહ્યું “નામવર, તહમારી આંખોપર હવે પાટા બાંધવા પડશે.”

“ધણી મોટી ખુશી સાથે.”

અને તે સાંભળીને તેને મજબામાં બેસાડ્યા બાદ તેની આંખે પાટા બાંધવામાં આવ્યા, અને કાંઈખી બોલવા વગર તે મજબામાંની આદમીઓ બોસદરસની છાતીપરથી કદમ કદમ હંકારી ગયા.

લગભગ એક કલાક સુધી તે મજબો પાણીની સપાટી ઉપર ચાલ્યો, અને તે પછી જ્યારે ઉભો રહ્યો ત્યારે પેલી ચૌરને ઇભરાહીમનો હાથ પકડીને તેને કીનારે ઉતાર્યો, અને તે પછી અફેલી તેજ ઇભરાહીમને લઈને આગલ અને આગલ ચાલી.

કેટલોક રસ્તો કાપ્યા બાદ ઇભરાહીમને લાગ્યું કે તેઓ કોઈ

બાગીચામાં જઈ પહોંચ્યા હતા, કેમ જે ખુશબુદાર ગુલાબોની બુ તેના નાકને પંખરાતથી ભરી નાંખતી હતી, અને કાંટાવાલા ગુલાબની ઝાડ તેના કપડાંને લાગીને નનનીસી દરકત કરતા હતા !

તે પછી બીજી દશ મીનીટ ચાલ્યા બાદ એક ઠેકાણે તે ઔરત પોતે ઉભી રહી, અને ઇબ્રાહીમનો હાથ પકડીને તેનેથી ઉભો રાખ્યો. પોતાની જેબમાંથી તે ઔરતે એક ચાવી કાઢીને દરવાજાની કુક્લને ખોલ્યું. અને દરવાજો ખુલતાંજ તેણે ઇબ્રાહીમને અંદર હડસેલી દેતાં કહ્યું “જવાન શખસ અંદર જા, હું દરવાજો અંધ કુંછ. તું અંદર જઈને તારી આંખનો પાટો છોડી નાંખજે, અને ત્યાં મુકેલા ઝરરીન લીલાસોમાંથી જેબી તુંને અંધખેસ્તો થાય તે પહેરી લેજે, અને તૈયાર થયા બાદ ત્રણ ટકોરા દરવાજાપર મારજે. હું તુને તે પછી ત્યાં લઈ જઈશ જ્યાં તુને લઈ જવા માટે મૂકે છે. આપવામાં આવ્યોછ.”

ઇબ્રાહીમના અંદર લાખલ થવા પછી દરવાજો અંધ થયો કે ઇબ્રાહીમે પોતાની આંખે ખાંધેલો પાટો છોડી નાખ્યો. તે એક શણુંગારેલો નહાનો ઝોરડો હતો જેમાં ઝકઝક ઝમકતી બતીઓ હતી, દીવાંલપરની પુટીઓપર ફેટલાક ઝરરીન લીલાસો ઝાલવેલા હતાં, અને મોટી મેજપર જતજતનો લીલો અને સુકો મેવો હતો, શર-બતના શીશા હતા, અને વલી શરબની બોતલબી હતી ! !

ઇબ્રાહીમે ઝટપટ કપડાં બદલી નાંખ્યા, મગર પેલી નકલી દાઢી પાછી પહેરી લીધી. તે પછી તેણે દરવાજાપર ત્રણ ટકોરાં માર્યાં, એટલે દરવાજો ખુલી ગયો અને તે પેલી સદયાની પાછળ પાછળ ચાલ્યો.

તે મહાલ ચળકાત અને ઝળકાતથી ઝગઝગી રહ્યો હતો. અને હારઅંધ ઝાલવેલી બતીઓનો પ્રતીબીંબ, સુમે મુકેલા આરસાઓમાંથી થઈને જાણે રૌશનીમાં રૌશની વધારતો હતો ! વળી, ત્યાં અત્તરની ખુશબુ ઘણી આવતી હતી.

તેઓ હવે એક દરવાજા આગળ આવી, પહોંચ્યાં, જ્યાં એક

હમશી ગુલામ નાગી શમશીર સાથે પહેરો ભરતો હતો. હમશીએ તે ઔરત સાથે એક મહેને જોઈને શમશીર આગળ ધરી, અને તેમને અટકાવ્યા.

“હું હકીમ સાહેબને લાવી છું, સાદીક.” તે ઔરતે કહ્યું.

“હકીમ છે?”

“હા, તુંને શું અંદરથી હુકમ નથી મળ્યો કે હકીમને તુરતે જ દાખલ કરવો?” ઔરતે ગુલામને બનાવતા વળી હમશી ભરાવ્યો !

“હીક, ત્યારે તો હું માશીનો તલબગાર છું.” તે હમશી ફી-મલી પડ્યો.

હમશીના હટવાથી તે ઔરતે દરવાજો ખોલ્યો, અને જેઠ જણાં એક આરાસ્તા મોંઠા ઔરડામાં દાખલ થયાં. ત્યાં બીજી કેટલીક ઔરતો જેઠલી હતી, જેઓએ અદબ કીધી. તેઓમાંની એકે ધભિરાહીમને જોઈને એક બીજા ઔરડાનો દરવાજો ખોલી નાખ્યો, અને તે દરવાજામાંથી અંદર દાખલ થવા ધભિરાહીમને નીશાની કીધી.

ધભિરાહીમ હવે એક બીજા આરાસ્તા પણ નહાના ઔરડામાં દાખલ થયો, અને અંદર પગ મુકતાં વાર તેની નજર બાઝારમાં જોયલી પેલી ખુબસુરત સુંદરી ઉપર પડી !

મખમલી કાચપર અરધી જોઠલી અને અરધી સુતેલી તે સુંદરી જાણે આસમાનને કોતરીને તેમાંથી ચાંદ પયદા થયો હોય તેમ લાગતી હતી ! તેણે કમર મુધીની એક મખમલી બંડી પેહેરેલી હતી જે બાં આગળથી વાંક લઈને કમળ માફક સીના તરફ વળેલી હતી, તે બંડી ચોળી મુઆફક હાથેને ખુલાં રાખીને તે દુધ જેવા સુદેદ હાથેની ખુબસુરતીને બહારની હવાની મજાહ આંખવા દેતી હતી. તે ખુદલા હાથોપર હીરા અને મોતીનો દાગીનો ઝગમગતો હતો. કાલા કાલા મુલકે, કાલી કાલી આંખ, રતાશદાર હોઠ, અને માહાતાબ સમ મુખડો જોઈને ધબ્રાહીમ આ વખતે અગાઉ કરતાં વધારે લુભાયો !

તે ખુબસુરત સુંદરીના નખોપર હીના લગાડેલું હતું, અને તેનું આખું શરીર તરેહવાર ખુશખુદાર અત્તરથી ખંહેક ખંહેક થતું હતું.

ઘણાહીમ તો ઘડીભર બેફામ થઈ રહ્યો, તે જુદા થઈ ગયેલો સમજીતો શક્યો નહીં કે તે ચલકતા સીતારાની નજીક ચાલી જવું-પાછલ હડી જવું-કે તેના પગોપર પડી જવું !

મગર, થોડીજલ્દી, -અને તે પછી તે સુંદરી મધુરા ચંગ જેવા આવાજે બોલી “આવ નજીક, અને આંખે કાચપર બેસ.” અને તેમ બોલતાં તેણે પોતાની પાસે જગ્યા બતાવીને ઇચ્છાહીમ તરફ મીઠી એક નજર નાંખી !

ઘણાહીમ તે સાંભલીને હોશમાં આવ્યો, અને બતાવેલી જગ્યા ઉપર બેસતાં બોલ્યો “બાનુ, હું આપની મહેરબાની માટે અહેશાનમંદ છું.”

“નૈહાયત અહેશાનમંદ હશે કંદાય !” તે મધુરી મધુર એક હસવું, હસીને બોલી “મદોને હીલા અને મક કરવાની ઠીક આવડત હોય છે.”

“બેઅદબી માફ, મગર ચૌરતોથી તો કંમતી !” હવે ઘણાહીમ બીં હસ્યો, અને ખુલ્યો !

“ઓહહો ! ત્યારે તહમે બોલવામાં ખાંડ્યા નહી જાઓ તેવા છો ! મગર, હું ધારૂંછ ત્યાં સુધી તહમે એક ચોર છો.”

“ચોર ?” અજ્ઞયબીથી અજ્ઞય થતાં ઘણાહીમે પુછ્યું “આપ એ શું કહો છો ?”

“જે ખરું હોય તેજ !” તે સુંદરી બોલી “તહમે ગઈ કાલે એક મોટામાં મોટી ચોરી કીધી છે.”

“આપ હસો છો” ઇબરાહીમ બોલ્યો “મગર મહારી તે જાન જાય છે !”

“જાન જાય દુશમનની” તેણે ઇબરાહીમનો હાથ પકડી ક્ષેતાં

કહ્યું “બોલો, તહમે કાલે એક મોટી ચોરી ઝહવેરીની દુકાનપરથી નથી કીધી ?”

“કાણે તહમને કહ્યું ?” ઇલિરાહીમ રહેજું ગુસ્સાથી બોલ્યો.

“વલી કાણે ?” તે હસીને બોલી; અને પછી આગળ બોલતાં તેણે ઇલિરાહીમના ગાલપર આંગલી મારીને કહ્યું : “મહારાં દીલે મહને કહ્યું !”

“તહમારા દીલે શું કહ્યું ?”

“એજ કે તહમે દીલની ચોરી કીધી, ખરું કહો. બહાલા ઇબ્રાહીમ, તહમે આએ મહારું દીલ શું કાલે ચોરી કરીને લુટી નથી લીધું ?”

“એમ ? તો તહમે પોતે ક્યાં ચોર નથી ? હું ચોર, તો તહમે ઘટ્ટી ચોર. ચોર થાસણી વધારેજ મહારા કરતાં લુટવામાં બહાદુર ! તહમે તો મહારું દીલ એવું ચોરી લીધું કે જાણે મહારે પોતાને માટે કંઈથી રહેવા નહીં દીધું !”

અને તે પ્યારા પ્યારા શબ્દો સાંભળતાં તે દુરંદીશ દુરીતું માયું તેના આશકના ખભાંપર ઢલી પડ્યું !!

પ્રકરણું ૪૨ મું.

અખતેબુલ્લંહ ઇબ્રાહીમ.

ખુબસુરત તે દુરકીશ સુંદરીના કાલા કાલા ઝુલકો ઉપર હાથ ફેરવતો ઇબ્રાહીમ ગોયા પોતાને બહીસ્તના બાગમાં મૌજ કરતો માની લેવા લાગ્યો, જ્યારે થોડી પળ પછી તે દુરે ઇબ્રાહીમના ખભાંપરથી માથું ઉચકી લેતાં કહ્યું “પયારા ઇબ્રાહીમ, હું તહારીજ છું.”

“પયારી, હુંજી તારેજ છું” ઇબ્રાહીમે હસીને કહ્યું. “અને હવે જ્યારે આપણે એકબીજાના છંધએ તયારે તો મહને જાણવાની કાંઈ દેરી થવી નહી જોઈએ કે તું પયારી માશુકા કોણ છે અને તહારું નામ શું ?”

“ધારે ઇબ્રાહીમ ધારે” તેના ખભાંપર હાથ મુકીને દુરકીશ સુંદરીએ કહ્યું “ઉતાવળની કંઈ ઝુરત નથી. વખત જતાં હું પોતે કહીશ કે હું કોણ છું. મગર હાલમાં તો નહીજ.”

“તયારે હાલ—”

ઇબ્રાહીમ કાંઈ વધારે બોલવા ગયો, પણ તે ખુબસુરત દુરીએ પોતાનો જમણો હાથ ઇબ્રાહીમના હાથમાં મુકી દેતાં કહ્યું “તયારે હાલ, તે, આએ હાથ.”

“ગનીમત” ઇબ્રાહીમે તે હાથપર ગરમ એક બોસો લેતાં કહ્યું “હું મહને પોતાને નસીબદાર સમજુંછ કે એ હાથખી મહારા હોઠને પોતાની મહેરબાની આપેછ.”

મગર. હવે તે સુંદરી ઉઠીને ઉભી થઈ, અને બોલી “આપણે હવે છુટા પડ્યું. આપ સીધારો, મહારા વહાંત્રા જીગરજનન, અને રક્ત-એકેનદીની નઉકરીથી પાક ખુદા ચાહશે તો આપ વધારે આણ

દરબાનપર થોડાજ દીવસમાં જશે. આપની રૂઝ ઘણી અચ્છી રીતે અદા કરવાની આપ કોશીશ કરો, અને હુંથી આપ માટે મહારી કાંઈક કોશીશ કરીશ. ઇનશાલ્લાહ, ચંદરોઝમા આપ “પાશા” થાઓ તો પછી માશુકાને નહીં ભુલતા !”

“માશુકાને તો મહારા અઝીઝ જનથીબી વધારે અઝીઝ હું સમજું છું, એટલે તે ક્યાંથીજ ભુલાશે ? ખુદા હાકીઝ.”

“ખુદા મદદગાર બાશદ” સુંદરીએ નમીને કહ્યું, અને તે પછી તે બેઉ વહાલાંઓ મીડા એક બેસાની આપ લે બાદ જુદાં પડ્યાં : સુંદરી ત્યાંથી બીજા કમરામાં ગઈ, અને ઇબ્રાહીમ રવાના થયો.

પેલીજ ખુદયા અઊરત ઇબ્રાહીમની ફરીથી સાથી બની, તેને હબરી પહેરેદારના પહેરામાંથી રીહા કરાવીને કપડાં બદલવાના ખેલા ઓરડા તરફ લઈ ગઈ, જ્યાં દાખલ થઈને ઇબ્રાહીમે પોતાના અસલી કપડાં પહેરી લીધાં અને બહાર નીકળ્યો.

ફરીથી તેની આંખે પાટા બાંધવામાં આવ્યો, અને ઇબ્રાહીમ ગુપચુપ તે ખુદાનો હાથ પકડીને ચાલતો થયો. તેઓ બેસફરસં આગલ પુગયા, ત્યારે પેલો જસુસ નૌકર જે ત્યાંજ હતો તે બોલ્યો “નામવર આકા, આપનો ફરમાંબરદાર હાઝર છે.”

“બહોત ખુબ, વફાદાર, બહોત ખુબ” અને તે બેવાર “બહોત ખુબ” બોલીને પોતાના નૌકરને જણાવવા માંગતો હતો કે તેના કામમાં કોઈ ખુરાઈ નહીં હતી, તે પુરો વફાદાર હતો, અને તેના કામથી તે ખુશ થયો હતો.

તે પછી હોડીમાં બેઠા બાદ પેલી ખુદયા રવાના થઈ, અને ઇબ્રાહીમ પોતાના નૌકર સાથે બીજો કાનારે ઉતર્યો, ત્યારે તેની આંખપર બાંધેલો પાટો પાછો છોડી નાંખવામાં આવ્યો.

ઇબ્રાહીમ પોતાને ઘરે ગયો, અને બીજો દીનથી પોતાની ફરજ ઉપર વધારે ઉલટથી મંડ્યો.

ઉપલા બનાવને થોડા દીવસ ગયા, તેટલાં કોનસતેનતીનોપલમાં મોટી ધમચકરી ચાલી.—ટુરકીશ સુલતાનને રોહડસના ખ્રીસ્તી સીપાહો સામે લડવા જવું પડ્યું !

કોનસતેનતીનોપલ—એ ટુરકીશ રાજ્યધાની શહેર રોમની મીસાલ સાત ટેકડીઓપર બાંધવામાં આવ્યું હતું. તે સુંદર શહેરમાં તે વખતે કેટલીક નહાની ગલીઓ પણ ધણી હતી; મગર, સુલતાનનો મોટો આલીશાન મહેલ શહેરની રચનામાં વધારો કરતો હતો ! વળી, તેમાં એક વારનું ખ્રીસ્તી દેવલ, જે હવે સેંટ સોફીયાની દરવાહ તરંકે, ઝાળખાતું હતું, તે મકાનનો દેખાવ ઇસતમબોલને ખુબસુરતી આપતો હતો. સુલતાન સુલેમાનની મસજીદ, સુલતાન અહમદની મસજીદ, અને સુલતાના વાલીદાની મસજીદ પોતાના ચાર શોભાયમાન ગુર્ખો સાથે ઇસતમબોલને ધારમીક બનાવવા સાથે તેની રકનકમાં ઉમેરો કરતી હતી !

સુલતાન માહમુદનો મહાલ ઘણોજ મોટો હતો, જેમાં એક બાબુએ સુલતાની ઝનાનખાતું હતું. મહાલને નવ દરવાજા હતા, જેમાંનો મોટો એક દરવાજો સેંટ સોફીયાની તરફ ખુલ્લો હતો.

ખુબસુરત ઇસતમબોલ લડાઈની ધમચકરીથી હલી રહ્યું, અને તે વખતે લડાયક સરદારોને નામવર સુલતાન આગળ જવાનો હુકમ થયો. રયસ—એફેન્દીને તે દરમયાન એક હુકમ વડા વઝીર તરફથી મળ્યો કેતેણે પોતાના સેક્રેટરી ઇબરાહીમને હુજુરની હુજુરમાં હાજર કરવો.

તે હુકમ પ્રમાણે રયસ—એફેન્દી ઇબરાહીમને “પીરી—પાશા” આગલ લઈ ગયો, પીરી—પાશાએ ઇબરાહીમ સાથે કેટલીક વાત કીધી, તે ઘણો ખુશ થઈ ગયો, અને તેણે ઇબરાહીમને પોતાને ત્યાં રાખી લીધો !

ઇબરાહીમ સમજી ગયો કે તેની માથુકા જે પોતાની કંઈક કાશીશ કરવાની હતી તે “કંઈક કાશીશ” ની અસર શુર થઈ ચુકી હતી.

પીરી-પાશાના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તરીકે ઇલિરાહીમે થોડાજ દીવસમાં બહુ ચાલાકી બતાવી આપી, અને હવે તે વડા વઝીરે ઇલિરાહીમને નામવર સુલતાન માહમુદ આગળ મોકલતો કીધો.

જવાન ઇબ્રાહીમનું ઇકબાલ ખુલંદ હતું, તેનું કામ નામવર સુલતાન માહમુદનેખી બહુજ પસંદ પડ્યું, અને પીરી-પાશાના તે ખાનગી સેક્રેટરીને હવે સુલતાનના સેક્રેટરી તરીકેખી કેટલીકવાર કામ કરવાનું થયું.

સુલતાને ખુબજ જવાન ઇબ્રાહીમને પોતાના બોડીગાર્ડોમાં શામીલ કીધો, અને તે ઇબ્રાહીમ જે થોડાજ વખતપર રયસ-એન્દીની આશીસમાં હતો તે પેલી સુંદરીને મળ્યા પછી એટલી તો જલદીથી હોદાઓ પછી મોટા હોદાઓ મેલવતો ગયો કે ન્હાની એક સુંદતમાં તો તે સુલતાનનો માનીતો થઈ પડ્યો !!

રોહડસના ટાચુપર હુમલો કરવા માટે સુલતાનને ખુદને જવા બાણું ગમતું હતું, અને સુલતાન પોતાની અંગત લશકરી ટુકડીમાં ઇબ્રાહીમનેખી શામીલ કરતો લેતો ગયો.

લડાઈ થઈ, ચંદરોઝ નીકળી ગયા, અને એક દીવસે શરણે આવતા રોહડસના સીપાહોમાંથી એક સીપાહે નામવર સુલતાનપર એકાએક ખંજરથી હુમલો કીધો, મગર ઇબ્રાહીમનું નસીબ વધારે ખુલંદ થવાનું હતું તેથી તેણે ખંજરવાળો હાથ પકડી લીધો, ખંજર પેલા સીપાહના હાથમાંથી છુટવી લઈ તેને એક આંચકા સમેત ઝમીન દોસ્ત કરી નાંખ્યો, અને નામવર સુલતાનની ઝીંદગી ઇલિરાહીમે બચાવી લીધી !

સુલતાન તો ઇલિરાહીમ ઉપર હદથી ઝીઆદા ખુશ થઈ ગયો. અને તેણે પોતાના સીધા હાથપર ઇલિરાહીમને ખેસાડી લેતાં લશકરી ડાવણીમાંજ પોતાના તંખુમાં અફસરોને બોલાવીને તેઓની સામે ઇલિરાહીમનો મરતબો વધારી આપ્યો. સુલતાને ઇલિરાહીમને “પાશા” નો ખેતાબ આપ્યો.

લડાઈ ખતમ થઈ, અને જંને બાબુએ સુલાહ થઈ !

સુલતાન પોતાના વફાદાર ઇબરાહીમ પાશા સાથે ટરકીમાં પાછો ફર્યો ત્યારે ઇબરાહીમપાશા ઉપર ટરકીશ રધયતે કુલોનો જે વરસાદ વરસાવ્યો તેનું બચાન મુશકીલથી થઈ શકે.

ઇબરાહીમપાશા-ઇબરાહીમપાશા-અને ઇબરાહીમપાશા સીવાય આખા ટુરકીમાં થોડાક દીવસો સુધી કોઈ બીજી વાતબી નહીં હતી, અને સુલતાનના તે બચાવનાર ઉપર આખી રધયત બધી દીવાની બની હોય તેમ ખુશી ખુશી હતી.

ટુરકીની હદમાં પહોંચ્યા બાદ ઇબરાહીમપાશાની સાથે એક મરદ ખ્રીસ્તીઓ તરફથી આવ્યો હતો, જે જો કે ખ્રીસ્તીઓની તરફથી લડવા આવ્યો હતો મગર તે લડવા વગરજ ઇબરાહીમપાશાની ટુકડીને શરણુ થયો હતો; અને જ્યારે ખ્રીસ્તીઓ અને ટુરકીઓની સુલાહ થઈ ત્યારેથી તે ટુરકીના હવાલામાંજ રહેવા ખુશી થયો હતો, કારણુ, તે એક મોહમેદન હતો !!

અને ત્યારે ઇબરાહીમપાશાની ટુકડીને શરણુ થયલો મોહમેદન કોણુ હતો ? આપણને ઝુરર અન્નયબીમાં ગરકાવ થવાનુંજ થાય તેવો તે બનાવ બન્યો હતો !

કારણુ કે તે મોહમેદન કોઈજ નહી, પણ આપણી વાતબી મોટા નાયક સલમાન-હુદાઈ સલમાન-પોતે હતો !!

પ્રકરણ ૪૩ મું.

ધભરાહીમ પાશા કોણ છે ?

ધભરાહીમપાશાએ પોતાની હુઝુરમાં તે શરણે આવેલા શખસને બોલાવીને કહ્યું “ હું સમજી નથી શકતો કે તહમે ખ્રીસ્તીઓને ત્યાં કેમ ગયા, અને પછી તેઓની શામીલમાં લડવા આવયા તો અમારે તાબે લડવા વગર કેમ થયા ? ”

“ હું સમજાઉં મહારા નામવર ” તે શખસ જે આપણે જોઈ આવયા કે લુટાર સલમાન હતો તેણે ધભરાહીમ પાશા આગળ ખુલાસો કરતાં કહ્યું “ હું હોંદુસ્થાન તરફનો છું, અને હોંદ તરફના જંગાળાના દરીયાવમાં આવેલા એક ટાપુ ઉપર હું એક ખીજી જવાન અકિરત સાથે જઈ પડ્યો. હું તે અકિરત ઉપર આશક હતો, મગર તે મહારી ઉપર ધયાનથી નહીં આપતી હતી. જંગાળાના દરીયાવમાં વહાણમાં સફર કરીને હું તે અકિરત સાથે રંગુન જવા માંગતો હતો, મગર તુફાનથી અમારું વહાણ ભાંગી ગયું, તુફાનમાં અમો અને સપડાયાં, અને અમો અને નસીજ સંજોગથી બચીને એક ઉજડ ટાપુપર જઈ પડ્યાં, જે પછી ત્યાં મહને અને તે ઔરતને તકરાર થઈ, તે ઔરત ઉજડ ટાપુ પર મહને હંફાવતી દોડી, જેને પકડવા હું દોડ્યો, અને તેવી દોડાદોડીમાં એક ટેકડી આગળ પતથરની દોકરથી હું પડ્યો, બેહોશ થઈ ગયો, અને હોશમાં આવીને જોવા લાગ્યો તો તે ઔરત ત્યાં કેથે બી નહીં હતી. મેં ઘણી શેઃઘ તે તરફ ચલાવી, પણ મહને તે મલી નહીં ખેટલે નાસીપાસ થઈ ગયો. તેવામાં એક બનાવ બન્યો, મેં દુર કોઈ વહાણ તે તરફના દરીયાવમાંથી પસાર થતું જોયું, મહને નવી ઝીંદગી મલી હોય તેમ હું ખુશી થયો, મેં કપડું ખુજા હલાવીને તે વહાણપરના લોકોનું ધયાન મહારી તરફ ખેંચ્યું, અને મહારા સારા

નસીબે તે વહાણ મહને તે ઉઝડ ટાપુથી બચાવવા કીનારા તરફ આવ્યું. મેં પેલી ઔરતની વાત તે વહાણવગીઓને કહી નહી, અને તે વહાણમાં સ્વાર થઇ ગયો. વહાણમાં એક પછી મહને માલુમ પડ્યું કે તે વહાણ ખ્રીસ્તીઓનું હતું અને તેમાં એશીઆમાઇનર તરફના કેટલાક માણસો હતાં. હું તે વહાણમાં દીવસોની મુદત ગુઝાર્યા પછી તે વહાણના કપતાનની સાથે રોહડસ આવીને રોહડસ ઉતર્યો, અને જ્યારે ત્યાં હું જઇ પહોંચ્યો ત્યારે મહને માલુમ પડ્યું કે ટુર્કીશ ચહડાઇ રોહડસ ઉપર આવવાની હતી. ખ્રીસ્તીઓએ મહને મેહેર-બાનીથી બચાવ્યો હતો એટલે ખ્રીસ્તીઓની શામીલમાં હું લડવા આવ્યો, મગર મહને તે બધા ખ્રીસ્તીઓએજ સમજાવ્યું કે ગમે તો મહારે ટુર્કીશોને શરણે જઇને ટુર્કીમાં રહેવું. હું ખુશી થયો, કબુલ થયો, તેઓની મેહેરબાની માટે ઉપકાર માનીને હું આપની લશ્કરી ટુકડીને તાબે થયો.”

“લેફ્ટીન, આપ હીંદુસ્તાનમાં ક્યાં હતા ?” ઇબરાહીમ પાશાએ પુછ્યું.

“દેહલીમાં.” લુટાર સલમાને કહ્યું.

“દેહલીમાં ?” જાણે વીજળીનો એક ઝટકો લાગ્યો હોય તેમ ઉછળીને ઇબરાહીમ પાશાએ સવાલ કીધો “શું ખર કહો છ ? આપ દેહલીમાં હતા ?”

“મને જુદું કહેવાની શું મતલબ ?” સલમાને કહ્યું “હું ખરેખર દેહલીમાં હતો, અને દેહલીથીજ તે ઔરતને લઇને રંગુન જવાનો ઇરિદો રાખતો હતો. આપ ટુરકીશ મુલકના રહેવાસી, હીંદુસ્તાની ભાશાના માહીતગાર, અને વળી દેહલીના નામથીખી વાકેફ છો એ જાણીને હું બહુજ તઅજ્જુબ છું.”

“તમે જાણતા નહીં હોય કે હું અસલ વતની હીંદુસ્તાનનો છું, મને હીંદની આપણી ભાષાપર પુરો કાબુ છે, અને ખુદ દેહલીનો

રહેવાશી છું.”

હવે ચોંકવાની વારી સલમાનની આવી.

“શું ? આપ દેહલીના રહીશ છો ? એ કેમ અને ? ઘણીજ અન્યયખીની વાત છે ! !” છુટારૂ સલમાન હચરતઅંગેજ થયો.

“આપ એ વાત માનીજ નહી શકો તેવી છે ” ઇબરાહીમ પાશાએ કહ્યું “મગર હું આપને જ્યારે દેહલીના રહીશોની ઓળખ આપું તો માનશો કેની ! સાંભલો, હકીમ રસ્તમખાન કોઇ દેહલીમાં છે ?”

“હા, નામવર પાશા.” છુટારૂ સલમાને અદખથી કહ્યું.

“તે રસ્તમખાનના એક અમીરી મીત્રને ત્યાં મહારી એક બહેન બચપણમાં પરવરીશ પામતી રહી—”

“તે તહમારી બહેનનું નામ ?” ઇબ્રાહીમ પાશાના બોલવાની વચે બોલી ઉઠતાં અન્યયખીથી ફાટી જતા સલમાને એકદમ પુછી લીધું “તે તહમારી બહેનનું નામ ?”

“મરીયમ.”

અને મરીયમનું નામ સાંભલીને સલમાન વધારે ચોંક્યો “અને તે અમીરના કંઇ છોકરાં ?—”

“ બે છોકરાં હતાં, એક બેટી અને એક બેટો.”

“તેમનાં નામ !” ઘણી મોટી આતુરતાથી હવે સલમાને પુછ્યું.

“અમીરની બેટીનું નામ ઝોહરા, અને બેટાનું નામ હુશન” ઇબરાહીમે કહ્યું, અને તે પાશાને ટગર ટગર જોતો રહીને છુટારૂ સલમાન અન્યયખીમાં ગરકાવ થઇ ગયો કે કુદરત કેવા કેવા મંજેગો આદમીના રસ્તામાં મુકી દેતી હતી !

ક્યાં દેહલી, ક્યાં આનદામાન, અને ક્યાં દુરકી ? અને તે દુર મુલકમાંખી તે આવ્યો તો ત્યાંખી દેહલીનો એક રહીશ તેનો દોસ્ત, તેનો મદદગાર, તેને પોતાની પનાહમાં લેનાર ? સલમાને કુદરતનાં

અન્યથા પમાડનારા કામપર તારીફ મનમાં અને મનમાં કરી લેતાં ઇમરાહીમ પાશાને કહ્યું “ત્યારે આપ મુંગી-બહેરી ઝોહરાનેથી જાળખો છો, તેજ તેજ મુંગી-બહેરી ઝોહરા—”

“કાણુ મુંગી-બહેરી ?” ઇમરાહીમ પાશાએ આ નવી વાત સાંભળીને ઝડપથી પુછ્યું. “ઝોહરા શું મુંગી-બહેરી ? તહમે ઘોખો ખાઓછ, અથવા તો તહમે કોઈ બીજીની વાત કરોછ.” ઇમરાહીમ પાશાએ કહ્યું.

“હું તેજ ઝોહરાને વાસ્તે કહુંછ જે ઝોહરા હુસેનની બહેન અને તહમારી બહેન મરીયમની શેઠાણી થાય, તે મુંગી-બહેરી છે.” સલમાને કહ્યું.

“કાણુ જાણે ! હું તો બચપણમાં દેહલી છોડીને દુરકસ્થાનમાં આવ્યો, મહારા પછી ઝોહરા મુંગી-બહેરી થઈ હોય તો કાણુને ખબર ! મહારાં મુશ્લીસ માદર પીદર મરણુ પામ્યાં ત્યારે હું અને મહારી બહેન મરીયમ રખડી ગયાં, અમીરે અમને બેઠને પાલ્યાં, અમે બેઠ બાધ બહેન અમીરનાં બેટી-બેટા સાથે રહીને, સાથે રમીને, સાથે ઉધરવા લાગ્યાં. દુરકસ્થાનનો એક વેપારી હોંદમાં વેપાર કરવા આવ્યો હતો જે દેહલીમાં એક દીવસે અમીરને અત્તર વેચવા આવ્યો, હું તેને ચાલાક માલમ પડ્યો, તે મ્હને દુર્કસ્થાન પોતાની નઉકરીમાં લઈ જવા ખુશી થયો, અમીરની બેગમ સાહેબાએ ના પાડી પણ અમીરે મ્હને તે વેપારીને સોંપી દીધો, અને હું માહરી બહેનથી તે દીવસનો જુદો પડ્યો ! મહારી બહેન મરીયમ અમીરને ત્યાંજ દેહલીમાં રહી, અને હું તે અત્તરના દુર્કાંશ વેપારી સાથે દુર્કસ્થાન આવ્યો. હું તે પછી આગલ વધતો વધતો વરસો પછી પાકખુદાની મહેરથી અમારા રયસ-એન્દીની નઉકરીમાં રહ્યો, તે નઉકરીમાંથી હું તેમનો સેક્રેટરી થયો, તે પછી વડા વઝીર પીરી-પાશાનો ખાનગી સેક્રેટરી નેમાયો, તે પછી નામવર સુલતાનનો માનીતો થઈને આજે ઇમરાહીમ પાશા થયોછ.”

“માશાઅલ્લા, આપ ખુબ બખ્ત બુલંદ છો ! માદર-પીદર વગરના એક બેકસ મુશ્લીસ દેહલીવાન લડકાને કોણ પીછાણે કે દુર્કસ્થાનમાં એક મોટો પાશા છે !!” લુટાર સલમાને જુસ્સાથી કહ્યું.

“પાક ખુદાની મહેર છે” ઇબરાહીમ પાશાએ કહ્યું “ મગર, આપ જ્યારે દેહલીના છો તો મહને કહોની કે મહારી ગરીબ બહેન શું કરેછ? મહારો તો વીચાર છે કે વરસોની મુદત પછી હવે હું જ્યારે પુરી રીતે ઠરીઠામ થયોછ તો હવે મહારી બહેનને હું અહીં બોલાવી લેવું, અને તેને મોટા મુખમાં રાખું.”

“મગર તે ખીચારી—”

“ખીચારી ?” ઇબરાહીમ પાશા ફીકકો પડી જઈને જાન બુલો થઈ જઈ સલમાનનો હાથ પકડી લેતા બોલ્યો “ખીચારી ? એટલે ? શું મહારી બહેન મરી ગઈ?”

“નહીં, મરી નથી ગઈ, પણ—”

“પણ ? પણ શું ? મહને હવે જ્યારે આપ મલ્યા તો મહારી બહેન વીશે મહને વાકેશ કરો. હું ગમે તેવો મોટો પાશા છું—મહારી બહેનથી લાચારી નાચારીને સખખથી હું દુર થયોછ તોખી હવે જ્યારે તે હમશીરાનો પ્યાર ફરીથી ખરપા થયોછ તો મહને આપ અધીરા-ઈથી ઝખમી ના કરો—બોલો, જલદી બોલો મહારી બહેન “ખીચારી” કેમ થઈ ? શું તેને તકલીફ અમીરને ધરની છે, યા કોઈ બદમાસની ફાંસમાં ગીરફતાર થઈને દામનને ધલજામ આપી ચુકીછ ?—બોલો” અને તેણે લુટારનો હાથ બધો આતુરતાથી હીલવી ડોલવી નાંખ્યો.

“હું કહું.” લુટાર સલમાને કહ્યું “આપણી બહેન મરીયમ પોતાના શેક અમીરના બેટા હુસેન સાથ પરણનાર હતી, બેઉની વાતચીત થઈ હતી, મગર જોહરાએ તેને કેડે એવી દુર કરી દીધીછ કે તે ક્યાં છે તેનો પત્તોખી નથી !”

“મરીયમને ઝોહરાએ મારી તો નથી નાંખીની !” ઇબરાહીમ પાશાએ ઘણીજ ઝડપથી પુછ્યું.

“નહી.”

“શુકરે પાક દુદા.”

“મારી નથી નાંખી મગર તેને કેડે ગાયબજ કરી દીધીછ!”

“ગાયબ તે કેમ થશે ? મહારી બહેન મરીયમને અગર હું આખા દેહલીમાંથી શોધું નહીં તો હું તેનો ભાધ નહીં, અને તે મહારી હમશીર નહીં ! મહેને મારી પ્યારી માદરના કસમ છે, મહેને તે મરહુમ માદરના દુધના કસમ છે કે હું જે દુધપર ઉધર્યોછ તેજ દુધપર ઉધરેલી મહારી હમશીરને હું શોધી કાઢીને તેને મૌજમાં મહાલતી નહી કરું તો મહારીપર તમામ દુન્યાની લાનત !!”

પ્રકરણ ૪૪ મું.

વઝીરે આઝમ અને મુફ્લીસ મુબારક.

લુટાર સલમાન તે પછી ઇબરાહીમ પાશાના કહેવાથી તેનાં મકાનમાંજ રહ્યો, અને ઇબરાહીમ પાશા પોતાની મરીયમ બહેનને દેહલીમાંથી ક્રમ અને કેવી રીતે શોધવી તેના ખ્યાલો ઉપર ખ્યાલો કરતો રહ્યો.

તે પોતે હાલમાં તો હવે દુરકી છોડીને જઈ શકતોજ નહીં હતો, કેમજે તેને પાશા તરીકેની કેટલીક ફરજ બજાવવાની હતી. વલી આખા દુરકસ્થાનમાં વાત ઉડી રહી હતી કે પીરી-પાશા પોતાની બુઝર્ગીને સખમે વડા વઝીર તરીકેનો પોતાનો હોદ્દો છોડનાર હતા, અને તે વડા વઝીરના હોદ્દાપર સુલતાન માહમુદે ઇબ્રાહીમપાશાની નેમણુક કરવાનો વીચાર કીધો હતો.

અને ખરેખર તે વાતખી ખરીજ હતી. થોડાજ દીવસો પછી પીરી-પાશાએ પોતાના હોદ્દાનું રાજીનામું આપ્યું, અને વઝીરે આઝમ તરીકે ઇબરાહીમપાશાની નેમણુક થઈ.

આહહા ! પાક ખુદાની કુદરતમાં કેટલી બધી મહર છે !-ક્યાં એક માબાપ વગરનો મુફ્લીસ એકસલાચાર બેચાર દેહલીવાન છોકરો ? અને ક્યાં દુરકસ્થાનના મોટા રાજ્યના મોટા વઝીરનો હોદ્દો ? અને એ બેમાં આસમાનો-ઝમીનનો ફરક છતાંખી ઇબરાહીમ, મુફ્લીસ ઇબ્રાહીમ, તે બેઉમાં મૈબ્નુદ હતો !! તેણે ગરીબાઈના ગમને ખાધું હતું, અને હવે વઝીરે આઝમ તરીકેનું સુખખી ભોગવતો હતો !

મગર, ઇબરાહીમ ભુલી જઈ શક્યો નહીં કે તેને માટે “કાઈ” પોતાની કાશીશ કરીજ રહેલું હતું-અને તે છુપી “કાઈક કાશીશ” થીજ આજે તે કુદકે અને ભુસકે વડા વઝીર થવા પામ્યો હતો, તે

ખ્યાલથીજ તેના મગઝના આયનામાં ફરીથી તે પયારો મીઠો મીઠો ચહેરો પોતાનો પ્રતીર્ષાજ નાંખીને તેને લુભાવતો, ગુમાવતો અને ખેંચતો હતો !

વડા વઝીર ઇબ્રાહીમપાશાએ ધણીવાર ચાહ્યું કે બોસફ્રસના પાણીમાંથી ફરી એકવાર આંખે પાટા બંધાવીને કોઈ તેને લઈ જાય, અને ફરી એકવાર પોતે ઢોંગી-હકીમ તરીકે જનાનખાનામાં દાખલ થઈને તે ગોરા ગોરા હાથ અને ગુલાખી રૂખસારને સહેંકડો મીઠા બોસાઓથી વધાવી લે ! !—પણ તે ક્યાં હતું ?

તે હવે સુલતાન તરફથી મળેલા વડા વઝીરના મહેલમાં રહેવા લાગ્યો, અને જ્યારે તે પોતાના આલીશાન મહેલમાં અહીં તહીં ફરતો હતો ત્યારે તેના દીમાગમાં અત્તરની ખુશબુ ઉપરાંત ખુશીની ખુશબુખી આમીઝ હતી.

ચોડા દીવસો વીતયા ગયા, જે અરસામાં પોતાની બહેનના ખ્યાલમાં વઝીરે આઝમ સુબો—શામ હતો, તેટલાં એક દીને તેને કાંઈ વીચાર આવ્યો, અને તે એકદમ ઉઠીને કપડાં બદલવાના કમરામાં દાખલ થયો.—સાંજ થવા આવી હતી, ઝઝકલાને થોડોજ વખત હતો, અને તેણે દરવીશો પહેડે તેવાં કપડાં પહેડ્યાં, અને મુશ્લીસ એક ભીકારી જેવો અવતાર લઈ તે મહેલને પાછલે દરવાજેથી બહાર પડ્યો.

ગરીબો જ્યાં રહેતાં હતાં ત્યાંના એક મોહલામાં તે દાખલ થયો, અને એક ઘરનો દરવાજો હલવેથી ઠોક્યો, તે દરવાજો એક જવાને ખોલ્યો, અને તેને જોઈને વડા વઝીરે કહ્યું “મુખારક, એક એક મુશ્લીસ તહારા દરવાજાપર ભીકની આરઝુ કરતો આવ્યો છે.”

મુખારકે તે આવાઝ પીછાની લીધો, અને તે વડા વઝીરના પગો પર માથું મુકી દઈને બોલ્યો: “એમ નહીં બોલો, મહારા સરતાજ. હું તો આપનો ગુલામ છું, અને ગુલામ પાસે આકા એવું બોલે તે મહેને દુખથી દીલગીર કરેછ.”

“હું એજ જાણુવા માંગતો હતો કે તું મહેને ઝોળખી શકેછ કે?”

“ઝોળખું?” ગરીબ મુખારક ઉઠીને છાતીએ હાથ દબ બોલ્યો, “આપનો મીઠો આવાજ શું મહારા કાનોપર એકથી અનેક વખત પડ્યો નથી કે, હું આપને નહીં ઝોળખું?”

“શાબાસ,” વડા વઝીરે કહ્યું, અને તેનો હાથ પકડીને ચાલતાં ચાલતાં તે બોલ્યો, “ચાલ તહારા ઝોરડામાં, મહેને એક ઘણુંજ અગત્યનું કામ છે.”

“ચાલો મહારા નામવર મુરખખી.” અને તે થોડો થોડો થયલો મુખારક વઝીરે આજમને લઇને પોતાના કમરામાં ગયો, ત્યાં તે કમરામાં પંદર વરસની એક છોકરી બેઠી હતી જે શરમાઇ ગઇ, અને ત્યાંથી ઉઠીને ચાલી જવા લાગી જેને અટકાવતાં મુખારકે કહ્યું “બહેન, બેસી રહે. શરમાવાની કોઇ જરૂરત નથી. એ તો આપણા નામવર વડા વઝીરે ઇબરાહીમપાશા મુરખખી છે. આપણા મુરખખી, આપણા પીતા, આપણા આકાએ મહેરબાન છે.”

“મહેને વડા વઝીરનો હોદ્દો મલ્યા પછી મેં દુરકસ્થાનના કેટલાક મોહલ્લાઓની મુલાકાત લીધી, જે મુલાકાતોમાંથી મતલબ એ મહેને વધારે માલમ પડી આવી કે “મસકા લગાડવાનું” કામ આજકાલ ઝોરથી ચાલે છે.” વડા વઝીરે કહ્યું, અને તે વાક્યની શુદ્ધિમાં મુખારક કાંઇ નવુંજ જાણવાની આતુરતાએ સાંભળવા લાગ્યો, મગર વાક્ય પુરો થયો ત્યારે તેણે શરમાઇને હસ્તાં કહ્યું.

“ગરીબની મશકરી કરોછ ! મહારા મુરખખી.”

“ઇનશાલ્લા તું હવે ગરીબ રહેશે નહીં, મહારા અઝીઝ ખીરાદર” મુખારકના ખભાંપર હાથ મુકીને ઇબરાહીમે કહ્યું, અને તે વખતે બુલંદખખત વડા વઝીરનો હાથ પોતાના ખભાંપર મુકતાંજ ખુશીના આંસુઓની એક રેલ તે મુઠ્ઠીસ જવાનની ચશ્મેમાંથી ચાલી રહી ! !

“તું રડેછ !” વડા વઝીરે અજબથી બતાવી.

“હા, હું ખુશીનું રકુંછ-મહારી આંખો હરખનાં આંસુ ખેરવેછ” મુખારકે કહ્યું “મહારા ગરીબના ક્યાં મોટા નસીબ કે તેને ધર સુલતાનના વડા વઝીરના મુખારક પગલાંની ખુશીબરી આમદ થાય, અને તે બુલંદ એકબાલના મોટા નામવર એક મુફ્લીસના ખભાંપર હાથ મુકે!”

“મહારા અઝીઝ, આપણે તો અગાઉથીજ દોસ્ત છીએ તો પછી તવંગર દોસ્તે શું ખીન્ન ગરીબ શરીરને પડતો મુકવો જોઈએ ? કદી નહીં, પણ, હવે હું મહારા કામની વાતપર ઉતરીશ. તુંને તો મહારી આગલી હાલતની ખબર છે, અંહી દુરકસ્થાનમાં એક અત્તરનો વેપારી મહને લાવ્યો હતો, અને હું દેહલીથી આવ્યો હતો. દેહલીમાં મહારી એકની એક પુરી બહેન મરીયમ નામની કોઇ અમીરના ઘરમાં નઉકરીએ હતી, અને તે અમીરના બેટા સાથે તેની નીકા નકી થાય તેટલાં અદેખાઇથી અમીરની બેટીએ મહારી બહેનને કોઇ છુપી જગ્યા પર કબ્દ કરાવીછ. મહારી બહેનને છોડાવવા હું પોતે દેહલી જઈ શકું તેમ નથીજ, અને તેથી હું તને દેહલી તે કામને માટે મોકલી આપવા માંગુંછ. તુંને હું વહાણ ઉપર એક દેહલીવાળા શખસ સાથે બેસાડી આપીશ, અને તે શખસ પછી તુંને દેહલીમાં બધી ખબર આપશે. તુંને હોંદી જ્યાંન થોડી ઘણી તો મહારા સહવાસમાં આવડી ગઇ હતી, બાકીની તારો દેહલીવાન સાથી તુંને શીખવી દેશે. તહારો સાથી પોતે એટલો ચાલાક માણસ છે કે તે અકલો મહારું એટલું કામ કરતે, પણ નહીં, મહને લાગ્યું કે મહારી તરફથી ખાસ દુરકસ્થાનથી કોઇ જય અને તે મહારી બહેનને ત્યાંથી બચાવી તેને અહીં માનઅકરામથી લઇ આવે, મુખારક, એજ કામ માટે હું અહીં આવ્યોછ, અને હું આશા રાખુંછ કે મહારે બદલેતું દેહલી જશે, અને તહારી ચાલાકીથી તું મહારું કામ સરંજામ ઉતારશે એવી મહને આશા છે.”

“ઇનશાલ્લા, હું કામ પાર પાડવાની આશા રાખુંછ મહારા

મુરખ્ખી, અને ત્યારે મહારી ખાહર-મહારી આઝે હમશીર-નેખી શું મહારી સાથે મહારે દેહલી લઇ જવી ?” મુખારકે નમીને પુછ્યું.

“ નહી, તેમ કરવાની કોઇજ ઝુરરત નથી. તહારી ખાહર તે મહારી ખાહર છે ” વડા વઝીરે કહ્યું “ હું એને મહારા મહાલમાં ઘણી હીફાજતથી રાખીશ.”

“ આપ કહો ત્યારે હું તહમારા તે કોઇ દેહલીવાન સાથી સાથે જવા તધ્યાર છું, મહારા મુરખખી ” મુખારકે છાતીએ હાથ દબાવે નમીને કહ્યું.

“ શાખાસ ” વડા વઝીરે તેની પીઠ ઠોકતાં કહ્યું, અને તે પછી તેણે અશરરીઆથી ભરેલી એક ઠેલી નેખમાંથી ખેંચી કાઢતા કહ્યું “ હો આ મુખારક, એ તુને રસ્તામાં કામ લાગશે.”

મુખારકે તે ખે હાથે લીધી, કે વડા વઝીરે કહ્યું “ હવે રજા લઉંછ, કાલે સહવારના મહારા મહેલમાં જહેનને લઇને આવજો, હું તેને તેનો અલાહેદા કમરો ખતાવીશ. ખુદા હાફેઝ.”

“ ખુદા મદદગાર ખાશદ.”

પ્રકરણ ૪૫ મું.

અયાશા !

“ બીજે દીવસે મુખારક પોતાની ખાહર સાથે નામદાર વડા વઝીરના મહેલમાં આવ્યો. વડા વઝીરે મુખારકની તે ખાહરને મદાના લીખાસ પહેડવા કહ્યું અને એક નવા નૌકર તરીકે પોતાને મહેલમાં એલાખાવવા જણાવ્યું.—વલી, વડા વઝીરે લુટાર સલમાનને અને મુખારકને પોતાના એક નૌકર સાથે ત્યાં મોકલી આપ્યા, જ્યાં તેણે તે બંને માટે વહાણની ગોડવણનું નકકી કીધું હતું.

ઉપલા બનાવ પછી બીજેજ દીવસે નામવર સુલતાન માહમુદે વઝીરે આજમને પોતાની રૂબરૂમાં ખાનગી બોલાવ્યો, અને તેને કહ્યું “ આપ નામવરની આગલ મહારે આજે કાંઈ ઘણુંજ અગતયનું કહેવાનું છે, પાક ખુદા જ્યારે ધનસાન ઉપર સુખોનો વરસાદ વરસાવેછ ત્યારે ધનસાનના તકદીરની ઝમીન ફળદ્રુપ થઈ જાયછે. અને આપ નામવરના બાબમાંથી તેવુંજ ખુશીલયું થયલું છે, જે જોધને હું પોતે ઘણોજ ખુશી છું. આપ નામવરે સુલતાનઝાદી અયાશાનું નામ સાંભળ્યું હશે, જે નામવર મહારી પોતાની બહેન છે. ”

“ જી. ” વડા વઝીરે નમીને કહ્યું.

“ મહારી મરઝી છે કે હું આપની શાદી અયાશા સાથે કરી આપું ” સુલતાને કહ્યું.

મુખારક તો સુલતાનના પગોપર પડી ગયો, તેના મનમાં વીજલી વેગા વીચારો પસાર થઈ ગયા. તે અંદેશામાં પડી ગયો કે સુલતાનની ખાહર સાથે નીકા કરવાથી દેશના કાયદા મુજબ તે બે

મહેરદારનો ઘણી થઇ શકેજ નહીં—અને ત્યારે, પેલી બોસફરસની સુંદરીએ જે તેનું દીલ ચોરી લીધું હતું તેનું કેમ ?

તોખી તેને એક ખ્યાલ આવી ગયો, તે સુંદરીએજ તેને ખડું પુછો તો વધાર્યો અને આલા દરજ્જાપર મુક્યો હતો, તો તેજ અયાશા તો નહીં હોય !—હોયખી, અને તે ખ્યાલથીજ તે ખામોશ રહી ગયો.

“ ઉઠો, મહારા વઝીરે આજમ, આપ ઉઠો અને મહારી હમરાહ ચાલો. ” સુલતાન ઇશ્વાહીમના ગંને હાથો પકડીને તેને ઉઠાડતાં બોલ્યો.

ઇશ્વાહીમ થોડીક ઘડકતી છાતીએ ઉઠ્યો, અને સુલતાન માહમુદ તેને મહેલમાંના ઘણાક કમરાઓમાંથી એક આલીશાન કમરામાં લઇ ગયો, જ્યાં પગ મુકતાંજ નામવર વડા વઝીરે જોયું કે તે ઝોરડો તેની યાદમાં આવતો હતો. તે ઝોરડામાંથી ખીન્ન એકમાં લઇ જઈને સુલતાન ત્યાંથી ચાલી ગયો, અને ઇશ્વાહીમે જોયું કે તે તેજ ઝોરડો હતો જેમાં તેણે પેલી અંબાણી માથુકા સાથે મહોબ્બતના સખુનો આપ લે કીધા હતા. અને વલી તે ઝોરડામાંના કોચપર તેજ માહતાખ સમ ચહેરાની પયારી ખુશ હસવું હસીને બેઠી હતી, જે હમણા અગાઉ કરતાંખી વધારે ખુબસુરત માલુમ પડતી.

“ મેં મહારું વચન પાલ્યું છે મહારા પયારા—મેં મહારી કોશીશથી તુંને આખા દુર્કસ્થાનના એકજ આદમી કરતા ઉતરતા દરજ્જા પર રાખ્યો છે સીરફ—અને તું આજે મહારા બાઇ સુલતાન માહમુદનો વડો વઝીર થવા પામ્યો છે, મહારા જન. કેમ ? હવે તું મહને જાણી ! ઇબરાહીમ, ઇબરાહીમ પાશા, વઝીરે આજમ ઇબરાહીમ, અને છેલ્લે, ઓ તું મહારા વહાલા ઇબરાહીમ,—હવે તું મહને પચાણી ? હું કોણ છું ? હું આખા દુર્કસ્થાનના સુલતાનની બહેન છું. મહારું નામ અયાશા છે, અને ઇબરાહીમ તહારી મહેરદાર છું. ”

વડા વઝીરનું શરીર પયારની ગરમીથી ધરૂંવા લાગ્યું, અને અયાશાના છેલ્લા શબ્દપર તે જઈને અયાશાના પહોલા કીધેલા બે હાથોમાં પકડાઈ ગયો !

તે એક મીઠી મધ જેવી જગલગીરી હતી.

ચંદ્ર મીનીટો સુધી તે વહાલાંઓ એક ખીન્નથી છુટા પડી શક્યા નહીં, અને જ્યારે બોસાઓનો એક વરસાદ વરસીને હોટોના વાદ-લાંઓ સુકાઈ ગયાં ત્યારેજ તેઓ વાતોમાં લાગ્યાં.

“ વહાલા જન, સુલતાન નામવરને આપણી આગલી મુલાકાતની ખબર ખોલકુલજ નથી, મગર મેં પોતે તુને છુપો જોયલો જણાવીને શાદીની વાત કીધી, ત્યારે તહારા જેવા એક હીમતવાન ખુબરને પોતાની બહેનના હાથ નીકામાં આપવા નામદાર સુલતાન ઘણાજ ખુશી થઈ ગયા, અને તેવણે તું વહાલાને અહીં સુધી પુગાડી જવાની કેટલી બધી મોટી ઇઝઝત તુને આપી ! મહારા ભાઈ મહારી પર ઘણાજ મહેરબાન છે.”

“ અને મહારી પર તે ક્યાં ઝોછા મહેરબાન છે ! ” ઇમ્પ્રાહીમે કહ્યું “ તેવણે પોતાની છોટી બહેનના એક વાલી તરીકે કામ કરીને મહને અહીં વેર લાવવાનું માન આપી તહારો હાથ મહને આપ્યો એજ એક ઘણી મોટી ઇઝઝતની વાત છે.”

“ અને ત્યારે નીકાની તઈયારીખી મૈનુદ છે ” અયાશાએ હસીને કહ્યું “ મીઝાં ખીખી રાઝી, તો લગન કરશે કાઝી ! કેમ બોલયા નહીં ? ”

“ હાજી, બહુજ ખુશીની વાત છે જી. જેમ તહમે બોલયા તેમ જ-ચાલો ત્યારે લગન કરવા અને લગન ખાવા.” અને ઇમ્પ્રાહીમે હસીને એક ખીન્ને બોસો તે ગુલેગુલાખી ગાલ ઉપર લીધો ! !

પ્રકરણ ૪૬ મું.

સુડી વચે સુપારી.

ધણાહીમપાશાને વડા વઝીર થયાને અને તે પછી તેની શાદી સુલતાન માહમુદની બહેન અયાશા સાથે થયાને અને વડા વઝીરે પોતાના રશીક મુઆરફને લુટારૂ સલમાન સાથે દેહલી મોકલી આપયાને ત્રણ મહીનાની મુદત ખલાસ થઇ ગઇ.

અને એ ત્રણ મહીનાના અરસામાં વડા વઝીરને પોતાની મહોરદાર અયાશા સાથે ઘણુંજ સાઈ ચાલ્યું, મગર એ ત્રણ મહીનાની આખીરીએ અયાશાને વહેમ ગયો કે તેનો ભરતાર ઝનાનખાનાની બીજી ખુમસુરતીઓપરથી ધયાન આપતો હતો—અને તે વહેમી મહોરદારે પોતાના સચોદરને તે માટે એક મરતબા તો પુછ્યુંબી !

“ પયારા જન, એ તહારો ખયાલે ખામ છે । તહારા કરતાં વલી મહને બીજી કોણ અઝીઝ હોય કે હું તેનીપર ધયાન આપું ? તહારેથી કોઇ વધારે પયારી પયારી ખુમસુરતી આખા દુરકરયાન માંબી છે કે હું તેની તરફ દોરવઇબી જાઉં ! પયારી છોડી દે દીલ લગી, કંઇ ખુશ ગુફતેગો કર. ” અને એમ બોલતાંજ તેણે પોતાની મહોરદારને પાસાંમાં દાબી લીધી.

“ તહમે ઘણા ખુશ મીઝાજ અને દીક્ષ લુટનારા છેઓ. ” અયાશાએ ઇબરાહીમના માથાપર હાર ફેરવતાં કહ્યું “ તહમે મહને હસાવી બોલાવીને બનાવી લેઓજ, નહીંતો મહને પુરો વહેમ છે કે તહમે બીજીઓપર ઝુરર ધયાન આપતા રહોજ. ”

“ વહેમની કોઇ દવાઇ નથી ” ઇબરાહીમે કહ્યું “ હું જે

ચીઝ માટે ના પાડુંછ, તેને માટે તું બહોંસ કરીને હા કહેછ, તયારે હવે મહારે તહને સમજાવવીખી તે કેમ ? અયાશા, જે મહારે સાંભલ, હું જે કહુંછ તેમાં પુરેપુરી સમ્મ્યાષ છે; તું વહેમ લધ જ ધને તહારા મમઝમાં વહેમને ધર આપશે તો પછી આપણા સુખપર સીદા વાદલ પંચરાશે. કદીખી વહેમ નહોંજ કરીએ, દુનયાના તમામ મરીઝોની હકીમો અને તખીઓ દવા કરી શકેછ-લેકીન વહેમના મરીઝની દવા કંઈજ નથી, વહેમના દર્દને સફા કરનાર કોઈ હ કીમખી નથી. ”

અને પછી તેઓ વાતચીતથી છુટાં પડ્યાં, અને ઇમરાલીમ પાશા ખુશ તખીઅતે પોતાની ઓરીસમાં ગયો, અને અયાશા વહેમને વધારે મોટું રૂપ આપતી ચીરડાયલા સ્વભાવે જઈને પલગપર સુતી. તેનું મગજ એટલું તો ગમતા ખયાલથી ઘેરાયલું હતું કે પલગપર છાંટેલાં અત્તરની ખુશખુશી તે દીમાગમાં દાખલ થઈ ચકી નહોં !!

ઓરીસનું કામ થોડુંક જોષ લીધા પછી તે દાક લેતો પોતાના ખાનગી રૂમમાં જઈને લેટયો, અને ત્યાં તેણે નવા નોકર રશીદને પોતાની પાસે બોલાવ્યો, આ રશીદ કોઈજ નહોં પણ વડા વઝીરે પોતાના કામને વાસ્તે દેહલીમાં મોકલેલા મુખારકની બહેન રશીદા હતી ! !

રશીદા મરદાના લીબાસમાં વડા વઝીરને ત્યાં નોકર દાખલ રહી હતી, મગર તેને બીજા નોકરો સાથે ઘણુંજ થોડું બોલવાનું રહેતું. તે વડા વઝીરના ખાસ હુજુરીયા દાખલ હતી, અને વઝીર નામવર જ્યારે ખાનગી ઓરડામાં દાક લેતા પડે તયારે તેમની આગલ ગાંધ બજાવીને તેમના જીવને ખુશ રાખવાના કાગપર તે નવો નોકર છોકરો (!) રહ્યો હતો, એમ બીજા નોકરોને ખબર હતી.

“ રશીદ, બેસ મહારા પગ આગલ, અને તખીઅત ખુશ

થઈ જાય તેવું કંઈ ગા” વડા વઝીરે કહ્યું, અને રશીદા પોતાનું વાહન લઈ તેના તારંપર પોતાના આંગણા ગુમાવવા લાગી.

તે એક ઘણું જ દીલખુશ અને દીલપઝીર ગાયણ હતું, જે જુલજુલના કંઠનેથી શરમાવે તેવા નાઝુક આવાજથી ગવાતું હતું; મગર તે પયારનું ગાયણ હતું !

“ માશાઅલ્લા, રશીદ ” વડા વઝીરે દીવાલને ખી કાન હોય તો તેખી રશીદાનો ભેદ નહી પકડી પાડે તેવા ખયાલથી “રશીદ” કરીનેજ ચલાવ્યું. “ તું ઘણું જ સરસ ગાય છે, લેકીન હમણાથી એ પયાર ફયારના ગાયણો તુંને ગાવા નહીજ જોઈએ, તેં આજ સુધી જે ગાયણો ગાયાં તે બધામાં આજના જેટલો પયારનો ભાગ નહીં હતો. તું એ દરદે દીલમાં નહીં પડે તેટલું ખહેતર. ”

“ મગર ”—અને તે મગર આગળજ સગર ખાઈ ગઈ !

“ મગર, શું ! શું તું પયારના દરદથી વાકેફ થઈ ચુકીછા”

“ હા નામવર ” અને તેટલું બોલીને શરમાઈ ગઈ, અને અને તેણે પોતાની નજર નીચી નાંખી.

“ પાક ખુદા ખયર કરે ” ઇમરાદીમે કહ્યું, અને પછી તે ઘણા ધીમાં પડતાં આવાજથી બોલ્યો “ તું જો કોઈની સાથ પયારમાં હોય તો તેની સાથ નીકા કરાવી આપવાનું કામ મારા હાથમાં નથી—તારા બાઈને આવવા દે, અને પછી વાત. ”

“ તહમને તયારે પયારના દરદની ખયર નથી. ”

“ ઓહોહોઓ ! કામ બહેકયું ! ” વડા વઝીરે અગ્નયખી સાથે એટાં કીધાં “ મહને પયારના દરદની ખયર નથી; અને તુંને તેની ખયર છે, એમ કે ? ”

“ મહને માફ કરો ” રશીદા હાથ જોડીને શરમાતાં શર માતાં શરમાતાં બોલી “ આપ જ્યારે મહારા બાઈના આવવાની

વાત માટે મહને કહો છો તયારે મેં ધરકના દરદની વાત કહી, નહીં તો આપની સામે એવી વાત કરવાની હીમતજ કેમ કરી શકું ? ”

“ હીમત કાંપ નહીં કરે ? તું મહારી બહેન જેવી—” પણ હજુથી તો વડો વઝીર કાંઈમી વધારે બોલે તે અગાઉ રશીદાએ કહીને તેના મોંઢાપર હાથ મુકી દધ તેને બોલતો ચુપ કીધો.

“ ચુપ કરો. તહમે મહને “ બહેન ” કહીને ના બોલાવો. ”

“ રશીદા, રશીદા, તું ઘેઝી તો નથી થય ? ” ઇમરાહીમ ઉઠીને બેસતાં બોલ્યો “ તું એ શું બોલી ગય ? હું તુને બહેન નહીં કહું તો શું કહું ? ”

“ માથુક કહો, દીવદાર કહો, મહોરદાર કહો. ” રશીદા શુ હજુયે બેસી જતાં હાથ બેઠીને બોલી.

“ લાહઉલ્લવલ્લા કુવત ! રશીદા. એ શું ખયાલે ખામ ? એ શું ફાકટ-કુઝુલ બકવા ? ”

“ હું કુઝુલ બકવા કરતીજ નથી ” તે તેમની તેમ બેઠેલીજ બોલી. “ હું તમને આજ સુધી કહી શકી નહીં; પણ આજ મેં બોલવાની હીમત કીધીજ, અને હવે હું સાફ કહી દઉં કે હું આપના પયારમાં ગીરફતાર છું. ”

ઇમરાહીમે પોતાનો હોટ કરડી લીધો !

તેને સ્વપનેથી ખયાલ નહીં ગયો હતો કે જો તે બહેનના પયારથી ચાહીને છુપ્પી રાખવાનો હતો તે કોઈદીવસ તેનીજ માથુક બનવાપર ધયાન લગાડનાર હતી ! !

તે સુખી નહોં; પણ દુઃખી થયો. તેણે રશીદાની તરફ જોઈને મોંઢ કુમલાવ્યું, અને પછી એક નીસાસા સાથે બોલ્યો “ અરસોસ ! મેં એમ કહી ધાર્યું નહોં હતું ! રશીદા, રશીદા, તુંને ખબર નહોં હોય કે દુરકીશ રાજ્યના કાયદા મુજબ સુલતાનનો બહેનેરી કદીખી જીવતી ખાયડી ઉપર ખાયડી કરી શકેજ નહોં. ”

“ તો શું તહમે તહમારા મીત્ર મુઆરકના ઉપકારનો બદલો અપકારમાં આપવા ખુશી છેઓ ? ” રશીદાએ ઉડીને ઉમી થતી હીમતથી પુછ્યું.

“ તે કેમ ? ”

“ મહારો બાઇ તહમારે ખાતર, તહમારી બહેનને બચાવવા ખાતર પોતાની બહેનને દુર્ઘસ્થાનમાં છોડીને છેક દેહલી જવા ખુશી થયો, પોતાનો જન દરીયાવની સફરના જોખમમાં મુકવાખી તધ્યાર થયો, અને તે ઉપકારના બદલામાં તહમે મહારી અઝં મંઝુર રાખી શકતા નથી ? જોણે તહમારી બહેનને ખાતર પોતાનો જન પયારો નહોં ગણ્યો, તો તેજ રશીકની બહેનને ખાતર તહમે કાંઈ સાર નહી કરો ? ” રશીદાએ કહ્યું. જ્યારે તેની છાતી ધડક ધડક ઉડતી હતી, તેના ગાલ ઉપર રડેજ ગુસ્સાની ગરમી ચઢી આવી હતી, અને બોલતાં બોલતાં તે હવે ધુરજતી હતી !

“ મેં સાર કરવામાં શું બાકી રાખ્યું ? ” ઇમરાહીમે નરમ થઇ જતાં કહ્યું “ પણ તહારી વાત એની બેહુદી છે કે હું હવે તહને શું કરુંખી ? ”

“ તહમે કાંઈજ ના કહો-અસ, તહમે તહમારો પયાર આપો. મહને તહમારી લઉંડી બનાવો, તહમારી છાતીમાં મહને જગ્યા આપો.” અને તેટલું બોલતાંજ રશીદાઇબરાહીમની છેક લગોલગ ગઇ.

“ દુર રહે. ” ઇમરાહીમે પુકાર કીધો “ તું આજે મહારી અને તહારી બેઉની ફઝવતી કરાવશે. નકિકરો જો આએ વાત જાણશે તો ઝુરર તેઓને શક જશે કે મદદના લીઆસમાં એક ઝનાનાને નોકરીએ રાખી કાંઈ ખુરી મતલબ વઝીરે રાખી હતી, અને વળી તુંખી નોકરોમાં રસવા થશે. ”

“ રસવા નહોં થઇ ને નહોં કરવા ઇચ્છતા હોય, ફઝવતી નહોં કરવા માગતા હોય, તો મહને તહમારી મહોરદાર બનાવો. ” રશીદા

ઝીઠક કરવા લાગી.

“ મહને નહી ખખર કે ભોંયમાંથી ફુટતી એક છોકરીમાંખી એવાં ઉડા પાણી છે ! ” ઇમરાહીમે કંટાળાને કહ્યું “ રશીદ રશીદ, તું એક ખુરામાં ખુરા લાભ લેવા માંગેછ, તું ધણાજ ઉડા પાણીમાં ફરેછ-પણ માફ રાખજે કે તું ખોતા પામશે. ”

“ તહમે નહીં મારો તયાં સુધી ડાઘ મહને નહીં મારશે. ” રશીદ ખોલી “ તહમે વડા વઝીર છો, અને વડા વઝીરજ મહે રખાન હોય તો ખીજી હરકતજ શું છે ?-મહારા બાપએ તમારો સખુન રાખ્યો, તો તહમે મહારોખી સખુન રાખો, અને મહને તમારી ખોતાની ખનાવો. ”

“ એ કઢીખી નહીં ખનશે. ”

“ અગર તહમે ખનાવશે તો એ ખનશે. ”

“ ઓ કમફઅમ છોકરી, તુંને હું એકવાર કહી ચુકા કે સુલ તાનની બહેન સાથ પરણી ચુકેલા શખસથી જીવતી ખાયડીપર ખીજી ખાયડી કઢીખી નહીંજ કરી શકાય ” ઇમરાહીમે હવે ગુરસાથી કહ્યું.

“ જીવતી ખાયડીપર ખીજી ખાયડી નહીં કરી શકાય તો મહને તહમે તહમારી લજીડી સમજી લો, મગર મહને તમારો પયાર તો આપો. ”

“ હું તહારા બાપને વચન આપી ચુકાજ કે તુંને હું મહારી બહેન સમજશ, તો પછી હું તુને એક છુપા શઓહર તરીકેનો પયાર આપીજ કેમ શકું ? ”

“ નહી, તહમે મહારી છાતીમાં સળગેલા આતશને પીઠાણુતા નથી. તહમારે માટે મહારા સીનામાં તે શોહશે બડકી ઉઠ્યોજ કે જે તહમારા પયારબર્યા બોલા સીવાય કઢીખી ઠડો થશે નહી, ઇમ રાહીમ, ઇમગહીમ, તું મહારો છે. ”

“ અફસોસ, હું કેવા સંકાજમાં પ્રસ્યોછ ? મહારી હાલત કેવી સુડી વચે સુપારી માફક થઇ ગઈ ? પેલી તરફ અયાશા વહેમ કરેછ, અને આએ તરફ આએ છોકરી બહોંસ કરેછ ! ”

ધબરાહીમે મનમાં અફસોસ કીધો, અને પછી પુકારી ઉઠ્યો.
“ રશીદા, તું મહને કેવા તોછડા નામથી બોલાવેછ ! ”

“ નહીં, હું તહમને પયારના નામથી બોલાઉંછ. ”

“ તુંને મહારો પયાર નહીંજ મલી શકશે ” વડા વઝીરે મકકમ પછે કહ્યું.

“ તો પછી આએ ખંજર મહારા સીનામાં જગયા લેશે. ”

અને વીજલી કામ કરે તેમ રશીદાએ ધબરાહીમની કમરબન્દમાંથી તુરત ખંજર ખેંચી કાઢીને પોતાની છાતી તરફ ધર્યું ! !

પ્રકરણ ૪૭ મું.

—X—*—X—

કમનસીબ રશીદા !

પોતાની મહોરદાર અયાશાને છોડીને પોતાની ઓશીસવાળા ખાનગી ઓરડામાં ધબરાહીમ ગયો, ત્યાં રશીદાએ દીવપત્રીર એક પયારનું ગાયણ ચલાવ્યું, જે પછી રશીદાએ પોતાનો પયાર ઝાહેર કીધો, અને વડા વજીરની અને રશીદાની તકરાર ચાલી તે વખત દરમયાનમાં વહેમાયલી અયાશાએ શું કીધું તે આપણે હવે જોઈશું.

અયાશા ભાગ્યેજ થોડી પદ્મ પોતાના ખીજાનાપર બેડી, જ્યારે એકાએક તેને કાંઈ ખયાલ આવી જવાથી તે એકદમ ઉડી, અને ઉડીને પોતાના બાધના ઓરડા તરફ ગઈ.—તેણે ઘણાએક ઓરડાઓ છોડ્યા, જે પછી એક એકાંત કમરામાં આવતાં ત્યાંની એક ગુલામડીને તેણે કાંઈ કહ્યું જે ઝડપથી એક આલીશાન અયવાનમાં રવાના થઈ ગઈ. થોડે વખતે તે ગુલામડી ઝડપથી ચાલીને પાછી આવી, અને તેણે સુલતાનની તે નામવર બેહેનને ઘણી મોટી તાઝીમતવાઝો સાથે કાંઈ કહ્યું. અયાશા તેની સાથે હવે ચાલી.

સુલતાનના તે ખાનગી ઓરડામાં સુલતાન તે વખતે અકેલોજ બેઠેલો હતો, અને અયાશાએ પેલી નઉકરડીને પોતાની માદર આગળ રવાના કરીને બાધની સુલાકાત લીધી.

સુલતાન માહમુદ પોતાની હમશીર માટે ઘણો મોટો વહાલ રાખતો હતો, અને તે બધું બહેન હંમેશા મક્કતા કુલ્લતા રહીને એકખીજાને પોતાના કામકાજની વાતોથી વાકેફ કરતાં. તેમની માદર હજી હમયાત હતી, અને તે માદરના હુકમથી આ બાધ બહેન ઘણીવાર પોતાના ધરની બાબદોમાંથી અમલ કરતાં હતાં.

પોતાના બાધ આગલ પોતાનાં દીલનો વહેમ અયાશાએ કહ્યો, તેટલાં વળી ત્યાં “ સુલતાના—ચાલીદા ” (સુલતાનની માદર) આવી.

પોતાની માદરને જોધને તો અયાચ્છાનો ડીઝો ધણોજ બરાધ આવયો, તે રડી પડી, અને તેણે કહ્યું કે “ વડો વઝીર તેનાપર હવે પુરૂં ધયાન આપનો નહીં હતો. ”

“ શું ? મેં જે એક અનમોદ્ય મોતી તેને બેટ આપ્યું તેની કદર તે છોકરાએ નહીં કીધી ? ” સુલતાન ઉશકેરાધ જધને બોલ્યો “ મહારી વહાલી હમશીર, તેંજ એ છોકરાને આએ મોટા દર-જગપર ચઢાવયો, અને હવે તે તહારી સાથે આએ જાતની સહુ-કાંધ કરેછ ? ધરાનના શાહ, તારતરના ખાન, અને કારમેનીઆના શાહજાદાએ તહારા હાથની માંગણી કીધી તો મેં તેઓમાંના કોઇ નીખી સાથે તહારી શાદી કરી આપવા ના પાડી, અને આએ એક મુકલીસ છોકરો જે રયસ-એફેન્દીની ઓશીસમાં હજુણ સુધીખી આપણા પગની ખાકને ચુમતો પડી રહેલો હતો તેને મેં વઝીરે આઝમ બનાવીને તહારો હાથ શાદીમાં આપયો, તો તેનો આએ નતીજો ? આએ બદલો ?—જો એમજ હશે તો પછી હું એને બરા-બર સ્વાદ ચખાડશ ”

“ ખામોશ કર, બેટા ” સુલતાના-વાલીદાએ પોતાના બેટાના ખભાંપર હાથ મુકીને કહ્યું “ જરા ધીરો પડ. તહારા ગુસ્સાને દાખી દે, જે તું ધબરાહીમ ઉપર ગુસ્સો કરશે તો પછી અયાશા દુઃખી થશે. એ બાબદમાં શું કરવું તે તહમે બેઉ બાધ-બહેન મહને સોંપી દો, હું કાંઈ એવું કરી નાંખશ કે જેથી વઝીરે-આઝમ પોતે પોતાની મહોરદારને પગે પડતો તેની દરકાર વધારે કરતો રહેશે. ”

“ માદર, તહમારી વાત અમુને કબુલ છે. ” તે બેઉ બાધ-બહેને જાણે એકજ આવાજ હોય તેમ કહ્યું. અને તે પછી અયા-શાએ વધાર્યું “ઓ પયારી માદર, અગર તું મહારા ધણીને સમ-જાવીને તેને અસલ જેવોજ મહારી તરફ અઝીઝ રહેતો બનાવે તો હું તહારી કેટલી બધી આભારી થવશ. માદર, માદર, તું મહને ધણી સુખી કરી શકશે. ”

“મહારીપર બરસો રાખ. મહારી અઝીઝ બેટી” સુલતાના-વાલીદાએ કહ્યું “હું કાંઈ કરશ જેથી તહારો ઘણી મોમ મીસાલ નરમ બનીને તહારા પગો પાસ પડતો આવશે.-અને પયારા બેટા,” તે માદરે પોતાના સુલતાન બેટાને કહ્યું “તું તહારા હાથમાંની વીટી મહને એક દીવસ માટે આપ.”

સુલતાને પોતાની માદરનો સખુન માન્યો, અને વીટી કાઢી આપી.-તે પછી તે માદર ત્યાંથી રવાના થઈ, અને બન્ને બાઈ-બહેન એક બીજાને દીવાસો દઈને છુટાં પડ્યાં.

તે પછી સુલતાના-વાલીદાએ તુરતજ પોતાની હઝુરમાં ત્રણ હબશી ગુલામને બોલાવયા જેઓ કાલા અઝદાહ મીસાલ હતા, અને જેઓ સુલતાન અને તેની માદરનો હુકમ જો મને તો ગમે તેવા અફલાતુનને જનથી મારે તેવા હતા !

સુલતાના-વાલીદાની હઝુરમાં દાખલ થતાંજ તે ત્રણે હબશી-ઓએ છાતીએ હાથ દઈને ત્રણવાર કોરનીશ બજાવી, અને તે પછી નીચે નમાવેલા સર સાથે ઉભા રહયા.

તે ત્રણમાંના વડાને સુલતાના વાલીદાએ કાંઈ કહ્યું, અને તેના હાથમાં સુલતાનની વીટી સુકતાં હુકમ આપ્યો “જેથી હોય તો તેનું કાટકુંજ કાઢી નાંખજો.”

હુકમ સાંભળીને તે ત્રણે હબશીઓ ત્રણ વખત ફરીથી નમન કરીને ત્યાંથી ગયા.

*

*

*

*

પેટ્રી તરફ, રશીદાએ પોતાની છાતી તરફ પકડેલું ખંજર વડા વઝીરે એક ઝડપ વાપરીને ઝુટવી લીધું, અને પુકારી ઉઠ્યો “રશીદા, હોશમાં આવ. દુનીયાનો ખયાલ નહીં કરતી તો પાક ખુદાનો ખઉર કર.-અરે, તું આજે શું કરવા બેઠીછ ? તું મહારી અને તહારી ફઝયતી કરવાપર આમદા થઈછ ! હું નિર્દોષ છતાંજી દોષીત હું તે-

તું કરેછ ! શું મહારી તહારા તરફની બલાઇનો આએ નૂતીજો ? હમદ, સદ હઝાર હમદ !”

“હમદ કરો, ધીકાર નાંખો, નશરતની નઝર ફેંકો મગર હું ? હું જે છું તેજ છું ખંજર હમણા તહમે ઝુટવી લીધુંછ, પણ પયારા ઇબરાહીમ, તહારેજ ખાતર, તહારેજ ખાતર, તહારા એક વફા-દારમાં વફાદાર રફીકની હમશીર તખાહ થઈ જશે-પોતાનો જાન કુરખાન કરશે.” રશીદાએ ઝાર અને શૌરથી કહ્યું.

“ખુદા પાક ! હું આએ કેવી તઅજમુઅ પેદા કરનારાં પીડામાં ફર્યોછ ! હું એનાથી કેમ રીહા થવશ !” ઇબરાહીમે મનમાં વ-માર્યું, અને પછી રશીદાને સમજાવી પટાવીને હાલ તુરત તો પો-તાથી દુર કરવા વાસ્તે તેણે તેના માથા પર હાથ મુકી દબને કહ્યું “રશીદા, રશીદા તું તાઅમુત કર, જરા સખર પકડ, થોડાજ દી-વસની મુદ્દત મહને આપ, અને તેટલાં હું———.”

મગર, તેજ વખતે પેલા ત્રણ સીદી ગુલામો વડો વઝીર ર-શીદા સાથે જ્યાં હતો તે ખાનગી ઓરડામાં દાખલ થયા, અને તેઓને જોઇને તો તે વઝીર-આઝમ ગુસ્સાથી આતશ બની ગયો.

“કુતરાઓ ! મહારા ખાનગી ઓરડામાં સીવા સુલતાન કોઇ આવી શકે નહી તો તહમો ટુકરખોર ગુલામો કેમ દાખલ થયા ?” રશીદાના માથાપરથી હાથ ઉઘડી લેતાં વડા વઝીરે ઉડીને ઉભા થઇને ઘણાજ ગુસ્સાથી પૂછ્યું.

તે ગુલામો કાંઇજ બોલયા નહી, પણ માથું નમાવીને ઉભા રહ્યા અને તેઓના વડાએ સુલતાનની વીટી કાઢીને ઇબરાહીમને બતાવતાં કહ્યું “આપ નામવરના ખાસ કમરામાં આએ વીટીના હુકમથી અમો દાખલ થયા.”

“કોણની ? સુલતાન નામવરની વીટી ? ઓ પાક અલાહ, હાથાર છું-હસ્ત ખસ્તા છું !” અને તે વડો વઝીર પેલી વીટીને

જેઘને નરમ પડી જઈ કપાળપર હાથ મારી બીજાનાપર ઢમ ઢમને બેસી ગયો !

“ બીરાદરો ” સીદીઓના વડાએ પોતાના બે સાથીઓને કહ્યું “ આપણને સુલતાના-વાલીદાએ જેને માટે કહ્યું તેજ આએ છોકરી છે, જેમ ખખર મળી તેમ એજ મદાના લીબાસમાં ઝનાના છે, ખાંધો એને. ”

અને વીજળી કામ કરે તેમ એકે રશીદાના મોઢામાં ડુબો દાખી દીધો, અને બીજાએ તેના હાથ પગ ખાંધી લીધા.

વડા વઝીરથી એક હરફખી બોલાયો નહી, અને પેલા ત્રણ હબશીઓ રશીદાને જાણે એક રમકડું હોય તેમ ઉઠાવી ગયા ! !

વઝીરે આઝમના આખા મહેલમાં તો શું, બધકે આખા દુરક-સ્થાનમાં એવું એકબી આસામી નહીં હતું જે સુત્રતાનના અને તેની માદરના ફરમાવેલા પેલા ત્રણ હબશીઓને તેમના ખુલમી કામથી તેમને અટકાવે !

તે વડો વઝીર જે આખા દુરકસ્થાનમાં વડો હતો, તે સુલતાનથી ઉતરતો હોવાથી આજે પહેલીવાર તે સીંતી ગુલામોથી આજીજ થઈને બીજાનાપર પડ્યો, કાંઈખી બોલવાની હીમત કરી શક્યો નહી; અને તે હવે રડવા લાગ્યો !

હા, દુરકસ્થાનનો તે વઝીરે આઝમ, એક લાચાર કમઝોર ઔરતની મીસાલ દુસ્કે દુસ્કે રડ્યો ! !

x

x

x

x

આહહા ! કેવો તે મીઠા ચહેરાનો માહાતાજ પોતાની ઠંડી ઠંડી રૈશની નાંખીને બોસફરસના પાણીને ચક્કતા બનાવતો હતો ! માહાતાજ શું એમ સમજતો હતો કે તે પાણીની સપાટીપર કાંઈખી જંજલ નહીં હતી !—કાંઈખી ડાઘવાહું દીલ તે પાણીની છાતીપરથી પસાર થતું નહીં હતું !—અને તે પાણી ઉપર શાંતી હતી !

અફસોસ, થોડાજ વખતમાં “નહી”નો એક દુખકારક પડ્યો. યવાનો હતો !—આ શું ? આવી શાંત રાત્રીએ તે શાંત પાણીપર કોણ ખલલ નાંખીને ખડખડાત કરે છે ? આ શો શોરમકોર છે ?

તે એક જવાન છોકરીની ચીખ છે !—તે જવાન છોકરીને એક નાવડીમાં બેસાડીને ત્રણ હબશીઓ લઇ આવ્યા છે, અને હવે બોસફરસના ઉંડા ભાગના પાણીપર આવીને તેઓએ નાવડી ઉભી રાખી છે.

એક હબશીએ પોતાના હાથોમાં પકડી છે તે જવાન છોકરી કોઈજ નહીં પણ રશીદા છે. તે હબશીના હાથો ઝોરાવર છે, અને તેના દીક્ષમાંથી રહમના કટરે કટરાનો ગોચા નાશ થયો છે !

ફરીથી ચીખપર ચીખ તે કમનસીબ છોકરીના ગલામાંથી બહાર પડી, મગર તેની ચીખની કદર કે તેની પોતાના દયા કરવાંમાં આવી નહી, અને હબશીએ તેને પાણીની અંદર ઉડારી દીધી !—પાણીમાં થોડાક નહાના પરપોટાં થયાં, અને થોડીજ પલ પછી તો કમનસીબ રશીદા સદા સુધીની જઘને તે પાણીને તલીએ સુતી !!

ખીજે દીસે સહવારે હબશીઓનો તે સરદાર વડા વઝીર પાસે ગયો અને બોલ્યો “ નામવર સુલતાના—વાલીદાનો હુકમ એવો છે કે તહમોએ જઘને તમારી મહોરદારના પગોપર પડવું, તહમે જે બહારની ઔરત ઉપર પયાર રાખતા હતા તેને બોસફરસમાં ડુબાડીને મારી નાખવામાં આવેલી છે. ”

“ તેને મારી નાંખી ? ” વડા વઝીરે ગમરાધને ફરીથી પુછ્યું “ શું રશીદાને હલાક કીધી ? ”

“ હા, નામવર ” તે સીદીએ કહ્યું “ રશીદાને બોસફરસના પાણીમાં ડુબાડી દધને મારી નાંખવામાં આવી છે. ”

“ અફસોસ ! ” ઇમરાદીમે કપાલ કુટ્યું, અને તે સદા દીલનો થઇને ખીજાનાપર પડ્યો; જ્યારે પેલો હબશી નમીને ત્યાંથી ચાલી ગયો.

પ્રકરણ ૪૮ મું.

પાપી અઉરતની ખવાહીશ.

તયારે હવે આપણે પાછા ઝોહરા અને સલીમ પાસે જઈશું. આનંદમાનના એકાંત ટાપુ ઉપર તે આશક માથુકનું જોડું પેલા પડત ગુફામાં બેસીને વાત કરતાં હતાં, અને એકબીજાનો બેઠ ખુશો કરતા હતાં ત્યાં આપણે તેમને છોડી આવયા છીએ.

સલીમ પોતાનો ભેઠ કહે તે અગાઉ ઝોહરાએજ આગલ ચ લાવ્યું “ તયારે ખરેખર શું મેં ઘોખામાં સંગીનાનું ખુન કીધું ? તહમે મહને તે રહાંજના એકાએક છોડીને ચાલી ગયા પછી મેં બીજે આખો દીવસ સુધીની તહમારી રાહ જોઈ, પણ તહમે જ્યારે આવયા નહીં તયારે હું સમજી કે કાંઈખી અસાધારણ બન્યુંજ હશે, પછીથી હું રાતના તહમારી તરફ આવી અને મેં બારીએથી છુપાઈને જોયું તો સંગીના તહમારું માથું પસવારતી હતી, સમજાવતી હતી, અને ખુશ ગુફતેજો કરતી હતી. હું વહેમાઈ ગઈ કે તે કોઈ નવી માથુકા હતી અને તેણે પોતાના પયારથી મહારા પયારાને છીનવી લીધો હતો ! તેથી મેં તેને ખંજરથી મારી નાંખી-ત્યારે હવે મહને તહમે કહી દો કે સંગીના તમારી કાણુ હતી ? ”

“ સંગીના મહારા છોકરાની છોકરી હતી ! ” સલીમે કહ્યું, અને તે સાંભળીને ઝોહરા તો તઅજગુમ થઈ થઈને જાણે તેને આજે નવેજ જોતી હોય તેમ ફાટે ફાટે ડાળે જોઈ જોઈને પછી બોલી પડી “ સલીમ, મને ધારતી છે કે આપનું મગજ ઠેકાણે નથી ! એ તહમે શું કહી ગયા ? સંગીના તહમારા દીકરાની દીકરી થાય ! ઝમીન ગર આસમાન થઈ જાય તોખી એ વાત કોઈ કયા-મતે નહીં મનાય ! ”

“ માની શકાશે, જ્યારે તું મહારો બેઠ પુરેપુરો જાણુશે. ત્યારે રહેજમાં તે જાણી શકાશે અને માનીળી શકાશે. ” સક્ષીમે કહ્યું.

“ ત્યારે શું ? ” ઝોહરા વીચાર કરીને બોલી “ મહારા પયારા સક્ષીમની પછત્રી તે મહાન પીતાની માથુક ? કેવું અજબળી પમાડનારૂં ? કેટલું વીચીત્ર ? ”

“ એ બધું શયતાનના દામે મક્કથી થયું ” સક્ષીમ બોલ્યો. “ શયતાન ! શયતાન, જેનો હું શુલામ છું તેનેજ હાથે બન્યું ! ઝોહરા પયારી ઝોહરા, તું કે જે મહને આજે તહારી નઝર સામે જવાન અને ખુબસુરત જોયછ તે હું કોઈજ નહીં, પણ લગભગ સો વર સની બરતીમાં જતો એક પુઠ્ઠો ખખ થઈ ગયલો, ડાયાં બેસી ગયલો, નખલો અને દુખલો વરૂધ છું-જેને જે તું તેના ખરા અવ તારમાં જોય તો ચુકેળી નહીં, આડી નઝરળી નહીં નાંખે;-છતાંળી કેવું વીચીત્ર છે કે તું જેવી ખુબસુરતોમી મહારી ઉપર નીસાર છો ”

ઝોહરા તો તેને ફાટે ડાળે જોતીજ રહી અને સક્ષીમે આગલ ચલાવયું “ ખરેજ, આપણે બેઉ સરખે સરખાજ એક બીજાને મળેલાં છીએ, આપણે બેઉ ગુન્હાગાર છીએ, અને બેઉ પાક ખુદાના પયારથી અલગ થઈ જઈને દુનયવી લાલુચપર મોહીત થયલા પાપીઓ છીએ. ઇશકે હકીકીની આપણે કદર કીધી નથી, અને ઇશકે મી-ઝાજની કદર કીધેલી છે. તું દગલખાઝ, ફીતુરી, લુચી અને ખુની છે, તો હુંમી ઇમાનફરોશ, મક્કાર, ખુની અને શયતાનનો શુલામ છું. બેઉ લાકડેમાકડા સરખાજ મલી ગયલા છીએ. ”

ઝોહરા હજુજળી ચુપજ રહી, અને સક્ષીમે આગલ ચલાવયું “ મેં મહારા ખુદાપામાં મહારૂં ઇમાન શયતાનને વેચ્યું અને જવાન થયો, તવંગર થયો, ખુબસુરત થયો, અને તહારા જેવી મોટામાં મોટી ખુબસુરતીનો માલેક થયો. મગર હું ખુશી નથી, હું સુખી નથી, મહને ગમતુંજ નથી, દર મહીનાની આખીરીએ મહને શયતાનની શરત મુજબ ઇનસાનની હાલત તજીને એક આખી રાત

હયવાન બની જવાનું થાયછ, અને તે હયવાનયતમાં હું પોતે જાણુતો નથી કે હું શું કરૂંછ ! મગર મહને લાગેછ કે હું ધર્મજી પુરૂં કરૂંછ. અક્ષોસ, મહને શક જાયછ કે હું ખુન કરૂંછ ! બસ-બસ બસ, હું તો એ તવંગરીથી, એ જવાનીથી, એ શયતાની મદદથી ધરાધ ગયો છ, કંટાલો ખાઈ ગયો છ !”

“અક્ષોસ છે કે તહમે ધરાધ ગયાછ !” ઝોહરાએ હવે જીમ ઉપાડી “અરે, એતો એક શક્તી તહમને શયતાને આપી, અને તે માટે તહમારે શયતાનના આભારી થવું જોઈએ-તહમારે દીલગીર થવા બદલે ખુશી-ખુશી થઈ જવું જોઈએ.”

સહીમે તે સાંભલીને દાંતમાં આંગણી પકડી લીધી !

અને હવે ઝોહરાએ પોતાનું બોલવાનું આગળ ચલાવ્યું “તહમે શયતાનની શરતથી દુઃખી છો, હું તો જો એવી શરત શયતાન મહારા ખુદાપામાં આવીને મહારી સાથે કરે તો ધણી ધણીજ સુખી થાઉં, અને કદીખી તે શરત કરવાને વાસ્તે નહીજ પસ્તાઉં. આહહા ! કેવા તહમે જવાન છો, અને કેટલા બધા ખુબસુરત છો ? તહમને કોણ કહે કે તહમારા પડછાયામાંખી તે ખુદાપાનો જરાકખી છાપ છે, જે ખુદાપો તહમે શયતાનની શરતથી તજી દીધો ! ઝો, મહારી સામે જો હમણાં શયતાન આવીને પુછે કે મહને કોઈ શક્તી જોઈએછ કે ? તો હું ધણી ખુશી સાથે તેને હાનો જવામ દઉં.”

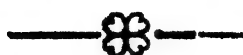
“હું તઅજખુજ છું ! મહને મરદ જવા મરદને જે ચીઝનો ધીક્કાર થયલો છે તેને માટે તું અકરત ઝાત થઈને ખુશી મનાવેછ?” સહીમે અજબખીથી કહયું.

“અકરત ! શું તહમે જાણુતા નથી કે અકરતનેજ લીધે મદો શયતાનની દામે બલામાં ગીરફતાર થઈ ગયલા છે?”

“જંગલના એક જંગલી ભરવાડને ક્યાંથી ખબર હોય !” સહીમે કહયું.

“તો જાણો હવે તહમે, કે અકરત જેમ દુનયાની માદર બને છે-તેમજ તે ધણીવાર દુનયાના માતની માદર બને છે ! !”

પ્રકરણ ૪૯ મું

હયવાનનો અવતાર.

સલીમે ઝાહરાને વાકેશ કીધી કે દર મહીનાના છેલ્લા દીવસે ખુરશીદના ગુરખ થવા સાથે તેને અયતાનની શરત મુજબ ધનસાનયત તજીને હયવાન બનવાનું હતું, અને તે સ્હાંજના તેના પોતાના જનને કશી હાણી નહીં પહોંચે તે વાસ્તે ઝાહરાએ પેલા પડત ગુફામાં ભરાઇ જઇને પતથરોથી તે ગુફાના મુખને બંધ કરી દેવો, — ઝાહરાએ તે ચેતવણી મુજબ અમલ કરવાને કમુદ્યું.

અને આખરે તે વખત આવ્યો કે જ્યારે કમનસીમ તે ધન સાનને વરૂના રૂપમાં બદલાઇ જવાનું થયું. ઝાહરા તો સ્હાંજના જલદીથી પેલા પડત ગુફામાં ભરાઇ ગઇ અને પોતાની આંખુબાંજુ પતથરાઓ ગોડવી દબને બેઠી, અને સલીમ સુર્યના અસ્ત પામવા અગાઉથી દુર દુર જે ટેકડી હતી તે તરફ ગયો. તે તે ટેકડીને બીજે છેડે ઉતરી ગયો કે ખુરશીદ દરપટી મર્યાદાપરથી દરીયાવની નીચે જતો જણાયો.

તે એકાંત ટાપુપર હવે તે રાક્ષસી ફેરફાર તે બદખખત ધન સાનમાં થયો, જેનાથી તેણે શહેરમાં અનેક આદમીઓના જન લીધા હતા—સલીમ ફાડી ખાનારા વરૂની શકલમાં બદલાઇ ગયો—તે દોડ્યો, પહાડની કઢણોમાં, ટેકડીના પતથરોમાં, જંગલના ઝાડોમાં ફસાતો, અફલાતો, ઝીંકાતો, દોડ્યો બલકે પવન સાથે જાણે ઉડ્યો ! તે દરીયાવના કીનારા તરફ દોડવા લાગ્યો, અને એવું જણાયું કે યા હોમ દીવાનયત અદાએ તે વીકાલ જનવર દરીયાવની અંદર દોડી જશે—અને પાણીમાં ડુબીને તમામ થઇ જશે ! ! મગર, નહી. હજીયુ તેનું મોત નજદીક નહીં હતું તો ક્યાંથી મરશે ?

દરીયાવના પાણીનો સ્પર્શ લાગતાંજ તેણે પોતાની વક્ષાંશુ બદલી નાંખી, અને પાછો તે એકાંત ટાપુના જંગલોમાં દોડવા લાગ્યો. તેનાં મોંઢામાંથી ફીણ-ફીણ નીકળતું હતું અને તે છતાંજી જરાકજી થોભયા વગર તે વરૂ ઝાડોની ડાંખડીઓ ભાંગીને, મેવાના દરખતો સાથે અઠડાઇને, દોડ્યું, અને ખુબ તેમ દોડતુંજ રહ્યું !

દરખતોની નમેલી ડાળીઓ સાથે અથડી પડવાથી ઝાડનાં પાંદડાં હાલી રહેતાં, અને તેથી જે આવાઝ થતો તે સાંભળીને શાંતી લેતો પક્ષીઓમાં ગભરાત ફેલાયો—અને તેઓ કોઇ વખાલ આવી હોય તેમ દહેશત ખાઇને ચીલલાવા લાગ્યાં !

પામલ થયલા જનવરની મીસાલ વગર હોશથી યાહોમ જુનુની બનેલું તે વરૂ પોતાનેજી કોઇ ઇજા થશે તેની બીજકુલ પરવાહ કર્યા વીના બેધડકે સર ચુકીને ક્યાંતું ક્યાં કુદતું ને દોડતું !—તેના મુખમાંથી મોટી જરાડ નીકળતી, અને તેની સાથે—ફીણ-ફીણ-ફીણ તો નીકળતુંજ રહેતું !

તે પાણીના નાલાં આગલ પહોંચ્યું અને તેણે એવો એક ભુસ્કો માર્યો કે નાલાંથી બેવડી બીજી હલ કુદાવી ગયું !—સલીમ પોતાના માણસાઇ અવતારમાં તેવા કુદકાનો પા હીરસોબી કુદી ચકતે નહીંજ; અને શયતાનના મહુરથી મજબુર તે ઇનસાન, જોયા ઝખ-રહસ્તીની હસ્તીમાં શામીલ થયલો પુરાઇ અને પ્રાકરમોની હારમાલા લંબાવતો હતો ! આ એકાંત ટાપુ ઉપર તેના હાથથી ચીરાઇ જવા માટે કોઇ ઇનસાન તેના રસ્તામાં નહીં હતું, અને તે આ ફરી ખુનના દાઢ વગર ખુદખખુદ હલાક થઇને રસ્તો કાપતો હતો.

લગભગ આખા તે ટાપુમાં ફરી અને ફરીથી દોડી ચુકીને તે હવે મધ્ય રાતને શુમારે એક મોટા દરખત આગળ થોભ્યો અને તે જાણે યાક ઉતારતો હોય તેમ આપણને જણાયો; મગર, શયતાનની મતલબ તો જુદીજ હતી ! સલીમ, પોતાની હયવાનીયતમાં બીજકુલ યાક વગર માહોમ દોડતો હતો—લેકીન, અહીં તેને થોભાડ.

વામાં શયતાનની ખીજ ધમ્મ્યા હતી: જેવું તે વીકરાલ વર પેલા મોટા દરખત આગળ ઉભું રહ્યું કે પાછળથી એક મોટો નાગ જાડપરથી ઉતરીને તે વરના શરીરને વીટલાઇ ગયો.

તે નાગે પોતાના શરીરનો મજબુત આંટો વરના શરીરપર વીંટાલી લીધો, પણ જ્યારે તેણે ફેણ ઉંચકી દંખ મારવાનો ખ્યાલ કીધો કે ત્યાંની ત્યાંજ તેની ફેણ અચકીને અટકી ગઇ !

વર હવે પોતાના શરીરપર વીંટલાયલા નાગને લઇને દોડવા લાગ્યું, અને હવે તે એવી તો ઝોરથી ચીખ મુકવા લાગ્યું કે તે જંગલના જાડખી ગોચા હહેજત ખાઇ ગયા ! !—જાડપરના પરનદાખી કોઇ દુશ્મન આવ્યાની ધારતીથી લાકડું થઇ ગયા ! !

વર દોડવા લાગ્યું કે નાગે પોતાના બચંકર બદનને સંકોચવા માંડ્યું, અને જ્યારે નાગ વરના શરીરપર દબાણ કરવા લાગ્યો કે વરએ ચીખપર ચીખ પાડીને ઝમીનપર ગોલાતયાં ખાત્રા માંડ્યા ! !

કોઇ બેદી શક્તીના ઝોરથી નાગ પોતાનો દંખ મારી શકતો નહીં હતો, અને હવે તો વરના ગોલાટયાંઓથી તેના તમામે તમામ સાંધાઓ કર-કર છુટાં પડતાં હતાં ! નાગના સાંધા તુટવા લાગ્યા કે તેનો જનખી ખતમ થવા લાગ્યો, તે ઢીલો ઢીલો થઇ ગયો, તેની વલ વરના બદનપર મુરદાલ થઇ ગઇ, અને વર જ્યારે ફરીથી દોડવા લાગ્યો ત્યારે નાગ બેજન થઇ રહ્યો ! !—આનડામાનના એકાંત ટાપુ ઉપર જ્યારે કોઇ માણસનો ભોગ તે વીકરાલ જન-વર લઇ નહીં શક્યો ત્યારે તેણે એક નાગને મારી નાંખ્યો ! !

મગર, આ વખતનું તેનું કામ પુરાઇના કરતાં બલાઇને લાયકનું થઇ પડ્યું ! સશીમ શયતાનના કામથી આજીજ થઇને પસ્તાતો હતો તો કદાચ તેને માટે આ બલા કામથી વધારે બલાઇ થવાની હોયખી ! તેણે આ મરતમે એક જહરીલા દુશ્મનને હલાક કીધો હતો, જેની હસતી જહર ફયલાવવા સીવા કોઇખી નેકી માટે દુન-

યાપર વસતી નહોં હતી ! અને ત્યારે, તેના એક ઝકરીલા સાંપને તમાહ કરવામાં તે વીકરાલ વરૂએ ખચ્યોતજ કાષ્ટ કામ કરી ખતાવયું હતું.

છુંદાધને મરી ગયલો તે નાગ હવે ધીમે ધીમે જવાથી તેનું દમ વગરનું બદન વરના શરીરપરથી સરી પડ્યું, અને હવે વર પાછું અને પાછું ફીણ કાઢીને-ખુમ પાડીને-ચીખ મુકીને દોડ્યું, દોડ્યું, અને દોડ્યું.

માહાતાબ આસમાનપરથી દામે શયતાનની બક્ષામાં ફસેલા તે ધનસાનની આવી ખુરી હાલત તરફ જોઈને રહમ ખાવા લાગ્યો, અને તેને માટે ઠંડી રહિશની ફેંકીને તેને ઠંડક આપવા લાગ્યો-મગર, જ્યારે માહાતાબે જોયું કે કમળખત ધનસાન ચીખથી આજીજ થઈને દહેસ્તનાક રીતે હલાકી પામતો હતો, ત્યારે માહાતાબનું દીલથી આઝોરદા થયું, અને તેણે પોતાનો પ્યારો ચહેરો થોડોકવાર ગમથી વાહલાંઓમાં છુપાવી લીધો !

આખીર, સહવારની ખુશ લહેકીનો પવન ફુંકવા લાગ્યો; અને તે વિકરાલ જનવરની દોડ ધીમી થતી ગઈ, તેની ચીખ નબલી પડતી ગઈ, અને તેના મોંઢામાંથી ફીણ કમતી નીકળતું થયું.

માહાતાબે પોતાના ખુઝોર્ગ અને અઝીઝ ખીરાદર ખુરશીદને પોતાની જગ્યાપર દુન્યાને રહિશન કરવા માટે આવવા કહ્યું, અને હવે ખુરશીદ ધીરે ધીરે દરીયાવની કીનારી ઉપરથી ઉપર આવવા લાગ્યો-જે વખતે, સલીમ પોતાની ઝાહરા હતી તે યુદ્ધથી થોડે દુર માણસાઈ હાલતમાં આવેલો એક મોટા પથર ઉપર બેસીને ઝાર બેઝાર રહતો હતો ! !

પ્રકરણ ૫૦ મું.

પાક ખુદાની મદદ.

“ ઓ પાક ખુદા ” સલીમે શયતાન સાથે શરત કીધી પછી આ પહેલવહેલી વાર પાક ખુદાનું પવીત્ર નામ ખરા દીલની લાગ હીથી ઉચાર્યું, અને તે પચાસ પવીત્ર, અને ખુદાંદ નામ બોલતાંજ તેણે પોતાનું સર નમાવ્યું “ ઓ પાક ખુદા, મહને આ ખુરાષમાં થી બચાવી લેનાર ફકત તુંજ છે, અને હવે તું મહારીપર મહેર-બાન થઇને શયતાનની દામેમકમાંથી મહને બચાવી લે-મહને રીહા કર ઓ બાપ, મહારી કમફઅમીથી, મહારી નાદાન અકસથી, મહારી હીસ બરી ચાલથી મેં મહારી હોશ ખોલી દીધી, અને હું શયતાને માંડેલાં છટકાંમાં સપડાઇ ગયો-હું તહારા અમર હાથને બનાવેલો છનસાન છું, અને હવે તહારા સીવા મહને રીહા કરનાર કોઇજ-કોઇજ બીજું નથી. ”

તે તુરતજ પોતાના ગુડ્ડોપર પડ્યો, અને તેણે તોબા કરવા માંડી “ મેં મહારી ખુરી લાલુચના સખમે પુરતું ખમ્યું છે-ઓ પાક રહમાનો રહીમ, મહને તું હવે પાછો અસલીજ હાલતમાં મુકી દે, તું મહને પાછો પીરમદ બનાવ ઓ પચારા પાક પરવર, મને ખુદો બનાવી મહારા અસલના જંગલમાં મહને મોકલી દે અથવા તો વરૂદ બનાવીને બેળન બનાવ, પણ મને શયતાનથી તો રીહા કર-તેની બદનામીમાંથી બચાવીને મહને ખુશ નામ બનાવ, અસલના જોવોજ મુફલીસ બરવાડની હાલતને પહોંચાડ-અરે, શયતાનની દામમાં ગીરફતાર થઇને તવંગર બદમાશ બનુ, તેના કરતાં તો ઓ પાક ખુદા તહારી પનાહમાં રહીને મુફલીસ બોળો કહેવાઉં તે લાખો લાખ દરજ્જે બહેતર છે- બહેતર છે. ”

સલીમ હવે ગાલપર તમાચા મારતો ત્રણ વખત “ તહબા-

તડ્યા-તડ્યા ” બોલીને થોભયો, અને તેને લાગ્યું કે તેના દીઘને કાંધક ધીરજ થઇ હતી-કાંધ તસદ્દી તેને મળી હતી !

થોડી પલ વધારે થઇ અને સલીમે પોતાની સામે મુરખપણું હસવું હસીને ઉભા રહેલા શયતાનને જોયો ! સલીમે કહ્યું મોહ કરીને પોતાનો ચહેરો શુસ્સાખાઝ બનાવીને પુછ્યું “ ઇબ્લીસ, નાપાક પલીદ ! તું પાછો મહારી સામે આવીને હવે કહેવાખી તે શું માગેછ ? તેં શું મહને ઓછી હીલુપસ્તી, ઓછાં પાપ અને ઓછી મુસીબતમાં હોમાવયોછ કે વળી આજે પાછો ત્હારી સુરતે મનહુસ બતાવતો તું મહારી સામે આવીને ખડો રહ્યોછ ? ”

“ હું તુને ત્હારા કહિશની યાદ આપવા સાર આવ્યોછ ! ” શયતાને અદ્દમ વાળીને ઠડે કસેજે કહ્યું.

“ કહિશ લેવા માટે મેં તુને કદીખી કહ્યું હતું નહીં-મેં તુને જંગલનાં મહારાં મુશ્લીસીથી બરેલા ઝુંપડામાં કદીખી બોલાવયો હતો નહીં-તુંજ, તુંજ પોતે નહી બોલાવેલો આવયો, અને મહને ઝખરદસ્તીની ખુશીથી તેં ખુશી બનાવયો ! મહાઈ ઇમાન તેં મન હુસે લુટ્યું, મહાઈ દીમાગ તેં ઇબ્લીસે ચોર્યું ” સલીમ વધારે અને વધારે શુસ્સાખાઝ બની જમને બોલ્યો “ તું ત્હારી સીદા સુરત મહારી સામેથી ખસેડી લે, જા-જા, દુર થઇ જા-મહને હવે તો ત્હારો દેખાવ જોઇનેજ ધરજરો છુટેછ-ત્હારા ચહેરાથી મહને ઝહરીલી ખુખાર ચઢેછ ! ”

“ સલીમ, મહારેથી તું રંજીદ નહીં થઇ જા. હું હવે તુંને એવી મૈત્ર કરાવવા માંગુંછ કે જેવી મઝાહ કોઇ અફલાતુને નહીં કીધી હોય-એવી અયશ હું તુંને આપવા માંગુંછ કે જેવી અયશમાં કોઇ મોટો ચહેનશાહખી નહીં રોલતો થયો હોય-ફકટ, તું મહારેથી નફરત નહીં કર, મહારા નામમાં તું ફરીથી ખુશી મનાવ, અને મહનેજ પુંજતો થા, તો-તો હું હવે જોકે કેવી રંગત જમાવી દઉંછ.”

“ તહારી રંગતને નાખ ચુહલામાં-તહારી મૌજને ખાકમાં
 મીલાત્રી દે-તહારી અયશને આગ લગાડ !-અમર જે તું શહેનશાહી
 અયશને બદલે ખુદ શહેનશાહી દરજ્જેખી આપવા કબુલ થાય તો
 હવે હું કદીખી તહારી જલમાં પ્રસુ નહીં-તહારા શીતરમાં રમું નહીં-
 તહારા મકોહીશમાં કપદી બતું નહીં-દુર, દુર, ઓ દુન્યાની ચક્ષમ
 ઉપર લાક્ષ્યની ચદ્દર ખીજાવનાર તું મનહુસ પકીદ નાપાક શક્લ, તું
 મહારેથી દુર થા !-તહારો ચહેરો જેમને મહને કમકમાત લાગેછ-
 તહારું સીફ નામખી હવે મહારા કાનોમા કાંટાંની મીસાલ ખુએછ !”

પણ શયતાને હવે ગુસ્સાની કરચલી કરતાં કહ્યું “ હું તુંને
 તહારા કડલથી રીહા નહીજ કરશ. ”

“ તું નહી કરશે તો તે કરશે, ” સલીમે આસમાન તરફ હાથ
 કરીને કહ્યું “ શયતાન, તું મહને તહારા દામમાંથી રીહા નહી કરશે,
 ઓ પાક ખુદા, આએ શયતાનને મહારો સામેથી તું દફા કર, અને
 તહારો ખાકસાર બંદો જે આંધળો થઇને આજ વેર ગુનહામાં ગીર
 ફતાર હતો તેનો પસ્તાવો કબુલ રાખીને તું-તું મહને બચાવ. ”

એકાએક સખત એક તુફાન ત્યાં થઇ રહ્યું, વાદળ ધમ-
 ઘોર સીધા થઇ ગયું, વીજળીના કડાકા ધડાકા થયા, વાવીન્નેડા
 સાથનો એક ધોધમાર મોટો વરસાદ પડ્યો, સલીમ બીજામને તર
 બોર થઇ ગયો, શયતાન તેની નજર સામેથી જાણે તે તુફાની પવ
 નમાં હડીને ગાયબ થઇ ગયો-અને થોડાજ વખતમાં જ્યારે તે વર
 સાદ, જેમ એકાએક આવેલો તેમજ એકાએક બંધ થયો ત્યારે
 ત્યાં પથરપર નક્લી સલીમ નહી હતો-પણ અસલી સલીમ હતો !

નાતવાન, સુકો, લાંબો, સુફેદ દાઢી સાથનો તે પીરમદ સલીમ
 જાણે નવો નવો જીવ આવ્યો હોય તેમ ખુશાલીથી કુલી જઇને
 ત્યાં હવે હસતો બેઠેલો હતો. “ પાક અલ્લાહ, તે મહારી દાદ
 લીધી ખરી, તું પાક ખુદાની મદદ આએ પસતાયલા બંદાને મલી

ખરી; હમે હું એક બીજી અર્જ કરૂં છું યા પાક પરવદેગાર, તે અર્જની તું મંજુર રાખ અને તહારા બંદાપર કીધેલી મહેરબાનીમાં પુરો વધારો કર. તું કરમો ઇનાયતનો તો બંડારન છે તો બચાવ, મહને હવે આએ દુનયાની જંજલોથી બચાવીને દુર કર, મઉંત મહારે વાસતે મોકલી આપ-અને મહને હવે આએ પાપી હરતીથી રીહા કર. ”

સલીમ બોલી રહ્યો કે જાણે તેને એક ભારી ઉંઘ આવી ગઈ. તયાંજ પતથર આગત્ત તે સુતો, અને ઓ પયારા પાક પરવર, તેણે પસતાયલા બંદાને પોતાની પરીત્ર મદદ આપી. સલીમ મરણ પામ્યો હતો ! ! !

પ્રકરણ ૫૧ મું.

પશ્ચાત્તાપ.

સલીમ—જંગલનો તે બેગુન્દા નીર્દોષ બરવાડ ! તે જ્યારે શય-
તાનના ફંદમા ફસ્યો હતો ત્યારેજ તેણે હયવાનની શકલમાં બે ધ્યાન
બેદઅમ અંજલિપણે ખુન કીધા હતા અને તેથી ખરી રીતે ખાતી-
નમાં ઉતરો તો તેણે સીરફ એકજ ગુન્દો કીધેલો હતો : જ ગુન્દો
ફક્ત એજ હતો કે તે શયતાનની જલમાં લાલુચના ઝોરથી સપડાઈ
ગયો હતો, અને તે ગુન્દા માટે તો તે ખીચારાએ અતીઘણું સોરયું
અને ખમ્યું હતું !—તે સલીમ, જ્યાં સુધી પાક પરવરદેમારને ખરા
દીલથી યાદ કરી શક્યો નહીં ત્યાં સુધી તે લાલુચના પરડાને અશ-
મેની સામે ધરી લઈ ખુરાઈ અને ખુરાઈમાંજ ગીરફતાર રહી શક્યો,
મગર તેણે જ્યારે શયતાનપર નફરત નાંખી અને પ્યારા પાક પરવ-
રને ખરા દીલથી—સાચા અંતઃકરણથી યાદ કરી લીધો, તેની અને
તેનીજ પનાહમાં પોતાની રાહત માની, તેજ પ્યારા પાક ખુદમાં તેણે
પોતાના છુટકારાનો હાથ જોયો—ત્યારે, તે હાથને પકડવાની તેણે
કોશીશ કીધી, પસ્તાવો કીધો, પોતાની ગયરસમજીતી ઉપર તેણે ત-
ઉઆ કીધી, અને તેથીજ તેને પાક ખુદાની મદદ મલી ગઈ અને તે
અસલ હતો તેવોજ થઈને દુનિયાની જંજલથી રીહાઈ પામીને મઉ-
તની મીઠી નીદમાં જઈ સુતો. સલીમ, તેથી, સીરફ લાલુચનો ગુલામ
થવા માટે ગુન્દાગાર હતો : મગર તેણે કરેલા ખુનો માટે શયતાન
અને શયતાનજ માત્ર જવાબદાર હતો ! !

માણસ ! તે દુનિયાની ચમક-ધમકપર લલચાઈને પોને ગુન્દા-
ગાર થઈને પછીજ કોઈ મઝાહ મેળવવા માટે પોતાને શક્તીવાન
થયેલો જોય છે ; મગર જ્યારે તે પેલી મઝાહની આગળ પહોંચે છે

ત્યારે તો તે મઝોર બરેલી નઝરોથી જુએ છે કે તે પોતે ગુન્હાને સખમેજ પેલી મઝાહની નઝરીક હોવા છતાં ધણોજ દુર-દુર-દુર થયેલો હોય છે, તેને પેલી મઝાહમાં મઝાહજ મલતી નથી. તેને તે મૌજમાં ખુશીજ દેખાતી નથી, અને તેમ શાથી બને છે ? પેલાજ કમબખ્ત ગુન્હાથી !! તે ગુન્હાનો બોજ માથાપર લધને પઝીજ પેલી મઝાહને પહોંચવા જાય છે. મગર તે નઝરીક પહોંચ્યા છતાંમી પોતે હવે પાછળ પડીને દુર થઈ ગયેલો પોતાને જુએ છે, જાણે છે, અને તેથી તે રનજીદ થઈ જાય છે !!

દુન્યાની લુદ્ધ ! તે તો મહેનત, કાશીશ અને નેકી બરેલી ખંતથીજ જો હાથ આવી શકે તોજ-તોજ તેમાં ખરેખરી મૌજ મલે ! નહીં તો, અગર જો કાંઈ પાપ કરવાથી તે મઝાહ મેળવવાની હોય તો ફાકટનાજ ફાંફાં-એક પાપ અનેક પાપો કરાવે; અને ત્યારે, ખુરશીદની રહસીથી બેનસીજ રહીને અંધારા એક ખોહમાં પડી જઈ એક ઝુંફતી ઝાંફતી દીવી સાથે લધને ગુન્હાની ઝનજીરમાં અસીર રહી શું મઝાહ મેળવી શકાય ?

મગર, આપણી વાતપર:

ઝોહરા રહવાર થઈ તોપણ સલીમને ગુફા તરફ નહી આવેલો જોધને અદેશમાં પડી ગઈ. તે ધણું મન કરતી હતી કે બહાર જઈને જુએ કે સલીમ ક્યાં હતો ? મગર, તેને મોટો ધરકો પડ્યો કે હજુણ સુધીખી સલીમ વરની શકલમાં હોય અને બેફઅમ તે તેની પરજ હુમલો કરીને તેને ચીરી મારી નાંખે તો ?-જો કે સલીમે તેને જણાવ્યું હતું કે તે ફકટ રાતનાજ વર થતો હતો, અને રહવાર પડતાંજ પાછો ધનસાનયતમાં આવતો હતો, તોખી ઝોહરા ચકીન લાવી શકી નહી-તે તો બીધી કે કાંઈ વખાલ લાવવા શયતાને કાંચ નહી હજુણ સુધીખી સલીમને હયવાનનો હયવાનજ રાખ્યો હોય, તે હયવાન ગુફાની બહારજ હોય, અને જેવી તે બહાર તેને

જેવા જ્ય કે તેના ઉપર કુદી પડીને તેને ચીરી નાંખે ! તેથી, તે
ત્યાંની ત્યાંજ ગુફાની અંદર બેસી રહી !

વલી, ઝોહરાએ એક ખીન્ને ખ્યાલખી કીધા: એકાએક ગાયન
થઈ ગયલો પેલો લુટારૂ સલમાન જે ટેકડીઓની પેલે પાર હોય
અને તે વરના સપાટામાં સપડાઈ જઈને ખતમ થઈ જાય તો કેવું
સારું ? વચમાંથી એક કાંટો સાફ થઈ જાય !

આખરે, થોભી થોભીને ખપોર સુધી તે ગુફામાંજ થોભ્યા પછી
થોડાક પથર ખસેડીને ઝોહરા બહાર ડોકાવવા લાગી. તેણે રહતા
રહતા ગુફાની સહેજ બહાર નીકળીને જેવા માંડયું તો ત્યાં આળુ-
આળુ વર નહીજ હતું ! તેને હવે આસ્તે આસ્તે વધારે હીમત
આવવા લાગી, અને હીમતથી તેણે હવે થોડેક છેટે જઈને જોયું.
સહેજ આગળ, સહેજ આગળ, અને વધારે આગળ વધતાં વધતાં
તેણે પોતાની અજ્ઞયખાં વચ્ચે જોયું કે દુરના એક પથર ઉપર કોઈ
આદમી સુતેલો હતો !—આ વળી નવી વસ્તી કોણની તે ટાપુપર હતી,
એમ વીચારીને, અંદેશો કરીને, તે આગળ વધતી રહી.

છેક નઝદીકમાં જઈને ઝોહરાએ જોયું તો એક પીરમદ તદ્દન
સોહરાયલો સુકાયલો, ટાંચાં બેસી ગયલો, દાઢીવાલો ત્યાં પથરપર
પડેલો હતો. ઝોહરાએ ધાર્યું કે તે ખાખમાં ગીરફતાર થયલો હશે,
પણ બ્યારે તેણે જોયું કે તેનું પેટ દમથી ઊંચકાતું નહી હતું ત્યારે
તેણે તેના નાંક આગળ પોતાનો હાથ ધર્યો: દમ ચાલતોજ ક્યાં
હતો ? હવે, ઝોહરાએ તેના પગની પાટલીપર હાથ મુક્યો, તેના
હાથપર હાથ મુક્યો, હંડાગાર ! તે સમજી ગઈ કે તે પીરમદ હસ્તીથી
નીસ્તી પામીને, મરણ પામેલો નાશ થયલો હતો !

તે વીચારવા પડી.—ત્યાં એકાંત ટાપુપર એક ખુદો ક્યાંથી ?
તેણે ખ્યાલ દોડાવ્યો, તો વીજલી વેગે એક વીચાર આવ્યો, રખે
તેનો સક્ષીમ અક્ષલી હાલતને પહોંચ્યો હોય અને તે પછી મરણ
પામ્યો હોય !

સલીમ હજુણુ આવ્યો નહી હતો, તે આવવો જોઈતો હતો અને નહી આવ્યો હતો, એટલે હવે ધીરે ધીરે તેની ખાત્રી થતી ગઈ કે તેનો જવાન ખુબસુરત આશકજ પોતાની અસલી પીરી હાલ તમાં જઈ પડ્યો હતો, અને મૌતને હાથ ગીરફતાર થયો હતો !

ઝોહરાએ પોતાના શરીર તરફ નજર નાખી અને પેલી લાશ તરફ નજર નાંખી ! અને તે વખતે તેના મુખમાંથી એક સદે આહ નીકળી પડી !

“ અફસોસ ! ક્યાં હું ? અને ક્યાં એ ? હું દુનિયાની સૌથી ખુબસુરત અઉરતોમાંની એક ! અને, આએ એક લેવાયલો-લુટાયલો ખુદો ખખ થયલો-ડાંચાં બેસી ગયલો પીરમર્દ ! સદે હઝાર અફસોસ મહારી જવાનીપર, કે તે એક આવા ખુદાને હાથ જઈ પડી ! ! લાખો અફસોસ મહારી ખુબસુરતીપર કે તે આવા એક ખુદાના બસમાં ગીરફતાર થઈ ગઈ ! ” ઝોહરા પોતે પોતાનેજ ધીકારતી બોલી “ નફરત, દુન્યાની તમામ નફરત મહારીપર, હું હવે મ્હને પોતાને નફરતની નજર સીવા જોઈજ શક્તી નથી ! અરે, મહારા ગુન્હાઓની મ્હને આએ સજા છે. હું મહારા બાધને વારતે હમશીર નહી પણ શમશીર થઈ, હું મરીયમપર કુદ્દમ ગુઝારીને એક મઝલુમપર સીત-મગર બની, અદેખાઈની આગથી જલી જઈને મેં સંગીનાનું ખુન કીધું, તો તે સવળા પાપની મ્હને આએ સજા છે; જે ખુબસુરતીપર હું કુલાઈ અને કુગરાઈ જતી હતી તે ખુબસુરતીને તો મેં એક ખુદાને વેચી દીધી ! ! લાનત હઝાર, મહારીપર ! લાનત લાખ, એ ખુબસુરતીપર ! મહારી મગરૂરીને એક એવો તો સજડ તમાચો પડ્યોછ, બધેકે એક એવો સખ્ત ફટકો લાગ્યોછ કે હું હવે ધીકાર, નફરત અને લાનત નાંખ્યા વગર મ્હને પોતાને જોઈ શકનારજ નથી.-અફસોસ, અફસોસ ઝોહરા, અમીરની નાંઝો અદાથી ભરપુર એ લડકી, તું મહારી ખુબસુરતી ઉપર પોતે કેટલી બધી ઇતરાતી હતી ? અને

તે ઇતરાતને કેટલો બધો : સાબુત ફટકો ? કેવી બારી સઝા ? ઓ પાક ખુદા, તહારા દરેક કામમાં ઇન્સાફ-ઇન્સાફ-અને ઇન્સાફ છે.”

ઝોહરા હવે પસ્તાતી હતી !-આહહા ! મોર નાચી નાચીને પોતાના પગ તરફ જોઈને હવેજ રડતું હતું !-શમશીર તેજ થઇ થઇને હવેજ પોતાની ધારપર ગોખા પડેલા જોઈ શકતી હતી !

તેણે-ઝોહરાએ ત્યાંજ ગુઠનયે પડી જઈને પાક ખુદાને યાદ કરીને તોખા કીધી : “ તોખા, ઓ ખુદા પાક, હું મહારા પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરીને તહારી પાસે માફી માંગું છું. મ્હને એકવાર ફરીથી દેહલી જવા દે, હું ત્યાં જઈને મહારા બાઈને તે જો જીવતો હશે તો લુટા-ફૂઓના ગુદામાંથી છોડવીને તેના પગોપર પડીને માફી માંગશ. મરી-યમને પેલી ચુરેલ ખુદયાના દોઝખમાંથી રીહા કરીશ, સંગીનાની કબર આગલ સંગે મરમરનો રોઝો ચણાવીને હું ત્યાંજ એક ઝુંપડી બનાવીને રહેવશ-તે ખુનને ખાતર હું મહારૂં પોતાનું ખુન કરશ, મહારી જવાની બરબાદ કરશ, દુનિયાનું સુખ તજી દેવશ, અને ગોશા નીશીન થયલી ઔરતોની માફક દુનિયાથી દુર-દુર-દુર રહીને, પાક ખુદા, તહારીજ ઇબ્દત કરીને મારી ઝીંદગી ખતમ કરશ.”

ઝોહરાને લાગ્યું કે તેના દીલને કાંઈ તસલ્લી મળી હતી, કાંઈ આરામ થયો હતો, અને કોઈ દીવસે નહીં જાણેલી રાહત તેને મલતી જતી હતી !

તે ઉઠી, તેણે મરણ પામેલા સલીમની લાશને આખોરી સીઝદો કીધો, અને તે લાશને ઢેકાણે પાડવા કોઇ ખાડો મલે તો શોધવાની કોશીશ કીધી-તેણે વીચાર્યું કે જો કોઇ ખાડો આઇતો મલી શકશેજ નહીં તો તેઓ જે ગુદામાં રહેતા હતા ત્યાં લઇ જઈને તે લાશને તે ગુદામાં મુકશે, અને ગુદાના બાંકોરા પથરથી પુરી લેશે.

ઝોહરાએ અહીં તહી શોધ ચલાવા માંડી અને સંજોગે તે

ત્યાં જઈ પહોંચી જ્યાં એક મોટા ઝાડ તળે ખાડો જણાયો, જે ખાડો તેજ હતો જેમાં સહીમે દરીયાવને કીનારે પડેલા એક શખસની દરીયાવમાંથી તણાઈને આવેલી લાશને આખીરી ઇઝઝત આપીને જુમીદા કીધી હતી !

સહીમને તે વખતે ક્યાં ખબર હતી કે જે લાશને તેણે ઇઝઝતથી દફનાવી હતી, તેજ લાશ તેની પોતાની લાશનેખી એક વખતે મહેરબાનીના બદલા તરીકે પોતાની જગ્યામાંથી જગ્યા આપનાર હતી !

ઝોહરાએ સહીમની લાશને પાંદડાં કચરાથી ઢંકાયેલા તે ખાડામાં નમાવીને છોડી દીધી, અને તેમ કરતી વખતે તે પરતાયશી અઉરતની આંખમાંથી આંસુનો એક દરીયાવ વહી ગયો ! !

પ્રકરણ પર મું.

—*~*~*

ઝાહરા—સલમાનના પાછા મેળાપ !

થોડાક દીવસો પછી ઝાહરાનો પશ્ચાત્તાપ પાક ખુદાની દરબાહે કબુલ રખાયલો, ઝાહરાને દુરથી એક વહાણ જણાયું !

દુર્કસ્થાનના વઝીરે આઝમ ઇબરાહીમે એક વેપારીના વહાણ સાથે નક્કી કરીને મુખારકને લુટાર સલમાન સાથે હીંદુસ્થાન જઈને દેહલીમાં તેની બહેન મરીયમ માટે શોધ ચલાવવા મોકલ્યો હતો, તે વહાણ લાંબી સફર પછી લુટાર સલમાનના કલાથી આનદામાનના ઉજ્જડ ટાપુ તરફ આવતું હતું. લુટાર સલમાને ઝાહરા કદાચ તે ટાપુ પર મલી આવે તો તેને વહાણ પર ખુશીથી આવે તો લખ લેવી, નહીં તો જખરદસ્તીએથી ઉપાડી લેવી, તેવો પોતાનો ઇરાદો મુખારક આગળ ઝાહેર કીધો હતો; અને મુખારકે ઘણી આનાકાની પછી વહાણને તે ટાપુ તરફ જવા દેવા કબુલ્યું—જેથી તે વહાણ ઝાહરા જ્યાં હતી ત્યાં ઘસડાઈ આવતું હતું !

ઝાહરાએ જોયું તો તેની નજરે પહેલાં તો એક સફેદ ધાંભુ જણાયું, મગર રફતા રફતા તે ધાંભુ મોટું થઈ થઈને એક વહાણ દેખાયું અને તે વખતે ઝાહરાની ખુશાલીનો પાર નહીં હતો !—આ હહા! તેના પાપનો પશ્ચાત્તાપ આખરે તે પાક દાદગર દાવરે કબુલ રાખ્યો હતો, અને હવે તે જહનમ સરખાં લાગતાં—કડવા આવતાં—એકાંત ટાપુમાંથી તેનો છુટકારો થનારો હતો તેના ખ્યાલથી તે દરેક શ્વાસો-શ્વાસ લેતી વખતે ખુશીનોજ દમ સીફ બરતી રહી—જ્યારે, આખરે તે વહાણ તે ટાપુની છેક લગોલગ આવીને ઉભું રહી ગયું !

કીનારાપર બે જણા આવ્યાં, એક તો લુટાર સલમાન અને

બીજો મુબારક. ઝોહરા તો લુટાઈ સલમાનને જોધને પહેલા ધણી ગભરાધને ડરી ગઈ, પણ પછીથી મનને શાંત કરતાં તેણે કુનેહથી હસી મલીને પોતાની મતલબ કાઢી લેવાનો વીચાર કીધો.

તેણે લુટાઈ સલમાનને તેના નામથી બોલાવ્યો, અને જ્યારે તે લુટાઈએ મુંગી-બહેરી જાણેલી ઝોહરાને બોલતી જોઈ ત્યારે તે તઅજબુબ રહ્યો. 'મગર, ઝોહરાએ તેને જણાવ્યું કે તે મુંગી-બહેરી નહીં હતી, પણ બનાવતી મુંગી-બહેરી બની ગઈ હતી ત્યારે તે લુટાઈએ મનમાં ને મનમાં બબડી લીધું "હું મહેને પોતાને કોઈ ચીજમાં સમજતો હતો, પણ આ છોકરીના પ્રાકૃમ એવા છે જે મહારા કરતાં બી ચાર ચાસણી વધી જાય." "

લુટાઈ સલમાને તે પછી થોડીક વાત કરીને દેહલી જવાની વાતપર ઉતરતાં કહ્યું "મહારો ધરાદો એમ છે ઝોહરા કે હું તુને દેહલી લઈ જાઉં, અને ત્યાં લઈ જઈને ત્હારી સાથે શાદી કરું-તું ત્હારા સલીમ ફલીમને ભુલી જાય અને મારી સાથે નીકા કરવાનો કૌલ આપે તો હું તુને આએ એકાંત ટાપુથી લઈ જાઉં, નહીં તો અહીંજ તું પડી રહેવું પડશે."

ઝોહરાએ જોયું કે કામ કાઢી લેવા માટે હમણાં તો તેણે હાજ બણવાની હતી, અને તેથી તેણે સલીમ વીશે અને સલીમના માતા વીશેની વાતો લુટાઈને કહી દીધી-તે આચંબો આપનારી વાત જેમ જેમ આગત્ર અને આગળ સાંભળતો ગયો કે શયતાનના તે ગુલામ સલીમને માટે તેને ગુસ્સો ઉપજતો ગયો, મગર જ્યારે ઝોહરાએ કહ્યું કે સલીમ મરણ પામ્યો હતો ત્યારે તે ખુશાલીથી ઉછલીને બોલ્યો "હવે તું મહારી સાથે શાદી કરવામાં કોઈજ હરકત નથી, તું એક ખુદા શખસની માથુક હતી તે વાતપર હું બીલકુલ બેપરવાહ રહીને તું પ્યારી સાથે પરણવા ધણેજ ખુશી છું."

"મહેને પરણીને શું ખુશી ઉઠાવશે?" ઝોહરા બોલી "હું મહારી

રોગરગથી એક પાપીણી છું, હું એવકામાં એવકા બહેન છું, હું એકદર ખાતુન છું, હું-હું અફસોસ, એક ખુની છું.”

“હું બધું જાણું છું, જોહરા, હું બધી વાતે વાકેફ છું.” લુગર બોલ્યો. “તેં મરીયમને કબ્રદ કરાવીછ તે વાતથી વાકેફ છું, તેં મહારા હાથોમાં ત્હારા ભાઈને ગીરફતાર કરાવ્યો, અને મેં પોતે નઝરેન-ઝર જોયું કે તેં સંગીનાનું ખુન કીધું.”

“તેં જોયું ? તેં ખુન જોયું ? ત્યારે શું ખુન મેં છુપું જ કીધું તે છુપું રહીજ નહી શકયું !” જોહરા મુરબ્બાને બોલી “અફસોસ, ત્યારે માણસો શું કામ પક્ષીદી અને પાપ કરતા હશે ! કદીમી કોઈમી માણસનું છુપું પાપ છુપું રહી શકતુંજ નથી, તો પછી હાથે કરીને ખાડામાં પડવા માટે શું કામ ગુન્હાથી આદમી પોતાના હાથને ખરડતું હશે ! ઓ સલ્માન, હું આજે તે મહારા પાપી કામ માટે, સંગીનાના ખુન માટે, એટલી બધી તો પરતાઉં છ કે તેની કોઈ હદ નથી ! અરે, મહારૂ અંતઃકરણ તે ખુનને માટે એટલુંબધું તો ઉંખેછ કે હું આપઘાત-ખુદ મહારા જનની ખુદકુશી-કરવા પર આમદા છું ! સલ્માન, તું મહારા જેવી પાપી અંદરતને પરણીને શું સુખી થશે ?”

“હું ત્હારા પાપ માટે નહી, ત્હારી ખુશસુરતી માટે નહી, મગર ત્હારી હીમ્મત માટે તુને પહેલા-પહેલા પરણવા ખુશી ખુશી થયો હતો-મગર, હવે તો ત્હારી હીમ્મત સાથે ત્હારી ખુશસુરતી-એખી મહારી આંખોને ખેંચી લીધીછ !”

“હવે તે હીમ્મત મહારામાં નથી રહી” જોહરા બોલી “તે અસલી હીમ્મત મહારી નસેનમાંથી ઉતરી ગયછ, બરતી પુરી થયછ, અને હવે ઓટ રહી ગયછ ! અને મહારી ખુશસુરતીને શું આગ લગાડવાની છે ? ખુશસુરતી ના માંગ, સલ્માન, ખુશસીરતી : શોધ ! સુરત ખુશ હશે તો આગનો સોહલો ઉડાવશે, મગર સીરત ખુશ હશે તો દીમાગને તર કરનારી દંડક છવાઈ રહેશે. આગ લાગે તે

ખુબસુરત ચહેરા ઉપર કે જેનું બાતીન સુફેદ નહીં પણ કાલુ-સીંહા પક્ષીદ પાપોથી બરેલું-ગંદુ છે ! સલમાન, હું મહેને-પોતાને હવે ધીકારું ! નફરત મ્હારી ઉપર હું પોતેજ નાંખુ છું ! ”

“ મગર, હું તુને ધીકારતો નથી-હું તુને નફરતની નજરથી જોતો નથી-હું તો તુને પરણવા ખુશી છું.”

ત્હારી બ્હેંસ આગળ હું લાચાર છું, લાઇલાજ છું. ”

+

+

+

બુટાર સલમાન, મુઆરક અને ઝાહરાને લઇને તે વહાણુ હીંદુ-સ્થાનના કીનારાપર પહોંચ્યું-અને તે પછી મુસાફરી કરીને તે ત્રણે જણાં દેહલીમાં આવ્યાં.

મકરણ ૫૩ મું.

મરીયમ અને હુમઈદાનો છુટકારો.

લુગ્રા સત્રમાને ઝાહરાને દેહત્રીના પોતાના છુપા ભોંયરાના એક ઓરડામાં રાખી, કે જ્યાં તેનો ભાંધ હુમેન અને હુમઈદાનો આશ્ચક સત્તોલતમેગ જઈ શકતા નહી હતા. તે ખજાનાનો એકજ એવો ઓરડો હતો, જેમાં લુગ્રા સત્રમાન અને તેનો પેલો એક વફાદાર સાથી માત્ર જતા અને ભોંયરામાંના કોઈપણ લુગ્રાને કે બીજા કોઈને ત્યાં જવાની સખત મનાઈ હતી.

ઝાહરા તો ત્યાંનો બેશુમાર ખજાનો જોઈને છક થઈ ગઈ. તેણે દુન્યાનું દરવય ધણું જોયું હતું, મગર આ તો કોઈ અજાયબ રવેશનો મોટો ભંડાર ઝમીનના પેટામાં ભરી નાંખવામાં આવ્યો હતો ? હીરા-મોતી-વઅલ-યાકુત-ઝહવાહીરાતોનો ત્યાં કોઈ હીસા-બખી નહી હતો, અને તે બધી દીલ્લચસ્પ ચીજો જોઈને ઝાહરાનું મન દુનયવી લાલચ તરફ પાછું ખેંચાયું, મગર એક થોડી મીનીટને વાસ્તે, કેમજે, તે મર જવાન ખુમસુરત ઔરતે પાપનો જે પશચા-તાપ કર્યો હતો તે તેને મનથી દુર નહી થઈ શકતો હતો, અને તેનાથીજ જાણે તેના દીલને રાહત મળતી રહેતી હોવાથી તે હવે દુનયાના પાપોથી નીરાશી અને નીરાશીજ થવાની કોશીશ કરતી, અને તેજ શીકરથી દીલને અને મગજને કાચુમાં લઈ લેતી હતી. તેણે લુગ્રા સત્રમાનને પરણવાનો કોલ આપ્યો હતો, પણ તે આ-હતી હતી કે કોઈ મૈકો એવોબી મલી જય કે તે પોતે તે કોલથી રીહા થઈ જાય !

તેણે, ઝાહરાએ, લુગ્રા સત્રમાનને મરીયમ ક્યાં કબદ હતી તે વાતની ખબર આપી દીધી; અને તેથી, લુગ્રા સત્રમાન ઝાહરાને ખજાનાવાળા ઓરડામાં અકેલી છોડીને પોતે મુબારકની હમરાહ

પેલી “ મુક્લીસ અઉરતનું ગાલીચા બનાવવાનું કારખાનું ” ધરાવતી ખુદ્યા પાસે ગયો.

ખુદ્યા મશાનમાંજ હતી, અને તેની કાથવાલી જવાન સાથી-ઓ બેગાના મદોને કારખાનામાં આવેલા જોદને ખુરકા અને ઓ-રણી લેવા દોડી ગઈ. વહા, સાતસો ચુવવા ખાકે ખીલી હજકો ચલી ! ! તેમ, પાપ અને બેશરમ કારરવાઈઓ કરવામાં તો નસે-નસથી બેલીહાઝ હતી; અને જ્યારે મદોને જોતી ત્યારે જુદી લી-હાઝ મનાવતી ચહેરાપર ખુરકો નાંખતી હતી ! ખાતીનમાં બદમાશ હતી, મગર જુદમુઠ અશનાફ બની જઈ ગોચા શરીફ-બદમાશ બન-વાનો ફાકો રાખતી હતી !

ખુદ્યાને અકેલીને મલવા માગતા હોવાથી સલમાન અને મુ-બારકે તેને પોતાના ધરાદાથી માહીતગાર કીધી, અને એક અલા-હેદા કમાનામાં તે ત્રણે બેઠાં, જ્યારે સલમાને વાત ચલાવી.

“ મહેને માલુમ પડયું છે કે આપના કારખાનામાં બહુજ ઉમદા ગાલીચાઓ બનાવવામાં આવે છે. ”

“ જી, નામવર, ” સીનાપર હાથ મુકીને ધણી નમનતાઈ બતાવી ખુદી દદાએ ચકાવ્યું “ આપની ખવાહીશ હો તો નમુનાઓ બતાવ-વામાં દાસી કોઈ દેરી નહીં કરશે. ”

“ અને મકુ જે— ”

“ અચકો છો શું કામ ? ” ખુદ્યાએ કહ્યું “ આપ જે પસંદ કરતા હોય તે ખરીદખી કરી શકશો. હું બહુજ કીફાયતે આપ જેવા મોટા આદમીને આપી દેવા ધણીજ ખુશી થઈશ. ”

“ ગાલીચા તો નથી ખરીદવા ” સલમાને હવે હુંકું કરતાં કહ્યું “ મગર, કોઈ કંઈ ખરીદ કરવાછ; અથવા તો તે કંઈદીને મુક્-તમાંજ ઉઠાવી જવાનો ધરાદો છે. ”

ડાસી તો ડધાઈજ ગઈ ! !

“ કમદી ! આપ મુશ્કીસ ખુદયાની મજાક કરવા ખાતર અહીં વેર પધાર્યા છો. મહેરબાન ! ” તે બોલી.

“ મજાક નથી ! ” સલમાન હવે જરા ગરમ થઇને બોલ્યો, “ પણ વરસો સુધી તમને જે મજાક કરી રહેલા છેઓ તેનો આજે છેડો લાવવાની વાત છે ! પેલી કોઇ મરીયમ નામની છોકરી છે તેને ક્યાં છુપાવેલી છે ? ”

“ જી-જી, તે-તે-તે તે તો— ”

“ હા, તેજ, તેજ તો ! ” સલમાને ચેષ્ટાં કીધાં “ તત-પપ થઇ જવાની કોઇ ખુશરત નથી, ખુદીખી ! ધંધા તો ઠીક માંડ્યાછ ! બહાર દેખાડવાનું કે ગાલીચા બનાવોછ, અને અંદર તો કેડાં જીવતાં માણસોના ગાલીચા ગુંડાયછ ! વહા, મહારા કરતાંખી ચાર ચાસણી વધારે ! અકિરત થઇને, સરપર સુફેદ બાલ લઇને, એક પગ દુન્યા પર અને બીજો પગ કબરમાં રાખીને, આવો જુદમ ! આએ સી-તમ ?—તું મહને ઓલખેછ કે હું કોણ છું ? ”

“ નહી. ”

“ હું સલમાન છું, દેહલીને આખી ધરજીવી નાખનાર લુટાઈ સલમાન છું—અને હયરાન છું કે હું ગમે તેટલો લુટાઈ છતાંખી તહારા જેવી ખુદયાને મહારેથીખી બે ટકા વધારેજ વધેલી જોઉં છું ! ”

ખુદયા હમણાં તુલીક તો બહુ ખીધી નહી, તે બદમાશ હોમ-તવાન હતી, મગર, જ્યારે તેણે તે પ્રખ્યાત લુટાઈનું નામ સાંભળ્યું અને તેને જોયો ત્યારે તે ખચ્ચીતજ ડર ખાઇ ગઇ અને મનમાં કંપી રહી !

“ જો સીધે સીધી રીતે મરીયમને જ્યાં રાખીછ ત્યાં મહને લઇ જશે, અને મરીયમને મહને સોંપી દશે તો હું તુને કાંઇખી નુકશાન પહોંચાડીશ નહીં. ” લુટાઈ સલમાને કહ્યું “ પણ જો તું મહને બનાવવાની કોશીશ કરશે તો યાદ રાખજે કે ખાલ કિતારી

લેવશ અને તહને ઝીનદા બાલી નાખશ, તહારા આ મુનહેરી ફરેખ-વાલા ધરને આગ લગાડશ. ”

“ અગર હું કોઇ દગો નહીં કરું તો ? ” બુઢ્યાએ કોઇ મતલબ રાખીને સવાલ કીધો.

“ અગર તું કોઇ ફરેખ નહીં રમશે મહારી સાથે, તો-તો પછી હું તુને કોઇ નુકશાન નહીં પહોંચાડશ અને તહારા જેવી બદમાશોનું મહારા પેશામાં ઘણું અમતયનું કામ હોવાથી તુને મહારી હંમશરીક બનાવશ—અને તહારી પેલી ખુરકાવાલી નાઝનીનોખી તયારે તહારીજ માફક ફંદ શીતુરની ઢેલીઓ છે કે ? ”

“ ઇ, હુજુર. ”

“ બહોત ખુબ-બહોત ખુબ ” હસીને સલમાને કહ્યું “ તો એ શયતાનની ખાલાઓનેખી હંમરાહ લેવીજ પડશે. અને તેથીજ, મહારે તયારે અકરતોનીખી એક છુટેરી-ટોલી ઉભી કરવી પડશે. ”

“ અને તેની સરહાર તરીકે ઝોહરાજ કામ લાગશે. ” મુખારક હસીને બોલી પડ્યો.

“ શું ઝોહરાખી તહમારી સાથે છે ? ” મુખારકના કલામ સાંભળીને બુઢ્યાએ સલમાનને પૂછ્યું.

“ હા. ” સલમાને હંકમાં કહ્યું.

“ અમીરની મુંગી-બહેરી બેટી ! તે ઝોહરા જે એકાએક ગાયબ થઇ હતી ! તયારે તેને તહમેજ ઉચકી ગયલા કે ? ” બુઢ્યાએ અબ્જબ થઇને સવાલ કીધો.

“ નહીંજ, તહમે જેમ બદમાશીમાં સેર છેઓ, તેમ તે ઝોહરા વધી સવાસેર છે ” સલમાને કહ્યું “ મુંગીખી નથી ને બહેરીખી નથી ! એ તો મુંગી-બહેરી બનીને દુન્યાને બનાવતી હતી. બુઢીખી, તેજ ઝોહરાએ મને તમારું આએ મુનહેરી ફરેખનું કારખાતું બતાવી આપ્યુંજ તો ! ચાલો, તમે અને તમારી શયતાનઝાદીઓ હવે તેનીજ

આગત્ર આવી જાઓ અને જોઈશ તો મહારા પેશામાં તમે જનાના લુટારૂઓની કોઈ કામ કરી બતાવોશ ખરી કે ?”

“હવે હું ધારૂં કે આપણે આપણી જે ફર્ક બજાવવા આવેલા છઈએ તે પુરી કરશું” મુખારક બોલી ઉઠ્યો “ચાલો, બુઢીની મરીયમ ક્યાં છે તે બતાવો.”

“હું આપને હવે બધુંજ કહી અને બતાવી દઈશ” બુઢીએ મુખારકના ખભાંપર હાથ મુકીને કહ્યું. “સરદાર સલમાન જ્યારે આપ તરફ છે, તો પછી મારી શું મજલ છે કે તમને નહીં બતાઉં, ચાલો કોઈ બાતમી છુપી રાખું. એમ તો એક તવંગર સોદાગર પોતાની એક માથુકાને કૈદ કરાવી રાખેલી અહીંથી જોર કરીને જ્યારે તે મોમ થઈ ત્યારે ગઈ કાલેજ છોડવી લઈ ગયો ! વળી, મરીયમ ઉપરાંત હાલમાં મારા કબજાની અંદર એક બીજીની ઔરત છે !”

અહીં લુટારૂ સલમાન રહેજ ચોંક્યો, અને તે આતુરતાથી બોલી પડ્યો “અને તેનું નામ ?”

“જુમહદા.”

“બસ !” મુખારક તરફ ફરીને લુટારૂ સલમાન બોલ્યો “હવે થઈ ગઈ ! હું સમજતો હતો કે મારૂં ભોંયડું જળઈ છે, પણ આવે તો ખુદ ઝમીનનો ઉપરજ હવે કરી નાંખી, અને તેથી આવે નબળી સખળી જેવી ડોસીએ ! બાઈ મુખારક, મારા ભોંયરામાં એક સચોલત બેગ છે જેની માથુકાને હમ્મુણુ તો શોધવાની હતી-મમર, હવે લાંબે જવાનું નથીજ, કેમજે સચોલતબેગની માથુક જુમહદાની અહીંજ કંઈક દેખું !”

“મરહુમ ખાનખાનાન બેહેરામ પોતાની એ ઔરતને કૈદ કરાવવા પછી થોડાજ વખતમાં મરી ગયા, અને મને અમીરના પછ-સામાંથી તેના કોઈ એક નોકરે આપેલા દામની મદદે જુમહદાને અહીંની અહીં કૈદ રાખીને ખીચડો ખવડાવવો પડ્યો !”

“આએ તો વળી નવી વાત છે !” છુટાઈ વીચાર કરીને બોલ્યો
“જુમ્મદાને ખાનખાનાનના મરણ પછીથી અહીંજ ફેદ રાખવામાં આવે
તેથી મરહુમ ખાનખાનાનના કોઈ નઉકરે તહને પછસા આપયા ?”

“હા, પછસાની મદદ વગર એ ખાવાના ખુલીયાને રાખવી
તો મહને ઘણીજ ભારી પડી જાય !” બુદ્યા બોલી “ખાનખાનાન
બેહેરામખાન મરણ પામયા તેની ખીજેજ દીવસે તે નઉકર આવીને
મહને કહેવા લાગ્યો કે તે મરહુમ ખાનખાનાનનો ઘણો વફાદાર
ફરમાખરદાર હતો અને મરહુમની ઇચ્છા હતી કે ઝીંદગીમર જુમ-
મદા કંઈદ રહે, અને કંઈદ રહીનેજ મરે ! તેથી-તેથીજ, પેત્રો નઉ-
કર પોતાના મરહુમ શેઠને વફાદાર રહેવા તેની ખ્વાહીશને માન આ-
પવા ખાતર જુમ્મદાને કંઈદ રાખી મુકવા અને તેને જરાકખી છુટા-
પણું નહીંજ આપવા માટે પછસાની મદદ વારંવાર કરતો હતો.”

“એ વધી અજાયબ પ્રકારની નમકંહલાલી !” મુખારક હ-
સીને બોલ્યો.

“તયારે હવે આજે મરીયમ અને જુમ્મદાને તો હું છોડાવી
લેવશ અને તહમો અધીઓનેખી હું મહારા બોયરામાં મહારા પેશામાં
મદદગાર થવા ધસડી જવશ, પણ આએ કોઈ નઉકરની નવી વાત
નીકલીજ તે નઉકર સાહેબ પુઠે લાગેલા હશે તો તહમાઈ કારખાનું
હડી જવાથી તેખી મહારા પંજમાંથી હડી જશે !” સત્તમાન બોલ્યો,
અને વધી તે પછી તેણે તુરતજ પાછું વધારીને કહી દીધું “કાંઈ શીકર
નથી, એ નવી બક્ષાને તો હું કોઈખી રવેશે પકડી લેવશ, અને પછી
તેને મરહુમ ખાનખાનાનની ઇચ્છા કેમ બર લાવવી જોઈએ તેની
મજાહ ચખાડશ.”

અને તે પછી તે ત્રણે જણાં જયાં મરીયમ અને જુમ્મદા
કંઈદ હતી તયાં ગયાં.

અને તે રાતની વખતે લુટારૂ સલમાનના બોંયરામાં એક મોટી મળલીસ મઘી હતી !—લુટારૂ સલમાન, તેનો સાથી, તેના લુટારૂઓ, હુસેન, સઓલતમેગ, ઝોહરા. જુમઘદા, મરીયમ, પેલી ખુદયા, તેની બહમાશ સાથીઓ; એ તમામેનો એક જમેલો જમાવ થયો હતો ! મરદો અને અકરતો બધા જો કે સાથે એક સુફરાપર બેઠા હતા, તોખી મરદો દુર હતા અને અકરતો જુદી હતી. વધી, તમામ અકરતોએ પોતાના ચહેરા ઉપર નીકાબ નાંખ્યા હતા.

બધાઓને લુટારૂ સલમાને મેળવી આપયા, અને હવે કોઇ-એખી એક બીજા સાથે દુશ્મનાઇ નહીં રાખવી એવી ધયછા સલમાને બતાવી.—ઝોહરાને તેના બાઇ હુસેને મારી બક્ષી, હુસેન અને મરીયમ ખુશીના આંસુથી મધ્યાં, અને સઓલતમેગ સાથે જુમઘદાની મુલાકાત થઇ. સર્વે કોઇ એક બીજા માટેનો ગુરસો સલમાનના હુકમને તામે થઇને લુધી જઇ આપસ આપસમાં ખુશ ગુફતેગો કરતાં હતાં; એક લુટારૂ ફાટે ફાટે રોગે મનમાં બલેલો જમેલો થઇને જુમઘદાને જોતો કે ખુબ ખઉફ લાવતો હતો અને દાંત કચકચાવતો હતો !

આ કોણ હતો ?

કોઇજ નહીં, પણ મરહુમ ખાનખાનાન બેહેરામખાનનો પેલોજ નૌકર, જેણે ખાનખાનાનને સુબકડયું હતું કે જુમઘદાને ક્યાં લઇ જઇને કબદ કરવી !—તેજ નૌકર હતો, જેણે જુમઘદાને કબદ રાખવા સાફ પેલી ખુદયાને વારંવાર પછસાની મદદ આપી હતી અને જે ખાનખાનાનના મરણ બાદ લુટારૂ સલમાનના સમાગમમાં જઇ એક ડાકુ-લુટારૂ-તરીકે નૌકરી ચાહી રહ્યો હતો, અને ડાકુ તરીકેના વિશ્વાસમાં સંપૂર્ણ રીતે તેણે પોતાની પુરવારી આપી દીધી હતી !

મરહુમ બેહેરામખાનના તે નૌકરને ખબર પડી મઇ કે સઓલતમેગ લુટારૂઓના બોંયરામાં હતો અને લુટારૂઓ જુમઘદાની શા-

ધમાં હતાં. તેથી તેણે હુટાડ્યોને જુખમદાનો પતો નહીં મળે અને કદાચ પતો મલવાખી જાય તો કેમ ફાંચડ મારવી તેના ખયાલમાં રહીને તેણે હુટાડ સલમાનની ગયરહાઝરીમાં સલમાનના સાથીને વીશવાસ જીતી લીધો—તેને ડાકુઓના ભોંયરામાં સોગંદ ખવાડવામાં આવ્યા—અને પછી સલમાનના સાથીએ તેને ભોંયરાંની નૌકરીમાં રાખ્યો.

તેજ નૌકરે જ્યારે ખુદયાને ભોંયરામાં જોઈ ત્યારે તેણે છુપેથી તેની સાથે વાત કરી લઈને ભોપાળું નહીં ફાડવા તાકીદ આપી, અને જણાવ્યું કે જુખમદાએ પોતાના ઘણીના વખતમાં મરદ નૌકરો સાથે અને અકસર કરીને તેની પોતાની સાથે કામ પાડેલું નહીં હોવાથી તે તેનાથી અંજાણ હતી—અને તેથી ખુદયાએ બેદબરમ ખુદ્દો કરવોજ નહીં; પણ બેદને બેદના પરદામાંજ છુપાવીને તે કાણ હતો તે વાત મનમાંજ રાખી લેવી.

પ્રકરણ ૫૪ મું.

હુસેન અને મરીયમની શાદી.

મરયમ તો પોતાનો ભાઈ દુરકસ્થાનમાં વડો વઝીર હતો તે જાણી હદથી ઝીયાદ ખુશી ખુશી થઈ ગઈ અને તે પોતાના મા-ઝાદ ખીરાદરને જઈ મલવા હવે તો આરઝુમંદ થઈ રહી. મગર મુઆરકે તથા સલમાને દુરકસ્થાન તરફ જવા અગાઉ તે બે બોલાં પયારાંઓને દેહલીમાંજ પરણાવી દેવાની ખુશી બતાવી અને હુસેન-મરીયમના લગન નક્કી થયાં.

દેહલીમાં લગન થાય તો પેલા બેદ બરેલા બંધ ઝોરડાનો બેદ મલી જાય. તે ખયાલ હુસેને રાખ્યો કેમજે ફરીથી ભાઈ—બહેનનો મેલાપ થવા છતાંખી અને હુસેને પોતાની હમશીરને મારી બક્ષયા છતાંખી, ઝોહરાએ ઝોરડામાં શું બેદ હતો તે હજુણ કહ્યો નહી હતો ! તે ચાહતી હતી કે મરહુમ પીદરની આશા મુજબ લગનનેજ દીવસે હુસેન-મરીયમ તે બંધ ઝોરડો ખોલીને અંદર જઈ તેમાંનો રાઝ જાણી લે.

હુસેન-મરીયમના લગન તેમના મહેલમાંજ થયાં, મગર તે લગનની ખુશાલીનું ખાણું લુટાઈ સલમાનના ભોંયરામાં લેવામાં આવ્યું ! ધણીજ સંભાલ લુટાઈ સલમાનને લેવી પડતી હતી, કેમ જે તે બી-હતો હતો કે સરકારી એક મોટી ફૈજ જે તુટી પડે તો તેના બહાર રહી ગયલા થોડા માણસો કાંઈખી કરી શકે નહી. તે લુટાઈ પોતાના બધા લુટાઈઓની સાથે તો એક લશ્કરી ટુકડીના અફસર જેવોજ હતો લેકીન પાંચ દશ માણસો પર સરકારી ફૈજ હુમલો લાવે તો મોટી પીડા હતી—બહોલખાન લોદી તો હવે જે સલમાન જીવતો મળે તો તેને પોતાની પક્ષમાં લઈ લેવા માંગતો હતો,

અને તેજ કારણે તેણે વધારે દબાણથી પગલાં ભરવાનું ધણી વખતે મન ચલાવ્યું નહીં હતું. તે ચાહતો હતો કે લુટાઈઓની ઝમરદસ્ત ટાલીને તે પોતાના લશ્કરમાં શામીલ કરે, અને તેઓને સુધારી નાંખીને પોતાની લડાયક દ્રોજમાં તે શુરવીર મર્દોનો વધારો કરે.

હુસેન અને મરીયમ લગન પછી પેલા બંધ ઓરડાનો ભેદ જાણવા પોતાના મહેલમાંજ રહ્યાં, જે વખતે તેમની સાથે મુખ્ય-રક ફકટ તેમના મહેલમાં આવ્યો. પણ, ઝોહરા તો લુટાઈ સલમાનના ભોંયરાંમાંજ રહેવાનું વધારે પસંદ કરી બેઠી, અને તેણે વલી લુટાઈને જણાવ્યું કે હકીમ રસ્તમખાનનેથી ભોંયરાંથી વાકેફ કરવો. જે દીવસે હુસેન-મરીયમ ભેદ જાણવા અમીરી મહેલમાં હતા, તેને ખીજે દીવસે હકીમ રસ્તમખાનની હાજરીમાં ભોંયરાંની અંદર સલમાન સાથે ઝોહરાની શાદી કરવાનું અને ઝુમખદાના નીકા તેના આશક સઓલતબેગ સાથે કરી આપવાનું નક્કી થયું.

“ ઝોહરા સાથે સલમાન લુટાઈની શાદી થાય તે ખીના તરફ કોઈથી બહુ નારાજ નહીં હતું; મગર, ઝુમખદા અને સઓલતબેગના લગ્ન તરફ એક આદમી નફરતની ચુપચાપ નજરથી જોતો હતો, જે પેલોજ ડાકુ બનેલો મરહુમ ખાનખાનાન બેહરામખાનનો નૌકર હતો ! તે ચાહતો કે તેના મરહુમ આકાની તે બેવફા ઔરત જીનહાર તેના બદકરતુકી આશક સાથે પરણે નહીં; તે એમજ સમજતો હતો કે તે લગ્ન જો થાય તો તેના મરહુમ આકાનું રૂહ કમકમી ઉઠશે, અને નારાજ થશે ! અને ત્યારે, તે ડાકુ-નૌકર પોતાના અસહી શેઠનું નમકહલાત કરવા માટે ઝુમખદા અને સઓલતબેગનાશ કરવાના ખ્યાલપર ઉતરી ચુક્યો હતો, અને તે તેમનો જન લેવાની ટક શોધતો હતો ! !

“ વહાલા, તહમારો હમશીર છેક આનદામાનના ટાપુ તરફ જઈ પડી, અને હું ધાઈએ કે ત્યાં તેની વાચા પાછી આવવા મા-

ટેજ કુદરતે તેને લધ જધ નાંખી ! કેમ, તહમે શું ધારોછ ?” પોતાના મહેલમાં, લગન પછી શહીદર આગળ મરીયમે વાત કીધી.

“ એમ કહે છે કે ત્યાંના જંગલમાંના કોઇ ઘણા મોટા સાંપને જોઈ ગમરાધ જવાથી ઝોહરા બહેન પાછી એકાએક બોલતી ને સાંબલતી થઇ ગઇ ! મહને ઝોહરાએ પોતે અને સલમાને કહ્યું. ”

“ હું ધાઈછ કે હવે તહમારી બહેન પોતાના આપની ધચ્છા મુજબ વાચા થવાથી મહેલ અને પધસાની માલેક બનવાની કોશીશ કરશે. ”

“ મહને લાગેછ કે નહીં. ” હુસેને કહ્યું “ એ એક વાર હમશીર નહીં પણ મહારી તરફ રામશીર થઇ હતી ખરી, પણ હવે એ ઘણી પરતાવશી છે અને મહારા તરફ જે ધાતકીપણું એને વાપર્યું હતું તેનો બદલો વાલી આપવા હવે મહારી ખુશીમાં એ પોતાની ખુશી મનાવેછ. સલમાને એની બધી વાત મહને કહેલી છે, એ પોતે હવે દુનયા અને દુન્યાની લાલચથીજ બેઝાર થયલી છે, અને તે છતાંખી જ્યારે સલમાનજ એનો ઘણી થવાનો છે તો એને પધસાની ક્યાં કમી છે ? ”

“ તહમારી હમશીર સાથે એક હુટાફ શાદી કરે એ વાત મહને તો થોડી ઘણી ગમતી નથી. ” મરીયમ બોલી “ ગમે તેટલી દરિદ્ર એની પાસે હશે તોખી આખર કરેને એ એક ડાકુ કહેવાય ! ”

“ જો મીઆં ખીમી રાખી તો કયા કર શકે કોટવાલ અઉર કાઝી ? ” હુસેન હસીને બોલ્યો “ આપણને ક્યાં લાંબો વખત હવે દેહલીમાં રહેવાનું છે જે તેની વાત ? થોડા દીવસ પછી તો તહારા બાઇની આચલ દુરકસ્થાનજ જવાનું છે તો પછી ડાકુઓ સાથે આપણને કોઇ મતલબખી નથી ! હા, અને તે છતાંખી ઝોહરાને અછરતી મેં બોલતાં સાંબળ્યુંછ કે જો સલમાન તેની સાથે શાદીજ કરવા માંગતો હોય તો ડાકુનો પેશા તેને છોડીજ દેવો જોઈશે. ”

“ મહારા ધ્યાનમાં કંઈ એ વાત ઉતરતી નથી ” મરીયમ બોલી “ સલમાન તો મદો ઉપરાંત પેલી કોઈ દુદાઓ જે ભોંયરામાં હતી તેઓની ઝનાના-ટોલી લુટ ચલાવવા વાસ્તે ઉભી કરવાનો છે ! ”

“ ધણું કરે તે થોડાને કાજે. ” હુસેન બોલ્યો “ મેં એને સ-મજાવ્યો, અને એને કમુલ કીધું કે જે બની શકશે તો લુટાડે પેશાથી એ બાઝ આવશે, અને ઝોહરાને લઇને કદાચ તે દુરકસ્થાન તરફ આપણી પાસે રહેવા નીકળી આવશે. ”

“ ત્યારે તો કંઈ સારૂ થશે, દેહલીનેથી કંઈ રાહત મલશે. ” મરીયમે હસીને જણાવ્યું.

“ હું ધારૂં કે હવે આપણે મહારા પીઠરને આપેલા આખીરી કલ્લ મુજબ પેન્ના બંધ ઓરડામાં શું ભેદ છે તે જોવા જઈશું ” હુસેને કહ્યું.

“ મહેને તો ધાસ્તી ધાસ્તી લાગ્યા કરે છે ” મરીયમ બોલી “ તહમારા પીઠર તહમારી તરફ એટલા બધા સખત હતા કે હું ધારૂં કે તે ઓરડામાં આપણા આંધરાં-મીઠાંનોજ સામાન ભરેલો હશે ! ”

ધાસ્તી હતી તોખી તે શૌહરના પાસાંમાં બરાબને રહેજ હસ્તાં હસ્તાં ખુશી અને ગમના કાંઈ ભેદ સાથે બમડી ગઇ; તોખી, હીમત લાવતાં તેણે ફરીથી કહ્યું “ કંઈ નહીં વડાલા, તહમારા પીઠર પોતાની અઉલાદને મારી નાખવા તો કોઇ દીવસે તઇયાર નહી થાય, અને જ્યારે મરવાનું નથી તો ડરવાનુંખી નથી ! ”

“ કંઈ ભેદી ભેદી તે ઓરડામાં હશે ખરું. ” હુસેને પોતાની મોહરદારના માથાપર હાથ ફેરવીને કહ્યું “ તેથી આપણને ધાસ્તી કરવાની કોઇ જરૂરત નથી, મારા જન. ”

અને તે પછી તે બંને ઘણી-ઘણીઆણી પેલા બંધ ભેદી ઓરડા તરફ ગયાં.

પ્રકરણ પપ મું.

અમીરના લેખનો ભેદ !

તે બંધ ઓરડાનો દરવાજો ખોલીને તે ઘણીઘણીઆણી જયારે અંદર દાખલ થયાં તયારે તેમની નજરે બે હાડપીંજર જણાયાં, મરીયમ તો જોઈને ઘણી દહેશત ખાધ ગઈ, મગર હુસેન જોકે ઘણા ખીંચો નહીં તોળી તેના સરથી પગ સુધી તમામ શરીરમાં એક ધીમી ધરંજરી ચઢી રહી !

ખીહતાં-ધરંજતા તેઓ આગળ વધયાં તો તે વરસોના બંધ ઓરડામાં એક ટેબલપર મુકેલા કાગળોનું એક બંદલ અને પેલા બે સુકાયેલા હાડપીંજર સીંચાય ખીજું કાંઈખી ત્યાં તેમને જણાયું નહીં !

હુસેને કાગળોનું તે બંદલ ઉંચકી લીધું, તેપર બેઠેલી ધુલ ખંખેરી નાંખી, અને ઉપરના પડપરજ નજર ફેંકી તો લખેલું જણાયું “હુસેન અને તેની ખીખીને આએ હદીઓ મુબારક હોજો.”

પીતા તરફની તે ભેટ શું હતી તે જાણી લેવા હુસેને કાગળોનું તે બંદલ ખોલવા માંડયું, મગર મરીયમે તેને તેમ કરતો અટકાવીને કહયું, “મહને અહીં એક પલખી ઉલું રહેવા ગમતું નથી, આએ હાડપીંજરોના દેખાવથી મહને ધાસ્તી ધાસ્તી લાગ્યા કરે છે, તમે બહાર ચાલો, જેખી હશે તે બહાર જઈને વાંચશું. મને હવે યાદ આવેછ કે આ લેખને પેલા કોઈ એક કાગલના ટુકડા સાથે નીસળત છે જે કાગલ મેં એકવાર ઓહરાના ઓરડામાં પડેલો વાંચ્યો હતો. તેની ઉપરની બે ગભરાવી નાખનારી લાઈનો વાંચીને હું બહુ ખીંચી હતી અને ઓહરાએ મને ફગલાયલી જોઈ તે કાગલ વાંચ્યાનું નીશાનીથી પુછયું હતું, અને બે લાઈનજ મેં વાંચેલી તેણે જાણી તયારેજ તે કાંઈ ફંડી થઈ હતી.”

હુસેન અને મરીયમ કાગળોનું તે બંદલ લઈને ઝોરડાની બહાર ગયાં, અને દરવાજો બંધ કરી પાછું કુદલ મારી, તેઓ પોતાના આરાસ્તે ઝોરડામાં જઈને વાંચવાં બેઠાં. તે કાગળોનો બેદ જાણવા અગાઉ મરીયમે ઝોરડાના ઝોરડામાં અંગાઉ શું ખૂનયું હતું તે જણાવયું, અને ઉમેર્યું, “વહાલા, હું ધારૂં ત્યાં સુધી તમારા પીદરે પોતે બે ખૂન કીધાં હતાં અને આપણે જે હાડપીંજરો જોયાં તે તેજ બેડ માર્યા ગયલા-આદમીઓના હોવા ભેદાયે.”

“અને ત્યારે જો તું ધારેછ તેમ આજેજ કાગલોના બંદલમાંનું તે એક કાગળ હોય-તો મહારી હમશીર ઝોરડાએ પીદરની વાત સાંભલી લીધી, પીદરના કડલપર પાણી ફેરવયું, મહને જાણવાનો બેદ પોતે જાણી લેવાની ઉતાવલ કીધી, તેણે મહારી જોખમાંથી ચાવી ચોરી લીધી, અને કાગળોનું બંદલ વાંચી લઈ મહને તેને માટે આજ સુધી એક સખદબી કહ્યો નહીં ! વહારે હમશીર !”

“હમશીર ફક્ત તે શીરખોર હતી ત્યારેજ હતી ! વહાલા જાન, એ તો એના કરતુકમાં નહાનપણથીજ તહમારી તરફ એક કાતીલ શમશીર હતી !”

“શુક્રે પાક ખુદા, કે હવે તેમ નથી !” હુસેને સંધ્યારો-કીધો, અને તે પછી તેણે તે બેદી “હદીએ” વાંચવા માંડ્યો, અને મરીયમે ખુબ ગઉરથી તે સાંભળ્યો.

તે કાગલોના બંદલમાં ઝોરડા અને હુસેનના બાપ મરહુમ અમીરે લખયું હતું:-

“હું જ્યારે મહારી જવાનીમાં તુરતનોજ દાખલ થયો કે મહારા તવંગર પીદર મરણ પામ્યા, અને મહારા બાપની મોટી દઉલત મહારા તાબામાં આવી, મહારી માદર તો વરસો અગાઉનાં મરણ પામ્યાં હતાં અને તેથી મોટી દઉલત સાથે હું માત-પીતા વગરનો આએ ફુતુયામાં અકલો હતો. મગર, પદસિવાલાના તમાગ ખલકત દોસ્ત

અને સગાં બનવા આંતર હોય છે તેમ મહને ઘણાં વલગતાં આવ્યાં, કેમ્પ તો મહને પોતાની હુખતર નીકામાં આપવા તધ્યાર થયું, લેકીન મેં જ્યારે દેહલીવાન છોકરી સાથે શાદી કરવાની ના પાડી, અને મહને દોસ્તોનો મોહતાજ નહીં જણાવ્યો ત્યારે તેઓ બધાં નારીપાસ થઈને રક્ષતા રક્ષતા દુર થયા. મેં સીરફ એકજ જણને મહારા ઘણા અઝીઝ દોસ્ત દાખલ ગણ્યો, અને તેનીજ સંજ્ઞાહ પર અમલ કરવા લાગ્યો. તે દોસ્ત કોઈજ નહીં, પણ મુલક મશહુર હકીમ રસ્તમખાન હતો.

મહારા પીદરના મરણ પછી મહને માલમ પડ્યું કે બગદાદના એક વેપારી ઉપર ઘણી મોટી એક રકમ પીદર માંગતા હતા, હકીમ રસ્તમખાને જ્યારે તે વાત જાણી ત્યારે તેણે મહને બગદાદ જવા કહ્યું અને હું હકીમ રસ્તમખાનને મારા આગ્રીશાન મહેલ અને દૌલતનો કબજો આપીને બગદાદની સફરે નીકળ્યો. બગદાદ જઈ પહોંચ્યા પછી મહને તે વેપારીએ પાંચએ પાંચ હીસાબ કરીને આપી દીધી, અને મહને પોતાને ત્યાં થોડા દીવસ મહેમાન રાખ્યો. જે પછી હું દેહલી જવાને મસે તે વેપારીથી રૂપસદ આહી બલસોરા તરફ ગયો. બલસોરામાં મેં થોડા મહીના રહેવાનો ખયાલ કરીધો, અને એક આરાસ્તા મકાન ભાડે લઈ હું ત્યાં રહેયો. મેં બલસોરામાં મોટા ભપકો ખતાવ્યો નહીં, અને દેહલીનો હું એક અમીર તથા બલસોરાનો તે વખતનો એક તલંગર મુસાફર હતો એવો દેખાવ મેં કરીધો નહીં, મેં મહાફ નામની બદલીને “યુસુફ ધજાખાદી” ખતાવ્યું.

બલસોરામાં રહ્યાં તે આડમે દીવસે સ્થાનના હું બાઝારમાં એક આરાત ફુલવાળીની દુકાન આગળથી પસાર થતો હતો. જ્યારે મેં તેની દુકાનની અંદર બેઠેલી એક ખુબસુરત છોકરીને જોઈ જેણે ગરમીના સળખથી ખુરકો ઉઠાવી લીધો હતો અને રસ્તા તરફ પીઠ કરીને ફુલવાળી સાથે વાત કરતી હતી, મગર તેની વાતવાતમાં તેનો

ચહેરો બહારની તરફથી ફરતો હતો, અને દુકાનની અંદર જ્યારે મહારી નજર પડી ત્યારે તેનો ચહેરો મહારી તરફ ફરેલો હોવાથી. તે ખુબસુરત મુખડો બોધને હું તો હવેરત અંગેજી બની રહ્યો ! આહહા ! શું મહારી મહારી ખુબસુરતી હતી ? ગોયા, ફુલવાળીની દુકાનમાંના તમામ ફુલોથીયે તે નીરાળી હતી !!

તે ફુલવાળીની દુકાનમાંના ગુલામ, મોગરાં, મોટીઆ, ગુલ સખમો, હેલા, ગુલમખમલ, ગુલરાના, ગુલદાવડી, નસરીન, નસતરન, સદા સો-હાગન, હુસ્સીંગ, સુદરસન, દોમધરીયા, સુખદરસન, ચમપા, અને બીજા તમામ ગુલો તે પેલી સુંદરીની ખુબસુરતી આગળ ક્યુજી ખીસાદમાં નહી હતાં ! ખુદ-ખુદરત પોતે તે છોકરીની કાલી કાલી ચશમેના આયનમાંથી ગોયા હસ્તી હતી, અને તેના ચહેરામાં એવો તો અ-જયબ મીઠાસ ભરેલો હતો કે જેવો જાણે કોઈ ફીરિસ્તાની સુરતે ખુશનુદામાં ભરેલો હોય !

તે ગઈ થોડો વખત પછી, તે ફુલવાળીની દુકાન છોડીને ગઈ, અને હું તેની ખુબસુરતીથી અંગ્રામ ગયલો તેની પાછલ પાછલ થોડે રસ્તે ચાલ્યો, પણ પછી તે એક ગાડીમાં બેસીને જતી રહી, ત્યારે મેં તેની પુક પકડવી છોડી દીધી. હું તે પછી ઘરે ગયો, પણ મહત્તે ચચન નહી પડી ! મેં હવેજ મહારી ખુલ બોધ કે હું તેની પાછલ પાછલ ગયો નહી હતો ! બીજી સહવારે હડીને મેં પહેલું કામ તે ફુલવાળીને ત્યાં દોડી જવાનું કીધું અને જઈને મેં તે ખુબી ઔરતને પુછ્યું કે તે છોકરી કોણ હતી ? ખુબી ફુલવાળીએ તે છોકરીનાં નામથી પોતાને અંગળ જણાવી, મગર એટલી ખચર તેણે મને આંખી કે તે છોકરી દર જુમેરાતની રહાંગના ફુલ લેવા વાસ્તે તેનીજ દુકાનપર આવતી હતી. હું ખુશી ખુશી થઈ ગયો. પણ જુમેરાતને હજી બીજા પાંચ દીવસ હતા તેથી તે પાંચ દીવસો કેવી મુશકીલથી જશે તેના અંદેશમાં હું પડ્યો ! તે પયાર હતો, પયાર, કે જેમાં હું પહેલવહેલો

પડ્યો હતો અને વળી ઘણીજ મઝામુતાઈથી ! તે પાંચ દીવસો મને પાંચ મહીના જેટલા લાંબા લાગ્યા જ્યારે આખરે જુમેરાતની રૂઢાંજના મેં તેને ફરીથી ફુલવાલીની દુકાને જોઈ હું તેના પુરકામાંથી તેનો ખુબસુરત સુંદર ચહેરો જાણે તમામ નીરખી રહ્યો હતો, જે પયારો પયારો ચહેરો મારી આંખોમાં રાત ને દીવસ રમેલો અને રમેલોજ રહ્યો હતો.

આ વખતે જ્યારે તે ફુલવાલીની દુકાન આગલથી ચાલી ગઈ કે મેં એક તુરો તે ફુલવાલી પાસેથી ખરીદી લીધો, અને તે સુંદરીની પાછળ પાછળ ગયો. એકાંત એક ગલી આગળ જે જઈ લાગતાંજ હું તેની સામે થઈ ઉભો, અને પેલો તુરો આગળ ધરતાં બોલ્યો, “જાનુ, આજે મહારા તરફની ભેટ છે.” તે જોઈને તે ગુસ્સે થઈ, મગર મેં જ્યારે તેને સમજાવ્યું કે હું આખરદાર કુંડુંબનો છોકરો હતો અને તેની સાથે શાદી કરવા ઇચ્છતો હતો, ત્યારે તે અફસોસનો એક દમ ભરીને બોલી “જવાન જનાન, આપ શું જાણો કે તહમે કાણુને ચાહી છે !” અને તેટલુંજ બોલીને મંદને ગમમાં અને અંદેશામાં તે છોડીને ઝડપથી ત્યાંથી ચાલી ગઈ !

મહાલે થોડો વખત સુધી એમ લાગ્યું કે તે કાઈ જલ્દયલન છોકરી હશે અને તેથી તેણે મહારો સાફ પ્યાર કમુલ રાખ્યો નહીં, અને મહારી શાદીવાલી મહોરદાર બનવા ખુશી નહીં થઈ; મગર, લાંબો વીચાર કરતાં મંદને લાગ્યું કે હું મહારા ખ્યાલાતોમાં ખોટો હતો. આજે નીરદોશ ચહેરો—આવી તુરીલી ખુબસુરતી—આવી મીઠાસ ભરી ચક્ષમો—કદીખી એક પુરી આરતમાં નહીં હોય, અને ત્યારે ? એ શું હતું કે જેથી તે એમ બોલીને મંદને ઝડપથી છોડી ગઈ ?

તે મોટામાં મોટી નાસીપાસીથી હું બીમાર થઈ ગયો, અને દીવસો સુધી તખીબની સારવારમાં રહ્યો ! તે પછી ફરીથી જ્યારે હું બહાર નીકળ્યો, ત્યારે મેં પેલી ફુલવાલીને કહ્યું કે હું આખરદાર હતો—

ખાનદાની હતો, મધ્યમ સ્થિતીનો હતો અને પેલી સુંદરીને મહારી સાથે નીકા ફરવાને સમજવી જો તે શકે તો હું તેને ધનામ આપવા ખુશી હતો. યુદ્ધા કુલવાલીએ કમુલ કીધું, અને જુમેરાતની સહાંજના તે છોકરીને પોતે સમજાવવાનું માયે લીધું. મગર, ખીજ જુમેરાતે તે સુંદરી આવી નહીં, અને આવી તે છેક તે પછીની જુમેરાતની સહાંજના આવી ! કુલવાલીએ તેને ખુબ સમજાવી, અને જયારે તે દુકાંનેથી ઉતરી ત્યારે હું ફરીથી તેના રસ્તાપર આવતી પેલી એકાંત ગલીમાં તેના આવવાની વાટ જોતો ઉભો રહ્યો, જેવી તે આવી કે મેં તેનો હાથ પકડીને કહ્યું “પયારી, મહારી તરફ જો, મહારા ચહેરાપર તહારી નજર નાંખ, જો, જો કે હું કેવો બધો તહારી જુદાઈમાં સુકાતો ચાલ્યો—મહારા સુખસા ગાલોએ પોતાની રતાશ છોડી દમને યીકાશ પકડી લીધો—પયારી, મહારીપૂર રહમદીલ થા, મહારી દયા ખા !”

“અને હું પણ આપણે છેલ્લી વખતે મંદ્યા પછી કેટલી બધી ગમગીન હતી તે હું જાણું છું તે મહારો પાક ખુદ જાણે છે !” તે બડબડી.

“ત્યારે તે મહારો ખયાલ કીધેલો ખરો ! ‘ઓ, તું પયારીએ મહારો વીચાર કીધેલો ખરો !’ મેં તેનો હાથ પકડેલો રાખીને તેની આંખોમાં પ્યાર વાંચતા જુસ્સાથી કહ્યું.

“મેં કીધો—મેં તહારોજ વીચાર કર્યા કીધો” અને તેટલું બોલતાંજ તેણે પોતાનો હાથ જુટવી લઈ એક નીસાસો નાખીને કહ્યું “ઓ જવાન, અગર જો તું તહારો કાયદો જોતો હોય તો મહારો ખયાલ છોટી દે—મહને જવા દે—મહારી યાદ તહારા દીલથી દુર કરી દે.”

“તું પરણેલી તો નથી ની ?” મેં અજબખીથી હટી જતાં પુછ્યું.

“નહીં—નહીં, હું પરણેલી હતે તો તહારી સાથે કદીયો એક સમંદખી બોલતે ? શાદીવાલી વફાદાર એક મહોરદાર શું બીજા સાથ

પયારની વાતો કરીને, ગુનહાનો, એક ભારી બેઝ પોતાના સરપર ઉઠાવતેખી ?” તે બોલી “કદી નહીં, કદી નહીં—હું કુંવારી છેઉં અને જ્યારે તેં તુને પોતાને આખરદાર જણાવયો અને મહારી સાથે નીકા કરવા તક્યાર થયો, ત્યારેજ મેં તહારી સાથે થોડાક અલ્લકાઝથી ગુફ-તેઓખી કીધી, નહીં તો નહીંજ બોલતે.”

“ત્યારે તુને અડચણ શું છે કે તું મહને તહારી સાથે પરણવા ના કહે છે ?” મેં સવાલ કીધો, અને પછી વધાર્યું “અફસોસ, અગર જો તું તહારી બહોંસ ચાલુજ રાખશે તો મહને મૌતને કટકો મારશે; તહારા વગર હું જીવી શકીશ નહીં, પ્યારી, અગર જો તુને તહારા આપની ફીકર હોય તો ચાલ તહારા બાપ પાસેં હું આઉંઝ, અને તેને મહારી તમામ કેફીયતથી વાકેફ કરુંઝ.”

“મહારા બાપ !” તે ગમ ખાતી હોય સિમ બોલી, અને ધરજતા ધરજતા તેણે આગળ જણાવ્યું “અફસોસ એક ભેદ છે અને જો તું મહારી પાસે બોલાવતોજ હોય તો હું તુને તે ભેદ કહીશ પણ આવતી જુમેરાત સુધી તુને સખર કરેવી પડશે. અગર જો એટલા દીવસમાં તું મહારો ખયાલ છોડી દઈ શકતો હોય તો છોડી દેજે, તે જ્યે નહીં છોડી દેશે અને તું મહને જુમેરાતની સહાંજના પાછો નંજશેજ, તો હું તુને મહારો ભેદ કહી દઈશ.”—એમ બોલતે તે ફરી એકવાર તે સહાંજેખી ચાલીજ ગઈ !

તે અફવાડીયું ઘણી મુશકીલથી ગયું, જે મહને એક વરસના જેટલું લાંબુ લાગ્યું ! હું તો તે ચીરાંગપર ગોપા પરવાનો બનયો હતો, અને તેનો ગમે તેવો ભેદ હોય તોજો તેને માટે કોઈની ભોગ આપવા હું ખુશી હતો ! તેની ખુબસુરતી આગળ—તેની ખેંચાણકારક ચશમે આગળ—તેની નાઝુક કુલકુલા જવાની આગળ—તેની મીઠી મીઠી ઝખા-ખી આગળ મહારી અમીરી કોઈજ ખીસાંદમાં નહીં હતી તેમ મેં માન્યું. તે તો મહને મધ્યમ સ્થીતીનો સમજીને પરણે તો પરણવાની

હતી, અને તેમ જો થાય તો નીકા પછી મહારા દેહલીનાં મકાનમાં હું તેને લાઉં ત્યારે એક અમીરને પરણવાથી તે કેટલી ખંધી ખુશી થવાની હતી!!-અને તે ખ્યાલથીજ હું પોતે તે વખતે ખુશીનો દીવાનો બની ગયો!!

આખરે તે બીજી જુમેરાતની રૂડાંજના મલી, અને મલતાંજ તે ધોકકું હરીને બોલી “તું આવ્યો! મેં તુને મારો ખ્યાલ છોડી દેવા કહ્યું તોખી તેં માન્યું નહીં, અને તું આવ્યો!”

“તારો ખ્યાલ કેમ છોડી દઉં?” મેં કહ્યું “મારો જાનજ તારામાં ભરેલો છે તો પછી હું તુનેજ કેમ ભુલી જાઉં? પયારી, હવે તું મને વધારે ના તરસાવ, ના સૂતાવ, મને તારો બેઠ કહી દે.”

“હું ધોરું કે તું મહારી વાત જાણશે ત્યારે તું મહને ધીકડારશે!”

“નહીં-નહીં, તું બોલ, તું બોલ” મેં ઝીદત પકડીને, બાર મુકાને ફેરવ્યું.

● “જવાન, તું જેને પોતાની મહોરદાર કરવા માંગેછ તેનો ખાપ એક ખુની હતો; અને તેનો બાઈ એક ડાકુ છે.” તેણે કહ્યું, અને તેની આંખમાંથી દરદર આંસુનાં ટીપાં ટપકવા લાગ્યાં.

મહલે તે સાંભલાને એક ગણ આવીગયો પણ તોખી મેં મહારા દીમાગને શાંત રાખવાની તમામ કોશીશ કરી, અને પછી મેં કહ્યું “તહારો ખાપ ખુનો હતો તો તેની સાથ તુને શું નીસબત? તું તો મહને તદનજ નીરદોષ અને બોલી-બોલી લાગેછ. મહને તારી સાથ કામ છે, તારો બાઈ એક ડાકુ છે તો તેની સાથખી મને કાંઈ કામ નથી.”

● “આપણે તહારા બાઈ સાથે વહેવાર નહીં રાખશું તો પછી શું?”

“મહારા ખાપ બહા હતો પણ બીચારા ગુસ્સાગાઝ હતા, અને ખુરાં તે ગુસ્સાને સખળેજ તથા બીચારા કોઈને મારી નાખીને ખુની થયા, તે બીચારાને જનમ દેશનીકાલની સંજા થઈ, અને મહારા બાંધને

તે પછી થોડાજ વખતમાં લુટનો પેશો ચલાવવા દેદખાનાની સઝા થઈ! મહારા પીતાનો માતની મહને ખમર મલી અને મહારો ભાઈ હજુણુ દેદમાંજ છે. હું એક હમસાયા (પાડોશી) બાઈ સાથે રહીને મહારી ઝીંદગી બશર કુંછ. હવે જો આપ મહારા જેવી સાથે પરણો તો તહમારી તરફ અહીંના લોકો આંગળી કરશે, અને તહમને એક ખુની બાપની છોકરી તથા એક ડાકુ ખીરાદરની બહેન સાથે સાદી કરતાં કેવું ખરાબ લાગશે ?”

“આપણે અહીંઆ રહેવાનાજ નથી, આપણે હીંદ તરફ જઈશું, હીંદમાં દેહલી તરફ મહારું ઘર છે, આપણે ત્યાં નીકા કરશું અને ત્યાંજ રહીશું, એટલે પછી તુને કોણ જાણખવાનું છે !”

“હવે મેં મહારો ભેદ કહ્યો છે, જો આપ મહને ધીકારતા નહીં હોવ તો મહને તહમારો ખ્યાર કયુલ છે.”

મેં તે સુંદરીને પોતાના પાંસામાં લઈ લીધી, અને તે પછી તે એકાંત જગ્યા ઘણી ઝડપથી છોડી દઈ અમો બેઠ જણાં તેના ઘર તરફ ગયાં. તેની હમસાયા કોઈ ખુદયા હતી, અને તે ખુદયાને તેણે બધી વાત કહી અને દેહલી જતી હતી તેખી કહી દીધું. તે પછી પેલી ખુદયાને બધો સામાન આપી દઈ તે મહારીપર ભરસો મુકીને આવી, અને અમો ચંદરોઝ બાદ દેહલી આવયાં, જ્યાં અમારી શાદી થઈ.

શાદી પછીજ મેં મહારો મહેલ તેને દેખાડ્યો અને કહ્યું કે હું એક અમીર હતો. પણ તે સાંભળીને તો ઉલટી ખુશી થવાને બદલે તે ગમગીન થઈને બોલી “એટલી બધી ઉંચે ટાંચે હું ચઢીછ તેરખે એકદમ નીચે પડું !”

મેં તેને સમજાવી-પટાવી લીધી, અને તે પછી અમો સુંખી ઝીંદગી ગુઝારવા લાગ્યાં. લગન પછી એક વરસે અમને એક બેટી થઈ, જે તહારી બહેન ઝોહરા. ઝોહરાના જનમ પછી અમારા વચેનો ખ્યાર અકરખી ઝીઆદા બહરતો ગયો.

લગભગ ત્રણ વરસ તે પછી નીકળી ગયા, અને તે ત્રણ વરસની મુદતે એક એવો બનાવ બન્યો કે જેથી મહાર્ દીલ મહારી મહોર-દારપરથી ધણું ઉતરી ગયું ! બાદશાહના એક મોટા દરબારીને ત્યાં લગનની ખુશીમાં અમો બેઠે ધણી ધણી આણીને જવું પડ્યું. ઔરતોની મંડલીમાં હું મહારી મહોરદારને દોડીને હું પોતે મરદોની તરફ ગયો જ્યાં નાચ-ગાયન પણ ચાલતાં હતાં. રોતનો વખત થયો અને હું બાગમાં ફરવા નીકળ્યો જ્યારે આખા બાગીચામાં ટહેલતાં ટહેલતાં મને એક તરફથી કોઈની છુપી વાતચીતનો સાદ આવ્યો. મને તે સાદ કોઈ ઔરત અને મરદની શુકતેગોનો લાગ્યો અને વલી બોલનાર ઔરતનો આવાજ મને ઓલખીતો હતો-તેથી મેં વધારે ધ્યાન દઈ તે વાત સાંભળવા માંડી તો ખચીતજ મારી મહોરદાર જેને હું ધણીજ પાક દામન સમજતો હતો તે કોઈ પારકા મરદ સાથે પયારની વાતો કરતી હતી ! તેઓ ધીમેથી બોલતાં હતાં જેથી તેઓના તમામ શબ્દો મને સંભળાયા નહીં પણ જેટલા સાંભળ્યા તેટલાજ મને ગરમ આગ કરી નાંખવાને પુરતાં હતાં. અફસોસ, મેં એક ખુની બાપની છોકરીને કેવા મોટા હોદ્દાપર મુકી દીધી હતી ? અને તેજ પાક દામન કેહવાતી મહોરદારે કોઈ ખીજ સાથે પયારની વાત કીધી હતી અને તેને મુમી લીધી હતી !

મેં તેજ વખતે ચાહ્યું કે શમશીરથી બેઠના સર ઉરાડી દઉં, લેકીન હું ખોફ ખાધ ગયો અને લગનમાં વધન નહીં કરવાનું મન કીધું. તે પછી મેં ઘણું કીધું કે બાગીચાના તે અંધારા ભાગમાંથી મહારી મહોરદાર સાથે શુષો પયાર કરવાવાલો શખસ ઉજરડામાં નીકલી આવે તો હું તેને જોઈ લઉં અને પછી તેનીપર મહાર્ વેર પાછળથી લઉં, પણ તે તો લગનની મજલીસમાં દાખલ નહીં થતો અંધારાનો લાભ ફાઈ પાછલને દરવાજેથી ક્યાંનો ક્યાં નીકલી ગયો ! હુંથી મહારી ખુશીનું વધારે માંજણું જોવા અને તે પછી આમલો કેવો રંગ પડે છે તે જાણવા આમોશ કરી ત્યાંથી ચાલી ગયો. તે પછી મેં લગન-

માંજ મહારા રક્ષીક હકીમ રસ્તમખાનને પકડીને તેવાત કહી. હકીમે મહને સલાહ આપી કે કાંઈજ બનયું નહીં હોય તેમ મહારે મહારી બધરી સાથે વરતવું, અને મહારી બધરીની હીલચાલ ઉપર તે પોતે પુરતી તહેકીક લવીધયમાં રાખશે.

મહારા દીલમાં તો જવાલા બલતી હતી, પણ મેં ઉપરનો દેખાવ જાણે કાંઈજ અસાધારણ બનયું નહીં હોય તેમ રાખ્યો. થોડા દીવસો પછી મહને માત્રુમ પડયું કે મહારી અકિરત હમેલદાર થઈ હતી અને તે પછી અઠવાડીયાઓ અને મહીનાઓ વીતી ગયા. નવ મહીના ખલાસ થવા બાદ એક છોકરો જનમયો, જે હુસેન, તું-તું પોતે હતો !! તારા જનમવાની આગમજથીજ તે મહારો ધીકકાર તારી તરફ ખેંચી લીધો હતો અને તું જનમ્યા પછી ખી મેં જોયું કે તહારે ચહેરો મહારા ચેહરાને મળતો અવતો નહીં હતો અને તહારો ચહેરો કદીખી મહને મલતો થયોખી નહીંજ. તેથી, હુસેન, તું મહારો પોતાનો ખેટો નથી, પણ ખીજનું બચ્ચું છે ! !”

હુસેને તે ફરો વાંચ્યો કે તેના હાથમાંથી કાગળોનું તે મંદલ પડી ગયું, અને તેણે પોતાના કપાલપર હાથ માર્યો “અફસોસ,” તે ખેંચ્યો “એજ સખખથી મહારા પીદર મહને ધીકકારતા હતા, અને ખરેખર તેવણુ તેમ કરવામાં ખરા હતા. અફસોસ, સદહઝાર અફસોસ, મહારીપર.” તેણે પાછું કપાલ કુટતાં કહ્યું, જ્યારે મરીયમે તેનો હાથ પકડી લેતાં તેના માંથાપર હાથ ફેરવેને સમજાવ્યું “મહારા ધણી, કોઈ વાર સાંભળેલુંખી ખોટું પડેછ અને નહરે જોયલુંખી ખોટું થાયછ, જરા ધીર ધરો, અને અમીર આગલ શું લખેછતે વાંચો.”

તે પછી હુસેને તે કાગલમાંની વીગત અખગળ વાંચવા માંડી:-

“મેં તહારા જન્મ પછી તહારી માદર તરફનાં મુઠા ધીકકારમાં વધારોજ કીધો, અને હુંને જોઈને મહને જો કે ખુશી થવાનું હતું, કાંઈકે તું મહારી અમીરી ખેલઅતને વારસ ખેટો હતો, મગર હું તો

તુને જોઈને હુઃખી હુઃખી થતો. અગર જો, તહારી માઢે તે હંરામ પયારને પયારો નહીં મળુયો હતો, તો હું મહારા. એકાને કેવો અને કેટલો બધો ચાહતો? પણ નહીં, હુસેન, મેં તુને તહારા જનમની આગમજથીજ ધોકકારેલો હતો, અને જનમ પછી તહારી શકલ-સુરતે મહારા વહેમમાં પુરો વધારો કીધો, અતિ મહારો ધોકકાર એવડો વધી ગયો!-આજે કાગલનો બેઠ તહારા લગનને દીવસેજ તહારી ઘણીઆંણીની રૂબરૂમાંજ ખેલવામાં આવે એવો જો મેં કૌલ તહારી પાસેથી લીધો હતો તે સીદ્ધિ એજ કારણથી કે તુને ને તહારી જૈરીને તહમારા લગનનેજ દીવસે તે ફટકો પડે કે જેવો ફટકો મહને તહારા જનમ અગાઉ એને પછી પડ્યો હતો, તહારી શકલ જાણુવા બાદ મહારા સફર લાગ્યો હતો! હુસેન, તું ને તહારી બધરી, ફુગરાઇ જતાં ના કે તહમો અમાર છો! અરે, તું એક પરાયીનું બચ્ચું છે ને તહારી મહારદાર નકલી અમારની ઝીંરત જો! ખરો અમીરી તહારામાં છેજ નહીં, પણ મહારી એક પુરી બેટી ઝોહરા-પ્યારી દુખતર ઝોહરા-માં જ છે. હું અકસોસ કંઈ છે એ છોકરી છે, નહીં તો આજે મેં તુને તહારે પોતાને ખાતર ફેંકી દીધો હતો!

વખત પીતતો ગયો, વરસો પસાર થતાં ચાલ્યા, જ્યારે મહારો છુપો ગમ હજુજાળી મહારો છાંતીએથી દુર થઇ શકતો નહીં હતો. હું મહારી અઢિરતને ખુશી રાખવા તહારી તરફ ઉપર ઉપરનો પ્યાર બતાવતો હતો, પણ મહારા દીવસમાં તો તહારા માટે નરરત-ગોયા તમામ દુન્યાની નરરત ભરેલી હતી! હું તુને મહારા બચ્ચા તરીકે ઝમરદસ્તીએ બોલાવતો હતો, લેકીન તું મહારું બચ્ચું નથીજ એ લખ્યા દીવસમાં આવતાંજ મહારી તખીઅત સુર ત થઇ જતી હતી, અને મહારા દીમાગમાં ગુસ્સાની આગ બડકી ઉઠતી હતી! એવા અને એવા વરસો સારપ થઇ ગયાં, જ્યારે એક રાતના હું અને લકીમ રસ્તમખાન શરઅત નોશ કરતા કરતા, બીજે દીવસે સહવારના જલદીથી બેઠ અમે એક અગતયના કામસર બહાર જવાના હોવાની ઝૂકરી શુકતેગો

ચલાવતા હતા, તેટલા મહને લાગ્યું કે આગીચામાંથી કોઈ આકાર પસાર થઈને મહારી મહેરદારના ઝોરડા :તરફ ગયો! મેં તુરતજ હકીમ રસ્તમખાનનું ધ્યાન ખેંચ્યું, અમો ખેડ ઉડીને પેલા આકારની હીલચાલ તપાસવા લાગ્યા, તો તે મહારી અઊરતના કમરામાં આસપાસ જોતો દાખલ થયો!! હું તુરત સમજી ગયો કે તે કોણ હતો? તે મહારી અઊરતનો આશક હતો, અને પ્રપંચી તે અઊરત કેવી હતી કે તેણે વરસો અગાઉ મહારી આંખમાં ધુલ ઉડારી હતી, અને હવે વરસો પછીથી તેની પુરાઈ તેણે છોડીજ નહીં હતી! લાનત હઝાર તે અઊરત ઉપર!!

મેં હકીમ રસ્તમખાનને કહ્યું કે હું ખેડને જાનથી મારી નાંખવા માંગતો હતો, જે વાતને હકીમે ટેકા આપ્યો અને તેમની લાશનું શું કરવું તથા મહારી અઊરતને માટે કેવો પ્રપંચ રચવો તે મહને મહારા રશીક હકીમે સમજાવ્યું. હું તેની વાત પછી મહારા કામમાં વધારે મગ્નુત થયો, અને મેં ખે ખંજર લીધાં.

હું ગયો, અને મહારી પાછલ પાછલ હકીમ રસ્તમખાન આવ્યો. મેં બારીમાંથી ચીમાઈને અંદર જોયું તો બારો તરફ પીક કરીને ખેડ આશક-માશુક બેઠેલાં હતાં, મેં થોડો વખત તેઓની વાત સંભલવાની કોશીશ કીધી, પણ વાત સંભલાઈ નહીં, અને એક વખત તો મહારી બેવફા અઊરતે તેના માથાપર હાથ મુક્યો! હું ગુસ્સાથી ગરમ થઈ ગયો, ધીરેથી બારી ખોલી હું બારીમાંથી અંદર દાખલ થયો, તે ખેડ ધણુ ધ્યાનથી પોતાની પયારભરી વાતોમાં ગુટાયેલાં હતાં, મેં ખંજરો દાઢ્યાં, મહારા ખેડ હાથોમાં અકેકાં મગ્નુત પકડ્યાં, મારી અઊરત ડાબા હાથપર બેઠેલી હતી અને આશક જમણા હાથ પર, મેં ધણીજ ધીમેથી પગલાં ઉપાડ્યાં, અને ખેડ જણાંની પીઠે પહોંચી જતાંજ મેં ખેડ ખંજર ધણા ઝોરથી ચલાવી દીધાં! લોહીના એક ફવવારા સાથે તે ખેડ ઝમીનપર પડ્યાં, એકબી ઉફ તેઓના મોંઢામાંથી નીકળી નહીં, પણ મહને લાગ્યું કે તેઓ ખેડ જીવતાં હતાં,

તેથી તે બેઉની છાતીમાં અંજર ફરીથી ચલાવી દબને તે લોકને ખ-
રેખરા મુઝેલા સમજાવા પછીજ હું નરમ પડ્યો, તેટલાં તો હકીમ
રસ્તમખાને પોતે દોડી આવીને મહુને આંચકા મારી મહારા ઝોરડામાં
ચાલી જવા કહ્યું, હું તેનું કહ્યું માનીને મહારા કમરામાં ચાલી ગયો,
અને મેં કીધેલાં તે બે ખુનોપર કાંઈથી અફસોસ કર્યા વગર હું એક
ગદેલાપર નસોસ પડી ગયો, હુસેન, મેં તહારી બેવંદા માદર અને
તેના આશકનું ખુન કીધું હતું !”

હુસેન અને મરીયમ અબ્બાસીથી એક બીજાને જોતાં રહ્યાં,
અને હુસેન આંખમાં આવેલાં આંસુ સાથે બોલ્યો “કેટલી કમનસીબી !
હું કેટલો બધો ખબારીથી ભરેલો ! એક ખુની મમાવો, માદરની પાકલ
મનપર શક, અને ખુની પીદર !! એ બધાનું હું ફરજંદ ? મહુને આઝે
કાગલથી ખરેખરજ કેટલો મોટો ફટકો પડ્યોય ? મહારા બાપે મહારી
પર પુરેપુરું ઘેર આજે લીધું !”

“તહમે ગમ ના કરો” મરીયમે પોતાના ભરતારને સમજાવ્યું
“તહમે બીજકુલ ગમ ના કરો, દુનયામાં એવી ઘણી મુશકીલી અને
મુસીબતો માણસોના રસ્તામાં આવી પડેછ, પણ તેથી જો ફીકરમંદ
બની જઈએ તો આપણી મુશકેલીમાં વધારોજ થાય !” એ બાબદ
જાણે જાણતાજ નહીં હોવ તેમ ફરી નાંખો, અને આગળ વાંચીને
પુર કરો. દુનયા ફક્ત જંગલનુંજ એક મુસાફરખાનું છે, વહાલા
ભરતાર, તે તહમે હરગીઝ જીલતા ના. તહમો તવંગર છો, તંદરસ્ત
છેઓ, તો તહમારી ઉપર આજે જંગલ છે, મહારું માનો અને હવે
ગમનો ખંચાલ કર્યા વગર એ લેખ પુરો કરી નાંખો કે આપણો
બાકીનો વસવસો દુર થઈ જાય.”

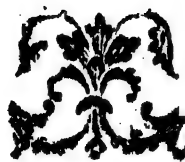
હુસેને પોતાની મોહરદારનું કહ્યું માન્યું, અને તેણે આગળ
વાંચ્યું:—

પંદરેક મીનીટ પછી હકીમ રસ્તમખાન મહારી પાસે આવ્યો,

અને તેણે મહને કહ્યું કે તે અરસામાં તે પોતે મરનારોની લાશપર કોઈ જાતનો મક્કમ ચોપડો આવ્યો હતો જેથી કોઈનેથી પહેલી નજરે જલદી માલમ પડી નહીં આવે કે કોઈ હતીયાર બોકીને મરનારોને મારી નાખવામાં આવ્યાં હતાં. તે પછી તેણે મહને એક અલાહેદા ઝોરડામાં તે બેઠીની લાશને સંતાડવા કહી અને પછસાના ઝોરથી તે ખુનને દાખી દેવાની સલાહ આપી. હકીમ રસ્તમખાને વળી અશ્વા ઉડારી કે મહારી મોહરદાર તો બીમાર થઈને ચક-ચ-ચક, મરણ પામી હતી !

—હુસેન મેં આજે તહારીપર મહારો કહેર 'ગરોશર લીધેલો છે, તું એક ખુતી મમાવાનો અને એક દામન ખરાબ માદરનો છોકરો છે. મહારો તું બેટોજ નથી—અને તેથી જખ્ખરતીની અમીરીપર ચઢેલા તું છોકરા, આજથી તું તુને પોતાને ધીકારજે, અને તહારી અકરત જે થયલી છે તેથી તહારા અહેવાલથી વાકેફ થયલી તુને ધીકાર અને ધીકારથીજ જોઇ શકશે.”

ખુની અમીરનો તે લેખ પુરો થયો, અને હુસેનના હાથમાંથી તે સરીને હેઠલ પડી ગયો; તેની મહોરદારે જીને તેના સરપર હાથ મુકીને કહ્યું “મહારા શકિહર, હું તહમને નક્કરતની નજરથી જોતીજ નથી—તહમારા ઇનતેકામી પીદરને ગમે તો પોતાના વેર લેવાના બદલામાં ખુશી થવી દેજે, પણ હું તો તેના કામ અને તેના લેખ તરફ ધીકાર, નાંખુછ—તહમારી તરફ નહીંજ.”

પ્રકરણ - ૫૬ મું.

નેકી-ખઢીનો અંજામ.

શીકષતા દીલ હુસેન સોંચમાં ગીરફતાર થયેલો, મહોરદાર તરફના ગમે તેટલાં સધયારા છતાંખી, ગમ અને ગમ ખાતો ખેઠેલો હતો; તેટલાં સંજોગ એ થયો કે લુટાર સલમાન સાથે હકીમ રસ્તમખાન પોતે ત્યાં દાખલ થયો !

“હકીમ રસ્તમખાને મહારી આગળ એક વાત કહેલી છે જે તમારા રાયદાની છે હુસેન” લુટાર સલમાને કહ્યું, “ મગર મહને એ વચન આપ આપો કે હકીમ સાથે કોઈખી જાતની દુશ્મનાઈ આપ રાખો નહીં.”

“મહારો સ્વભાવ એવા મુલાયમ છે કે ગમે તેટલોખી હું ગંરમ થઈ જાઉં તોખી થોડી પણ પછી નરમ થઈ જાઉંછ.” હુસેન ખોલ્યો “જેરો હકીમ, આપને જેખી ખુલાસો કરવો હોય તે કરો.”

“હું હવે ખુદો યુદ્ધા આવ્યોછ, મેં ઘણા પાપ કીધેલાં છે અને એક મોટામાં મોટા ભેદને મારી છત્તીમાં વસાવીને મોતના દસ્તોમાં જવા નાખુશ હોવાથી હું મારી છાતીને મોકળી કરવા માંગુછ અને તમને વસંવસાથી તેમ કરીને દુર કરવા ઇચ્છુછ” હકીમે ખુલાસો કરવા માંડ્યો “તમે હું ધાડંછ તેમ તમારા પીઢરે લખેલા કાગળોનું જંગલ વાંચી ચુક્યા હશે, અને તેથીજ હવે તે ખલાસો તમને ફરારી થઈ પડેલા જોઈએ, સાંભળો, અને મહને માફ કરો હુસેન, કે તમારા પીઢરે ખુન કરેલા પછી તેમને મેં તેમના કમરમાં ઘોડલી દીધાં, અને ખંને લાશ જોઈ. તમારી માંદર તો ખીચારી મરણ પામી હતી પણ તમારા પીઢરે જે શખસને તમારી મહરતા આશક તરીકે માની

“શુકે પાંક ખુદા કે મહારો ભરતાર તયારે પુરવાર થયો કે અમીરનો પોતાનોજ ખેટો છે.” મરીયમ તે ત્રેહાસમાં પોતાની કામીડી ઉપાડી લીધી !!

“પણ તયારે તમે તે વાત મહારા મરત્ત મામાને મોંઢેથી સાંભળ્યા છતાંબી કેમ મહારા બાપને નહીં કહી ?” હુસેને સવાલ કીધો.

“ધોલાયલા દુધપર વીલાપ કરવો ફાકટ હતો, અને તે બાદ તહમારી માદરને લાગેલો કલંક દુર કરવા હું તઇયાર થયેલોબી હતો, પણ ઝોહરાને માંડેનો પયાર તહમારા પીદરને વધારેજ રહે તેવા ધરાદાયી મેં એક મોટો ગુનહા કીધો, અને તે પાપમાં તહમારી હમશીર હમશરીક થઇ !”

અને જયારે હકીમે ઝોહરાની વીગત વીસ્તારીને કહી ત્યારે ફરીથી દુઃખ પામી તે બીરાદર પુકારી ઉઠ્યો: “અફસોસ, ઝોહરા તો એક હમશીર નહીં, પણ તેજ એક શમશીર પુરવાર થઇ.”

અને હવે આપણે એ ખુલાસા પછી આપણી વાર્તાના છેવટના ભાગપર જઇશું :

હુસેન, મરીયમ અને મુઆરક ગુફામાં ફરીથી ગયા નહીં, પણ તેઓએ દુરકસ્થાન તરફ જવાની સઘલી તઇયારી કરવા માંડી. હુસેને લુટાર સલમાનને કહ્યું કે તેની બહેન ઝોહરા ચાહે તો તેની ગયર-હાજરીમાં બંગલાનો અખત્યાર પોતાના હાથમાં લઈ લે, અને પાછી આવીને તે બાપીકા મહેલમાં રહે, કેમજે તે તેને તમામ માફીની નજરથીજ જોતો હતો.

*

*

લુટાર સલમાનના ગુફામાં હુસેન-મરીયમ અને મુઆરક સીવા આપણી વાર્તાના તમામ બાકી રહેલા પાત્રો હતા, અને ત્યાં અંદર બે શાદીની ધુમ મચી હતી !! ઝોહરા સાથે લુટાર સલમાનના લગન હતાં; અને ઝુબહિલા સાથે સઓલત બેગના લગન હતાં !-તમામ જે ગુફામાં હતાં તે બધાં પાપથી ભરેલાં હતાં, અને શાદીની મોજ કરી

શરાબથી મસ્ત બન્યાં હતાં ! તેઓ બધાંને મેદીની કોઇ તમીજ હતી જ નહીં, તો પછી શરાબખેર બનીને પોતાના પાપોમાં એકનો વધારો જ કરે તો તેમાં કોઇ નવાઇબી નહીં હતી !

મગર, હવે તે તમામ પાપીઓના પાપની હદ આવી ચુકી હતી, કેમજો મકિત આવીને તે ગુફાના દરવાજાપરજ ઉભું હતું !—પેલા મરહુમ ખાનખાનાનનો નોકર જે ગુફામાં ડાકુની નકિરીપર હતો તેણે એવો ખ્યાલ ઠીધો કે આગ લગાડવી ! અને તે વેરસી મુદ્દાએ ઝુબઘઘા અને સગ્રોલતને ભારી નાંખવાના કામને અમલમાં ચુકતાં, બધાંનાજ જાનપર અલપચારી કરી ! કેમજો મકિતજ તમામને લઈ જવા ત્યાં આવ્યું હતું તો તેને કોણ અટકાવશે ?

પેલાએ આગ લગાડી !! આગ—આગ અને આગ બોલ બોલતાંમાં ફયલાઈ ગઈ, અને ફકત અરધા કલાકમાં તો તે તમામ ગુફા તેના માથુસો અને સામાન સાથે બલીને લશ્મ થઈ ગયો !!! આગ લગાડનાર પોતેથી સલગી ગયો, અને તે બચીને નાકેલો છક ગુફાના મોંઢા આગલ આવીને ગુંગલાઈ ઝમીનપર પડી નાશ પામ્યો !

દેહલીનું તે છુપું ભોંયફું—તમામ લુટારૂઓ, તે લુટારૂઓના સરદાર સલમાન, સલમાનના સાથી, ઝોહરા, ઝુબઘઘા, સગ્રોલત, હકીમ રસ્તમખાન, ગાલીચા બનાવવાના કારખાનાની પેલી પ્રખંચી બુદ્યા અને તેની હમશરીક અકિરતો, મરહુમ ખાનખાનાનના નકિર સાથે—તમામે તમામ આગથી તારાજ થઈ જઈ નાશ પામ્યું ! અને તેની નામોનીશાન રહી નહીં !!

એવી રીતે આપણી વારતાના બીના પાત્રો, અજ્ઞયજ સંજોગથી એકમેક સાથે મળેલાં, આગથી બલીને મકિતને હાથ ગીરફતાર બની તબાહ થઈ ગયાં !

+

+

+

મુખારક સાથે હુસેન અને મરીયમ દુર્ઘસ્થાન આવી પહોંચ્યા, અને વઝીરે આઝમ ધમરાહીમે પોતાના બહેન—બહેનીને મોટી

ધડધડતથી શહેરમાં દાખલ થીધાં. તેમને રહેવા માટે ખાસ મહેલ નામવર સુલતાન તરફથી ભેટ આપવામાં આવ્યો.

મુબારક પોતાની બહેનના મરણની ખબર સાંભળીને ગમગીન થયો, પણ તેની બહેનબી ધોખાથી ગીરફતાર થઇ જઈ સુલતાનની માહરના હુકમથી હબશીઓને હાથ ડુબી હતી તેથી તેનો કોઇ ચારો નહી હતો—મગર, ભલા ઇચ્છાહીમે તેનો બદલો વાળી આપવા પોતાની મહોરદારની ખાહર સાથે મુબારકના નીકા કરી આપવા સુલતાન માહમુદને કહ્યું. સુલતાને તે કમુદ્યું, અને અચરાધ મુબારકની શાદી દુરકીના સુલતાનની છોટી ખાહર સાથે થઇ.

ઇબરાહીમ અને તેની મહોરદાર અયાશા,—હુસેન અને તેની મહોરદાર મરીગમ,—મુબારક અને તેની મહોરદાર ગુલંદામ, સુખ અને સુખથી રહ્યાં.

અને એ રીતે આપણી વારતા, બદીને મજેલી હાર અને નેકીના કરનારાંઓને નસીબ થએલી ખુશીમરેલી જીત સાથ, હવે ખતમ થઇ છે.

શાંતનુશાહ શહેરમાં આવી પહોંચ્યા પછી

બરોબરે

ફરીહમંદ રાજે !

સદા સલામત અને

આ નાવેલ છપાઈ તે આગમજથી થયલાં ઘરાકોના મુખારક નામોની ટીપ:-

બે નકલ.

શેઠ એમ. જી. દવાઈકાદાસ—મધરાસ.

„ પેસ્તનજી દી. કરંજીઆ—મુંબઈ.

„ સોરાબજી દી. જાણુલી—સુરત.

ઓ. સેક્રેટરી રાયચંદ દીપચંદ લાખણેરી—મરૂચ.

એક નકલ.

મેસર્સ આદમજી ઇસાજી એન્ડ સન્સ—મુંબઈ.

„ અરદેશર અસપંદીઆર એન્ડ સન્સ—પૂના.

હાજી અબ્દુલ રહેમાન હાજી અબ્દુલ લતીફ—કલકતા.

મૂલ્લા અબ્દુલઅલી રાજભાઈ—નાગપૂર.

શેઠ અબ્દુલહુસેન ગુલામહુસેન—મુંબઈ.

„ અબ્બાસભાઈ હીપતુલ્લાભાઈ—સુરત.

„ આદરજી દાદાભાઈ મીસતરી.—મોરાબંદર.

„ અબ્બાસભાઈ જમાલુદીન—સુરત.

„ અબ્દુલ્લા બંદેઅલી ભોજભાઈ—મુંબઈ.

„ અરદેશર દાદાભાઈ તારાપોરવાલા.—તાલ.

„ અસપંદીઆર મે. ધરાની—મુંબઈ.

„ અબ્દુલ સકર સુલેમાન—ઈનસીન, જરમા.

„ એ. ઇ. ઉમરજી—કલકતા.

„ અસપંદીઆર નામદાર ધરાની—મુંબઈ.

„ અબ્દુલહુસેન કીકાભાઈ મોતીવાલા—મુંબઈ.

„ અરદેશર માણેજી મીસતરી—મુંબઈ.

યાકુતી ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી ગયો હોય અને ટાનીક
 પીલસના નામથી કંટાળી ગયા હોવતો આખા
 હીંદુસતાનમાં જુનામાં જુની અને એકે
 આવાજે રાજા મહારાજાઓ અને શ્રી-
 મંત્રોમાં વખાણાયેલી
 અત્યુત્તમ શક્તિ આપનારી—પૌષ્ટીક

મકરદવજ યાકુતી.

યાકુતીનો સરદાર-શરીરનો રાજા
 ની ફક્ત એકજ વખત દ્રાઇ કરવાની મજબુત લલામણ
 કરવામાં આવે છે. કીંમત ગોલી ૪૦ ના રૂ. ૧૦-૦-૦
 તાવનો કદો શત્રુ

રજીસ્ટર્ડ મીરેક્યુલમ શીવર મીક્ચર નં. ૧૭૧

દરેક જાતના તાવને ફક્ત છ કલાકમાં મારી હઠાવે છે. કીંમત
 સીસી એકના રૂ. ૦-૧૦-૦ આ દારમસીમાં તમામ જાતની દેશી
 દવાઓ જેવી કે બરમો, રસાયણોગે, અવધો, આસવો, ગુટીકાઓ,
 ચૂર્ણો, ગુગુલો, વીગેરે શાસ્ત્રસિધ તથા અનુભવ સિધ તૈયાર કીધા-
 યત બાવે મલશે. પ્રાપ્ત લીસ્ટ મંગાવો.

ઊંઝા આયુર્વેદીક ફાર્મસી
 પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ—સુબર્બ નં. ૨.

ઈલાળે ગેરંતીડ.

જનમભરના દુખમાંથી બચવું હોય તો
હરસ-મસા-પાઈલ્સના સ્પેશીયાલીસ્ટ.

૬૧૦ અધ્યાય ન મલો

વાઢ કપ સીવાય ગેરંતી સાથે હરસ, મસા,
નાસુર, લગદર અને ગરમીના રોગના રામબાણુ ઈ-
લાળે આરામ થયાની શરતે કરે છે.

ઠેં કાલબાદેવી રોડ પો. ઓફીસ ન. રના ઉપર
બીજે દાદરે-મુંબઈ.

સાંકડીશરી—અમદાવાદ.

ઈ. પી. પેસ્તનજીની કુંાં

કમીશન એજન્ટો અને તમામ પ્રકારનો ખોરાકી
પોશાકી વીગેરે માલ સામાન સપલાયર્સ.

એક કાઉ લખવે પુરેપુરી વીગત મળશે.

ઠેકાણું:—મુંબઈ, લુહારયાલ,

એલેક્ઝાન્ડરા સીનેમટોગ્રાફ સામે.

- બાપુબા શ્રી દીલ્લદર કુંવરબા સાહેબ—રાજપીપલા રોટ.
 બાધ બાલુબાધ હોરમસજી સતારાવાલા—સતારા.
 મીસીસ જૂરી ત્રીકમલાલ પરશોતમદાસ—અમદાવાદ.
 શેઠ બલુબાધ માવજી—નવલખા, લાહોર.
 „ ખેરામ ફ. “બારીઆ—નવસારી.
 „ બરજોરજી લીમજીબાધ મીસતરી—મુંબઈ.
 „ ખેરામજી એલજી કુંભરીવાલા—ભાઈડર.
 „ બાપુજી ખેરામજી દારૂવાલા—મુંબઈ.
 „ બરજોરજી દી૦ ગોટલા—મુખેડ, પાચોરા.
 „ ખેરામશાહ ફરદુનજી તારાપોરવાલા—દહાણ.
 „ ખેરામજી બમનજી બરથાનીઆ—મનોરી.
 „ બમનજી ફરામજી પટેલ—મુંબઈ.
 „ બરજોરજી મેહેરવાનજી વાહડીઆ—સુરત.
 „ ખેરામશાહ અરદેશ્વર માલેગામવાલા—મુંબઈ.
 „ ખેરામશાહ મેહેરવાનજી પોરટવાલા—નીમચ.
 „ ખેરામજી જમશેદજી ડરાખવર—બરખેરા.
 „ બરજોરજી કાવસજી દુમાશ્વ—કરાંચી.
 „ બદરદીન અહમદજી—મુંબઈ.
 બાધ કુંવરબાધ બરજોરજી શેઠના—મુંબઈ.
 મેસર્સ કાવસજી દીનશાહ એદનવાલા અને ભાઈઓ—મુંબઈ.
 શેઠ કુંવરજી ધનજીશાહ કેરાંવાલા—મુંબઈ.
 „ કાવશાહ મંચેરશાહ લાહોર—નસીરાબાદ.
 „ કાવશાહ મેહેરવાનજી દલાલ—કરાંચી.
 „ કાવસજી ડોસાબાધ બર્યા—મુંબઈ.
 „ કાવસજી એલજી ગણુદેવ્યા—ગણુદેવી.
 „ કુંવરજી આદરજી દારૂવાલા—વડોદરા.
 „ કાવસજી એલજી દોગીવાલા—વાંદરા.

વૈદરાજ પ્રભુરામ અવનરામ સ્થાપિત

પ્રભુરામ અનંત ફાર્મસી.

PRABHURAM ANANT PHARMACY.

દુઝતા હરસ માટે તાત્કાલિક ઉપાય.

સ્થંભક

Gsthambhak.

દુઝતા હરસ, જેમાંથી નિરંતર લોહી પડી રોગીને ઘણોજ નયળો કરી નાંખે છે, અને ઘણી વખત તેને લીધે રોગી મરણુતોલ હાલતમાં આવી જાય છે, તેમને આ દવા એક આશીર્વાદ રૂપ છે. ફક્ત બે કે ત્રણ વખત લેવાથી અને તેટલા પ્રમાણમાં પડતું લોહી તુરત બંધ થઇ જાય છે, અને રોગીને સારી શક્તિ આપે છે. આ દવા નિષ્કણ જવાનો એક પણ દાખલો જોવામાં આવ્યો નથી.

સુચના:—દવાનો એક એક ભાગ ચાર ગમચા સાકરવાળાં પાણી સાથે છ છ કલાકે દિવસમાં ત્રણ વખત લેવો. કિંમત ૮ માત્રાની ખાટલી ૧ નો રૂ. ૧)

A sure Remedy for Bleeding Piles.

It atonce stops bleeding from the piles and cures weakness :due to constant bleeding. Not a single case is till now known where the remedy has failed. Three or four doses have cured cicu profuse bleeding.

Direction—One does of mixture every four or six hours with an ounce of sugared water three or four times a day.

Price:—A bottle of eight doses Re. 1

સુચના:—તમારા ઓરડો કાલબાદેવીરોડ કલ્યાણમલ્લજી બિલ્ડીંગ્સમાં અથવા ૨ ભુલેશ્વરપર આવેલા ફાર્મસીના મકાનમાં નોંધાવો.

Please register orders at the Pharmacy Rooms at 1. Kallianmallji Buildings, Kalbadevi Road.

2. At Cathedral street, Bhuleshevar, Bombay.

- „ કાસમજી અબદુલકુસેન વેસવાલા—એદન.
 બાધ. ફીનબાધ નાનાબાધ ધજનેર—મુંબઈ.
 દસ્તુર નાસીરવાન દસ્તુર કમકોબાદ—મંદિ.
 શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી માસ્તર—કરાંચી.
 „ હાઉદઅલી જાનમહમદ—રંગૂન.
 „ દી. માણેકજી મુંગાશેઠ—કલ્કીકટ.
 „ ડોસાબાધ મંચેરજી બીલીમેરીઆ—પુના.
 „ દોરાબજી એદલજી શરોફ—કરાંચી.
 „ દીનશાહજી કુંવરજી તારાપોરવાળા—વલસાડ.
 „ દીનશાહ હો. કોબલા—નીમચ.
 „ ધનજીશાહ દીનશાજી ગાંધી—ભરૂચ.
 „ દારાશાહ મંચેરજી દુંગાજી—નાગપૂર.
 „ દારાશાહ શાપુરજી દેસાઈ—અમદાવાદ.
 „ દારાશાહ ના. ગામવાળા—કરાંચી.
 „ દીનશાહ અસપંદીઆર ધરાની પેનટર—કલકતા.
 „ એદલજી ફકીરજી દમણીઆ—દમણ.
 „ એરચશાહ અરદેશર અંકલેસરીઆ—ગવાલીયર.
 „ એદલજી કાવસજી દુબાશ—મુંબઈ.
 „ ઇનાયતકુસેન અબદુલ કરીમ—કપડવાંજ.
 „ એદલજી લીમજીબાધ—પાનોલી.
 „ ઇબરાહીમ લતીફ—મુંબઈ.
 „ યુસુફ નાલાબાધ અલીઆ—રંગૂન.
 ડૉક્ટર એફ. એમ. શેઠના—મુંબઈ.
 શેઠ. એફ. સી. રસ્તમજી—હીધનધાટ.
 „ ફરામરોઝ બી. બારીઆ—નીઝામાબાદ (દખખણ)
 „ ફરામરોઝ નવરોજી ભંડારી—મુંબઈ.
 „ ફાજલબાધ મહમદઅલી—કરાંચી.

ડૉ. ઓઝા

નો

ખરબવાંનો અફસીર ઈલાન.

લીલું, સુકું, જીનું તથા નવું ગમે તે જાતનું ખરબવું જડમુ-
ળથી ખાત્રી પૂર્વક નાખુદ થાય છે. કિંમત શીશી એકનો ૩. ૧)
પોષ્ટેજ જીદું.

તેમજ મટાડવાની શરતે ઉધડ કેસ પણ લેવામાં આવશે. વધુ
માટે પત્ર વ્યવહાર અર્ધાઆનાની ટીકીટ સાથે કરવો.

આયર્ન ટૉનીક પીલ્સ.

ફરેક જાતની ધાતુની નબળાઇ તથા કમતાકાત દૂર કરી પૂરું
તંદુરસ્તી બક્ષે છે. જૂખ લગાડી દસ્ત સાફ લાવો સર્વ પ્રકારની
નબળાઇને દૂર કરી અખૂટ દૌરત અને પુરુષાતનને આપનારી
ગોળીઓ. ફક્ત ત્રણ દીવસમાં જ ચમત્કાર.

ડઝીની કિંમત રૂ. ૫) પોષ્ટેજ માત્ર.

અજમાયશને ખાતર ત્રણ દીવસની દવાનો રૂ. ૧) વી. પી. પોષ્ટ જીદું.

લખો:—

જીના મોદીખાના, કોટ,

અથવા

ડૉ. વી. એલ. ઓઝા.

કુણ્જબાગ, કાંઠાવાડી—મુબમ.

- ,, ફરામજી કુંવરજી વાડીઆ—ચાંપરમ.
 ,, શીરોજ એફ. વાડીઆ—બલસાર.
 ,, ફરામરોજ આદરજી તારાપોરવાલા—ધાર.
 ,, ફરામજી દી. તલાતી—દેવલાલી.
 ,, શીદામલી હીપતુદ્દાજી પુલાવવાલા—અરવેલી.
 ,, ફરદુનજી બેજનજી ચદલા—મુલતાન.
 ,, ફજલબાઇ મહમદઅલી—કરાંચી.
 “ એક માઝદીઅસનાન ”—ગોરખપોર.
 બાઇ ગુલાબાઇ પીરોશાદ લાહેર—મુંબઇ.
 શેઠ ગુલામહુસેન અબ્દુલ હુસેન—કરાંચી.
 ,, ગુસ્તાદજી બરબોરજી બારીઆ—નવલગુન્હ.
 ,, જી. એચ. હસમાલજી—હેદરાબાદ (દખ્ખણ)
 ,, જી. એચ. નાનજી—તેલોય, બરમા.
 ,, ગુલામહુસેન આહમદઅલી—મુંબઇ.
 ,, ગોરા મહમદ યુસુફ કોટવાલ—ચાતન, બરમા,
 બાઇ હીરાંબાઇ બેજનજી ધંદાણવાલા—મુંબ.
 ,, શેઠ હોરમસજી રતનજી ગગરાટ—કાનપોર.
 ,, હોરમજી ગુસ્તાદ ધરાની—પુતા.
 ,, હાસમ હાજી મુસા બલાસવાલા—મુંબઇ.
 ,, હોરમસજી રતનજી ધજરદાર—રતલામ.
 ,, હોરમસજી રતનજી બમગરા—ફોશી.
 ,, હુસેન અબ્દુલ કરીમ ડોક્ટર—માહીસોર.
 ,, એચ. પેત્તનજી મોટાર એનજીનીયર—આગરા.
 ,, એચ. દીનશાહ—હેદરાબાદ (દખ્ખણ)
 ,, હબીબબાઇ હસમાલજી—રંગુન.
 બાઇ બરમાનું અરદેશર લાલકાકા—અરવાની.

ભાયખલા રેસ્તોરાં—એલેક્ઝાન્ડ્રા બેકરી

અને

જનરલ ટ્રેડિંગ કંપની

તાતાબીલ્ડિંગ ભાયખલા.

ઇતાલીઅન અને 'ક્રેન્ચ' કનફેક્શનરો.

ચા, કાફી, ડોકો, જમ જેલી, ખીસ્કીત, સ્વીટ ખોરાકી સામન,
બેકશતનો મુરખો, ચોકલેટ, પેતંત મેદીસીન, સેન્ટ, સાબુ વગેરે
મારકીત ભાવે વેચનાર કમીશન એજંતો અને સ્ટેશનરો.

અરહેસર રૂ. ઇરાની

બ્રધર્સ એન્ડ કંપની—માલેકો.

ઇસલામ ! ઇસલામ ! ઇસલામ !

ઇસલામીઓનું મનમાનીતું

 ઇસલામ.

દરેક માસની શરૂઆતમાં નૈતિક, ધાર્મિક, અખલાકી
અને સંસારી લખાણોથી ભરપૂર ચર્ચ બહાર પડે છે.

વારશીક લવાજમ રૂ. ૨-૮-૦ જલ્દી ગરાહક થાઓ,

ઠેકાણું:—ઇસ્લામપુરા,

અધિપતિ,

પો. નં. ૪—મુંબઈ. મુનશી ફતેહખાંન અહમદખાંન.

કેપટન જે. પી. એડીનામ, એ. ડી. સી. ડુ એચ. એચ.
ધી મહારાજ ગવાલીયર.

શેઠ. જમશેદ દુરામજી જલનાવાલા—પરમણી.

„ જે. આર. એનજીનીયર—સીખી, બહુચીસતાન.

„ જલ દી. મીચી—દારજીલીંગ.

„ જેહાંગીર નવરોજી કંત્રાકટર—મુંબઇ.

„ જનાબઅલી મોહમદઅલી—કલકતા.

„ જે. એમ. ઇબ્રાહીમ—મુંબઇ.

„ જેહાંગીર એફ પંથકી—કરાંચી.

„ જમશેદજી મેહેરવાનજી દારખાનાવાળા—સોલાપુર.

„ જેહાંગીર મેહેરવાન ઇરાની—મુંબઇ.

„ જેહાંગીર પેસ્તનજી કંત્રાકટર—અમદાવાદ.

„ જેહાંગીર ધનજીભાઇ „ —મુંબઇ.

„ જહરભાઇ સાલેહભાઇ બાસતાવાલા—મુરત.

„ જેહાંગીરજી જમશેદજી ગામડીઆ લાયબ્રેરીયન—નવસારી.

„ જમારપજી નવરોજી બારીઆ—મુંબઇ.

„ જેહાંગીરજી જીવણજી ખંભાતા—પુના.

„ જેમી આંટીઆ—પતીઆલા.

„ બાઇ ખરશેદબાઇ શાવકશાહ ધાલા—મુંબઇ.

શેઠ કૈકોબાદ સોરાબજી કૈકોબાદ—અહમદનગર.

„ બાનમહમદ પીરબાઇ—મુંબઇ.

„ કરમાલીબાઇ ગુલામહુસેન વઝીર—મુંબઇ.

„ કે. જે. પસ્તાકીઆ—મુંબઇ.

„ ખોશદ બેરામજી ઇરાની—મુંબઇ.

„ ખરશેદજી દુરામજી જોવાડયા—માસતલાસરી.

„ ફેકી બમનજી સંજના—મુંબઇ.

„ કે. ફરતમજી એનજીન્યર—ધુલીઆ.

- „ કેકેળાદ નવરાજ મોદી—મહિન્ત આખુ.
 „ કેખુશર ડોસાબાઇ દાવર—ગોગા.
 „ ખરશેજી નવરાજ ખીલીમોરીઆ—મરદાસપુર.
 „ કે. એફ. માદન—અમરતસર.
 „ કેખુશર ખી. દાદાબાઇ—મીરત.
 „ કસનજી ભુલાબાઇ દેસાઇ—વલસાડ.
 મુલ્લાં મહમદઆલી જીવણજી માસ્તર—પાલજીપુર.
 મેમન હાજી ગની તેયબ મુડી—મુરીઆવાડ.
 શેઠ મહમદ અબદુલ્લા—મુંબઇ.
 „ મેરવાનજી રસ્તમજી—કરાચી.
 „ મેરવાનજી ફરામજી વાંદરેવાલા—મુંબઇ.
 „ મેરવાનજી સોરામજી વઢીલ—અજમેર.
 „ મહમદસીદીક એચ. તુરમામદ—મુંબઇ
 „ મેરવાન આબાદાન ધરાની—પુના.
 „ મંચેરશાહ રસ્તમજી શરાફ—બાવનગર.
 „ મેરવાનજી જમનજી દુધી—નવસારી.
 „ મેહેરવાન બેહેરામ આદર—મુંબઇ.
 „ મોટાબાઇ ડોસાબાઇ બીંવડીવાલા—મુંબઇ.
 „ માણેકજી મંચેરજી મેહતા—સાહરાનપોર.
 „ મેહેરવાનજી માણેકજી ચોકીદાર—વ્યારા.
 „ મેહેરજીબાઇ દાદાબાઇ કરવા—મુંબઇ.
 „ મનમેહનદાસ આતમારામ—મુંબઇ.
 „ મોહમદબાઇ અબદુલ હુસેન મુતરવાલા—મુંબઇ.
 „ માણેકજી રતનજી દારવાલા—કવાંટ, છોટા ઉદેપુર.
 „ મોહમદબાઇ ઇસમદ—નાગપુર.
 „ મહમદ સુલેમાન હાસીમ—ડાબેલ.
 „ માણેકશાહ દીનશાહજી દરાઇવર—કલ્યાણી.

- „ મોહમદ મેહમુદ વાહેદ—રંગુન.
- „ મોહમદમુસેન અબદુલક્રીયુમ એદનવાલા—એદન.
- બાઈ નવાબબાઈ જેહાંગીરજી રાઓ—અમદાવાદ.
- શેઠ નોશીરવાન નવરોજી ઉતવાલા—સરોંડા.
- „ તુરમામદ ફાઝલબાઈ મીલર—મુંબઈ.
- „ નવરોજી દોરાબજી તવડીઆ—મુંબઈ.
- „ નાનાબાઈ પી. ઉપાધીઆ—એદન.
- „ નાઆબાઈ જીવાજી—પૂના.
- „ એન. જે. પંચકી—મુંબઈ.
- „ નાદરશાહ ખરશેદજી—પથાણુકોટ.
- „ નાદરશાહ હોરમસજી એલચીદાણા—મુંબઈ.
- „ નઝરઅલી સાલેબાઈ—અમદાવાદ.
- „ નાદરશાહ કાવસજી એનજીનીયર—અગ્રીમર.
- „ નરોત્તમદાસ પ્રેમચંદ—દીવખંદર.
- બાઈ પીરોજબાઈ દીનશાહજી ધરાની—વાડી જ'કથન
- „ પીરોજ ફરામરોજ પારરી—મુંબઈ.
- શેઠ પી. એન. બી. મંચેરજી—કવેટા.
- „ પેસ્તનજી રસ્તમજી નેતરવાલા—ઉસમાનાબાદ.
- „ પદમજી સોરાબજી દાશવાલા—રતલામ.
- „ પાલજીજી જીવજી આર્જમેન—લાલાગુડા.
- બાઈ રતનબાઈ અરદેશર કોટવાલ—બુસાવત્ર.
- બા. બા. રતનજી બેજનજી પારખ—મઉ.
- શેઠ આર. જે. કાવારાણા—હાઉરા.
- „ રસ્તમ ખોદાદાદ ધરાની—મુંબઈ.
- „ રતનજી શાપુરજી તાતા—ખીલીમોરા.
- „ રહીમ મેહરઅલી સોમજી—મુંબઈ.

- „ રસ્તમજી માણેકજી સારા—બલસાર.
 „ રસ્તમ ખોદાદાદ રસ્તમ ધરાની—પુના.
 મીસ એસ. ખી દાવર—અહમદનગર.
 મીસીસ સોરાબજી જમશેદજી—હેદરાબાદ (દખખણ)
 „ એસ બરબોરજી—રંગુન.
 શેખ દીન મોહમદ પોરબંદરવાલા—ચાહમે.
 શેઠ સમસુદીન એમ. કજીજી—મુંબઇ.
 „ સોરાબ બહમન ધરાની—મુંબઇ.
 „ શહેરીયાર ખોદાદાદ ધરાની—કરાંચી.
 „ સુલેમાનજી ઇસખજી—ગ્યારા.
 „ સોરાબજી મેહેરવાનજી બરચા.—શીઆલકોટ.
 „ સોરાબજી ફકીરજી મોખેદ—બરચા.
 „ શીઆવક્ષ મંચેરજી મીસતરી—મુંબઇ.
 „ સોરાબજી નસરવાનજી સુરતી—દોરનાકાલ.
 „ શહેરીઆર શાહખેહેરામ ધરાની—મોઇસર.
 „ શીઆવક્ષશાહ જમશેદજી—ઇનદોર.
 „ એસ. એફ. મીનવાલા—કરાંચી.
 „ સોરાબ જેહાંગીર ધરાની—કરાંચી.
 સેક્રેટરી ખોજા મુલજીબાઇ જીવરાજ લાયબેરી—મુંબઇ.
 „ ખોજા ઇસમાલીઆ લાયબેરી—કરાંચી.
 „ હોંદ મીતમંડળ પુસ્તકાલય—એન.
 બાઇ તહેમીનાબાઇ રસ્તમજી વકીલ—અમદાવાદ.
 શેઠ તઇયબઅલી આદાબાઈ લોખંડવાલા.—મુંબઇ
 „ તીરનદાઝ નૌશીરવાન—શાહાબાદ (દખખણ).
 „ તેમુલજી દોરાબજી રખાડી—નવાપોર.

